

ARNOŠT HELLO

PODOBIZNY SVATÝCH

PŘELOŽIL SIGISMUND BOUŠKA

U Ladislava Kuncíře v Praze. L. P. 1938

Prohlášení autorovo.

Prohlašujeme, - poslušni jsouce dekretů papeže Urbana VIII. ze dne 13. března 1625, 5. června 1631 a 5. července 1634, týkajících se svatořečení Svatých a blahořečení Blahoslavených, - že si neosobujeme práva dáti některému skutku nebo slovu, obsaženému v tomto díle, více autority, než mu dává nebo dá Církev katolická, které býti nejpokorněji oddanými je naší slávou.

ARNOŠT HELLO.

Úvod autorův

Toto století jest jeden boj, povyk, třeskot a vřava.

Dovolte mi, abych vám nyní představil několik lidí pokojných. Neboť byli tací; dnes, když pozorujeme svět, skoro se tomu divíme. Byli pokojní. Mezi nimi mnozí obdrželi zvláštní úřední pojmenování a jmenují se Svatí.

*Svatí! Dovolte, abych vás podržel na chvíli u tohoto jména. Svatí! Zapomeňte na lidi v tom smyslu, abyste si mohli vzpomenouti na člověka. Vzpomeňte si sami sebe. Pozorujte svou propast. Myslete na to, co se musí státi, aby se nějaký člověk stal svatým. A přece se taková událost stala. Kdyby se byla stala jen jedenkrát, snad by na ní utkvívala snáz ze pozornost. Ale přihodila se často. Často! jaké slovo pro takovou věc! A můžeme říci o svatých jako o hvězdách: *Assiduitate viluerunt*. (Stálým trváním zevšedněli.) Jedním z velkých omylů světa jest, že si představuje svaté, jako bytosti docela cizí člověčenstvu, jako figury voskové, odlité všecky z téhož kadlubu. Zvláště proti tomuto omylu chci se postavit.*

Svět nadpřirozený zachovává stejně, jako svět přirozený, jednotu v rozmanitosti, a to je smysl slova: VESMÍR. Vyvolení se liší rozumem, schopnostmi a povoláním. Mají různé dary a různé milosti. A přece jakási nepřekonatelná podobnost tkví v základě těch ohromných rozdílů. Všichni mají jakousi známku, známku téhož Boha. Jejich životy, neobyčejně různé mezi sebou, obsahují v různých řečech totéž učení, jejich životy tak různé, si nikdy neodporují. Jsou připoutány k Dějinám: jsou zamotány v jejich nescetné zápletky, přece však čistota učení, které přinášejí, jest absolutně nedotčena.

Sebral jsem v této knize podoby nejrozumnější. Jsou tu slavní a jsou i zapomenutí. Jsou rozestaveni na všech příčlích žebříku. Práce, zkoušky, zaměstnání, povolání, vnitřní život, zevnější život, zápas uvnitř i venku, stav sociální, století, společenské postavení, tisíc věcí se liší v nich a kolem nich; a čím jsou různější, tím více spatříte zářiti v nich princip jednoty, který jim dodává života. Mají tutéž víru: všichni zpívají, a jest to totéž CREDO, které pějí. Časem a prostorem, na trůně, v klášteře nebo na poušti, zpívají totéž CREDO. Lidé devatenáctého století,

nenaplňuje vás úžasem tato jednomyslnost ?

Snažil jsem se podati věrně tyto dvě věci. Snažil jsem se podati podobnosti i různosti těchto tváří. Nepíšu životopisy, nýbrž zachycuji výrazné rysy jednotlivých světců.

Snažil jsem se ukázati, že mnoho svatých je mnoho lidí a že jest jen jedno Evangelium.

Vyvolil jsem si, abych pověděl tyto nesmrtelné a klidné věci, dobu, kdy svět, tropě dále svůj povyk, jde mimo.

Jednou ze známek Církve katolické jest její nepřekonatelný klid. Tento klid však není chladností. Ona miluje lidi, ale nedá se svést jejich slabostmi. Uprostřed hřímání hromu a děl plaví nepřemožitelnou slávu Pokojných a slaví ji zpívajíc. Hory na hory se mohou na sebe nahroutiti, bude-li toho dne svátek malé pasačky, svaté Germany, Církev oslaví malou pasačku s nepohnutelným klidem, který má z Věčnosti. Ať jakkoli hlučí kolem ní národové a králové, ona nezapomene na jediného ze svých chudých, na jednoho ze svých žebráků, na jediného ze svých mučedníků. Staletí nemění v tom ničeho, o nic více než-li hromobití. Zatím co hromy rachotí,

ona se pohrouží do dávných věků, aby slavila nesmrtelnou slávu nějaké dívky, neznámé za jejího života a mrtvé déle než tisíc let.

Nadarmo svět se boří. Církev počítá své dny podle svých svátků. Nezapomene na jediného ze svých starců, na jediného ze svých dětí, na jedinou ze svých panen, na jediného ze svých poustevníků. Vy jí klnete. Ona zpívá. Nic neuspí a nepoleká její nepřekonatelnou paměť.

ARNOŠT HELLO.

P O D O B I Z N Y S V A T Ý C H

Tiepollo : Klanění sv. Tří králů.

Tři králové.

»Surge, illuminare, Jerusalem,
quia venit lumen tuum.«
»Vstaň, osvět' se Jerusaleme,
nebo přišlo světlo tvé.«

Věky přešly přes plameny Isaiášovy a neuhasily jich. Ozvěna jeho volání ještě zaznívala, alespoň v srdci Panny. Neurčité a temné očekávání lidského národa stalo se jasným a našlo místa ve třech panovnicích Východu. Magové byli předními osobami Východu. Netřeba se dát másti jejich jmény a považovati je za kouzelníky. Byli to mudrci a byli to králové, neboť na Východě mudrci byli králi. Vyšší věda dávného starověku, tak jak ji pojal Východ, nosila žezlo a korunu.

Byli upozorněni hvězdou, neboť byli hvězdáři. Zjistil jsem již zákon, podle kterého vyvolení bývají vyvoleni dle jejich přirozenosti a povolání v souhlase s jejich vlastní povahou. Každé vidění, každé zjevení, každé slovo Boží vnitřní nebo vnější bere na sebe do jisté míry podobnost s tím, který je má viděti nebo slyšeti. Přizpůsobuje se a určuje se podle jména, jež má ve světě neviditelném pozorovatel pro ně vyvolený. A proto králové Východu, králové mudrci, opatrovníci dávných podání vztahujících se na Balamu, králové hvězdáři, králové zaujatí věcmi nebeskými, králové, kteří uslyšeli tajemnou ozvěnu starobylého podání šeptati do svého ucha: *Orietur stella*, »vzejde hvězda«, králové vyvolení a posvěcení, kteří představovali ve

své trojici povolání národů, vyzváni byli hlasem hodným jejich velikosti; byli povoláni hvězdou.

Melichar zastupoval pokolení Semovo, Kašpar pokolení Chamovo, Baltazar pokolení Jafetovo.

Hle, znovu očištěný Cham. A kananejská žena uvidí tvář Onoho, jejíž hvězda oznamuje, a zvítězí nad ním modlitbou.

Nikdy malířství, tuším, nezobrazilo tuto scénu s velikostí, jež by jí patřila. Potopa byla ukončena, vody stáhly se zpět. Tři větve lidské rodiny byly přítomny před Noemem, v osobě jejich otcův. Noe je odděluje; Noe žehná a klne. Věkovitá moc jeho požehnání a jeho prokletí dělí pokolení lidské; shýbá čelo Chamovo pode jho Sema a Jafeta.

U jeslí Betlémských, u Ježíše Krista, jehož obrazem byl Noe, vizte tři větve spojeny. Kašpar, syn Chama, provází Melichara, syna Semova, a Baltazara, syna Jafetova. Není známo, že by se Kašparem opovrhovalo: místo, jež mu je dáno, je totéž, jaké dáno ostatním. Národové jsou přítomni v osobě svých zástupců; žádný z nich nemá zášti k ostatním. Všichni jsou povoláni touž hvězdou. Totéž kouzlo, stejně nebeské pro všechny, stejně vznešené, je pojí a sklání v téže adoraci.

Tři větve pokolení lidského slyšely s touž jasností zníti v uších svých ozvěnu žalmu LXXI.

»Králové Tharsis a ostrovové dary obětovati budou i králové arabští a sabejští dary přinesou. A klaněti se budou jemu všichni králové i všichni národové sloužiti budou jemu.«

Odkud přicházeli? Nevíme to určitě, ale dle všeho sou-

dití lze, že to byla Šťastná Arabie. Ta země, jejíž jméno je podivné, byla obývána dětmi, jež Abraham měl z Ceturty, své druhé ženy: Jekranem, otcem Saby, a Madianem, otcem Efy.

Způsob přinesených darů je příznivý této myšlence: zlato, kadidlo a myrha zrodily se v Arabii.

Jakým dramatem jest jejich cesta! Představme si krále, kteří naráz, jenom z víry v hvězdu, opouštějí paláce, trůn, zemi! Jaká víra v tomto odjezdu! a jaké mládí! jaký oheň! jaké pátrání po světle! Musili zajisté býti prosti všech vnějších pout, všech zvyklostí, všech přísných obřadností i předsudků, tito muži, kteří na prvé znamení opouštějí orientální pohodlí a tichý klid svého panovnického domu a rádi podstupují pro námahu i nebezpečenství nesmírné cesty a pouštějí se do všeho neznáma, jež jest před nimi!

Necouvají, neříkají: »Zítra«; odjíždějí dnes. Velbloudi nesou jejich těžká břemena těmi prostory, málo naplněnými a skoro neznámými, neboť cesty byly stejně vzácné jako nesnadné v tom čase a místě. Hvězda jediné ukazovala cestu. Byla jedinou družkou, mlčelivou a tajemnou. Cesta sama as byla mlčelivá. Hvězda byla obrazem vnitřního světla, jež svítilo a vedlo. Epifanie byla jejich světlem. Epifanie! jaké slovo, jaké zjevení! Přišedše do hlavního města Judska, neptají se, zdali se vskutku narodil Král Židovský, ale na kterém místě se narodil. Jejich důvěra byla svrchovaná. Událost je jistá. »Viděli jsme jeho hvězdu, pravili, a přišli jsme poklonit se jemu.« Jejich otázka se týká jen místa narození.

Nemají ani strachu ani ohledů lidských. Řeknou věc, jak ji znají, nešetříce ničeho a nikoho. Netáží se, je-li

opatrně mluvit s Herodem o Králi Židovském, je-li po-
divným: přijít z daleka a uvěřit hvězdě. Netáží se po-
ničem, mluví zcela otevřeně, jak myslí; a přece mluví
s Herodem, s Herodem, který odpravil svou první ženu
Mariamnu, s Herodem, který se zbavil tří svých synů, po-
něvadž budili jeho podezření.

Ale tři Magové byli dosti velicí, aby byli prostými. Je-
dou, poněvadž věří; nalézají, poněvadž věří; a mezi tím,
co jejich prostosrdečná víra setkává se s Tím, jež hledá,
Herodes, prohnáný člověk, chytrák, vypočítavý, protřelý
politik, rdousí všecky děti, jež si nepřeje zardousiti, a ne-
chává na živu jedině Onoho, kterého by rád usmrtil.

Strojí úklady, klame, zásobuje Magy svými zprávami,
žádá na nich totéž. Pohrává si velmi chytrácky s prosto-
dušnou velikostí vysoké vědy východní. »A když jej na-
leznete, zvěstujte mi, abych i já přijda poklonil se jemu.«

Ale chytí se do své sítě: a prohrává pouze on. Bude
sám obětí úkladů, jež strojí a k nimž si pravděpodobně
blahopřeje, jako k úloze dobře sehrané. Kterak si asi
úsměšky činil ze tří Magů, když viděl jejich důvěřivost!
A jak se musili králové Magové asi horšit, když viděli, že
Židé neuráčili si hledat ve svém středu Onoho, jež Vý-
chod přišel hledat z tak daleka.

A jak ta ohromující pravda: »Nikdo není prorokem ve
své vlasti«, musila bít v jejich oči! Jak účinkovalo asi na
ně místo, kde našli Dítě! Přicházeli z Arabie, aby se mu
poklonili, a byli to králové.

A pak ten, kterému se přišli klanět, vyhnán před svým
narozením, nenalezl místa v hospodě, aby se narodil. Vše-
cky světnice byly plny; Maria a Josef nenalezli místa.

Strašlivá prostota vypravování evangelického neklade váhy na tuto věc, která přesahuje myšlenku. Konstatuje klidně, že nebylo místa v hospodě.

Nádhera východní, honosící se zlatem, kadidlem a myrhou, přinášející krále a jejich velbloudy s jejich průvodem a jejich dary, tato zúmyslná a vzdálená nádhera, nadšená a podivuhodná, způsobuje, že tím ostřeji vyniká chování lidí domácích, kteří naplnili hospodu, nenechavše ani místečko pro Toho, který se uchyluje mezi vola a osla, ačkoli jest ve své zemi, a že hvězda jej ohlašuje na Východě.

Co se dělo v jeslích? Jakým způsobem se projevila živoucí a mladistvá adorace těchto moudrých a silných mužů?

Jaký by to byl malíř, jenž by dal každému z tří králů ráz větve, jím představované; jenž by napsal na jejich čela jména Sema, Chama a Jafeta; jenž by naznačil jejich adoraci, sleduje ducha jejich rodiny; jenž by rozvinul východní lesk v jeslích betlémských s nádherou a bez nucenosti! A jaký by to byl malíř především, jenž by vložil do tváře Josefa a Marie vědomí toho, co se děje!

Magové dostali rozkaz, aby nechodili za Herodem a vrátili se do své země jinou cestou. Cesta, která vede k jeslím, neslouží více k návratu.

Řeholník Cyrill, v životě svatého Theodosia, vypravuje, že prchali před velikými cestami a veřejnými místy a uchylovali se v noci do jeskyň, vyhledávající samotu. Kdo může změřiti hloubku dojmu, který byli zažili? Kdo může vědět, jaký otisk na duších, tak připravených, zanechala tvář Toho, ježž byli hledali a našli?

Vrátivše se domů jinou cestou, žili zajisté doma jiný život. Zachovávali věrně poklad vzpomínky. Žili ještě dlouho po smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Žili ještě, když svatý Tomáš přišel do jejich země. Svatý Tomáš, který byl *viděl* Ježíše vzkříšeného, pokřtil ty, kteří *viděli* Ježíše Krista v jeslích. Snad že nějaké mystické příbuzenství spojuje svatého Tomáše s králi Magy.

Několik dní před Epifanií byli povoláni k adoraci lidé z venku; a byli to pastýři, pastýři, kteří trávili střídavě noc, hlídající svá stáda. První, kteří se klaněli, povolání z venku, byli králové a pastýři. Tyto dvě hodnosti, umístěné dnes na dvou koncích žebříku společenského, byli druhdy slovy téměř souznačnými. Dle mluvy a smyslu dávné starobylosti králové byli pastýři národů. Všude ti, kteří vládnou, byli nazýváni pastýři; ti, kteří poslouchají, byli zváni *ovečkami*. Řekl jsem, že jakési tajemné a nadpřirozené příbuzenství spojovalo snad svatého Tomáše s třemi králi. Jiné mystické příbuzenství, ale přirozené, spojuje asi krále a pastýře. Králové Magové byli mudrci; pastýři, kteří bděli střídavě noc u Betléma, byli prostí.

Králové uviděli hvězdu, ježto byli hvězdáři. Pastýři uviděli anděla patrně proto, že byli lidé prostí. Pastýři dostali oznámení, která se vztahovala na jejich povahu: Naleznete Dítě zavinuté v plénkách a položené v jesličkách.

A četný zástup nebeských duchů se připojil k andělu, zpívajícímu ve svaté noci:

Gloria in Excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis!

Dobrá vůle, tato též prostá věc, jež nemá příliš místa

v řeči *obecně* zvané poetickou, jása ve zpěvu andělském, po slávě, po boku slávy; a tato dvě slova vedle sebe postavená způsobují vznešený dojem.

Význačnou známkou pastýřů byla asi jejich prostota. Známkou králů snad velebnost a štědrost. Nemluvím pouze o štědrosti v darech, ve zlatě, kadidle, myrze, ale o štědrosti ve víře, adoraci, v předsevzetí, v cestě. Nemluvím pouze o štědrosti, která dává. Mluvím též o štědrosti, která sebe dává.

Jejich ostatky byly přeneseny z Persie do Cařihradu. Svatá Helena dala je uložiti s nádherou do basiliky Svaté Moudrosti. Biskup Eustach přinesl je za času biskupa Emmanuela do Milánu. Když Bedřich Rudovous dobyl a vydrancoval toto město, ostatkům králů Magův dostalo se posledního pohostinství v Kolíně.

Často byla pronesena otázka, jaká byla hvězda Magů. Jedni se domnívali, že to byla hvězda naprosto zázračná, která vzešla náhle mimo přirozené zákony, nemajíc nic společného s hvězdářstvím. Jiní řekli: Obyčejná hvězda nemohla by nikdy označiti nějaký dům zvlášť, mohla by snad označiti všeobecně nějakou zemi, ale nepoznamenala by zřetelným způsobem určitý chlív, musil by to býti tedy nějaký povětroň blízký zemi. Jiní konečně brali útočiště k třetímu výkladu, dlouze vyloženému v malých Bollandistech.

Dle jedné hvězdářské domněnky, přijaté dr. Seppem, nová hvězda mohla se náhle objeviti spojením tří oběžnic. Roku 1604 bylo pozorováno hvězdáři spojení tří oběžnic: Saturna, Jupitera a Marta. Nová hvězda objevila se na jednou mezi Martem a Saturnem blíže Hadonoše. Tato

hvězda třpytila se neobyčejným jasem a šířila kolem sebe barevné světlo. Soudilo se dle toho, že podobné spojení, jež by mohlo způsobiti podobný účinek, se udá každých osm set let. Neboť Saturn a Jupiter potřebují kolem osmi set let, aby proběhli zvěrokruhem.

Sedm období asi po osmi stech letech uplynulo již od stvoření světa, období, která by se mohla zdáti dny vývoje lidstva:

Od Adama k Henochovi;
od Henocha do potopy;
od potopy k Mojžíši;
od Mojžíše k Isaiášovi;
od Isaiáše k Ježíši Kristu;
od Ježíše Krista ku Karlu Velikému,
od Karla Velikého do doby moderní, označené vynalezením tisku.

Sedmý den byl by náš.

Jest tedy hvězda Magů výsledkem spojení hvězdářského anebo hvězdou přímo zázračnou?

Nikdo to neví. Bud' tomu jakkoli, Bůh vytvořil řád přirozený stejně jako řád nadpřirozený, a jeho činnost jest stejně smyslům patrná, stejně zjevná, stejně prozřetelná v obou případech. Zlato, jež jest mocí, kadidlo, jež jest adorací, myrha, jež jest pokáním, byly přineseny Ježíši Kristu z výslovné vůle Boží, zjevené hvězdou a osvědčené králi.

Obrácení svatého Pavla.

Církev zpravidla slaví svátek nějakého svatého v den jeho smrti, jež jest pro něho dnem narození. Přece však slaví narození svatého Jana Křtitele, poněvadž se narodil posvěcen. Jen výjimkou slaví epizody ze života svatých, neboť jest to zřídka, aby nějaká epizoda byla tak rozhodující, že by zasloužila ročního a slavnostního posvěcení.

Církev slaví obrácení svatého Pavla.

Tato událost ukazuje skutečně známku nebo spíše více známek zvláštních.

Obrácení svatého Pavla jest náhlé, úplné, rozhodné, velkolepé.

Jest náhlé jako blesk a nesmrtelné jako radost vyvolených. Má kouzlo prudkosti, kouzlo úplnosti a kouzlo trvalosti.

Duše lidská potřebuje, ba vášnivě miluje náhlé změny. Okamžitost, je-li dovoleno vysloviti to slovo, jest jedno z našich nejhlubších přání.

Představte si člověka, který dostává kousek po kousku, zdlouhavě, jednu po druhé, všecky výborné vlastnosti, všecky ctnosti, všecky milosti duchovní i časné, jichž si přál; tomuto člověku se nedostalo věci, jíž si nejvíce přál: totiž rychlosti.

Jedním z největších přání člověka, který prosí, jest viděti ruku, která dává; a rychlost ukazuje tuto ruku.

Člověk, který si žádá jakékoli milosti, žádá tuto milost pro ni samu; potom si přeje v témže čase pocítiti úkon daru a viděti ruku, která dává. Zdlouhavost zatajuje tuto

ruku a tento projev; rychlost je odkrývá. A hlavní touha člověka, který po něčem touží, není míti dar, ale přijímati z rukou blesku.

Svatý Pavel, posvěcený uprostřed svého vzteku, svržený s koně, oslepený světlem a ohromený navždy, svatý Pavel změněný v jiného člověka a změněný okamžitě, odpovídá naší nejhlubší tužbě.

Byl změněn v okamžiku a změněn pro vždy. Toť právě ještě jedna z vlastností, jež žádáme na změně. Přejeme si, aby byla okamžitá a nesmrtelná! Chceme, aby rána blesku, jež zahřmí najednou, hřměla navždy. S rychlostí příčiny chceme i plnost účinku. Chceme, aby změna osoby nebo věci změněné byla tak úplná jako rychlá, a tak trvalá jako náhlá.

A poněvadž svatý Pavel nám ukazuje tyto známky, jsme mu vděčni za to jednání, jehož Bůh vzhledem k němu užil. Jsme mu vděčni za to, že nás nemučí přibližnostmi. Tak zůstala cesta do Damašku v paměti lidí nejen jako místo historické, ale i jako rčení příslovečné. A je v tom veliký smysl: nalézt svou cestu do Damašku, to jest, býti zasažen, varován, obrácen, udeřen bleskem. Když nějaká událost zmocnila se řeči lidské ve způsobě přísloví, tu jistě odpovídala nějakému intimnímu přání člověka.

Zcela blízko Damašku, na deset minut od jižní brány, vidíme dosud tucet zlomků sloupových, ležících v témže směru. Toto místo poněkud povýšené podobá se kopci ssutin. Zde byl svatý Pavel vržen na zem. Křesťané se tam ubírají každoročně v průvodu pětadvacátého ledna. Odtud svatý Pavel vstoupil do města a vešel do ulice, jež

se jmenuje Přímá; brána svatého Pavla pojmenována byla obyvateli branou Východní. Bývalou bránu, praví Msgr. Mislin, lze ještě velmi dobře poznati. Má tři oblouky, které spočívaly na velmi silných pilířích. Nad ní zvedala se věž.

Svatý Pavel byl na cestě do Damašku patrně v těch nejhorších okolnostech, aby mohl býti obrácen. Dýchal hrozbou a vraždou. Žíznil po krvi křesťanův. Krev svatého Štěpána byla na něm; svatý Štěpán, nevinný mládenec, který nezdál se býti stvořen k tomu, aby v někom budil nepřízeň, svatý Štěpán, jeho soudruh od dětství, jeho příbuzný, svatý Štěpán byl kamenován před jeho očima, s jeho souhlasem a s jeho pomocí. Pavel hlídal šaty katův. Kdož ví, zda závist právě, tato věc ohyzdná, neozbrojila jeho ruku? Kdož ví, zda-li zlost, že nemohl odpověděti svatému Štěpánu, s nímž se byl hádal, nebyla poněkud příčinou zášti Pavlovy? Pavel byl farisejem. Čeho nejsou fariseové schopni?

Pavel náležel ke zlopověstné sektě, proti níž povstalo přímé a zvláštní rozhorlení Ježíše Krista. Když katané svatého Štěpána složili šaty své u nohou Pavla, chtěli tím veřejně dosvědčiti, že on to byl, jakožto zástupce rady, od něhož měli právo kamenovati mučedníka. Na Pavla svrhovali slavnostní a úřední zodpovědnost za popravu. Podle podání vypravovaného svatým Jeronýmem, právě v tomto místě Kain zabil svého bratra. První člověk, který byl zabit člověkem, a první mučedník křesťanský, jenž byl zabit Židem, zahynuli na témže místě. Smrt svatého Štěpána propůjčuje tomuto přirovnání zvláštní ráz a sousedství Kainovo zachmuřuje ještě více postavu Pavlovu.

Mimo záští měl Pavel pýchu, a jakou pýchu! Pýchu farisejskou! Pýchu, která tak přímo a obzvláště protiví se milosti; pýchu, kterou lze nazvati osobním nepřitelem světla. Sotva že se byl vzdělal v Písmě svatém, svatý Pavel sám od sebe vstoupil do sekty farisejské. Pýcha pronikala ho již od mládí, až na dno duše; s pýchou a záštím nosil rouhání na svých ramenou. Byl rouhačem a podněcovatelem rouhání a pronásledovatelem pravdy.

Všecky tyto věci byly v něm živeny a jitřeny dechem žhavého, divokého a nesmiřitelného vzteku. Nebyl to vztek, který se upokojí, když se vykřičí; byl to vztek krvelačný, který se byl napil krve a který chtěl ještě píti. Byla to neúprosná zuřivost člověka nadutého, jak vzdělaného, tak divokého, v němž vášně lidské dují, dráždíce jej k fanatismu bez milosti.

A hle, muž vyvolený!

Máme se tomu divit? Ani v nejmenším! Bůh vyvrhuje vlašné; svatý Pavel nebyl vlašným. V této povaze ohnivě a prchlivě byla drahocenná kořist pro kohokoli, jenž by se jí byl zmocnil. Skrze ošklivé a divoké skutečnosti pronikajíc, oko Boží rozlišovalo v Pavlovi *možnosti*, které spaly ještě svým spánkem, ale které se mohly probudit. Bůh, který viděl, čeho Pavel byl vinen, viděl tímže zrakem, čeho svatý Pavel byl schopen. Veliké povahy mají velikou sílu duševní: mění se, jak jsou; jsou úplné, mění se úplně. Milost, která se štěpuje na nich, zmocní se jejich vrozených vlastností, a působení nadpřirozené, jak jsem tu již podotkl, bere na sebe vždy jakousi podobnost s přirozeností, na niž účinkuje. Povaha svatého Pavla byla nám zjevna povahou blesku, který padl na

něho. Blesk nepadl tímž způsobem na svatého Augustina. Ale také svatý Augustin nebyl svatým Pavlem. Se slabostí a se silou činí se různým způsobem. Blesk neřekl svatému Pavlu: »Vezmi a čti.« Vrhł jej na zem a oslepil jej. Ve všem, co se týká svatého Pavla, jest slovo *najednou* známkou převládající. Svatý Augustin byl získán knihou, Magové hvězdou, svatý Pavel bleskem. Slunce právě zapadalo, když hluboký spánek a chmurný děs zmocnily se Abrahama; hlas nebes mluvil k němu v noci. Svatý Pavel byl jat za jasného dne, v pravé poledne, ne sám, ale před svědky. Tento muž po výtce činný a veřejný, byl zachvácen v činu, na cestě, obklopen svými přáteli. Řekli byste, že on, muž ramene, byl posvěcen ramenem. Žádné dlouhé řeči, žádné kolísání. Hlas s výše počíná přísnou a úsečnou výčitkou:

»Šavle, Šavle, proč se mi protiviš?«

»Kdo jsi, Pane?« tázal se Šavel, oči upřeny na slavné zjevení; neboť Ježíš Kristus ukázal se mu ve své velebnosti.

»Jsem Ježíš Nazaretský, jemuž ty se protiviš.«

»Pane, co chceš, abych učinil?«

Hle, jaký jest to člověk činu! Uchopen, překvapen, dolů svržen, oslepen, bleskem zasažen, neztrácí ani vteřiny. Nejen, že jí neztrácí, ale nezastaví se v ní k přemýšlení, ani k rozjímání, ba ani k nazírání čistě vnitřnímu. Svatý Jan v podobném případě nebyl by ztratil prvou minutu, ale jeho činnost byla by se pravděpodobně zdržela aspoň vteřinu v oboru ducha. Svatý Pavel jest takový muž činu a všech možných činů, že jest mu třeba ihned *hic et nunc*, praktického, zevnějšího povolání. Nebude více pronásle-

dovati Ježíše Nazaretského. Nuže, co učiní? Tuto otázku si najednou ukládá. Dříve než si ji položí, nemá ani času býti zaslepen. Jde přímo ke skutku zevnějšímu. Poněvadž již nepronásleduje více, musí tedy činiti jinou věc, a chce bezprostředně věděti, co. Okamžik je slepý; nedá očím svým času, aby se otevřely. Třeba mu v prvním okamžiku znáti svou novou cestu. Jeho spolucestující zpozorovali světlo, ale nepozorovali Ježíše Krista. Jedině Šavel stavší se Pavlem zří vidění; jedině on chápe slovo, jež proneseno bylo v jazyku syrsko-chaldejském. Jeho soudruzi byli Židé mluvící řecky.

Když Pavel povstal, byl slep. Bylo třeba vzíti jej za ruku a vésti jej. Tento příchod do Damašku málo se podobal tomu, ježž byl zamýšlel.

Byl slep po tři dny. Prožil ty tři dny temnoty v hluboké modlitbě.

Zatím Ananiáš obdržel rozkaz, aby šel a vrátil Pavlovi zrak. - Jak! Šavel, jenž tolik zlého učinil tvým svatým! ten, který má moc zjímati ty, kteří vzývají tvé jméno!

- On jest mi nádobou vyvolenou, on bude zvěstovati jméno mé před pohany, i králi, i syny israelskými. Nádobu vyvolenou! zde je to jméno vysloveno.

Pavel zří sám v sobě účinek předurčení, dříve než pochopí hrozná tajemství, jež pozná později, až bude vtržen do třetího nebe, aby slyšel slova skrytá, jež není dovoleno člověku opakovati. Tehdy zvolá: »Ó, hlubokosti!« Ale my jsme dosud v Damašku; vizme Ananiáše, jenž přichází do ulice Přímé. Tluče na bránu Žida, zvaného Juda, u něhož byl Šavel ubytován.

»Šavle, milý bratře,« praví vstupuje, »Pán Ježíš, jenž

se tobě ukázal na cestě, poslal mě k tobě, abys zase prohlédl a naplněn byl Duchem svatým.»

A Ananiáš vložil ruce na Šavla a šupiny spadly s očí jeho. I vstal a pokřtěn jest.

Vypravování jest prosté, velikost věcí ušetří slovům práce.

Nalézáme zde jako při vzkříšení Lazarově část Boží a část lidskou.

»Zdvihněte kámen!« řekl Ježíš Kristus, dříve než vzkřísil mrtvého, a okamžik potom: »Rozvažte jej!« neboť zůstaly na něm obvazky.

Koná, co on sám učiniti může, a dovoluje lidem pracovati v oboru jejich činnosti. Ježíš Kristus mohl, když byl na zem vrhl Šavla, říci mu všecko sám, ale on posílá Ananiáše. Ananiáš má odpověděti na otázku prvé minuty: »Pane, co chceš, abych činil?« Ježíš Kristus sám oslepil Šavla, ale používá rukou Ananiášových, aby mu vrátil zrak.

Srovnána s prvou věcí, druhá, jakkoli zázračná, zdála se lidskou. Obdržeti opět světlo, muselo se zdáti Pavlovi býti čímsi lidským, když srovnával toto světlo s temností tří dnů. Slunce musilo se mu zdáti čímsi kalným vedle veliké temnosti. Ježíš Kristus ponechal sobě dar temnosti, který byl učinil bez prostředníka. Ale pro dar světla používá někoho jiného.

Ulice v Damašku zachovávají dlouho svá jména. V lednu 1874 ulice Přímá nazývá se ulicí Přímou jako za času svatého Pavla. Dům Ananiášův jest nahrazen svatyní, ale dům Judův mešitou.

Od tohoto dne počínajíc, vše bylo skončeno. Pakli kdy

obrácený položiv ruku na pluh neobrátil se více nazpět, byl to zajisté svatý Pavel. Jeho obrácení bylo z kořene, ve smyslu doslovném. Srdce jež bylo farisejským, přestalo jím býti naprosto. Všecky myšlenky, všecky city, všecky skutky vnitřní i vnější byly až do kořene vytrženy z jejich staré půdy a zasazeny v zem novou. Tento člověk, který dříve pronásledoval, slavně opověděl boj všem pronásledovatelům. Prohlásil, že nic ho neodtrhne od Ježíše Krista, a dostál slovu. Všecky bouře stvoření rozpoutaly se najednou proti němu. Jeho obrácení bylo znamením ke všeobecnému vzteku lidí a věcí.

Sotva navrácen světlu dennímu rukama Ananiášovýmá, vidí své staré přátele, proměněny v úhlavní nepřátele, chystali mu zajetí a smrt. Střehou bran města, aby mu zakázali východ. Věřící v Damašku spustí jej za noci v košíku přes hradby. Pak se uchýlí do Arabie, a po modlitbě hluboké jako temnoty třídní, po ústraní hodném jeho povolání, vrhne se do té klidné války, kde měl zvítěziti i zemříti. Svět farisejský, svět římský, peklo a příroda vystoupí proti němu v témže spiknutí, skutkem činíce slova Ježíše Krista k Ananiášovi: »Já ukáži jemu, jak mnoho on musí pro jméno mé trpěti.« Deset let před svou smrtí byl Pavel již pětkrát bičován od Židů. Přes svou hodnost občana římského byl třikráte bit metlami. V Lystře lid, jenž se mu chtěl klaněti, najednou jej kameňoval a zanechal jej polomrtvého. Na svých cestách po světě třikráte na moři tonul; zachytiv se na trosce lodi den a noc byl v hlubokosti mořské. Vlny patrně po čtyřadvacet hodin dělaly s ním, co chtěly. Byl k řetězu přikován, sedmkrát byl žalařován. A na jeho hlavě spo-

Michelangelo : Obrázení sv. Pavla.

čívala, uprostřed všech těch hrůz fysických i mravních, péče o všechny církve. Psal, posilňoval, těšil, povzbuzoval, živil, odvahy dodával a rozplameňoval Římany, Korintány, Efeské, Galaty, Židy. Tento muž měl jistě právo prohlásiti, že bojoval boj dobrý; a když jeho hlava padla pod mečem Neronovým, byl to zajisté okamžik slavný na zemi i na nebi.

Svatý Jan Zlatoústý.

Překlad děl svatého Jana Zlatoústého do francouzštiny byl dílem ohromným; právě nyní jest ukončen. Mnoho architektů spojilo se, aby zřídilo tento pomník. Práci řídil p. Jeannin, profesor na gymnasiu Neposkvrněného Početí v Saint-Dizier.

Svatý Jan Zlatoústý jest jeden z těch mužů, kteří zdají se míti zvláštní právo na jméno katolíka; jest to muž universální.

Jsou někteří světci, jejichž vnitřní život tvoří tak hrozné drama a tak vznešené, že vnější život jest pouze vedlejší okolností v jejich životopise, okolností závažnou, ale která dovoluje čtenáři, aby na ni chvílemi pozapomněl.

Jsou světci, kteří žili především sami v sobě; zpozdilá výčitka neužitečnosti a sobectví vychází přirozeně jen z úst těch, kteří je studují a nechápou.

Jsou jiní, při nichž láska k bližnímu jeví se mnohem zjevněji a překvapuje diváka i proti jeho vůli. Jsou lidé, kteří se ujímali jiných lidí s tak zjevnou štědrostí, že sám cizinec, dívající se na ně z daleka a nepronikající do jejich svatyně, obdivuje bezděky jejich zevnější život, aniž by znal zdroj, z něhož vyvěrá, a výheň, z níž tento oheň vychází.

Svatý Simeon Stylita by patřil do první z těchto dvou tříd, svatý Jan Zlatoústý do druhé; svatý Augustin do obou.

Svatý Jan Zlatoústý dával sám sebe vždy, ve všech okolnostech, vůči všem, a při všem. Byl neustálým da-

rem: dával sebe v kněžství, dával se almužnou, dával sebe obětí, dával se slovem. Kázal nesmírně často, psal velmi málo, a i když psal, ještě mluvil.

Mezi spisovatelem a řečníkem jest veliký rozdíl. Řečník obrací se k několika, spisovatel ke všem. Řečník mluví v dané příležitosti a pro danou příležitost, ke zvláštnímu shromáždění, jehož schopnosti a zvláštní potřeby zná. Spisovatel obrací se sám k sobě a k lidstvu. Chce, aby dílo jeho bylo trvalým, chce je zachrániti pokud možno před zhoubnými vlivy nahodilých věcí. Řečník chce docíliti u jistých osob, které vidí a zná, jakýsi souhlas rozhodný. Chce působiti na ně a zmocniti se jejich ducha. Spisovatel myslí méně na osoby a více na věci. Méně jedná bezprostředně s lidmi a spíše se stará o předmět, o němž pojednává, a o pravdu, kterou vyjadřuje.

Svatý Jan Zlatoústý, i když píše, zůstává řečníkem a nestává se spisovatelem. Úmysl působiti na někoho jest tu vždy zjevný u něho.

Sám k sobě nemluví. Neuzavírá se na místo tajné a hluboké, aby se soustředil v nejvnitřnějším taji duše. Má vždy nějaké shromáždění před sebou, vždy odpůrce, vždy hříšníky. Nehloubá dlouho, jako svatý Augustin, ve svých vzpomínkách, aby oplakával minulé dny a připravoval dny, jež přijdou. Neponořuje se do své vnitřní propasti s hroznou horoucností rozjímajících; myslí na přítomnost. Dívá se kolem sebe. Místo aby zavíral oči a vzpomínal, otvírá je, aby zkoumal.

Biskup znamená dohlížitel: svatý Jan Zlatoústý byl pravý biskup. Vrhá se na všechny strany najednou, aby bránil své ovce, neboť vlci přicházeli se všech stran.

Mnohem více učitel mravů než bohoslovec, měl neustále před očima skutečnou překážku, s níž se skutečně neustále kolem něho zápasilo. Málo se povznáší, málo prohlubuje, máme-li pojímati slova ta ve smyslu lidském a rozumovém: pozoruje, zkoumá, hledá, pátrá, napomíná, povzbuzuje, těší, radí. Jeho pohled nemá obyčejně zvláštní hloubky, ale přizpůsobuje se především okolnostem času a místa, osobám a věcem.

Abychom pronikli jeho styl, není potřebí žíti dlouhou dobu ve chmurném žhavém ovzduší, kde hoří mezi nádhery posvátné noci nevyzpytatelná tajemství bohosloví. Mnoho svatých snad bylo vznešenějších, ale velmi málo tak lidu milých. Má ten sladký, naivní půvab, jenž jest opravdovou dobrotou, dobrotou plodnou a zářivou. Sestupuje, aniž by se snížil, do podrobností života lidského.

Aniž ponížíuje důstojnost evangelické kazatelny usedá tam, aby vypravoval nebo poradil věci nejdůvěrnější a nejprostší. Nevyslovuje neurčitých slov, která přejdou mimo posluchače, aniž se jich dotknou; obrací se věcně ke všem, kteří jej obklopují, vniká do potřeb jejich každodenního života, je voláje, upozorňuje, jim důtku dává i rady, jako by znal každého z nich podle jména, jako by byl vnikl do všech běd, do všech slabostí, do všech pokušení, jež naplňují jeho posluchače, jako by byl skutečně jejich bratrem nebo otcem; a to nebyl klam, on byl skutečně otcem a bratrem každého. A nebyl jím jen v domněnce, ale ve skutečnosti.

Zdá se, že úmysl blýskati se v rozhovorech mravoučných a náboženských, jest jaksi vynálezem moderním.

Druhdy u Řeků, ku příkladu, výmluvnost politická byla hlasem skutečné potřeby. Když Demosthenes mluvil, netoužil nepochybně po ničem, než aby povzbudil lid. Ješitnost byla potlačována, snad udušena, snad ji předešli skutečnou stísněností poměrů politických, jež vyžadovaly ne frasi, ale skutků, ne úspěchu, ale osvobození. Cicero, který jest člověkem moderním, zahajuje snad období úpadku, kde řečník dívá se na sebe, místo aby na sebe zapomínal, a myslí na půvabnost svých posunků, místo aby myslil, jak zachrániti národ. Cicero ve svém díle *Pojednání o umění řečnickém* povýšil úpadek umění na soustavu, vypracoval jeho zákonník, předepsal jeho pravidla. Ale tu zmírá římský svět, a křesťanství povstává na světě. Rodí se výmluvnost přísnější než ona dávná, ještě více zbavená všeho rozjímání o sobě samé, nezna-
jící úskoku a nesměřující než ku spáse. Nejedná se příště jen o to, zachrániti jistý národ od jistého národa nepřátelského, u příležitosti nahodilého nebezpečení, jedná se o to, zachrániti národy i jednotlivce proti nepříteli společnému, proti nepříteli pokolení lidského; jedná se o dar spásy omládlému stvoření, pro čas i věčnost, na zemi i v nebi. Jedná se o to, naučiti prakticky *Otčenáši* a dát jej říkati lidstvu v duchu a pravdě.

Zdá se, že křesťanský řečník, muž prvních století Církve ani se o to nestaral, aby na sebe vzpomínal; zdá se, že nikdy mu nenapadla myšlenka na sebe sama. Zdá se, že neměl nikdy zapotřebí činiti opatření pro hledání sebe sama, a že vůči velikým převratům a velikým nadějím, vůči světu shroucenému a světu, jenž se měl zroditi, vůči Římanům, kteří odcházeli, a barbarům, kteří přicházejí,

křesťanům, kteří povstávají, vůči velikým, nahromaděným zříceninám a spáse, kterou země žádá, zdá se, že vůči tomuto divadlu lidskému i božskému, kde všechny věci stojí proti sobě, řečník neměl času mysliti sám na sebe, a že marnivost nemá místa mezi tolika ssutinami, mezi tolika přípravami, tolika zločiny, tolika ctnostmi a slzami všeho druhu. Svatý Jan Zlatoústý jest jedním z nejúplnějších vzorů prostoty užité v zápase s dílem obrovským a úzkostlivým, jež vyžaduje najednou všechny druhy zmužilosti. Není to vzor genia, ale činnosti; není to let orla, ale boj krok za krokem, plamenný, mírný, úsilný, tichý i urputný. Jest to láska k bližnímu nepřekonatelná, již nic neomrzí a nezemdlí; je to obětovnost bez okázalosti, jež se nestaví na odiv ani vůči jiným, ani vůči sobě samé, která jde přímo za svým cílem, silně a pokojně. Svatý Jan Zlatoústý obyčejně nepřehlíží něco s hůry, ale jde rovným krokem, jistým, který oplodňuje zem pod jeho nohama.

Svatý Jan Zlatoústý, ve svých homiliích, vyčítá posluchačům, že vidí v něm něco jiného než apoštola, a že hledají v jeho promluvách něco jiného než upotřebení. Všeobecné, nadsmyslné, teoretické, filosofické, společenské úvahy, jež od nějakého času tvoří obrannou vědu křesťanskou, byly tehdy málo známy. Způsob kázání mění se dle povahy a potřeby věků, k nimž se obrací. Zdá se, že povznesení ducha s věky stoupá, ale že ubývá důvěrnosti. Snad až vrcholná apologetika před koncem světa shrne všechny slávy metafysiky i kázání křesťanského v jediný soubor, kde povznesení a důvěrnost se rozmnoží, dovrší a doplní navzájem.

Nejdůvěrnější podrobnosti života, domu a rodiny míjejí před našima očima, čteme-li svatého Jana Zlatoústého.

»U Židů,« praví, »kdo chtěl se modlit, musil vystoupiti do chrámu, koupiti hrdličku, míti dříví a oheň po ruce, vzíti nůž, postaviti se u oltáře, vyplniti mnoho jiných předpisů . . . Zde nic takového . . . Nic nezbraňuje ženě, držící svůj kužel nebo tkající své plátno, povznésti myšlenky své k nebi a vzývati Boha horlivě; nic nebrání muži přicházejícímu na trh, nebo který samoten cestuje, aby se pozorně nemodlil. Ten či onen, sedě ve svém krámmě, sešívaje své kůže, může volně obětovati duši svou Pánu. Otrok, na trhu, přebíhaje sem a tam, v kuchyni, nemůže-li jíti do kostela, volně může konati svou pozornou a horoucí modlitbu; místo není Bohu k necti . . .«

Tato důvěrnost je význačným rysem svatého Jana Zlatoústého. Nikdy ji neopouští, i když jeho slovo nabývá vzletu, podržuje tuto známku osobního a přímého oslovení. Neuniká nikdy svému posluchači nějakým nezvyklým pohybem; jeho předmět ho neodvádí ani dále ani výše než je duch těch, kteří jej poslouchají. Jsa podstatně lidovým, sleduje v poměrech společenských a rozumových ty nejnížší, sleduje ty, kteří tam bydlí, aby vštípil v ně, zvolna, namáhavě, láskyplně a trpělivě, nejvyšší pravdy, které přizpůsobuje jejich slabosti, činí jim srozumitelnými. Vztahy věcí mezi sebou a všeobecné přehledy jsou řídké v jeho řečech. Řekli byste, že zná každého ze svých posluchačů důvěrně a osobně; že se obrací hned k tomu, hned k onomu, měně své rady dle zvláštních okolností každé povahy a každého postavení, ale neříkaje jediného slova neurčitého, neosobního a čistě teoretického, ne-

vyslovuje jediného rčení, jež by se nehodilo na tomto místě a v tomto určitém, praktickém směru. Nepouští vaši ruky, vede vás krok za krokem po stezce, kudy chodíte a kterou zná. Jest vaším biskupem. Zná vaše cesty a bdí nad nimi. Čítá vaše kroky, podobá se matce, dívající se pozorně na dítě, jež pokouší se po prvé choditi.

Vykládaje manželům jejich povinnosti, svatý Jan Zlatoústý vchází v tak prosté úvahy, že by dnes velice zarážely. Moderní lidé nejsou dosti lidskými, aby snesli tolik naivnosti. Svatý Jan Zlatoústý radí manželu, aby neskrýval své lásky, ale aby ji dával na jevo zcela, nejprostším způsobem. Odporučuje mu, aby mluvil k své mladé manželce a dává mu na ruku, jak by mohla počít jedna z jejich prvních rozepří:

»Řekni jí,« pokračuje světec, »řekni jí s něžností největší: Dceruško, připojil jsem svůj život k tvému ve věcech nejdůležitějších a nejpotřebnějších zde na zemi . . . Mohl jsem si vzít ženu bohatší, nechtěl jsem to . . . Všim jsem opovrhl, abych ničeho nezřel, než vlastnosti tvé duše, jíž si vážím nade všecky poklady.«

A řečník oddává se návalům hrůzy, kterou v něm budí manželství uzavřená pro peníze.

»Bohatá žena,« praví, »přinese vám méně radostí svým jměním, než trápení svými požadavky, svými přepjatými potřebami, svými výdaji, svými pyšnými a pohrdlivými slovy. Řekne snad: Neberu ničeho z tvého, odívám se na svůj účet a z příjmů, jež dostávám ze své rodiny.«

A zahrnuje tuto opovážlivost svým prudkým a upřímným rozhořčením, biskup ji oslovuje a pohání ji k zodpovědnosti:

»Co tu pravíš? Tvé tělo ti nepatří víc a ty si přivlastňuješ své jmění! Jednou spolu oddáni, muž a žena netvoří více než jeden celek. A vy byste měli mít ne jedno společné, ale dvoje jmění různé? Ó, neblahá láska k penězům! Vy nejste než jedna a táž bytost, jeden a týž život, a vy mluvíte ještě *o mém a tvém!* Slovo kletby hodné a zločinné, vynalezené peklem!«

Svatý Jan Zlatoústý ukládá samotnému manželu, aby v té věci poučil manželku. Jeho povinností jest poučovati, její poslouchati. Ale nepostačí jen učit, třeba učiti prospěšně, moudře, vlídně, něžně. A s jakou něhou odporučuje svatý biskup něhu! S jakou vlídností odporučuje vlídnost! Jak zajímá se upřímně o štěstí svých dětí! Jak bdí laskavě nad křehkostí lásky!

Chcete-li studovati tohoto muže, tohoto světce, v jeho povaze, v jeho životě, v jeho kázáních, třeba, abyste znali společenské prostředí, v němž byl činným, a prostodušnost jej obklopujících mravů, jest třeba následovati svatého Jana v roztomilých a laskavých podrobnostech jeho otcovských starostí.

Mysleme si případ, kdy hrubá a lakotná žena žádá pro sebe zvláštní vlastnictví nějakého předmětu a chce jej upíratí svému muži. Co učiní tento? Rozlobí se anebo ustoupí? Ustoupí, poslechne-li rady biskupa, ale ustoupí způsobem plným moudrosti a vlídnosti. Upozorní ženu na její omyl již způsobem svého ústupu.

»Nauč těmto věcem svou ženu, praví svatý Jan Zlatoústý, ale jen po dobrotě. Vybídnutí ke ctnosti má samo v sobě cosi příliš přísného, zvláště týká-li se mladé osoby, jemnocitné a bázlivé. Budeš-li tedy hovořiti s ní o naší

filosofii, vlož do řeči své mnoho něhy a hled' především vytrhnouti z její duše slovo *tvůj* a *můj*. Řekne-li: *To jest moje!* odpověz hned: *Co si osobuješ, jako by tvoje bylo? já toho neznám; neboť, co se mne týče, nemám nic vlastního; a není to ta či ona věc, nýbrž všecko ti patří!*

»Promiň jí třeba to slovo Řekne-li: To jest mé! řekni jí: Ano, všecko jest tvé, a především i já jsem tvůj! To nebude lichocením, ale moudrost. Tak budeš moci znenáhla utišiti její prchlivost a vyléčiti její zkormoucenost.«

Tak mluví biskup; ale ještě neřekl všecko: laskavost žádá, nejen mírnost. Chce, aby manžel řekl své manželce:

»Miluji tě a dávám ti přednost před svým vlastním životem . . . Tvá náklonnost líbí se mi nade všecko a nic nebylo by mi tak trapným jako mítí, ať už je to v čemkoli, jedinou myšlenku jinou než ty. Ničeho se nelekám, jen mám-li tvou lásku, a tebe opět budu milovati v našich dětech.«

»Neboj se, milý příteli,« dodává svatý Jan Zlatoústý, »neboj se, že tato řeč dá ženě tvé příliš domýšlivosti. Vyznej jí, že ji miluješ!«

Toto přímé vyzvání, vycházející od řečníka, aby osobně oslovilo každého posluchače, jest právě známkou tohoto živoucího slova.

Moderní řečník vyhýbá se všeobecně osobním narážkám; zahrnuje dohromady lidi i věci, a domníval by se, že se prohřeší proti jednomu z mnoha zákonů své důstojnosti, kdyby se zdálo, že zná jména svých posluchačů, že je pokládá za své děti a že jim dává osobně důvěrné rady. Zdá se neznati jejich záležitosti a nestarati se o jejich

domácnosti. Všude proniklo cosi oficielního: jakási povznesenost může se velmi dobře pozorovati v jistém způsobu mluvení a konání.

Styl má svou slavnostní náladu, jež nemá se přepínati ani zneuznávat. Jistá šířka obzoru může vylučovati aneb vyžadovati určitý tón, a ohledy slušnosti mění se dle mravů, jež je přivozují.

Třeba však se rozpomenouti na vybrané vůně, jež vycházely z výmluvnosti otcovské; rozpomenouti se na vřelé a něžné styky, jež se vyvíjely mezi řečníkem a posluchačem, udržované starostlivostí jednoho a poddaností druhého. Svatý Jan Zlatoústý je snad nejúplnějším příkladem a dokonalým vzorem této výmluvnosti, tak opačné naší, tak plné zapomenutí k sobě samé, zapomenutí sebe! Toto kouzlo jest tak vzácné, že okrašluje a zbarvuje, kde se vyskytne, třeba osamoceno, i tam, kde nedostává se barvy. Málo tvorů jest tak docela nepůvabných, aby se nestali půvabnými v nějakém způsobě, obdrží-li vznešený dar netoužiti po ničem a zapomenouti úplně na sebe sama.

Tento muž tak prostý, tento rádce tak důvěrný a tak něžný, byl vůči mocné nespravedlnosti pln hrdosti a odvahy, schopné každé zkoušky. Dějiny Eutropovy zdají se rámcem pořízeným jen proto, aby do něho vložena byla velká postava Zlatoústého.

V nádherné řeči, kterou okolnost mimořádná, při níž byla pronesena, přeměnila ve veřejnou událost, oslovuje ještě a mnohem zjevněji než kdy jindy, jednoho ze svých posluchačů. Však jakým hlasem mluví! S jakou autoritou! s jakou vlídností! s jakou velikostí! Jakým dramatem jest

toto vypravování! Jak vysoko stojí nad dramaty starých dějin! výše svým zájmem, výše poučením, výše dojemností! A jak málo jest slavným! Co lidí zná nazpaměť Cornelia Nepota, a dokonale obeznámeni s Pelopidou a Attikem, nemají určité vzpomínky na dějinnou úlohu svatého Jana Zlatoústého a na jeho velkolepé chování před císařstvím a císařem! A to proto, že jest v tom křesťanství. Proto lidé mlčí a zapomínají. Blízkost Boha se měří dle jejich nespravedlivosti.

Jejich zapírání jest svědectvím, jež vydávají pravdě.

Eutrop, eunuch Eutrop, byl již blízek toho vystoupiti na trůn. Jednalo se o to, zcela jej tam usaditi, přivésti jej tam úředně. Tento otrok, jenž se stal konsulem, hrozil již císařovně svou nemilostí. Klaudian vypravuje o tomto hrůzyplném konsulátu . . . Provincie byly prodávány v dražbě. Za klenoty své ženy jistá osoba koupila Syrii! Vypravování o Eutropovi bylo by nepravděpodobným, kdyby hanba a hnus mohly býti nepravděpodobnými od Adama v dějinách lidských. Ti, kdož ztratili se zřetele skutečnost naší přirozenosti, a v nichž idea prvního pádu je zahalena pýchou, již on sám člověku vnuká, a v níž se ukrývá jako pavouk ve své pavučině, ti dobře by učinili, kdyby si znovu přečetli historii Eutropovu. Přirozenost lidská je tam viditelná bez závoje a beze lsti. Všecka vznešenost a všecko bohatství bylo potrestáno vyhnanstvím, zabráním statku nebo smrtí. Pustiny Lybie přijaly to, co bylo v císařství nejpočestnějšího a nejméně zvrhlého, vše, co mělo čest, býti posláno do vyhnanství!

Tehdy zemřel Rimasius, bývalý konsul, nejprve vyhnaný, pak zavražděný, Rimasius, vítěz nad Gothy, soudruh

a přítel Theodosia! To byl svátek pro Eutropa, to byla příjemná kořist, vzácnější a výtečnější než jeho obyčejné oběti. Konsul rád obětoval sám sobě oběti toho druhu. Však na tom nebylo dosti: Rimasius měl syna, toho bylo třeba zabít; věc byla vykonána. Však na tom nebylo dosti. Zůstala ještě vdova a matka: Eutrop pojal úmysl ji obětovati; ale tato žena, zvaná Pentadie, utekla se k nohám oltáře a dovolávala se práva asylu!

Třeba se vmysleti v ducha doby, o níž mluvíme, abychom pochopili důležitost asylního práva a jakým způsobem biskupové lpěli na této posvátné věci.

Právo asylu, jež za času Božího příměří platilo na císařských silnicích u paty křížů, v polích u pluhu, právo asylu žilo za času Zlatoústého ve stínů oltářů. Pentadie se ho dovolávala; Eutrop odvážil se požadovati svou oběť, však tu se setkal se Zlatoústým. Kat ucouvl před biskupem, Pentadie byla zachráněna, ale Eutropius právo asylu v zásadě zrušil.

Všecko se sklánělo před eunuchem, vše, vyjma svatého Jana. Bez slabosti a bez okázalosti, biskup činil svou povinnost, a jeho veliká postava stála jediná vztyčena uprostřed celého toho národa na tvář padajícího.

Ale brzy se vše změnilo. Jedna z palácových událostí, tak četných v této době, vrhla Eutropa na tvář k zemi. Vzpoura Tribigilda, hrozby Persie, která právě změnila pána, úpěnlivé prosby potupené císařovny, uplakané, zuřící, jež se vrhla k nohám císařovým, držíc v náručí své dvě děti a žádajíc si pomsty, všecky hněvy a bolesti, jež Eutrop vzbouřil, se obrátily konečně proti němu. Arkadius ho vyhnal z paláce. Hned všecky hlavy, jež se mu

klaněly, staly se jediným hlasem, jenž jím opovrhoval. Proklínání v jediném souhlase se zvedlo proti němu. Nikdy pověstné sousedství Kapitolu a skály Tarpejské nestalo se tak doslova pravdou. Celý národ žádal s velikým křikem smrt Eutropovu.

Zde právě počíná to vznešené drama!

Co učinil ten bídný eunuch? Neměl než jedinou spásu a té užil. Vzáyval to právo asyly, jež byl sám zničil. Když byl konsulem, vzdoroval mu; jsa odsouzen, dovolával se ho. Však, co byl zničil, bylo docela zničeno, alespoň v duchu Arkadiově. Eutrop utekší se k nohám oltáře a vzývající jeho stín, jímž byl kdysi pohrdl, jest nádherným obrazem, jenž mohl by lákati malíře, ale zde se drama nezastavuje. S pronásledovaným eunuchem naložil Arkadius, jako on naložil kdysi s pronásledovanou Pentadií. Žádal Pentadii, jež se byla uschovala za oltář. Arkadius žádal vydání Eutropa, jenž byl ulehl pod desku oltáře. Ale zde se drama nezastavuje. Eutrop, pronásleduje Pentadii, setkal se se Zlatoústým, který ji chránil. Arkadius, pronásleduje Eutropa, setkal se se Zlatoústým, který jej chránil. Jediný kdysi obhájce svobody a spravedlnosti proti všemocnému Eutropovi, svatý Jan Zlatoústý, byl jediným obráncem pronásledovaného Eutropa, skrytého pod deskou a tlačícího se k oltáři. Biskup vždy věrný, vždy hrdý, vždy pokorný, vždy veliký, vždy svobodný, dovolával se slavnostně a velebně ve prospěch pronásledovaného Eutropa téhož práva asyly, jehož se byl dovolával proti Eutropovi všemocnému, a eunuch skryl se za tímže biskupem, o něhož se v dobách jeho moci zlomil jeho hněv!

Eutrop se třásl na všech údech, skryt pod deskou oltáře; množství lidu shromáždilo se povykujíc, žádajíc hlavy zločincovy, rozdrážděno nocí vzteku. Svatý Jan ujal se slova v tomto chrámě zaplaveném tolika vášněmi, metaje své výčitky brzo do zástupu, brzo na toho, jež zástup pronásledoval, ukazuje tomuto jeho pýchu a jeho podlost, a davu jeho pochlebenství a jeho hněvy.

»Marnost nad marnost!« vzkřikl řečník. »Kde je nyní ten proslulý lesk konsulátu? Kde jsou pochodně, jež se nosily před tímto člověkem a ten potlesk, ty tance a ty hostiny a slavnosti? Kde jsou jeho věnce a ozdoby, zavěšené na jeho hlavu, a ta hlučící pochvala města a ten pokřik souhlasu v cirku?«

Jsou to obecná místa v řeči (*loci communes*), pravda, ale jak tato obecná místa byla omládlá, oživená, přetvořená živoucí a hroznou skutečností, která je obklopovala a jim váhy dodávala! Marnost nad marnost! opakoval neustále řečník, a byl by si přál viděti to slovo vryté na čelo a do svědomí každého člověka. Potom obraceje se vznešeným pohybem ku klečícímu enuchovi, který kdysi vzdoroval Biskupovi:

»Neřekl jsem ti mnohokrát,« tázal se jej Zlatoústý, »že bohatství je prchavé? Jsa králem nemohl jsi mě snést. Neříkal jsem ti, že se bohatství podobá nevďěčnému služebníku? Jsa králem, nechtěl jsi mi věřiti, a zkušenost tě poučuje, že není jen prchavým a nevďěčným, ale i vražedným, neboť přivedlo tě až do tohoto stavu.«

»Neříkal jsem ti, že rány učiněné přítelem platí více než polibky nepřítelovy? Kdybys byl snesl naše rány, jejich polibky nebyly by tě zahubily Ti, kteří ti na-

lévali opojného moku, dali se na útěk; zapřeli tvé přátelství. Hledají své bezpečí na tvé útraty. My jsme tak nejednali. My jsme tě tehdy neopustili, vzdor tvé prchlivosti, a dnes, když jsi klesl, chráníme tebe a zahrnujeme tě svojí péčí. Církev, s kterou jsi tak zle nakládal, přijímá tě s otevřenou náručí, a všichni ti denní hosté z cirků, pro něž jsi vynaložil své poklady, zdvihli meč proti tobě! Nemluyím tak proto, abych tupil kleslého, ale abych varoval ty, kteří stojí. Všecka slova nevyrovnej se pravdě! Ó křehkosti věcí lidských! Kdybych je nazval travou, kouřem a snem, nic bych neřekl, pranic, jsou nicotnější nežli nic! . . . Vy jste viděli, včera, když přišli od císaře, aby jej vytáhli odtud, kterak běžel ke svým nádobám, bled jako smrt; cvakání zubů, třesení těla, škytání hlasu, vše zvěštovalo jeho smrtelnou úzkost!«

Je snadno pochopiti dojem, jaký musila způsobiti na tento zuřivý dav, na tohoto zločince na zemi ležícího, velkolepá improvisace svatého Jana. Veliký biskup stejně vlídný před svým přemoženým nepřítelem, jako byl pevný před svým nepřítelem vítězícím, zachovával uprostřed všech těchto podrážděností a všech těchto poklesnutí zářivou rovnováhu. Zástup se horšil, že vidí nepřítele Církve vzývati tu, kterou právě pronásledoval, a to právo asylu, jež byl zrušil. Svatý Jan pokračoval:

»Bůh,« pravil, »dovoluje, aby takový člověk skrze svá neštěstí pochopil moc a milosrdenství Církve . . . Hle, čím lze zahanbiti židy a pohany! Aby zachránila svého nepřítele, který se utíká do jejího stínu, Církev vydává se hněvu císařovu! Ano, to jest tu nejkraší okrasou oltáře! Pěkná okrasa, řeknete, tento lakomec, tento zloděj,

tento zločinec, který se chytá posvátného stolu! - Prosím, nemluvte tak. Nevěstka dotkla se nohou Ježíše Krista. Utrpěla-li tím sláva Páně?»

Posluchačstvo, před chvílí zuřivé, rozplývalo se nyní v slzách. Svatý Jan viděl, že získal svou při.

»Pojďme,« praví tedy, »pojd'me se vrhnouti k nohám knížete, anebo spíše prosme Boha, aby mu dal srdce, jež umí se slitovati.«

Skutečně, veliký řečník slavil vítězství nade vším vztekem. Utišil zástup, utišil císařovnu, a právo asyly nebylo porušeno. Posvátné právo, jež byl neporušené zachoval proti Eutropovi, zachoval neporušené ve prospěch Eutropa. Ani vlas nespádl s hlavy psance, jenž se chvějící uchýlil na Cypr, přemožen i chráněn touž silou a touž vlídností.

Takto rozuměl svatý Jan Zlatoústý kněžskému povolání. Nuže, tato hrozná důstojnost byla vložena na něho skoro násilím. Mravní postavení křesťanů jeho doby se vyznačuje *pletichami*, jež se tropívaly při volbě biskupů. Byla tu ctižádost, pikle, zápasy a soupeřství. Ale tato ctižádost, tyto pikle, tato soupeřství a tyto zápasy se děly převráceně. Druh druhá předstihoval v úsilí, aby nebyl jmenován. Byly to převrácené pletichy, ctižádosti, jež se vrhaly do hloubi, prchající před denním světlem i před lidmi, hledající poušť. To hluboký a zděšený pocit velebnosti biskupské způsoboval, že před ní každý ustupoval. Tito mužové jí byli tak hodni, že se třásli ji přijmouti, a vznešenost citu, který k ní měli, je poháněla k útěku, když opravdu hrozilo, že je postihne. Svatý Martin byl vytržen ze svého kláštera. Dovedli jej do Toursu,

proti jeho vůli, nepustivše ho s očí, chráněného průvodem. Obraz, jenž by představoval tuto scénu, zdál by se dnes představovati zločince, jež vedou na popravu. Byli i tací, kteří sebe tupili, aby unikli příliš hrozné poctě. Svatý Ambrož kul pletichy, jak mohl, nevymyslí nic lepšího, než že chtěl platiti za ukrutníka; ale lid neměl důvěry v tuto ukrutnost. Ambrož v noci utekl, ale byl zpět přiveden do města. Svatý Paulin, aby se zachránil, svedl zoufalý boj, v němž by byl nechal svůj život. Lid div že ho nezadusil; oběť konečně ustoupila.

Pojednání svatého Jana Zlatoústého o Kněžství není jen výmluvnou řečí o hrozném důstojenství kněžském, jest to také dějinný pomník a obsahuje o křesťanech čtvrtého století zprávy, jež mohly by se nazvati podivnými, kdyby velebnost památky té netlumila tu podivnost. Zde, jako vždycky, svatý Jan je důvěrným, prostinkým a hovorným. Vypravuje, jak se věc přihodila mezi ním a jeho přítelem Basilem, a jak oklamal tohoto hodného muže lstí, jež by byla slavnou, kdyby se byla stala v dějinách římských, mezi dvěma znamenitými pohany. O kterého Basilia se takto jednalo? Nikdo toho neví. Mnozí se domnívali, že to byl Basil Veliký, biskup císařejský. Nic tomu nenasvědčuje, ba ani data. Svatý Basil narodil se roku 329, svatý Jan roku 344. A dva rozmlouvající v dialogu Zlatoústého zdají se býti téhož věku. Též se myslilo na Basila ze Seleucie. Ale překážka je tu ještě větší a podobá se úplné nemožnosti. Basil ze Seleucie psal roku 458 císaři Lvovi. Kdyby byl býval posvěcen na biskupa, jako přítel Janův, roku 374, byl by zastával důstojnost biskupskou neméně než osmdesát čtyři léta.

Učený spisovatel života svatého Jana Zlatoústého, uveřejněného úvodem k jeho sebraným spisům, připouští s Baroniem, že se jedná o biskupa z Raphamé. Ať je tomu již jakkoliv, Zlatoústý oklamal Basila.

»Můj šlechetný přítel,« praví sám, »přišel za mnou v soukromí, a když mi sdělil novinu, jakobych jí byl neznal (novinu o jejich jmenování), prosil mě, abych ničeho nečinil tentokráte ještě, než ve společném souhlase mezi námi, hotov, následovati mě v tu stranu, na kterou bych se obrátil, ať by se mělo uprchnouti nebo povoliti. Znaje dojista jeho způsobilost a přesvědčen, že bych byl na velikou škodu Církvi, kdybych pro svou slabost oloupil stádo Ježíše Krista o pastýře tak schopného je spravovati, skryl jsem mu svou myšlenku, já, který jsem ho naučil čísti až na dně mého srdce. Odpověděl jsem mu tedy, že třeba času ku přemýšlení, že nic nespěchá, a nechal jsem jej u víře, že v každém případě budu téhož mínění jako on.

»Za několik dní přijde ten, který na nás měl složití ruce. Skryji se. Zmocní se Basila, jenž nevěda, co jsem učinil, sehne se pode jho, přesvědčen, dle mého slibu, že budu následovati jeho příkladu, anebo spíše, že on následoval mého.«

Není-li toto vypravování podivuhodně naivní? Tato prostota, neznající své velikosti, propůjčuje tomuto dějepisci podivuhodného tónu nesdělitelné svobody v řeči i v chování. *Idou na nás, já se skryji.* Zmocní se Basila. Neřeklo-li by se, že se jedná o dva zločince pronásledované četníky? A tato bázeň, tento útěk, tento odpor špatně přemáhaný, to vše se mu zdá příliš přirozeným, než aby

to zasloužilo podivu anebo dokonce výkladu. Však to není vše. Lid očekával dvě oběti. Měl pouze jednu. Sro-
cují se.

»Někteří mezi okolostojícími, vidouce Basila zoufalého nad násilím, jež mu činili, řekli zcela otevřeně, že by bylo zpozdilé, když ten ze dvou, který platil za nejumíněnějšího (nejumíněnější! to jsem byl já, Jan, jež takto označili) se podvolil s tak dokonalou skromností soudu Otců, aby druhý, mírnější, rozumnější, se rozlobil, odporoval, a ukazoval se tak svéhlavým a pyšným.«

Tato *skromnost*, k níž tak Zlatoústému blahopřáli, byla jen klamem: Zlatoústý, méně skromný, než se o něm vyprávělo, se schoval. Co se týče *pyšného* Basila, ten se poddal a ustoupil, jsa přesvědčen, že Zlatoústý již ustoupil a se poddal. Tato *skromnost* a tato *pýcha* mají samotny větší cenu než několik historických rozprav o mra-
vech prvních křesťanů.

Ale klam Basilův netrval pro vždy. Když byl uposlechl, že bude následovati Zlatoústého, jehož poslušnost velebili, upozoroval svůj omyl. Vzbouřivší se Jan Zlatoústý jej oklamal, skryl se. Jeho lest a vzpoura, obě vítězné, v šanc vydaly jeho přítele a zachránily jeho osobu. Zradil Basila a vyšel z toho na jeho útraty. Jaké to jednání! Poslyšme tuto oklamanou osobu:

»Když zvěděl, že jsem se dal na útěk,« vypravuje svatý Jan, »přišel za mnou všecek sklíčen, a usednuv vedle mne, pokusil se mi vypravovati to násilí, jež byl podstoupil; ale bolest bránila mu v řeči a slova hasla mu na jeho rtech. Vida ho slzami politého a v tak velikém zármutku, já, jenž jsem znal příčinu toho všeho, vybuchl jsem ve

smích a vezma jeho ruku, chtěl jsem ji políbit a vzdát chválu Bohu za úspěch své válečné lsti. On však vida mé uspokojení a pozoruje, že jsem jej oklamal, ještě více zesmutněl a se rozhněval.«

Neústupný svatý Jan ustoupil potom přece jako jeho přítel Basil. A zamiloval si tak svůj lid, že útěchy našel v tom, že jest biskupem. A jeho lid zamiloval si jej tak, že mu odpustil jeho zdráhání. Jednou přišel jakýsi biskup z Galicie ve chvíli, kdy svatý Jan kázal; tento sestoupil s kazatelny a uvedl tam svého hosta. Lid byl nespokojen, a svatý Jan za několik dní vypravoval mu ve své rozmilé naivnosti tento příběh.

»Viděl jsem vás,« pravil, »visící na mých rtech, jako vlašťovičky, když čekají na kraji hnízda potravu, jež se jim nese. Ve chvíli, kdy jsem přepustil místo svému bratru, abych uctil jeho bílé vlasy a vyplnil vzhledem k němu povinnosti pohostinství, vy jste na jevo dali svým bručením velikou nespokojenost, jako bych byl zklamal váš hlad.«

Mezi Zlatoústým a jeho lidem bylo přátelství v důvěrném smyslu slova. Biskup byl něžným i přísným přítelem každého člověka a všech lidí. Pozoroval je, předcházel, bděl nad nimi, a především miloval. Nebylo to v povrchním a úředním smyslu řeči, ale ve skutečnosti života, že byl otcem, bratrem, oporou a přítelem svého lidu.

Svatý Jan mluvil o přátelství jako znalec a v obraze, jež o něm činil, řekli byste skoro, že vymaloval, tak je to prosté a krásné, své stádo a sám sebe.

»Člověk bez přátelství,« praví, »vyčítá dobrodiní, zveličuje nejmenší přízeň. Přítel ukrývá prokázané služby,

tají jejich důležitost, zdá se býti vším povinován, když všechno je mu díky zavázáno.

Nechápete mě. Běda! mluvím o věci, jež nyní jest jen v nebi, a stejně jako kdybych vám přednášel o nějaké indické bylině, jíž nikdo neviděl, bylo by mi nesnadno, třeba mnoha slovy, dáti vám o ní určitou představu; podobně mé řeči o přátelství zůstávají pro vás nesrozumitelnými, neboť jest to bylina nebeská . . . V příteli máme druhého sebe sama. Mrzí mě, že se nemohu vyjádřiti nějakým příkladem: viděli byste, že zůstávám pode vší pravdou.«

Tento příklad svatý Jan nevypravoval, ale činil víc, ukazoval jej. Autor jeho Života, ve vydání Palméa a Guérina, poznamenává dle pravdy, že tento nenalezitelný přítel, jež popisuje, byl on sám. Skutečně, podivuhodný přítel, jenž mohl se státi všeobecným a nikdy se nestal všedním.

Svatý František Saleský.

Literáti francouzští mají svůj program! Tento program není nekonečný: naopak, podobá se jakési mezi. Tento program obsahuje jistý počet závazných podivení a zahrnuje v sobě zapomenutí ostatních věcí. Světák, Francouz a literát, prochází se v uzavřeném kruhu knih, jež má k své potřebě, a ignoruje ostatní s jakousi zvláštní upřímností. Netuší ani jejich existenci; kdyby ji tušil, díval by se na ni jako na křiklavý důkaz toho faktu historického: celý svět byl barbarským, vyjma několika autorů francouzských sedmnáctého století, a několik autorů francouzských osmnáctého století, vyjma též několik Řeků a Římanů, podle nichž se vzdělali francouzští autoři, které četl. Co se týče dávné starobylosti, co se týče Asie, Indie, celého pokolení lidského, hledí na práce, které odtud vycházejí, jako na »koníčka« několika učenců, kteří ze zvědavosti oddávají se studiím technickým a ztratili stýkající se s barbary delikátní smysl pro uhlazenost. Francouzský literát nespokojuje se tím, že nezná starého věku (kromě několika Řeků a několika Římanů), nespokojuje se zvlášť neznalostí všeho toho, co v novějších dobách bylo napsáno v jazycích cizích (kromě Milтона a Dantea); je pozoruhodno, že nezná i mezi autory francouzskými ty, jež zvyk nezapsal na program jeho četby. Četl svědomitě Buffona, ale nečetl svatého Františka Saleského.

Kdyby se jednalo pouze o to, napravit literární ne-
spravedlivost, nestálo by to za namáhání, neboť slova

literatura užívá se v bídném smyslu a rozumí se jím seřazení slov. Ale jedná se o jinou věc. Jedná se o to zvědět, zdali neznámé doby bohatství přirozených i nadpřirozených nejsou ukryty v jazyce francouzském, pod neznámou půdou, v hloubi ztracené země. Nuže, tyto doby jsou skutečně ve svatém Františku Saleském a jinde. Není potřebí to dokazovat. Stačí ukázati na ně. Jinde jsou také. Učené studie pana Gautiera nejsou jenom sny. Je-li literatura věcí dětinskou, pokud jest promyšleným seřazením rčení, *languet circa quaestiones et pugnas verborum* (zemdlí otázkami a boji o slovíčka); slovo jest věcí závažnou, pokud jest výrazem myšlenky a zrcadlem, v němž shlíží se idea.

Styl člověka jest tvar, jaký běře na sebe pravda v ka-
dlubu určitého tvora. Svatý František Saleský má svůj styl, a jest snad dobře ukázati to všem těm, kteří patříce do téže rodiny povahou své duše, přijali by od něho světlo mnohem snáze než od jiného, právě pro toto příbuzenství.

Jaká jest barva stylu svatého Františka Saleského? Jest to barva přirozenosti spatřovaná ve světle nadpřirozeném. Procházíme-li se v polích, tu nastává ve zraku a sluchu sladká a hluboká harmonie, k níž se druží v podivuhodném klidu mnoho barev a mnoho hudby. Listí stromů, květy luk, ptáci ve svém pohybu a zpěvu, zmatené bzučení tisíce malých bytostí, jichž nevidíme, zurčení potoků, vlnění paprsků slunečních na vonících pahorcích, jež zdají se skoro samy vlnití a sledovati pohrávání světla, nelíčené zakřivení pňů stromových a jejich neořezaných větví, všecko to splývá v jedinou, velmi

vážnou, zcela prostou melodii, a ti četní hudebníci, kteří ji skládají, hrajíce ji, tak dobře se vespolek shodnou, že nikdy ten koncert není kažen jedinou falešnou notou. Jest koncert odpolední, jest také koncert večerní.

Styl svatého Františka Saleského jest koncert odpolední.

Nehledejte tu ani nádheru vycházejícího slunce, ani nádheru západu slunce, ani výšek horských, ani orla, jenž trhá svou kořist, ani jekotu dravých bystřin, ani věčných sněhů, ani blesku, ani prudkosti tvora, jenž vysílá do věčnosti nářky nesmírné touhy.

Ve stvoření jest místo pro všechny živoucí. Louky mají zvláštní kouzlo, nejen pro ty, kteří je zvláště milují, nýbrž také a především snad pro obyvatele hor a oceánu. Lučiny mají pro tyto obdivuhodné kouzlo, kouzlo milované změny, změny, jež daleka jsouc každé protivy, představuje vám totéž jméno psané jinými písmeny a totéž světlo pod jiným úhlem.

Slovo svatého Františka Saleského má cenu a vůni lučin. Není to jeseň, ani to není úplně jaro, nikdy to není zima. Je to léto a léto kolem poledne. Jest velmi horko v jeho dílech.

Symbolismus není u svatého Františka Saleského literární nahodilostí. Jest formou jeho slova a způsobem jeho rozhovoru; neboť tento roztomilý člověk nikdy nepíše, ale vždycky hovoří.

»Není možno štěpovati dubový roub na hrušeň,« praví nám, »tak tyto dva stromy jsou různé mízy navzájem; zajisté nikdo by nevěděl, jak očkovati zášť, nebo hněv, nebo zoufalství na lásku; alespoň bylo by to velmi nesnadno...

A co se týče smutku, jak mohl by býti prospěšným svatě lásce k bližnímu, když mezi plody Ducha svatého vřazena jest radost, družíc se k lásce?

Slavíci tak si zalíbili ve svém zpěvu, podle zprávy Pliniovy, že pro tuto zálibu po čtrnáct dní a nocí nepřestávají nikdy klokotati, vynasnažující se vždy lépe zpívati v závodě jedněch s druhými; tím způsobem, že když se nejlépe vyštěbetali, mají na tom více záliby, a tento vzrůst samolibosti nutí je k největšímu úsilí lépe trilkovati, rozmnožuje tak jejich samolibost vlastním zpěvem a jejich zpěv vlastní samolibostí, že mnohdykrát vidíme je zmírati a jejich hrdélka se vzdouvati úsilným zpěvem. Ptáci hodní krásného jména Filomény, ježto zmírají takto v lásce a pro lásku k melodii.

»Ó Bože, můj Theotime, jak srdce vroucně puzené láskou chváliti svého Boha pociťuje slast přerozkošnou i slast přebolestnou, když po tisíci pokusech se vidí tak nedostatečným! Ach, chtěl by ten ubohý slavík vždy výše metati své trilky a zdokonaliti svou melodii, aby velebil svého miláčka. Čím více chválí, tím více si zalibuje v té chvále; mrzí jej, že nemůže ještě lépe chváliti, a aby se co nejlépe kochal svou vášní, činí všemožné pokusy, při nichž padá do mdloby, jako se to přihodilo slavnému svatému Františku, jenž přes všecku radost, jakou pociťoval ve chválách Božích a zpívání svých písní milostných, proléval velké proudy slz a upustil často slabostí z ruky, co tou dobou v ní držel, zůstává pak jako posvátná Filomena se srdcem zmírajícím . . .«

Literárních úmyslů v tomto obraze není, a toto slovo má přece zvláštní půvab, vybraný, nelíčený, jaký uniká

těm, kteří jej vyhledávají. Smysl pro přírodu je rozkošný u svatého Františka Saleského a rozkošný z toho důvodu právě, že příroda jest mu prostředkem a ne cílem. Ona jest mu nástrojem, na němž se sám provází při zpěvu. Není mu nikdy, jako se to přihází u pochybných básníků, vlastní krásou, k níž směřují zpěvy. Láska svatého Františka ji nalézá na své cestě; nalézá ji bez hledání, zcela prostě, poněvadž je tam, a nikdy se u ní nezastavujíc, prochází jí a unáší ji na svých křídlech, k nebesům, kam jde.

Stvoření viděné takto při jasu s hůry nabývá vzácného půvabu, jehož nemělo nikdy u lidí, kteří je milují pro ně samo a slaví je, na místo aby slavili Boha. Stvoření jest ohradou, není-li stupněm; zdá se hranicí u nepravého básníka, který uvázne uprostřed něho; pro svatého Františka jest harfou, a jeho prsty, probíhající po jejích strunách, vyluzují zvuky, které stále stoupají. Styl svatého Františka podobá se velice procházce. Jest plný náhod, příhod, setkání; zrcadlí, rozhlíží se, obrací se každou chvíli, váben napravo nebo nalevo předměty sousedními. Líbí se, ale nedrtí. Skoro vždycky rozkošný, nikdy není výsostný. Ne snad, že by se rozkošné a vznešené vylučovalo, ale že v povaze svatého Františka Saleského bylo prvé, ne však druhé. Tento muž hovoří vždycky z blízka se čtenářem. Neuniká mu svými odbočkami, svým vystupováním nebo svým hloubáním, které na okamžik dělí toho, jenž mluví, od toho, jenž poslouchá. Neztrácí se zřetele svého posluchače. Není nikdy zničen pod tíhou své myšlenky; to, co říká, neklesá pod tím, co by chtěl říci.

Mluví starou franštinou. Mohlo by se mysliti, že toto jest pouze věcí data, že mluvití starou franštinou závisí na čase, kdy se mluví, a ne na člověku, který mluví. Přese vše, co by se mohlo zdáti, stará franština nezávisí pouze na datu, kdy se mluvila; závisí na povaze toho, jenž mluví. Jana ze Chantalu jest vrstevnicí svatého Františka Saleského. Ta nemluví ve staré franštině. Užívá slov, která patří franštině, poněvadž tato věc vychází z povahy věcí a ze stavu jazyka v době, kdy psala. Ale ta slova, která pod pérem svatého Františka Saleského tvoří starou franštinu, nestanoví týž jazyk u Jany ze Chantalu. Neboť stará franština jest jistý styl; je tudíž tajemstvím. Napostačí, aby jí kdo mluvil, naroditi se v určité době, třeba míti jiného ducha. A jaký jest to duch? Jaká je známka této řeči? – Jest to naivnost.

Naivnost není jednoduchost. Jest to zvláštní druh jednoduchosti, zvláštní jednoduchost, jež má svůj temperament. Má zapomenutí a smělosti, které by jinak vzbudily podiv a které u ní nebudí podivu. Má tajemství, jež způsobuje, že se všechno odpustí. Toto vzácné tajemství sdílí s dětmi, jež jsou ve šťastné nemožnosti vážně podrážditi. Tuto nemožnost, kterou mají děti v řádu mravním, mají naivní spisovatelé v řádě rozumovém. Jest jednou z výsad a nebezpečí La Fontainových, výsadou pro něho, nebezpečím pro čtenáře. V jeho bajkách sobectví lišákovo jest chráněno naivností spisovatelovou.

Ale půvab, jenž u La Fontaina může prospěti bludu, prospívá u svatého Františka Saleského pravdě. Má právo mluvití, jak myslí. Jedná po křesťansku a po kněžsku. Myšlenka způsobiti nějaký efekt, jest ho tak daleka, že

zapomeneme jej zpozorovati: druhá podobnost s dětmi. Jest pravda, že v dnešní době tyto se namáhají, aby ztratily naivnost, a užívám zúmyslně slova *namáhají se*, neboť jest to, co se jich týče, těžká práce: naivnost, vyhnaná z dětství, utíká se na venkov. Vsi mají vlastní řeč, která se mnoho podobá staré franštině, a náhodou, jež není nahodilou, stará franština mluví vždy o venkově a hledá v něm stále přirovnání. Jednou ze známek, jež vyznačují starou franštinu, jazyk venkova a styl svatého Františka Saleského, jest nedostatek ironie. Ironie, která jest výtečnou na svém místě, a tím právě, že jest výtečnou jen na svém místě, jest hanebnou a osudnou, jakmile přichází nevhod, a přichází nevhod často, ironie ze zla, z bludu, ze hříchu. Ironie jest radost nevole, jež nenalézajíc případného slova pro výši svého hněvu, utíká se a vybuchne pod mlčením, v slovu se smyslem odchylným. Ironie jest přirozeně hrozná a snadno vznešená. Jest útočištěm vzteku, který překročil výšiny slova a výšiny mlčení. Ale tato mocná a strašná zbraň byla otrávena porušením člověka. Ironie zradila pravdu: na místě, aby zdrtila zlo, obrátila se proti věcem prostým, nelíčeným, nevinným, ve vážném smyslu toho slova příliš často snižovaného.

Tu se stala ironie výsměchem. Výsměch jest nízká věc, toť uštěpačnost sobectví.

Nuže, tento výsměch užívaný velmi často spisovatelem, který jej předpokládá u čtenáře, stává se pro jednoho i druhého zvláštní mukou. Ničí jejich vzájemnou důvěru a prostomyslnost jejich poměru. Neboť výsměch, jenž jest krátkozraký, pokládá naivnost za pošetilost,

kdežto hloupost pokládá pošetilost za naivnost. Mezi pošetilostí a naivností jest rozdíl základní. V pošetilosti myšlenka jest chabá, cit rozměklý a výraz unylý. Při naivnosti myšlenka jest určitá, cit mohutný a výraz nepředvídaný. Výsměch, který je směšuje, odnímá spisovateli svobodu věcí důvěrných, které se chtějí ukázati jen pohledům čistým. Tento nátlak ovládá celou moderní literaturu, jež o tom ani netuší. Tato literatura, jež se domnívá býti velice svobodná, jest otrokem čtenáře, jímž pohrdá. Bojí se výsměchu. Nuže, nepřítomnost toho strachu, jest jednou ze známek staré franštiny, a zvláště jedním z rysů svatého Františka Saleského. Tento muž mluví, jak myslí, a lid křesťanský jest mu důvěrníkem. Může říci: Milí bratři! když obrací se k lidem, neboť mluví s nimi jako mluví k sobě: jeho slovo vnější nepřerušuje, vzácná to věc! jeho slovo vnitřní.

Důvěrnost se všemi lidmi nalézá se na dvou koncích mravního žebříku; literát ji nemá, obyčejný filosof jest jí docela zbaven, prostopášník ji nalézá a světec ji nalezl. První ji nalézá, ježto ztratil vážnost; druhý, ježto ztratil sobectví. Právo rozmlouvati s člověčenstvem jest jednou z vlastností velikosti. Zvyk tlachati s ním jest jednou ze známek hanby. Svatý František Saleský nemá všech vlastností velikosti, také nerozmlouvá s lidstvem, ale se zlomkem lidstva. Skoro nikdo nemluvil franštinu tak jako on; proto, kdyby takové věci byly podivné, bylo by třeba se diviti zapomenutí, v němž jej zanechali literáti. Dopusťte se vůči němu roztržitosti, která se vysvětluje jejich četnými a důležitými pracemi.

Etymologie nám připomíná i proti naší vůli, že jazyk

francouzský (*français*) se dovolává nad všemi ostatními jazyky upřímnosti (*franchise*). Svatý František Saleský jest upřímný, jako bylo málo lidí. I podezření nějaké skrývané myšlenky jest vyloučeno povahou jeho slova. A jaká původnost! Jaký působivý cit v myšlenkách, jež vyjadřuje! Nebezpečností mluvit mravoučně ze zvyku a po paměti mu nehrozí. Myslí to, co mluví ve chvíli, kdy to mluví; nemyslí to z plnomocenství jako tolik jiných, myslí to sám; myslí to ve chvíli, kdy mluví s vámi, a, myslil-li na to již den před tím, řekne vám to. Způsobí, že jste přítomni vnitřnímu zrození myšlenek a citů, jež s vámi sdílí; vydává je za to, čím jsou, vydává se za to, čím jest, bere vás, jak jste. Jste-li ve společnosti, nebojte se, že uvidíte blížiti se k vám stín mentora; jste s přítelem, jenž vám řekne vše a jemuž můžete vše říci. Jest v tomto muži roztomilém živá a radostná síla, jež budí důvěru, ač jako by na ni ani nemyslila. A velmi často, jaká hloubka! Snad dobromyslnost stylu nám někdy tají přísnou skutečnost věcí, ale jaká hloubka pod tím dětským zevnějškem! Co lidí tváří se slavnostně, aby řekli maličkost, anebo aby neřekli nic! Třeba zajisté, aby někdy se stal opak. Tak rozvinuje svatý František Saleský čas od času tajemné pravdy se skutečnou hloubkou učence i světce, ale s dobromyslností a naivností starce, jenž by vypravoval pohádku dětem. Budu citovati, abych to ukázal a dokázal.

»Mezi koroptvemi se často stává, že jedny odnímají vejce druhých, aby je vyseděly, buď z dychtivosti, aby se staly matkami, anebo z omezenosti, pro niž nepoznávají svých vlastních vajec. A hle, věc podivná, ale nicméně dosvědčená, neboť koroptvička, jež byla uzavřena

a živena pod křídly cizí koroptve, na první vyzvání své pravé matky, která snesla vejce, z něhož vyšla, opouští loupežnou koroptev, vrací se ke své první matce a následuje ji pro vzájemný vztah, který přece nebyl zjevným, tak zůstal utajen a skryt, jako spící v hloubi přírody, až k náhodnému setkání se svým předmětem. Náhle se cit ten vznítí a takřka probudí, vejde v činnost a nutí pud koroptve k její prvotní povinnosti.

Stejně tak je tomu, Theotime, s naším srdcem; neboť jakkoli je pěstováno, živeno a vychováváno jako věci tělesné, krásné a pomíjející a, abych tak řekl, pod křídly přírody, nicméně, při prvním pohledu, jež obrátí na Boha, při prvním poznání, jehož o něm nabývá, přirozená a první náklonnost milovati Boha, jež byla jako uspaná a nepozorovatelná, budí se v okamihu a jeví se nepředvídaně jako jiskra, vycházející z popela, kteráž dotýkajíc se naší vůle, dává jí zanícení lásky svrchované, povinné nejvyšší a první příčině všech věcí.«

Pud koroptvičky, hnané k prvotní její povinnosti, nepoučuje-li lidí s velikou vlídností a velikou naivností? A toto rozkošné slovo, jež miluje zvířata, aniž by kdy utkvělo na nich svou láskou, neobsahuje-li ve své roztočilé formě přísnou skutečnost, již zmírňuje hnízdo koroptve a sousedství kvetoucího obilí, aniž by ji však skrývalo?

Symbolismus Písma a mystický cíl tvorů skýtá někdy svatému Františku Saleskému důmyslné a hluboké postřehy.

Ježto jeho *Navedení ku zbožnému životu* je známo veřejnosti, mluvím o jeho ostatních dílech, jež známy ne-

Turinská podobizna z r. 1618: Sv. František Saleský.

jsou, a vzhledem ku skrytému významu osob a věcí, nalézám v jeho řečech toto přirovnání mezi dvěma muži, jež obyčejně zapomínáme srovnávat: mezi svatým Janem Křtitelem a svatým Petrem.

»Čteme, že byli kolem slitovnice dva cherubíni, kteří na sebe hleděli. Slitovnice, drazí posluchači, toť náš Pán, ježž nám Otec Věčný dal, aby byl slitováním nad našimi hříchy. *Ipse propitiatio est pro peccatis nostris et ipsum proposuit Deus propitiationem* (On jest smířením za hříchy naše a jej ustanovil Bůh jako smíření). Ti dva cherubíni jsou, jak soudím, svatý Jan a svatý Petr, kteří vzájemně si odpovídali, jeden jakožto prorok a druhý jako apoštol. Nuže! nemyslíte-li, že vzájemně si odpovídali, když jeden řekl: *Ecce Agnus Dei*, Ejhle, Beránek Boží, a když druhý řekl: *Tu es Christus, Filius Dei vivi*, Ty jsi Kristus, Syn Boha živého? Pravda jest, že vyznání svatého Jana má ještě poněkud povahu noci starého Zákona, když nazývá Pána našeho Beránkem, neboť mluví o jeho předobrazu, ale vyznání svatého Petra má již povahu dne: *Quia Joannes praeerat nocti, et Petrus diei*, poněvadž svatý Jan byl světlem noci a svatý Petr světlem dne.«

»Vidíme, že na počátku světa Duch Boží vznášel se nad vodami, *Spiritus Dei ferebatur super aquas*. Prostoduchost textu ve svém základě chce říci *fecundabat, vegetabat*, že oplodňoval vody. Takto se mi zdá, že při obrození světa Pán náš zúrodňoval vody, když chodil po břehu moře Galilejského, *Ambulabat juxta mare Galileae*, a slovem, ježž řekl svatému Petru a svatému Ondřeji: *Venite post me*, pojd'te za mnou, mezi škeblemi mořskými

dal vzrůstí svatému Petru a svatému Ondřeji: v čemž svatý Jan má ještě jakousi podobnost se svatým Petrem, poněvadž právě na břehu vody svatý Jan došel po prvé cti viděti toho, jejž oznamoval, jako svatý Petr u vody poznal svého božského mistra a následoval jej. Narození svatého Jana bylo předpověděno andělem: *Et multi in natione ejus gaudebunt.* »Mnozí,« řekl k Zachariášovi, »budou se radovati při narození jeho.« Stejně bylo předpověděno i narození svatého Petra; ale je v tom veliký rozdíl, že anděl předpověděl narození svatého Jana, a narození svatého Petra bylo předpověděno Kristem Pánem. Svatý Jan narodil se, aby dokončil zákon Mojžíšův, svatý Petr zemřel, aby počala Církev katolická, ne že by byl svatý Petr základním počátkem Církve, ani svatý Jan koncem synagogy, neboť tím je náš Pán, jenž učinil konec zákonu Mojžíšovu, řka na kříži: »Dokonáno jest«, a vstav z mrtvých, počal novou Církev.«

Tato prostá poznání, tyto pohledy na počátek věcí, tyto vztahy bytostí mezi sebou, tyto podobnosti mezi stvořením a vykoupením, všechna tato světla jsou četná ve starých autorech a řídká v autorech moderních. Přiblížení pramene jest pro duši radostí neznámou většině lidí; toto obdivuhodné sousedství, ač není nejobyčejnější známkou svatého Františka Saleského, nebylo mu cizí. Nalezl ve svatosti den a vzduch. Poslyšme ho ještě, jak mluví o smrti svatého Petra; srovnával ji právě s narozením Jana Křtitele, bude ji srovnávati s narozením Adama: rodící se lidstvo a rodící se Církev uslyší totéž slovo z úst Božích. To je opravdu krásné.

»Když Bůh stvořil tento vesmír, chtěje učiniti člověka,

řekl: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, ut praesit piscibus maris, volatilibus coeli et bestiis terrae*; učiňme člověka k obrazu a podobenství svému, ať panuje nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad zvířaty země. Tak zdá se mi, že to učinil i při obrození lidstva; neboť chtěje, aby svatý Petr byl hlavou a správcem jeho Církve a aby důtklivě nařizoval všem těm, kteří se uchylují do řehole, aby létali ve vzduchu dokonalosti, chtěl ho učiniti podobným sobě, a mně se zdá, že pravil: *Faciamus eum ad imaginem nostram*, učiňme jej k obrazu svému, to jest podobného Ježíši ukřižovanému; proto mu řekl: *Sequere me*, následuj mě!«

Život svatého Františka Saleského je příliš znám, než aby bylo třeba dovolávati se událostí, z nichž se skládá. Měl ducha vlídnosti a dar obracet. Jeho slovo bylo plodné.

Nestačilo by, kdybychom chtěli vykonati jeho dílo, mluvit, jako on mluvil. Bylo by třeba žíti, jak on žil. Byl plodným, ježto byl svatým. Styl, o němž jsem mluvil, není než odlesk jeho svatozáře, vržený na jeho díla. Žil v božské důvěrnosti ne na Sinaji, ale na místě, jež bylo jeho a jež mu bylo připraveno od Boha. Jeho vlídnost pronikla jeho povahu, jeho povaha pronikla jeho slovo. Jeho původnost byla v tom, že byl vlídným. Byl tak vlídným, že niva řekla mu svá tajemství. Byl tak vlídným, že egyptská Agar se stala průhlednou jeho očím.

»Toto dávání přednosti Bohu před všemi věcmi jest milé dítě lásky,« praví kdesi. »Když Agar, jež byla jen Egyptanka, vidouc svého syna v nebezpečenství smrti, neměla zmužilosti zůstat u něho, a chtěla jej opustiti,

pravíc: *Ach! nemohu viděti umíratí toto dítě*, jaký div, že láska, dcera tichosti a nebeské něhy, nemůže zříti umírat své dítě, jímž jest rozhodnutí Boha nikdy neuraziti? Tak jakmile naše svobodná vůle se rozhodla svoliti ke hříchu, usmrcujíc týmž prostředkem toto svaté rozhodnutí, láska umírá s ním a praví v posledním vzdechu svém: *Ach! ne, nikdy neuvidím umíratí toto dítě.*«

Paprsek jeho něžnosti takto osvětluje síň Holofernovu:

»Zda nečteme o Juditě, když chtěla vyhledati Holoferna, vládce vojska assyrského, že byla co nejskvěleji vyšňořena, a ač její tvář byla obdařena nejvzácnější krásou, jakou lze viděti, majíc jiskrné oči s rozkošnou něžností, rty purpurové a vlasy kadeřavé, vlnící se po ramenou, nicméně Holofernes nebyl nijak dotčen ani krásnými šaty, ani zraky, ani rty, ani vlasy Judity, aniž jakou věcí jinou, jež byla na ní; ale pouze, když padl zrak jeho na její sandály, nebo její obuv, která, jak si můžeme myslit, byla vyšívána zlatem s velikým půvabem, byl zcela zaujat láskou k ní. Tak můžeme říci, že Otec Věčný, uvažuje rozmanitost ctností, jež byly na Panně Marii, shledal, že jest nanejvýš krásná: ale když padl jeho zrak na její sandály či střevíce, měl v tom takové zalíbení a byl tím tak dojat, že dal se získati a poslal jí svého Syna, který se vtělil v jejím přečistém životě. Ale což, prosím vás, mé duše milé, představují tyto sandály a tato obuv svaté Panny, ne-li pokoru?«

Byl tak něžným, že promlouvaje k svým dcerám, jepťiškám z řehole Navštívení Panny Marie, ukázal jim tuto vznešenou scénu v záři tohoto paprsku.

Simeon a prorokyně Anna.

Písmo vypravuje události krátce. Chce-li svěriti jméno některého člověka obdivu věků, říkává, že tento člověk byl spravedlivý a bál se Boha. Josef byl spravedlivý. Simeon byl spravedlivý. A, ježto byl spravedlivý, očekával útěchu Israele. A Duch svatý byl v něm. Obdržel slib, že nezemře, dokud neuvidí Krista Pána.

Čekal.

Čekal! Jaké slovo! jaké čekání bylo toto očekávání, jež bylo jeho životem, jeho úřadem, důvodem jeho bytí, jeho znakem, jeho sudbou, jež bylo vším jeho životem a vším jeho světlem až do dne, kdy spatřil Toho, ježž čekal, ježž byl očekával!

Jakým okamžikem pro toho starce byl ten okamžik, kdy přijal na své lokty Toho, jenž byl očekávaný Israele, Israele, jehož očekávání on sám představoval!

Jaký to byl okamžik, kdy po životě ztráveném v touze, viděl na své oči a vzal na lokty své živoucí Amen svého života, živoucí Amen své touhy!

A Anna prorokyně? Tato měla čtyři a osmdesát let. Toto číslo je rychle napsáno a rychle vysloveno. Ale jaký součet žádostí může představovati? Neopouštěla chrám, modlíc se, postíc se a sloužíc Bohu dnem i nocí. Není snad zbytečno zastaviti se v myšlence u života Simeonova a Annina, tohoto života plného neznámých tajů, tohoto života, jenž se stane proslulým až v poslední chvíli. Ale byla-li tato chvíle poslední zahrnuta nesmrtelnou slávou, tož byla jistě připravována dlouhými roky mlčení,

jež dává nám tušiti mlčení Evangelia. Poslední chvíle byla krátká, ale roční doby předešlé byly dlouhé.

Každá modlitba končí slovem Amen. Amen bylo krátké, ale modlitba byla dlouhá. Představme si tohoto člověka a tuto ženu, tohoto spravedlivého a tuto prorokyni, žijící a stárnoucí v této naději, v této myšlence, v této touze, v tomto příslibení: Pomazaný Páně se blíží a jeho den brzy přijde. Ten, jež proroci oznámili, Pomazaný Páně se blíží a jeho den brzy přijde! Ten, jež praotci vzývali, Pomazaný Páně se blíží a jeho den brzy přijde.

Pravděpodobně věky minulé mýjely před očima Simeona a Anny, a jejich léta byla pokračováním těchto věků, a touha prohlubovala v nich propasti neznámé hloubky, a touha se rozmnožovala sama sebou, a touha přítomná množila se touhami minulými, i vystupovaly na hlavu mrtvých století, aby toužily výše, a sestupovaly do propastí, jež kdysi vyhloubily touhy předků, aby toužily ještě hlouběji. Snad naposled touha jejich vzala na sebe rozměry, jež jim ukazovaly, že chvíle již přišla. Simeon přišel v Duchu do chrámu. Byl to Duch, který jej vedl. Světlo vnitřní vedlo jeho kroky.

Chvění neznámé těmto dvěma duším, jež přece znaly tolik věcí, třáslo jimi bezpochyby klidným třesením a hlubokým, jež rozmnožovalo jasný jejich mír.

Zatím co čekali, starý svět římský činil divy ohavnosti. Ohavnosti vrážely na ohavnosti. Země se sklonila pod žezlo Césara Augusta. Země netušila, co důležitého děje se na ní, bylo to očekávání těch, kteří čekali. Země ohlušena všemi neurčitými a marnými hluky svých válek a rozbrojů, nepozorovala, že jakási důležitá věc děje se na

jejím povrchu: bylo to mlčení těch, kteří čekali v hluboké slavnosti touhy. Země nevěděla o těchto věcech, a kdyby to mělo znovu počítí, nevěděla by o tom lépe dnes. Neznala by toho stejnou neznalostí: pohrdala by týmž pohrdáním, kdyby ji nutili dívatí se na ně. Řekl jsem, že mlčení bylo věcí, jež se *dělo* bez jejího vědomí, na jejím povrchu. Toto mlčení bylo vskutku činem. Nebylo to mlčení záporné, jež by bylo pozůstávalo v nedostatku slov. Bylo to mlčení kladné, činné nade všeliký čin.

Zatím co Oktavius a Antonius se hádali o vládu nad světem, Simeon a Anna čekali. Kdož tedy mezi nimi, kdo tedy byl nejvíce činným? Prorokyně Anna mluvila ve chvíli nejvyšší, Simeon zpíval. Jakým způsobem otevřela se jejich ústa po takém mlčení!

Snad v okamžiku, jenž předcházel rozhodnou chvíli, celý život jejich představil se jejich zrakům jako rychle pomíjející a ucelený oddíl, kde přece rozlišovaly se touhy od sebe, kde přece řada jejich jevila se jim v celé délce, v celé hloubce; a snad chvěli se neznámým chvěním v nejvyšším okamžiku, který přicházel. Vždyť k tomuto okamžiku tak krátkému, tak rychle míjejícímu, tak prchavému všechna léta jejich života směřovala! Vždyť k tomuto nejvyššímu okamžiku tolik okamžiků se sbíhalo! A okamžik přišel!

Snad věky, které předcházely jejich narození, tyčily se v dáli jejich myšlenek, za léty jejich života rozkládající jiné starší hlubiny vedle hlubin, jež oni sami byli prohloubili! Kdož ví, v jaké velikosti musila se jim zjevití jejich modlitba a všechny předešlé modlitby aneb sousedící, když se jim náhle ukázaly věci ve svém celku!

Neboť postupnost života tají nám naše celé dílo. Ale kdyby se nám zjevilo najednou, ohromilo by nás. Podrobnosti skrývají nám celek. Jsou však okamžiky, kdy záclona, jež jest před našimi zraky, jako by se chtěla najednou zvednouti. Učiní se přehled, přehled hovorů, přehled mlčení. A ten přehled vyjádří se slovem: Amen.

Ve věku čtyřiaosmdesáti let prorokyně Anna vyslovila své Amen. Řekla divy o Dítěti, jež tu bylo, a Simeon zpíval. Opěval život a opěval smrt, život národů, svou vlastní smrt, neboť byl dovršil svůj osud. Oznámil slavnostně, že Ten, ježž chová na svých loktech, bude povýšen před tváří národů, světlo národů a sláva Israele. Jeho vidění přeletělo Judeu, vykonalo cestu kolem světa. Šlo na pravo i na levo. »Tento, pravilo, ustanoven jest ku pádu a ku povstání.«

Viděl ten rozpor, přislíbil jej. Oznámil, že živí i mrtví se skupí po pravici a po levici Dítěte, které držel na svých rukou.

A Simeon žehná Otci a Matce a praví této: »A tvou vlastní duši pronikne meč, aby se zjevila smýšlení mnohých srdcí.«

Hrozná prorocství vychází z jeho rtů, se svou radostí a svou vítězoslávou. Neboť vše je sloučeno v tomto dni, ježž Řekové nazývali slavností Setkání, poněvadž věci přicházejí z daleka, aby se setkaly uprostřed ní.

Simeon potkává Annu: Josef a Marie potkávají Simeona a Annu. Milost a zákon se setkávají; zákon jest zachován ve své přísnosti: povinná oběť za narození Prvorozeného jest podána, jakkoli důvodu podání tu není. Svatá Panna a její syn byli vyňati ze zákonných obřadů,

poněvadž Matka nepočala podle zákonů přírody a ježto Syn byl zrozen mimo ně. Přece však, jako Syn se nechtěl vyhnouti obřezání mužů, Matka nechtěla se vyhnouti očišťování žen. Zákon byl zachován, ale setkal se s milostí: Anna a Simeon jsou zde, aby to dosvědčili. Slzy setkali se s radostí. Jásot Simeonův už předem vrazil do srdce Mariina meč, který jí oznámil. A ona zachovala ve svém srdci, praví nám Písmo, všecky ty věci. Všecky ty věci zavírají v sobě bezpochyby hrozby Simeonovy. Při této slavnosti Setkání ti, kteří se očekávali, se našli; a konečně Sion setkal se s Bohem svým.

A Církev zpívá ráno:

»A hned přijde do chrámu svého Panovník; vesel se, Sione, třes se radostí a přijď před Boha svého.«

Při této slavnosti Setkání, Simeon a Anna našli Ježíše Krista.

Duhu svou postavím na oblacích, řekla kdysi ústa Boží, mluvíce o duze. Zde Ten, jenž byl archou úmluvy, byl spatřen na rukou Marie, jako duha na oblacích nebeských, a Simeon přijal Amen svého čekání.

Tato slavnost, jež se zve u Řeků Setkání s Pánem, zve se také Očišťování Panny Marie.

Očišťování nepředpokládá zde ani žádného hříchu, ani žádného nedostatku přirozenosti: žádné nečistoty mravní, zákonné nebo hmotné nebylo v Marii. Ale kdož ví, jaké neslýchané vlití nové milosti je zde označeno tímto slovem? Kdo ví, co se dělo v srdci Mariině, když obětovala Ježíše Krista Otci v ten den slavný a na tom slavném místě? Neboť tato slavnost jmenuje se také Obětování Ježíše v chrámě.

Byl to den oběti.

Oběť nejvyšší, jíž byly oběti starého Zákona jen obrazem; oběť božská, očekávaná, vzývaná, zobrazená tolikerým voláním, tolika touhami, tolika proroky, tolika obrazy.

Co si asi myslily ty čtyři osoby: Marie, Josef, Simeon a Anna, když řekly: Hle, ten, jež lidé očekávali. Prošly snad v jejich paměti, náhle a okamžitě, věci, výjevy, oběti národa Israelského, v jichž rozjímání ztrávily svůj život? Zda jejich vzpomínkou prošla oběť Abrahamova a beran, jenž nahradil Isáka a všechny oběti starého Zákona, všechny předpisy Mojžíšovy a všechny scény, jež se odehrály v tomto chrámě, kde nyní Ježíš Kristus obětoval se svému Otci? Jaký dojem na ně as činil tento zákon, daný v knize Leviticus, kap. XII., kde je řečeno, že žena, jež povila dítě, hochu nebo děvče, zůstane po jistý čas oddělena od společnosti ostatních, jako osoba nečistá?

Bylo jí zakázáno dotknouti se něčeho svatého, nevstoupiti do chrámu, dokud by se nenaplnily dny očišťování, jež byly čtyřicet pro dítě mužského pohlaví a osmdesát pro děvče. Když tento čas minul, musila se představit knězi a obětovati mu za dítě své beránka jednoročního k zápalu, s holubičkou neb hrdličkou, aneb byla-li tak chudou, že nemohla obětovati beránka, musila dáti dvě hrdličky a dva páry holubů.

Jaký hluboký a tajemný dojem asi vzbudil text tohoto zákona v Panně, jež neměla žádné potřeby, aby byla očišťována, a jež se přece podvolila hotovému nařízení a zaujala místo chudého! Ta, jež měla Stvořitele nebes

a země, byla v řadě chudých; a byl to malý dárek obětní, jenž vykoupil Ježíše Krista.

Jaký vzhled v očích Anny a Simeona bral asi na sebe obvod tohoto chrámu, ve kterém se byli tolikrát modlili, který nyní choval v sobě Ježíše a který brzy měl být rozbořen!

Tato slavnost jmenuje se také Hromnice. Papež Sergius I. nařídil konati druhého února průvod se svícemi. Hromnice jsou slavností světél. Tento průvod, při němž se nese světlo fysické, zobrazuje, co se dělo v chrámě Jerusalemském v den, kdy tyto čtyři osoby Josef, Maria, Simeon, Anna, podobny průvodu, podávaly si po řadě Ježíška, světlo světa.

Hromnice jest snad nejobvyklejší ze jmen tohoto svátku, jehož zavedení se ztrácí v noci časů.

Prvotní ustanovení pochází z prvních století Církve. Ale prvá ochablost, do níž upadli křesťané, přivedla je na některých místech v zapomenutí. Toto částečné a chvilkové zapomenutí nastalo asi kolem roku pětistého. Neboť za velkého moru roku 541, který vylidnil Egypt a mnohé provincie císařství, císař Justinian za pontifikátu Vigiliova utekl se pod ochranu Panny Neposkvrněné. Císař poradil se s patriarchou a kněžstvem cařihradským, a na jejich pokynutí, zakázal pod přísnými tresty nedbalost, již nekteří jevíli při slavení druhého února.

Nedbalost přestala. Svátek Očišťování byl slaven s okázalostí. Cařihrad vrátil mu všecek jeho slavnostní ráz, a mor přestal v témže okamžiku.

Počátek února byl u pohanů označen strašlivými Saturnaliemi, jež zvaly se Lupercalie.

Proti pověrám a výstřednostem, jež zvláště tuto dobu roku prznily, ustanovil papež Gelasius slavnostní a horlivé zachovávání velkého svátku druhého února. Ale to velmi pravděpodobně bylo opět jen znovuřízení a nikoli původní ustanovení této slavnosti. Ctihodný otec Combefis, z řádu sv. Dominika, ve své knihovně Otců cituje o tom homilii svatého Methodia, biskupa tyrského. Svatý Methodius žil v třetím století.

Kardinal de Bérulle činí poznámku k Obětování Ježíšovu v chrámě, na niž čtenáře upozorňuji. Svátky vánoční jsou podle něho veřejným zjevením Boha lidstvu. Svátek druhého února je zvláštním projevem Boha k duším výsadou vyznamenaným. Podle tohoto kardinála je prý to svátek tajemství Božích.

Svatý Pafnuc.

V pouštích Thebaidy, jež obkličují Herakleu, bylo mnoho poustevníků. Posledním mezi nimi byl svatý Pafnuc, jehož příběh jest velmi podivný.

Pafnuc vedl na poušti úžasný život poustevníka, život, jenž se nepodobal ani životu lidí, ani životu novodobých světců, život, jehož strohost přesahuje všecko pomyšlení. Jednoho dne řekl k sobě: Jaký je ten mezi svatými, jemuž se podobám?

Otázka stala se modlitbou.

»Pane, řekl, kdo je ten mezi tvými svatými, jemuž se nejvíce podobám?«

»Pafnuci, Pafnuci, řekl k němu hlas, jenž s ním mluvil, neboť byl často veden tímto hlasem, ty, Pafnuci, podobáš se hudebníku, který zpívá v jedné vesnici nedaleko Herakley.«

Pafnuc byl tak překvapen, jak nikdy ode dne svého narození. Hudebník, jenž zpíval ve vsi, neodpovídal ideálu svatosti, podobné jeho.

Blíží se vesnici, přijde tam, ptá se po hudebníku.

»Tam jest, odpovídají mu venkované, je v této krčmě; zpívá, aby obveseloval lidi, kteří pijí.«

Pafnuc přicházel z úžasu do úžasu. Přistoupí k hudebníku, žádá od něho soukromou rozmluvu, a když ji obdržel, táže se jej, po jakých cestách vznesl se tak vysoko ve svatosti před Bohem a před anděly.

»Dobrý muži, odpovídá hudebník, myslím, že žertujete.«

»Nuže tedy, myslil si Pafnuc, toť světec, jemuž se podobám!«

Hudebník znovu ujal se slova:

»Jsem poslední z bídnych. Dříve, než jsem hrál v krčmách, byl jsem zlodějem z povolání. Byl jsem členem tlupy loupežnické. Život můj je pletivem hanebností a já sám sobě se hnusím.«

Pafnuc se zamyslí.

»Dobře hledejte, řekl mu, naleznete nějaký dobrý skutek.«

»Nevidím ho,« řekl zloděj.

»Hledejte dobře,« řekl Pafnuc.

»Vzpomínám si,« řekl druhý, »že jednoho dne chytili jsme, moji loupežníci a já, pannu zasvěcenou Bohu; vytrhl jsem jim ji, dovedl jsem ji do jedné vsi, kde zůstala přes noc a druhého dne dovedl jsem ji zpět do kláštera tak, jak z něho byla vyšla.«

»Potom?« řekl Pafnuc.

»Jednou, pravil zloděj, potkal jsem velmi krásnou ženu, bloudící a samojedinou na poušti.«

»Kde jste se tu vzala?« povídám jí.

»Neptejte se po jménu mém, odpověděla. Ale, máte-li se mnou slitování, vezměte mne za otrokyni, a doved'te mne, kam chcete. Mé postavení je hrozné. Můj manžel byl dopaden, že zpronevěřil obecní peníze. Když mu dali vytrpěti nejhroznější násilí, zavřeli jej do těsného vězení, odkud vychází jen čas od času, aby podstoupil nová muka. Máme tři syny, kteří byli zadrženi pro tutéž sumu. Pronásledovali mne, kdy přišla na mne řada; skrývám se v této poušti a již jsou tomu tři dny, co jsem nejedla.«

Dojat útrpností, odvedl jsem s sebou tuto ženu; vedl jsem ji, podporoval ji a posílil ji. Když byla pojedla a pookřála z té slabosti, v níž jsem ji našel, řekl jsem jí: »Čeho potřebujete?«

»Se třemi sty stříbrných peněz, řekla, byli bychom zachráněni, můj muž, moji synové i já!«

»Zde jest tři sta stříbrných peněz, řekl jsem jí; teď buďte šťastna. Odneseš tři sta peněz a rodina byla *zachráněna*.«

Zdá se mi, že tento příběh obsahuje cosi zvláštního. Není to obyčejné poučení. Je to poučení výjimečné. Nezpůsobuje, že vidíme, ale že tušíme nějakou neznámou věc. Otvírá okno na tajemství božské spravedlnosti, která odvažuje vše, která soudí neomylně, podivuhodně, jež bere v úvahu rozdané milosti, podstoupená pokušení, různé okolnosti, pohrávající si s myšlenkami lidskými a pravděpodobnostmi nejdůrazněji tvrzenými. Zdá se mi, že hlas, který mluvil s Pafnucem, mluví k nám dosud, říká jedněm: Domníváte se, že jste dobří, nedůvěřujte si příliš; jiným: Myslíte, že jste zlí, nezoufejte.

Mnozí zůstávají v záští, kteří se domnívají býti v lásce; mnozí se domnívají býti v záští, kteří jsou v lásce, praví blahoslavená Angela de Foligno, a Duch Svatý řekl už před ní: »Nikdo neví, je-li hoden lásky či nenávisti.« Věci viditelné i neviditelné žhnou spolu v nevyzpytatelné propasti srdce lidského, jako v kotli tekuté kovy, a nikdo nevidí vnitřní průběh leč ten, který váží pokušení a milosti, jako váží vzduch a oheň.

Procházejte se večer na břehu mořském. Sklopte zraky, počítejte zrna písku na břehu. Zvedněte oči! počítej-

te hvězdy nebes. To všechno je maličkost. Ale pokusíte-li se počítati skutky a odvetné skutky vnitřní i zevnější, skutky i vášně, milosti i pokušení, okolnosti, rány i rány zpětné, útoky z vnitřku i útoky zvenčí, choutky, touhy, úspěchy, ztráty, bolesti a dotírání, to neslýchané množství sobě odporujících úsilí, jež přicházejíce z něho, na něho, pro něho nebo proti němu, zplodila po čtyřiceti či padesáti letech člověka, jenž jest zde, dnes, před vašima očima; pokusíte-li se o tento nekonečný počet, hledáte číslo, jež jedině Bůh zná: pokoušíte se zvednouti závoj, jenž skrývá věčnou spravedlnost, a snad tento úklad podobá se úkladu vojína Josuova, jenž položil ruku na věc zakletou. Bůh jest žárlivý, žárlivý na svou spravedlnost.

On jediný je dosti nestranným k našim bédám, aby je poznal v jejich hloubce a vedl o nich účet, jich hodný. On jediný je dosti prozíravý, aby měl stejnou shovívavost k našim potřebám. On jediný je dosti vysoko na nepřístupné hoře, aby držel v ruce míru naší propasti. Jemu samojedinému patří spravedlnost jako vlastnictví.

Hluboká a tajemná spravedlnost, spravedlnost Božská, neznámá jako Bůh, spravedlnost, jež nám chystá úžasná překvapení! Spravedlnost bez ochablosti, jež vidí jediným pohledem za čtyři obzory! Spravedlnost, jež vede účty o *všech* věcech *nahodilých*, poněvadž jsou na prostá.

Kněz jakýsi přišel navštívit Pafnuce v poušti. Pafnuc, žák svatého Makaria, mluvil s ním o svém učiteli. »Znáte, řekl, znáte příběh o daru hyeny?« Tak totiž nazýval můj učitel svou sukni, sukni, již odkázal potom blahoslavené Melanii.

Bernini : Svatá Františka Římská.

»Neznám, řekl kněz, toho příběhu.«

»Jednou,« pokračoval Pafnuc, »můj učitel Makarius seděl ve své celle, rozmlouvaje s Pánem. Zvíře nějaké tlouklo hlavou na dvéře cely; dvéře povolily, zvíře vešlo a vrhlo se k nohám Makaria, kladouc před něho své mládě. Poustevník pohlédl na obě zvířata: byla to hyena, jež ukazovala své mládě mému učiteli Makariovi. Makarius, když je byl prohlédl, shledal, že bylo slepé. Plivnul tedy na jeho zavřené oči a hned se otevřely. Matka jeho dala mu hned svého mléka a odnesla je. Druhý den zase někdo tloukl; dvéře se otevrou: byla to hyena, jež se vrátila. Tentokráte, místo aby byla přinesla své mládě, přinášela velikou kůži ovčí. Makarius, když byl prohlédl tu kůži, řekl hyeně: »Jak jsi mohla opatřiti si tuto kůži, ne-li krádeží a vraždou? Nešťastnice, já jsem ti prokázal dobrodiní, a tys okradla chudého a zabila jeho ovci!«

Hyena dále držela kůži a podávala mu ji s prosebným pohledem.

»Ne,« řekl můj učitel, »nechci této věci, že zlým způsobem byla nabyta.«

Hyena sklonila hlavu a ohnula kolena.

Tedy můj učitel, dojat útrpností, řekl jí: »Hyeno, chceš mi slíbiti, že nechceš na příště nikdy ubližovati chudým a žráti jejich ovce?«

Hyena pokynula hlavou, jako by byla slíbila.

»Nuže,« řekl můj učitel, »přijímám tvůj dar.«

A sukně Makariova nazývala se darem hyeniným. Nikdy ji jinak nejmenoval a dal ji jako drahocenný dar Melanii.

Takto mluvil Pafnuc.

V téže době žila hříšnice, svatá Thais, jejíž krása byla neobyčejná. Přemnozí přivedli se až na žebrotu, aby ji zahrnuli dary a žárlivost rozpalovala mezi těmito lidmi takovou zuřivost, že často dům její byl skropen krví. Pohoršení nabylo takových rozměrů, že zvěst o tom přišla až k opatu Pafnucovi. Přicházeli k němu tázat se, čehož by bylo třeba činiti v těchto okolnostech.

Nějaký čas na to svatý Antonín řekl svým žákům: »Bděte a modlete se.« A všichni ztrávili noc na modlitbách. Nebyli shromážděni, ale odloučení a každý se modlil bez přestání.

Mezi učedníky svatého Antonína nejohnivějším a nejprostším byl Pavel.

A v této noci ustavičné modlitby stalo se, že Pán otevřel Pavlovi duševní jeho zrak a Pavel viděl nebe otevřené a v nebi nádherné lůžko, obklopené třemi pannami, jejichž tvář byla stkvoucí a světlo vycházelo z obličeje jejich. Pavel vykřikl ve vytržení: - Ó můj otče Antoníne, jaká skvostná odměna je vám uchystána v nebesích! Taková pocta nemůže býti připravena než pro vás, a já vidím místo vašeho věčného odpočinutí!«

Ale hlas, jenž mluví ve vytržení, se zvýšil a řekl Pavlovi:

»Toto lůžko není uchystáno tvému otci Antonínovi.«

»A komu tedy?« řekl Pavel ohromen, »kterému světcí, kterému mučedníku?«

»Toto lůžko je přichystáno pro Thaidu hříšnici,« praví hlas, jenž mluví ve vytržení.

Hle, co se přihodilo.

Pafnuc zpraven o životě Thaidy a o všeobecném po-

horšení, vzal peníze, oblékl šat světský a odebral se do města, kde bydlila hříšnice.

Předstoupil před ni:

»Bezpochyby,« řekl jí, »tento pokoj je osamělý a tajný. Přece však se mi úplně nehodí. Chtěl bych ještě osamělejší a tajnější.«

»Ubezpečuji vás,« řekla Thais, »že jsme zde docela jisti před zraky lidskými.«

»Zajisté,« řekl Pafnuc, »ale to mi nestačí. Prosím vás, abyste mě dovedla do pokoje, kde bychom byli jisti i před zraky Božími.«

Thais byla zmatena až do hloubi duše. Obrácení pokračovalo. Pafnuc se jí tázal, kterak se odvažuje činiti před Bohem, čeho se neodvažuje činiti před lidmi. Konečně taková byla jeho výmluvnost, taková byla moc daná jeho slovům, že Thais nechtěla vyjít z pokoje, kde byli zavřeni, dokud by neobdržela od něho odpuštění a pokání.

»Půjdu,« řekla mu, »tráviti život svůj, kam mi nařídíte. Přejte mi pouze tři dny, ve třech dnech jsem ve vaší službě a vy nařídíte mi, co budete chtít.«

Thais vyšla, vzala všechn nábytek a předměty, jež byly odměnou za její hříchy, dala je odnésti na veřejné náměstí, pak je spálila u přítomnosti všeho lidu a oznámila veřejně, že všeho lituje a že se chce obrátiti.

Když se to stalo, odebrala se na místo, kde ji čekal Pafnuc.

»Nyní,« řekla mu, »jsem k vašim službám.«

Pafnuc odvedl ji do panenského kláštera a zavřel ji do cely, jejíž vchod uzavřel olovem, nechávaje pouze okén-

ko, kudy by jí sestry podávaly každodenně chleba a vody.

Mezi lidmi tehdejšími a lidmi dnešními je ohromný rozdíl. Mravy, zvyky, tělesná povaha, vše se změnilo. Povaha našich pokušení není více tatáž. Prostředky nápravy se změnily jako stav nemocných; ale nesmíme se více diviti přísnosti našich otců než jejich tělesné síle a zbraňím, jež nosili.

»Jakým způsobem mám se modlit?« tázala se Thais Pafnuce, když odcházel.

»Nejste hodna vyslovovati jméno Boží,« odpověděl Pafnuc, »a já vám zakazuji zvedati ruce k nebi. Říkejte pouze tato slova: »Ty, jenž jsi mne stvořil, smiluj se nade mnou.« A to byla po tři léta jediná modlitba Thaidy!

Ku konci tří let Pafnuc, jemuž svatý Antonín vypravoval vidění svého žáka Pavla, šel do panenského kláštera a otevřel celu, kde Thais byla uzavřena. Ale Thais nechtěla vyjít.

»Vyjděte,« řekl Pafnuc, »neboť vaše hříchy jsou odpuštěny.«

»Od té chvíle, co jsem zde,« odpověděla Thais, »položila jsem je před své oči, jako hromadu a nepřestala jsem se na ně dívat.«

»Pro tento pohled,« řekl Pafnuc, »a ne pro vaše zevnější a hmotné pokání, Bůh vám odpustil.«

Thais vyšla ze své cely a za čtrnáct dní zemřela.

Svatá Františka Římská.

Svatá Františka narodila se roku 1384. Její život dá se shrnouti v jediné slovo: vidění. Žítí bylo jí viděti. Její život na tomto světě není než lehkou a průhlednou slupkou života, jež žila již na onom světě. Její život pozemský byl jenom zdáním. Ve dvanácti letech byla již ve stavu neobyčejném. Měla úmysl a touhu nevdati se. Ale zpovědník její ji přiměl k tomu, aby neodporovala naléhání svých rodičů. Pojala tedy za manžela Vavřince Ponzianiho.

Sotva že se vdala, upadla do nemoci. Vyléčena zjevením svatého Alexia, vedla v domě svém přísný a obdivuhodný život. Musila se přesvědčiti, že manželství nijak nezmenšilo v ní její vnitřní milost, a že Bůh není vázán v rozdělování své přízně, na žádný násilný zákon třídy a vyloučení. Životem, který vedla v manželství, dokázala sama sobě i jiným, že učinila dobře, když se vdala.

Smrt jejího syna Jana může snad připočtena býti k dobrodiním v životě svaté Františky. Tento hoch měl smrt neobyčejnou.

»Vidím,« pravil, »svatého Antonína a svatého Onufria, jak přicházejí pro mne, aby mě vedli do nebe.« Byl pochován v kostele svaté Cecilie.

Ale závažné veřejné i soukromé události přišly, aby ohrozily, ne-li zvrátily vnitřní mír Františky. Řím byl dobyt králem neapolským Ladislavem. Dům Františky byl vypleněn, její jmění zabaveno, její manžel poslán do vyhnanství. Bouře, jež dovedla zlomiti rodinu, ji nezlomila.

Klid se vrátil, Vavřinec byl povolán zpět a jmění jeho bylo mu vráceno.

Od toho dne život Františky stal se dvojnásob strohým. Její zpovědník byl donucen mírniti krutosti, jaké sama na sobě vykonávala. Nalezla ve své švekruši přítelkyni a důvěrnici, jíž mohla otevřít svou duši a svěřiti svá tajemství.

Vannosa, takové bylo jméno sestry Vavřincovy, Vannosa a Františka chodily od dveří ku dveřím prosit pro chudé. Společně konaly své pouti venku, své modlitby doma. Jednou kněz jakýsi, jenž káral Františku jako dočasnou a předpojatou, podal jí neposvěcenou hostii. Ona si stěžovala na to; kněz uznal svou chybu a učinil pokání.

Rok 1434 byl označen hroznými zkouškami. Papež Eugen IV. byl ve vyhnanství. Když se byl prohlásil pro Florentány v jejich válce proti Filipovi, vévodovi Milánskému, Filip, aby se pomstil, vzbouřil proti Eugenovi několik biskupů shromážděných v Basileji. Bylo nastrčeno několik rozkolnických článků. Odvážili se dokonce předvolati Eugena k tomu sněmu jakožto obžalovaného.

Bylo to v noci 14. října 1434. Františka byla ve své modlitebně. Tu přišla u vytržení. Viděla Matku Boží a přijala od ní poučení a nařízení, jež měla sdělit papeži v Bologně. Na druhý den vyhledala Františka svého zpovědníka dona Giovanniho a snažně jej prosila, aby se odebral do Bologny a vykonal nařízení Mariina. Don Giovanni váhá. »Má cesta, odvěti, bude bezvýslednou; přivedu vás do lidských řečí, přivedu sebe do lidských řečí, papež mi neuvěří. Budou vás mít za šílenou a mě za hlupáka.« Přece však na nová naléhání Giovanni se roz-

hodne. Odjíždí; papež jej přijme zcela vlídně, zkoumá všechny žádosti Františtiny a vydá rozkazy souhlasné se žádostmi světice. Don Giovanni se vrátí, a když chce vypravovati Františce o šťastném výsledku svého poslání, ta jej přeruší a řekne mu: »Chcete-li, budu vám sama vyprávěti o vaší cestě. Byla jsem s vámi v duchu a vím o všem, co se stalo.«

Mezi událostmi jeho cesty bylo též uzdravení, jež se stalo na modlitby Františtiny.

Přátelství Františky s Vannosou stalo se slavným před očima lidí i andělů. Málo se opouštěly ve svém životě zevnějším. Ve svém životě vnitřním neopouštěly se vůbec. Tato božská důvěrnost obdržela božské posvěcení jako ona. Jednou uchýlily se obě ženy do zahrady ve stín stromu. Uvažovaly spolu o prostředcích, jak by posvětily svůj život a oddaly se cvičením, pro něž potřebovaly svolení svých mužů. Bylo to na jaře. Přece však strom nesl ovoce, místo aby nesl květy. Krásné a dobré hrušky spadly k nohám žen, které je donesly svým mužům a utvrdily je tímto divem v úmyslu, nijak nepřekážeti záměrům Františky a Vannosy.

Roku 1435 manželka Vavřincova umínila si zřídit kongregaci panen anebo vdov. Mnohá nebeská vidění utvrdila ji v jejím rozhodnutí. Oblatky, jež shromáždila, měly za první představenou a řiditelku světici samu. Vodila sestry do nemocnic a k chudým. Její družky ošetřovaly nemocné a přinášely chudým veškeré potřeby. Mnohokráte na místo nějakého prostředku nebo pomoci nedostatečné a všeobecné, svatá Františka přinesla náhlé a zázračné uzdravení.

Rok po smrti syna svého Evangelisty, Františka spatřila v modlitebně své dítě, jež byla ztratila: »Za krátko, řekl jí, přijde za mnou sestra má Anežka. Ale zde je můj soudruh bude příště vaším soudruhem: je to archanděl, ježž vám Pán posílá a jenž vás více neopustí.«

Od té chvíle Františka mohla čísti a pracovati v noci tak snadno jako ve dne, neboť archanděl byl jí viditelným světlem. Světlo to bylo hned po pravé, hned po levé straně její.

Za několik let, 13. srpna 1439, Františka zpozorovala změnu jakousi ve tváři a chování archandělově. Tvář jeho stala se zářivější a řekl k ní: »Budu tkáti závoj ze stání, pak jiný ze šedesáti a pak jiný ze třiceti.«

Sto devadesát dní po vidění, když ony tři závoje byly utkány, Františka zemřela.

Františka tušila svou smrt a zpravila o ní své přátele. Prosila Boha, aby zemřela dříve, než by viděla na zemi nové útrapy, o nichž věděla, že hrozí Církvi a již ji zachvacují. Neboť v té chvíli protipapež přijal jméno Felixe V.

Františka onemocněla. »Neopomíňte ničeho, řekla donu Giovannimu, ničeho, čeho je potřebí ke spáse mé duše.«

A za několik dní potom: »Má pout se skončí v noci se středy na čtvrtek.«

Smrt se věrně dostavila.

Ale život Františky spočívá v její viděních. Je na čase, abychom k nim přišli.

Nejzvláštnější, nejpodivnější, nejvýznamnější vidění svaté Františky jsou vidění o pekle. Nesčíslné tresty,

rozmanité jako zločiny, byly jí ukázány v jejich celku i v podrobnostech. Viděla, jak démoni lili do hrdla lakomců roztavené zlato a stříbro. Viděla dopodrobna mnoho podivných hrůzoplých věcí. Viděla hierarchie démonů, jejich úřady, jejich muka, různé zločiny, jimž vládli. Viděla Lucifera, oddaného pýše, hlavního vládce pyšných, krále všech démonů i všech zavržených. A tento král je mnohem nešťastnějším než jeho poddaní. Peklo je rozděleno na tři části: peklo horní, peklo prostřední, peklo dolní. Lucifer je na dně pekla dolního. Pod Luciferem, hlavou všech, jsou tři vládci, jemu podrobení a představení všem ostatním. Asmodeus, jenž vládne hříchům tělesným: tento býval cherubínem; Mamon, jenž vládne hříchům lakoty: býval trůnem. Je zajímavé viděti, že peníze poskytují jemu jedinému jednu ze tří velikých tříd; Beelzebub vládne hříchům modloslužby. Každý zločin, jenž závisí na provádění magie, spiritismu atd. pochází od Beelzebuba. Beelzebub je zvláště a především kníže temnoty. Jest mučen temnotami a temnotami mučí své oběti. Jedna část démonů zůstává v pekle, jiná část sídlí ve vzduchu, jiná část bydlí mezi lidmi, hledajíc, koho by pohltila. Ti, kteří zůstávají v pekle, dávají své rozkazy a posílají své vyslance; ti, kteří sídlí ve vzduchu, působí fysicky na převraty v ovzduší a v zemi, metají všude své zhoubné vlivy, otravují morově vzduch, fysicky i mravně. Cíl jejich je zvláště oslabovati duši. Když démonové pověření zemí vidí nějakou duši oslabenou vlivem démonů ve vzduchu, útočí na ni bez umdlení, aby ji snáze přemohli. Útočí ve chvíli, kdy duše nedůvěřuje Prozřetelnosti. Tato nedůvěra, již zvláště démonové vzdu-

chu vnukají, připravuje duši k pádu, k němuž ji budou sváděti démonové země. A nejprve, jakmile je oslabena svou nedůvěrou, vnukají jí pýchu, do níž klesne tím snáze, čím je slabší. Když pýcha rozmnožila její slabost, přijdou démonové těla, kteří jí vdechnou svého ducha; když démonové těla ji ještě více seslabili, přijdou démonové pověření zločiny peněz; a když tito ještě zmenšili v ní sílu k odporu, přijdou démonové modloslužby, kteří doplní a dokončí, co ostatní započali. Všickni jsou za jedno v páchání zla, a toto je zákon pádu:

Každý hřích, ve kterém se setrvává, vede v jiný hřích. Tak modloslužba, magie, spiritismus očekávají v hloubi propasti ty, kteří se v jejich okolí smekali s propastí do propasti.

Všecky věci nebeské hierarchie jsou směšně napodobeny v hierarchii pekelné. Žádný démon nemůže pokoušet duši bez dovolení Lucifera. Démonové, kteří jsou na určitém stanovišti v pekle, trpí muka ohně. Démonové, kteří jsou ve vzduchu nebo pod zemí, netrpí skutečně muka ohně, ale snášejí jiné hrozné tresty, a zvláště pohled na dobré skutky, jež činí svatí. Člověk, který dobré činí, způsobuje démonům muka děsná. Když svatá Františka byla pokoušena, věděla podle povahy a násilí pokušení, s jaké výše padl anděl pokušitel a kterému stupni hierarchie byl náležel.

Když duše padne do pekel, její démon pokušitel jest odměněn a blahopřeje se mu od zástupu jiných démonů. Ale když duše je spasena, ostatní démoni posmívají se jejímu démonu pokušiteli a vedou jej před Lucifera, který mu uloží zvláštní trest, různý od jeho ostatních muk.

Tento démon někdy potom vstoupí do těla zvířecího aneb lidského. Tehdy vydává se za duši zemřelého.

Vidíme, že moderní praktiky, známější od doby hýbání stolečků byly provozovány každého času a popsány svatou Františkou.

Když se démonu podařilo zahubiti nějakou duši, stává se po zatracení té duše pokušitelem jiného člověka; ale jest dovednějším než poprvé. Těží ze zkušenosti, již mu vítězství přineslo; je dovednějším a silnějším, aby zatracoval.

Je-li člověk ve stavu smrtelného hříchu, svatá Františka vidí démona na něm; když je smrtelný hřích smazán, svatá Františka nevidí více démona na něm, ale vedle něho. Po výtečné zpovědi démon jest seslaben; pokušení nemá více téhož stupně síly. Když jméno Ježíš je vysloveno svatě, svatá Františka vidí demony vzduchu, země a pekel skláněti se s hrůznými mukami a tím hrůzněji, čím světleji je vysloveno. Vysloví-li se jméno Boží v rouhání, jsou démonové ještě nuceni se pokloniti, ale jistá radost se mísí do trýzně, jež jim působí pocta, kterou jsou nuceni vzdáti.

Když člověk rouhá se jménu Božímu, andělové nebeští také se klanějí. Dávají na jevo úctu nesmírnou. Tak tedy rty lidské, které se tak snadno pohnou a tak lehkomyslně vysloví hrozné to jméno, způsobí ve všech světech účinky neobyčejné a budí ohlasy, jichž mohutnost a velikost člověk, jenž mluví zde dole, nikdy netuší.

Oheň očistce je velice různý od ohně pekelného. Františka vidí oheň pekelný, onen v očistci jasný s rudým zabarvením. Vidí, ne v očistci, ale mimo něj, anděla stráž-

ného mrtvé osoby, který zůstává na straně pravé a démona pokušitele, jenž zůstává po straně levé. Anděl strážný předkládá Bohu prosby živých, konané za duši v očistci, které příslahuje. Co se týče modliteb konaných za duše, o nichž myslíme, že jsou v očistci, a ony zatím tam nejsou, podle svaté Františky takto se upotřebují: je-li duše, o níž myslíme, že je v očistci, v nebi a nemá více potřebí modliteb, modlitba vykonaná za ni přisoudí se jiným duším v očistci a též živému, který se za ni modlil. Je-li duše, již myslíme si v očistci, v pekle, zásluha a působnost modlitby spadá docela na toho, který se modlil, a nedělí se jako v předešlém případě.

Františka vidí v očistci tři příbytky, nestejně bolestné a děsné. V tomto rozdělení vidí ještě nižší oddělení. Všude trest je v přesném vztahu ku spáchanému hříchu, k jeho povaze, k jeho příčinám, jeho následkům a okolnostem.

Jedno z nejkrásnějších vidění Františčiných je vidění tří nebes. Vidí onoho dne nebe hvězdnaté, pak nebe křišťálové a pak nebe plamenné. Vidí nesmírnost nebe hvězdnatého, jeho zář, ohromnou vzdálenost, jež dělí hvězdy od sebe. Přemnohé mezi nimi zdají se jí býti většími než země. Nebe hvězdnaté dalo jí pojem o neznámém a nemyslitelném lesku. Nebe křišťálové zdálo se jí tak býti vysoko nad nebem hvězdnatým, jak nebe hvězdnaté je vysoko nad námi.

Viděla lesk nebe křišťálového mnohem větší než hvězdnatého. Co se týče nebe plamenného, jest mnohem výše nad křišťálovým než křišťálové nad hvězdnatým. Je naprosto nemyslitelné jako nesmírnost a jako velebnost.

Duše blahoslavené a svatí země, osvětlení paprsky, jež vycházely z ran Spasitelových, třpytili se nestejným jasnem pod ohněm nestejných paprsků. Rány nohou ozařovaly ty, kteří milovali, rány rukou ty, kteří milovali více, rána v boku ty, kteří milovali s nejhlubší čistotou. Svatá Františka viděla v tomto vidění duši svou pohrouženou do rány boku. Viděla ránu v srdci jako ocean bez břehů: byla to propast a dna nebylo viděti; a čím více se blížila, tím více zdála se jí nesmírnost nevyzpytatelnou.

Jiného dne slyšela z úst Ježíše Krista tato slova: »Jsem hlubokost moci Boží: já jsem stvořitel nebe, zemi, řeky a moře. Všecky věci jsou stvořeny podle moudrosti mé. Já jsem hlubokost, já jsem moudrost Boží, jsem moudrost nekonečná, jsem jediný Syn Boží . . . Jsem výška, jsem okrsek nesmírný (*immensa-rotunditas*), výška lásky, láska neocenitelná: svou pokorou, založenou na poslušnosti, vysvobodil jsem pokolení lidské.«

Končím viděním nejvyšším:

»Viděla jsem, řekla svému zpovědníku, viděla jsem Bytí před stvořením andělů. Viděla jsem Bytí, jak je dovoleno viděti je tvoru, žijícímu v těle.«

Byl to nesmírný kruh, kroužící a zářící. Tento kruh nespočíval na ničem než na sobě samém. Byl svou vlastní podporou. Neslýchaná záře, již si duch nepředstaví, vycházela z tohoto kruhu; a Františka nemohla upřeně podívat se na tuto nesnesitelnou zář. Pod tímto nekonečným a oslepujícím kruhem, byla poušť, jež připomínala prázdnotu; bylo to místo nebes, dokud nebe ještě nebylo. V kruhu tom cosi jako podobnost nějakého sloupu běloskvoucího a docela oslepujícího: bylo to jako

zrcadlo, v němž Františka pozorovala odlesk Božství; a viděla v něm několik písmen vepsaných: počátek bez počátku a konec bez konce. Neboť Bůh choval pravzor všech věcí ve svém Slově, dříve ještě, než co stvořil. Potom, hle, jako nesčíslné vločky sněhu, jež pokrývají hory: to jsou andělé, kteří byli stvořeni. Třetina bude svržena do propasti, dvě třetiny zůstanou ve slávě. Neposkvrněné Početí Panny zjevilo se svaté Františce v tomto základním vidění.

Vidění onoho světa bylo zvláštním znamením a význačným rysem svaté Františky Římské.

Svatý Řehoř Veliký.

Bylo to za času Justiniana I. a Foky v šestém století. Nepokusím se podati náčrtek společenských poměrů té doby, nýbrž vystihnouti povahu svatého Řehoře Velikého. Mezi hrůznými bouřemi rozzuřeného století vyskytl se muž, jenž položil štěstí svého života do rozjímání a výkladu Písma svatého. Pokoj, tento živý pramen, z něhož vyvěrá rozjímání, pokoj byl darem této duše obklopené bouřemi. S počátku jsa mnichem, pohřížil se v modlitbu a rozjímání. Za moru, jenž zpustošil Řím, dal rozkaz, aby se konal po tři dny všeobecný průvod, při němž objevili se poprvé všickni opati se všemi svými mnichy, všecky abatyše se všemi svými řeholnicemi. Byl nesen při této slavnosti obraz svaté Panny a vypravuje se, že na jeho cestě zkažený vzduch se rozděloval, aby mu místo učinil, a že na vrcholu mausolea císaře Hadriana zjevil se svatému Řehoři anděl, jenž ukládal meč svůj do pochvy. Od obrazu tohoto anděla, vzpřímeného na pomníku, odvozuje se jméno tohoto pomníku, jež má podnes. Je to Andělský hrad. Zatím hrozil Řehoři nejvyšší pontifikát. Aby unikl nebezpečství, utekl přestrojen. Útěk byl marným. Byl odveden z jeskyně, do níž se byl ukryl, přiveden přes všecken odpor do Říma a korunován třetího září 590.

Na blahopřejné listy, jež mu se všech stran přišly, odpovídal slzami a vzdechy. »Ztratil jsem,« psal sestře císařově, »všecky půvaby klidu. Zevně zdánlivě stoupám, ale padl jsem uvnitř. Ostatně, jsem tak zmalátněn bolestí,

že sotva mohu mluvit. Z jaké pokojné krajiny jsem to spadl, a do jaké propasti zmatku!»

Psal svému příteli Ondřeji: »Plačte, milujete-li mne, neboť je zde tolik zaměstnání světských, že jsem touto hodností skoro odloučen od lásky Boží.« Jáhnu Petrovi řekl: »Můj zármutek je vždy starý svým trváním a vždy nový vzrůstáním. Má ubohá duše se rozpomíná, čím byla kdysi v klášteře, vznášejíc se nade vším, co se děje, a nade vším, co se mění, když unikala z vězení těla rozjímáním. Nyní trpím tisíci záležitosti světských lidí. Jsem poskvrněn v tomto prachu a chci-li opět nalézt svůj vnitřní útulek, vracím se tam zeslaben.« A vskutku, jak krutá práce mu jest přisouzena! Jaká tíha na jeho ramenou! V Africe donatismus, ve Španělech arianismus, v Anglii modloslužba, V Gallii Fredegunda a Brunhilda, v Itálii Langobardi, na Východě zpupnost patriarchů cařihradských. Starostlivost svatého Řehoře pronikala všude. Byla široká a hluboká jako oceán. Šla s jednoho konce světa na druhý, ošetřujíc všechny rány. Chudí celého světa byli přímým předmětem jeho ustavičných starostí. Přijímal je ku stolu. Svatý Řehoř Veliký stoloval obklopen žebráky. Jednoho dne, když sám šel hledat pro jednoho z nich, čeho třeba k mytí, zatím co připravoval lázeň, chudý zmizel, ale následující noc Ježíš Kristus zjevil se svému náměstku a řekl mu: »Přijímáš mě obyčejně v mých údech, ale včera byl jsem to Já sám, jehož jsi přijal.«

Svatý Řehoř Veliký zavedl při podpisu svých listů vznešenou formuli: Sluha sluhů Božích.

Pokud byl mnichem, matka jeho posílala mu každý

Da Leudinara : Sv. Řehoř.

den k výživě něco zeleniny na stříbrné míse. Přejde chudý kupec a praví, že loď ztroskotala a že všechno ztratil, i prosí o pomoc. Svatý Řehoř mu dá šest stříbrných penízů, potom šest jiných. Potom, když po mnohých darech chudý stále přichází, svatý Řehoř dá mu stříbrnou mísu, poslední zbytek svého bývalého stříbrného náčiní.

Mnoho let minulo, svatý Řehoř byl papežem. »Pozvete dnes dvanácte chudých k mému stolu,« řekl svému správci. Vstoupí do jídelny; na místo dvanácti vidí jich třináct. Ptá se správce: »Proč třináct?« »Svatý Otče, je jich jen dvanáct.« Svatý Řehoř viděl jich třináct. Ale jeden z nich změnil tvář mezi jídlem: »Vaše jméno?« řekl mu Řehoř, »prosím vás snažně, řekněte mi své jméno.« »Proč se mne ptáte na mé jméno, jež je podivuhodné?« odpovídá chudý. »Jsem ten chudý, jemuž jste dal misku své matky. Za tuto misku stříbrnou, již jste mi dal, Bůh vám dal trůn a stolicí svatého Petra. Jsem anděl, kterého Bůh byl poslal k vám, aby zkoušel vaše milosrdenství.«

Mezi tímto množstvím skutků a zázraků života činného, svatý Řehoř živil v sobě Písmem svatým život rozjímavý. Přicházím k tomu, co měl zvláštního, intimního, nevšedního. Je to symbolický výklad Písma svatého. Nezapomínaje, rozumějme dobře, na skutečnost smyslu historického, svatý Řehoř prohloubil smysl symbolický s hloubkou a smělostí v pravdě neobyčejnou. Třeba přeložiti a uvésti několik částí z jeho výkladu Joba a Ezechiele:

»Jsi to ty, jenž zvedáš ve svůj čas hvězdu ranní, a který dáváš jí vycházeti večer na syny země?«

»Tobě-li jsou otevřeny brány smrti?«

»Ty-li jsi viděl brány mráкотné?«

»Ty-li jsi dal své rozkazy prvnímu světlu dne a řekl k zoře: Zde je tvé místo?«

»Kdož může tyto věci, ne-li Ty, Pane?«

»A přece člověk je zkoušen, aby jeho nemožnost stala se zřejmější. Ten, který vzrostl nesmírnými ctnostmi a jenž nevidí více člověka nad svou hlavou, musí, chce-li se vystříhati pýchy, srovnán býti s Bohem, aby zdrcen byl tímto srovnáním. Ale jaké to mocné povýšení toto pokoření, jež padá s tak vysoka! Jaká sláva pro tohoto člověka, který nezdá se leč malým, když Bůh srovnává se s ním! Jak drtí lidi tíhou své velikosti ten, jemuž Bůh řekl: »Viz moje svědky, tys menší než já.« K jaké moci musil přijíti, aby byl přesvědčen o své bezmocnosti tak vznešenou otázkou!«

Svatý Řehoř mluví o spravedlnosti a milosrdenství. Přerušuje se najednou zdánlivým odbočením:

»Hle, zatím co s vámi mluvím, tluče na bránu mého ducha Josef. Chce svědectví vydati mým slovům. Když byl nevinně vypravoval svým bratřím vidění své budoucí velikosti, tu vzbudil jejich závist. Prodán byv svými bratry Ismaelitům a odveden do Egypta, byl povýšen k moci zázračným účinkem moci božské. Bratří jeho puzeni hladem do Egypta, vrhli se na tvář před ním, čelem se země dotýkajíce. Prodali jej ze strachu, aby před ním se nekořili, a pokořili se mu, poněvadž jej byli prodali.«

Tajemná slova Písma otevírají se tajemně duchu svatého Řehoře.

»A zviš,« praví Elifaz k Jobovi, »žeť pokoj má stánek tvůj, a navštěvuje svůj obraz, nehřešíš.«

Stánek znamená tělo. »Ale,« dodává svatý Řehoř, »není čistoty bez laskavosti. Obraz člověka, toť jiný člověk. Náš bližní jest náš obraz, neboť ukazuje nám, co jsme. Tělesná návštěva činí se nohama; duševní návštěva činí se srdcem. Člověk navštěvuje svůj obraz, když nesen na křídlech něžnosti, pozoruje sebe v druhém a čerpá z úvah, jež koná sám o sobě, sílu přispěti slabému. Pravda řekla ústy Mojžíšovými, že země vydala bylinu a že každá bylina se rozmnožuje tak, jak jest, že strom nosí svoje ovoce.«

»Strom plodí vskutku semeno sobě podobné, když naše myšlenka přenáší na jinou rozjímání, jež byla vzala sama ze sebe, a plodí semeno dobrého skutku: »Čiňte jiným, co chcete, aby vám činili.«

A na jiném místě:

»Kéž Pán, praví Job, vyslyší moji touhu! Pozorujte to slovo: moji touhu! Pravá modlitba není ve zvuku hlasu, ale v myšlence srdce. Nejsou to naše slova, jsou to naše touhy, které tvoří u tajných uší Božích sílu našeho volání. Žádáme-li ústy za život věčný, netoužíce po něm v hloubi srdce, naše volání jest mlčením. Když nemluvíce toužíme po něm z hloubi srdce, naše mlčení jest voláním.«

Poslyšte svatého Řehoře o slovech Božích k přátelům Jobovým: »Vy jste nemluvili spravedlivě přede mnou, jako služebník můj Job.«

»Ó, Pane, jaká vzdálenost od naší mráкотy ku tvému světlu! Ty soudíš, že Job jest vítězem a blahoslaveným, a my, my jsme myslili, že se rouhal! Ty soudíš, že jeho přátelé jsou vinni a my jsme myslili, že zastávali tvoji

věc! Jak je to tedy, že se právě zdálo, jako by Bůh Joba káral? Nyní jej oslavuje. Zdá se, že opakuje slova, jež řekl k Satanovi: Viděl jsi mého služebníka Joba? Nemám jemu podobného na zemi. Co to má znamenati? Bůh vychvaluje Joba Satanovi, Bůh vychvaluje Joba jeho přátelům. Bůh kárá Joba, když mluví jenom s ním. To proto, že ten, jenž je tak výtečným u srovnání s jinými, není bez chyby v očích Božích.«

Svatý Řehoř klade důraz na tato jména a vyvozuje z nich veliká světla. Elifaz znamená: snižování Boha. Hájí pouze Bóha, ale snižuje jej, poněvadž, praví svatý Řehoř, hájí jej s pýchou. Baldad znamená: pouhé stáří, poněvadž, praví svatý Řehoř, stařec mluví pouze svými ústy. Sofar jest jako: rozbití zrcadla, poněvadž, praví svatý Řehoř, jest nepřitelem rozjímání Jobova.

Pro svatého Řehoře všechna slova mají svůj význam.

Byl v zemi Hus člověk jeden, jménem Job, prostý a přímý. Země Hus představuje pohanství, a zásluha Jobova jest rozmnožena v očích svatého Řehoře touto okolností: byl obklopen pohany.

Prostý a přímý. Jsou také prostí, kteří nejsou spravedliví. Tito opouštějí nevinnost prostoty, poněvadž se nepozvednou k moci spravedlnosti. Svatý Řehoř nalézá všechno v Písmě svatém. Říká, že jest mu věží, s níž visí tisíc štítů. Čerpá z něho své vznešené myšlenky o lásce: doporučuje člověku milovati sama sebe a míti slitování nad svou duší, a milovati svého bližního jako sebe samého. A jako se má horšiti na své vlastní chyby, tak má se chovati i k chybám svého bližního; nehorší-li se na hřešícího bratra, nemiluje ho.

Tak hněv z Lásky, tolik slavený de Maistrem, byl vyžadován svatým Řehořem. Stejně, praví, můžeme bez jakéhokoliv poklesku radovati se ze zkázy našeho nepřitele a rmoutiti se z jeho vítězství; způsobí-li jeho pád něco dobrého, máme se z něho radovati. Je-li jeho vítězství vítězstvím nespravedlnosti, máme nad ním plakati. V tomto případě naše radost anebo náš zármutek netýká se přímo jeho, ale šíří se kolem něho. Ale třeba pečlivě zkoumati východiště našeho citu.

Jest nesnadno hnáti ducha symbolismu ještě dále než svatý Řehoř. Každá osoba, každá věc jmenovaná v Písmě podává mu nějaký duchovní význam, který se zvláštním a důmyslným způsobem hodí na lidskou povahu a dějiny, na jednotlivce, společnost, národ židovský a pohanstvo.

Velmi často i zločiny nejúžasnější, jež Písmo vypravuje, zabarvují se mu překvapující a nečekanou barvou. Vidí tam převrácený obraz věcí nejvíce božských. Svatý Řehoř má takovou smělost ve svých pozorováních, ve svých výkladech, ve svých rozjímáních, že sotva bychom se dnes odvážili přeložiti, co on se odvážil říci. Bojíme se, abychom nepolekali čtenáře, neboť bojácnost jest jedna z metel, jež bijí porušenou dobu. Nejširší svoboda řeči u svatého Řehoře souvisí s nevinností jeho myšlenek. Jeho veliká smělost vychází z jeho čistoty. Vše je čisto všem, kteří jsou čisti, a jeho pohled hrouzí se do propastí, aby tam viděl obrácený obraz věcí, jež jsou na horách. Ale v bídných a nízkých duších podezření vládne bezmezně. Svatý Řehoř, prostý a veliký, má důvěru v prostotu a ve velikost těch, kteří jej čtou a jemu naslouchají. Nejen že odváží se všechno říci, i v řeči duchovní, ale na-

plňuje své posluchače světly, jimiž mní se jim býti povinen. Vykládá velkolepě tento velkolepý poměr mezi lidem křesťanským a řečníkem křesťanským, když se byl obklopil sám nepředvídanými a hlubokými významy, jež našel v Ezechielovi. »Velmi často,« praví, »jsem-li sám, čtu Písmo svaté a nechápu je. Přicházím mezi vás, milí bratří, a najednou chápu. Tato náhlá chápavost působí ve mně touhu po jiné. Chtěl bych věděti, jací jsou ti, jejichž zásluhami ta chápavost mi náhle přichází. Je mi dána pro ty, v jejichž přítomnosti byla mi dána. Tak skrze milost Boží, zatím co pochopení ve mně vzrůstá, pýcha klesá. Neboť právě uprostřed vás chápu to, čemu vás učím. Chci se vám přiznati, milé děti, že nejčastěji slyším u svého ucha to, co vám říkám, ve chvíli, kdy vám to říkám. Já to pouze opakuji. Když nechápu Ezechiele, tu sebe poznávám; jsem to vskutku já, jest to slepec. Když chápu, hle, dar Boží, jenž mi přichází k vůli vám. Koli-krát také chápu Písmo ve svém ústraní. V těch okamžicích oplakávám své chyby a jediné slzy se mi líbí. Tehdy jsem unášen na křídlech rozjímání.«

Takto sám anebo obklopen svými posluchači milými, na něž hledí jako na své vnukatele, zkoumá Písmo s odvážlivostí, jež by polekala naše ubohé zvyky. Cituji z věcí prostých, jež rozumí se samy sebou, neboť myslím na čtenáře; potlačuji, co úžas budí.

Slova Boží k Jobovi zaznívají v uších svatého Řehoře všemi světy: světem fysickým, světem rozumovým i světem mravním.

»Kde jsi byl,« řekl Pán, »když jsem kladl základy země?«

Základy země znamenají mezi jiným u svatého Řehoře bázeň Boží.

Bůh tedy mluví ke člověku asi těmito slovy: Pokud jsi nemyslel na mě, kladl jsem bázeň svou do základu tvé duše. Tímto způsobem kladl jsem úhelní kámen budoucí Církve, její svatosti a tvé spásy. Ale kde jsi byl v tom okamžiku? Tys nemyslel na mě. Nepřisuzuj si tedy zásluhu mé milosti, neboť já jsem to byl, jenž tě předešel.

Pronikl jsi do hlubokosti života?

Život, toť srdce lidské. Bůh vstupuje do jeho hlubokosti, když mu zjevuje jeho bídu, když mu vykládá jeho zmatek. Proniká na dno propasti, když obrací zoufalé.

Procházel jsi se v posledních propastech?

Propast jsme my, toť naše srdce, jež nemůže se pochopiti, a jež jest samo sobě mocí nejhlubší. Když člověk pokání činí po velikých zločinech, tehdy Bůh prochází se v posledních propastech. Utišuje neviditelné vlny, jež bouřily hluboký oceán srdce. Prorok viděl tuto procházku, když řekl: »Cesty Boží se mi zjevily, cesty mého Boha a mého Krále.«

Ten, který utišuje nezřízená hnutí své duše vzpomínkou na soudy Boží, pozoruje procházku Páně v hloubi sebe.

»Znáš cestu hromu, který hřmí?«

»Často,« praví svatý Řehoř, »jest to vtělený Bůh, jenž jest označen hromem. Vychází, aby se nám dal slyšeti, z hloubi proroctví, jako hrom ze srážky mraků. Proto svatí Apoštolové, synové milosti, byli nazváni syny hromu.«

»Kazatel, jenž také jest hromem, může sice způsobiti,

že zaznívají slova jeho k vašim uším, ale nemůže otevřít vaše srdce. Nesvěří-li mu Bůh všemohoucí k nim přístupu, jeho slovo zní marně. Proto jest to Pán, který otvírá blesku cestu jeho, poněvadž mezi naší řečí udeří v duše vaše svou hrůzou. Svatý Pavel to dobře znal. Znal svou nemožnost. Prosil učeníky své o jejich modlitby, aby Pán mu otevřel bránu Slova, aby přinášel tajemství Kristovo.«

Musil bych všechno uváděti. Při každém slově vypravování svatý Řehoř pozoruje nesmírné množství smyslů symbolických a mravních, jež povstávají na všech stranách. »Odkud přicházíš? řekl Bůh k Satanovi, na počátku knihy Job« - Bůh se táže, jako by to nevěděl, neboť pro Boha nevědět jest klnouti. *Neznám vás*: toť v ústech Božích jedna z formulí klnoucích.

Tento člověk, nesmírný v myšlence, zajímal se o každého člověka jako o sebe sama a trpěl všemi utrpeními lidského pokolení.

»Vězte,« psal jistému biskupu, »že není na tom dosti býti v ústraní, býti snaživým, člověkem modlitby, nemáte-li ruky otevřené k pomoci v potřebách chudých! Biskup má hledět na chudobu bližního jako na svou vlastní. Neprávem nosíte jméno Biskupa, jednáte-li jinak.« Co se týče svatého Řehoře, když se byl dověděl, že chud'as jeden zemřel ve vzdálené vsi, aniž se dalo přesně zvědět, jak zemřel, obávaje se, že snad zemřel nedostatkem potravy nebo ošetřování, upadl do takové bolesti, že hledaje pro sebe pokání rovné chybě, již vinným se pokládal, odsoudil se k tomu, aby po několik dní nesměl sloužit mši svatou.

Svatý Patrik.

Zde jeden z nejneobyčejnějších a nejneznámějších životů, jež nám hagiografie ukázati může. Legenda nemá nic podivuhodnějšího nad tuto historii. Svátý Patrik zaujímá u Bollandistů velmi důležité místo.

Patrik měl sotva dvanáct let, když byl unesen piráty a odveden do Hibernie. Tam se stal pasákem a hlídal stáda svých pánů. Šest let minulo a v době těch šesti let mladý Patrik, lehkomyslný a zahálčivý, jat byl duchem modlitby. Poklekal na sněh a modlil se uprostřed polí, obklopen zvířaty, jež mu byla svěřena. Po šesti letech tajemný hlas k němu promluvil a řekl mu: Brzy uvidíš svou vlast. Patrik utekl a veden tím, jenž k němu mluvil, přišel do přístavu, který neznal, našel tam loď, jež odjížděla, a obdržel od lodivody místo na lodi.

Ale loď tato přistala k zemi na místě neobydleném, únava a hlad schvátila mužstvo, jež táhlo pouští, hledajíc nocleh a potravu. Všichni tito lidé byli pohané mimo Patrika. - »Ty jsi křesťan,« řekl mu kormidelník, »a necháš nás zahynouti! Je-li tvůj Bůh mocný, vzývej jeho jméno nad námi a budeme zachráněni.« Patrik počal zde úkol svého života. Pomodlil se, i objevila se zvěř, již zabili a snědli.

Patrik navrátil se do své vlasti, byl po druhé unesen piráty.

»Tvé zajetí nepotrvá než dva měsíce,« řekl mu vnitřní hlas. Skutečně, po dvou měsících byl vysvobozen. Ale vrátil se po druhé do své vlasti a do své rodiny, Patrik

neměl zůstat dlouho nečinným v tomto odpočinku. Jedné noci ve spánku postava jakási vztýčila se před ním, držíc knihu v ruce. A na první straně svazku byla napsána tato slova:

Hlas Hibernie.

A ve spánku zdálo se Patrikovi, že slyší hlasy drvoštěpů z Fokludum, kteří jej prosili a říkali: Jinochu, vrať se k nám, nauč nás cestám Páně! - Druhého dne Patrik vypravoval příteli své vidění a jeho důvěrník mu odpověděl: Budeš biskupem Hilbernie. - Za nějaký čas Patrik odcestoval s rodinou svou do Armoriky. Tam otec jeho a matka byli utraceni od barbarů. Patrik byl zachován na živu jako otrok, kterého jest milo si podržeti. Byl jat, potom prodán, pak vyrván svým novým pánům od Gallů, kteří přicházeli s nimi se utkat a je porazit. Konečně v Bordeaux křesťané vykoupili Patrika, který šel zatlouci na bránu kláštera Svatého Martina v Toursu. Jest ne snadno představit si život ještě více zmítaný, podivnější postupnost bizarních okolností a zvláštních příhod. Teď tedy Patrik tolikrát zajatý, vysvobozený, znovu jatý, prodaný, zmítaný, tráví čtyři léta v životě klášterním. Přece však božská vidění vždycky mu ukazovala Hibernii jako místo jeho povolání. Slyšel prý křik dětí na klíně mateřském, jež jej volaly do Hibernie. Opustil klášter, přešel mořskou úžinu, a přišel kázat evangelium do irského města Remairu. Však takovou byla ta divná cesta, kterou byl Patrik veden, že přes všechna svoje přání, svou svatost, svou horlivost a přes nadpřirozené vyzvání, jehož se mu dostalo, nadobro minul se cílem. Jsa považován za

nepřítele, donucen byl vrátiti se přes úžinu. Hodina ještě nepřišla. Irsko nebylo přichystáno. Neustále jsa volán, neustále odpuzován, Patrik vrací se do Gallie, kde ztráví tři léta pod vedením svatého Germana Auxerroiského. Potom vyhledal samotou ostrova Lerinského, kde neustával v modlitbě konati tajemné přípravy, jež byl započal v pracích a zajetích.

Konečně svatý German poslal jej do Říma, kde žádal na papeži, svatém Celestinu, požehnání apoštolské a dal se na cestu přes Francii do toho Irska, jež bylo pro něho zemí zaslíbenou. Biskup anglický, jménem Amaton, posvětil jej na biskupa, a provázen Analiem, Isorninem a mnohými jinými, svatý Patrik přistal u Irska v létě roku 432.

Chtěli jej zadržeti v Cornouailles, kde proslavil se několika zázraky, ale Pán mluvil k němu ve vidění a zval jej do Irska.

Když se tam byl usadil, odebral se na všeobecné shromáždění irských vojinů. Po boku jejich zasedal sbor druidů. Patrik učinil zároveň útok na náboženský i politický střed národa. Před všemi svými nepřátely slavnostně shromážděnými a seskupenými svatý Patrik kázal o víře.

Počínající tímto okamžikem následovaly zázraky za zázraky s rychlostí, s jakou se zřídka setkáváme v životech svatých. Král Dublinský, král Mirowský, sedm synů krále Connaughtského přijímá křesťanství. Toto Irsko tak neplodné stává se náhle plodným nad všecky naděje misionářovy. Toto Irsko, jež bylo vyhnalo posly Boží, stane se najednou Ostrovem Svatých. Ve stodole sloužil po prvé Patrik mši svatou na půdě irské. V této zemi, kde

byl kdysi otrokem, pohrdaným od pánů pohanských a barbarských, chodí nyní svatý Patrik dobývá a vítěze. Králové i národové, všechno přichází k němu. Králové, národové i básníci, neboť Irsko je jednou z nejstarších vlastí poesie. Tvrdí se, že Patrik setkal se s Ossianem. Irský bard skončil prý tím, že pokřesťanil svou válečnou harfu. Homér Hibernie sklonil své staré hrdiny před praporem neznámého Boha. Poesie keltická žádala na klášterech, jež vyšly z půdy šlapené svatým Patrikem, jejich pohostinský stín. Tehdy, praví starý jeden autor, zpěvy bardů staly se tak krásnými, že andělové nebeští se skláněli na okraji nebes, aby jim naslouchali.

Zatím vpády pirátů pustošily Irsko. Korotik, hlava kmenu, hubil stádo Patrikovo. Biskup napsal mu list:

»Patrik, nevědomý hříšník, ale korunovaný biskup Hibernie, jenž se uchýlil mezi národy barbarské z lásky k Bohu, napsal jsem svou rukou tento list, aby dodán byl vojínům tyrana. Nezavazuje-li mě milosrdenství Boží, jež miluji, abych takto jednal, háje právě ty, kteří nedávno mě zajali a povraždili služebníky i služky mého otce?« Předpovídá, že království jeho nepřátel bude méně stálé než mrak a kouř. »V přítomnosti Boží a jeho andělů,« dodává, »dovodím, že budoucnost bude takovou, jak jsem ji předpověděl.«

Za několik měsíců Korotik, raněn byv pomateností mysli, zemřel v zoufalství. Nepřátelé Patrikovi propadali smrti, jeho přátelé z mrtvých vstávali. Hroby zdály se panstvím, na něž měl právo. Život i smrt zdály se dvěma otroky, kteří na pokyn činili vše, co jim prikazoval.

Při jeho příchodu do Irska, praví kronikář z dvanácté-

ho století, utvořili démonové kruh, jímž obklíčili celý ostrov, aby mu zatarasili cestu. Patrik zvedl pravou ruku, učinil znamení kříže a šel dále. Potom zvrátil modlu Slunce, již jako dávnému Molochovi byly obětovány děti.

Co se týče slavného očistce svatého Patrika, tu rozcházejí se hlasy o věrohodnosti historické této velkolepé tradice.

Od šestého do sedmnáctého století jest snadno sledovati její stopu. Ani čas ani prostor nezadržely zprávu o tomto tajemství a vzrušení, jež působilo: Calderon napsal drama, nazvané *Očistec svatého Patrika*.

Jde o hlubokou a podzemní jeskyni, kde svatý Patrik činíval pokání. Mnozí jej tam následovali; velcí zločinci sestupovali studní jakousi do těchto prohlubin očištných, aby tam konali na tomto světě svůj očistec. Jeskyně ta byla na malém ostrůvku jezera Deargského, v provincii západní Ulster.

Podle podání Irové řekli jednou svatému Patrikovi:

»Vy oznamujete pro onen svět velké radosti anebo velké bolesti, ale my neviděli jedněch ani druhých; vy mluvíte, ale my nevidíme. Čím jsou slova? Neupustíme od svých zvyků a od svého náboženství, leč uvidíme-li na vlastní oči věci, jež slibujete.«

Patrik jal se modliti, a veden svým andělem, přišel ku své hrůzné a slavné jeskyni, kde viděl a okázal výjevy z onoho světa, předvedené v tomto světě. Kritika musí se prohlásiti za bezmocnou, aby zcela věrohodně oddělila zde historii od legendy. Podle tradice jeskyně byla rozdělena takto: na jedné straně se zjevovali andělé s průvodem neslýchaného lesku rajského, na druhé příšery,

modly a všechny ty obludy, jímž se klanívalo modloslužebné Irsko, provázené děsy a hrůzami, jež nemožno si představit. Zavírali tam po dva dny dobrovolné kajícíky, kteří žádali si Očistce, a nikdo neví, co vlastně se dalo v osmačtyřiceti hodinách, jež tam trávili.

Holi svatého Patrika přisuzuje se moc zaháněti hady. Tato jedovatá zvířata jsou, jak se zdá, neznáma v Irsku a jejich nepřítomnost jest přisuzována zvláštnímu požehnání, požehnání dřeva, jež sv. Patrik držel ve svých rukou.

Svatý Patrik a Ossian setkali se na zemi. Dějiny uchovaly s jistotou četné události z jejich života. Ale jsou podrobnosti, jež zůstanou nejistými jako obrysy, když noc nastává. Ikonografie představuje svatého Patrika s harfou v ruce. Důvěrný poměr světce a barda jest pokladem, jež chce symbolicky svěřiti paměti Irů.

Postava svatého Patrika podobá se trochu těm lodím, jež vidíme vzdalovati se od břehu. Po nějaký čas zrak je sleduje zřetelně, ale nebe a moře splývají na obzoru a brzy loď zdá se mizeti v nebi i moři zároveň.

Svatý Josef.

Svatý Josef, stín Otce! onen, na něhož padal hustý a hluboký stín Otce; svatý Josef, muž mlčení, ten, jehož se slovo sotva dotýká! Evangelium neříká o něm než několik slov: »Byl to muž spravedlivý!« Evangelium, tak skoupé na slova, stává se ještě skoupějším, jedná-li se o svatého Josefa. Řekli byste, že tento muž, obklopený mlčením, vnuká mlčení. Mlčení svatého Josefa působí mlčení kolem svatého Josefa. Mlčení jest jeho chválou, jeho geniem, jeho ovzduším. Tam, kde on jest, vládne mlčení. Když orel se vznáší, říkají někteří cestovatelé, žíznící poutník tuší pramen na místě, kam padá jeho stín v poušti. Poutník kope, voda vytryskuje. Orel promluvil svou řečí, vznášel se ve vzduchu. Ale krásná věc byla věcí užitečnou, a ten, který žíznil, chápe řeč orlovu, vyhrabal písek a našel vodu.

Ať se to má jakkoli s touto velkolepou legendou a její skutečnou pravdou, již neodvážím se zaručiti, jest bohatou na výtečné symboly. Když stín svatého Josefa padne někam, mlčení není daleko. Třeba vykopati písek, jenž ve svém symbolickém významu představuje lidskou přirozenost; třeba kopati v písku a uvidíte vytrysknouti vodu. Vodou bude, chcete-li, ono hluboké mlčení, v němž jsou obsažena všechna slova, ono mlčení oživující, osvěžující, utišující, žízeň hasící, mlčení podstatné; tam, kam padl stín sv. Josefa z prohloubené lidské přirozenosti tryská hluboká, čistá podstata mlčení.

Ani slova o něm v Písmě! Mardocheus, jenž způsobil,

že zkvetla Esther v jeho stínu, jest jedním z jeho předchůdců. Abraham, otec Isákův, představoval také domnělého otce Ježíšova. Josef, syn Jakubův, byl jeho nejvýraznějším obrazem. Prvý Josef choval v Egyptě chléb přirozený, druhý Josef choval v Egyptě chléb nadpřirozený. Oba byli muži tajemství a sen jim řekl svá tajemství. Oba byli poučeni ve snu, oba tušili věci skryté. Skloněny nad propast oči jejich viděly skrze temnoty. Noční ti cestovatelé odkryli cesty své skrze tajemství stínu. První Josef viděl slunce a měsíc klanějící se jemu. Druhý Josef poroučel Marii a Ježíšovi; Marie a Ježíš poslouchali.

V jaké vnitřní hlubině musil sídliti muž, jenž cítil, že Ježíš a Marie ho poslouchají, muž, jemuž taká tajemství byla obvyklými a jemuž mlčení zjevovalo hlubokost tajemství, jehož byl ochráncem! Když řezal své kusy dřeva, když viděl pracovati Dítě pod svými rozkazy, jeho city, prohloubené tímto neslýchaným poměrem, oddávaly se mlčení, jež je ještě prohlubovalo; a na dně hlubokosti, kde žil se svou prací, měl sílu neříci lidem: jest zde Syn Boží.

Jeho mlčení podobá se holdu, vzdávanému Nevyslovitelnému. Bylo to zřeknutí se Slova před Nevyzpytatelným a před Nesmírným. Přes to však Evangelium, jež řekne tak málo slov, má staletí za vykladače; mohl bych říci, že má věky za komentáře. Věky prohlubují jeho slova a vykřesávají z křemene živoucí jiskru. Věkům jest uloženo, aby na světlo přivedly věci tajné.

Svatý Josef byl dlouho neznám, ale od svaté Terezie, již bylo zvláště uloženo jej vyzraditi, je mnohem méně neznám. A zde je něco podivného: každé století má dvě

tváře, tvář křesťanskou a tvář protikřesťanskou, tvář křesťanská protiví se všeobecně tváři protikřesťanské přímou a nápadnou protivou. Osmnácté století, století smíchu, frivolnosti, lehkomyšlnosti, luxu, mělo Benedikta Josefa Labra. Tento žebrák dochází slávy, ba i slávy lidské; a všichni ti, kteří zářili za jeho doby, sestoupili do historické hanby, jež se nepodobá žádné jiné a vedle níž obyčejné hanby jsou slávou. Nevím, co Bůh učinil s jejich dušemi, ale věda lidská, přes svoje nedokonalosti a zdlouhavosti, rozsoudila nad jejich jmény. Představitelé osmnáctého století jsou pohřbeni ve zvláštním zapomenutí.

Josef Labre, jenž jest jejich živou protivou, vyniká i v očích lidských; a i ti, kteří se pokoušejí jemu se posmívati, jsou nuceni hleděti na něho jako na historickou osobnost.

Století devatenácté jest zcela zvláště, ve všech smyslech slova, stoletím *Slova*. Ať dobré anebo špatné, Slovo naplňuje náš vzduch. Jedna z věcí, jež nás charakterisují, jest lomození. Nic není tak hlučného jako moderní člověk: miluje hluk, chce jej činiti kolem jiných, chce především, aby jiní jej činili kolem něho. Hluk jest jeho vášní, jeho životem, jeho ovzduším; veřejnost nahrazuje mu tisíc jiných vášní, jež zmírají udušeny pod touto převládající vášní, leda nežijí-li z ní a neživí-li se jejím světlem, aby se leskly ještě křiklavěji. Devatenácté století mluví, pláče, křičí, chvástá se a zoufá. Nese všecko na odiv. Ono, jež oškliví si tajnou zpověď, propukává každou chvíli ve zpovědech veřejných. Pokřikuje, přehání, huláká. Nuže! to bude to století, to století lomozu, jež

uvidí zvedati se a vzrůstati v nebesích Církve slávu svatého Josefa. Svatý Josef právě jest úředně vyvolen za ochránce Církve za hluku bouře. Jest známějším, vzývanějším, ctěnějším než jindy.

Uprostřed hromů a blesků zjevuje se nepozorovatelně jeho mlčení.

Kam až pronikl v důvěrnosti Boží? My to nevíme, ale jsme proniknutí uprostřed hluku, jenž nás obklopuje, pocitem nesmírného míru, v němž uplynul jeho život: kontrastu zdá se uloženo, aby nám zjevil skrytou velikost věcí. Mnozí mluví, kdož nemají čeho říci, a zatajují, pod povykem své mluvy a pod bouřlivostí svého života, nicotu svých myšlenek a svých citů. Svatý Josef, jenž má tak mnoho říci, svatý Josef nemluví. Zachovává v hloubi sebe vznešené věci, jež rozjímá: a hory na hory se zdvihají v jeho nitru, a hory mlčí. Lidé jsou unášeni *kouzlem prázdné cetky*. Ale svatý Josef setrvává v pokoji, pán své duše a v držení svého mlčení, mezi nepokojem cesty do Egypta, při tom útěku Ježíše Krista již pronásledovaného. Mezi myšlenkami, city, podivnostmi, nahodilostmi, nesnázemi cesty, ten, který zastupoval Boha Otce, utíká, jako kdyby byl najednou sláb i vinen; utíká do Egypta, do země úzkosti; vrací se na toto hrozné místo, odkud jeho předkové vyšli, pod ochranou Věčného. Koná cestu, již vykonal Mojžíš, a koná ji opačným směrem. A zatím co jde do Egypta a co jest v Egyptě, vzpomíná si, že hledal místo v hospodě a nenalezl ho.

Nebylo místa v hospodě!

Dějiny světa jsou v těchto třech slovech; a tyto dějiny tak zkrácené, tak podstatné, tyto dějiny se nečtou; ne-

boť čísti, toť pochopiti. A věčnost nebude dosti dlouhou, aby vzala a dala míru tomu, co je napsáno v těch slovech: Nebylo místa v hospodě! Pro jiné cestující bylo místo. Nebylo ho pro tyto. Věc, jež se poskytuje všem, se odpírala Marii a Josefu, a v několika minutách se měl naroditi Ježíš Kristus! Očekávaný národů tluče na bránu světa, a nebylo pro něho místa v hospodě! Pantheon římský, tato hospoda model, poskytl místa třiceti tisícům démonů, majících jména, jež se považovala za božská. Ale Řím ve svém Pantheoně neposkytl místa Ježíši Kristu. Bylo by se řeklo: že Řím tuší, že Ježíš Kristus nechce tohoto místa a tohoto podílu. Čím je kdo bezvýznamnější, tím snáze se ubytuje. Ten, který nese něco lidsky hodnotného, má více potíží, aby místa našel. Kdo nese něco úžasného a blízkého Bohu, má ještě více nesnází. Kdo nese Boha, místa nenalezne. Zdá se, jako by se tušilo, že jest mu třeba něco příliš velikého, a ať se učiní sebe menším, neobměkčí pudu těch, kteří jej odpuzují. Nepodaří se je přesvědčiti, že se podobá jiným lidem. Ať skrývá svou velikost, ona probleskuje proti jeho vůli, a brány bezděčně se zavírají, když se blíží.

Mlčení Lásky!

Toto krátké slůvko: *poněvadž nebylo pro ně místa v hospodě*, jest přece tím hroznějším, čím jest prostším. Není to projev politování, výčitky, odsouzení: jest to tón vypravování. Úvahy jsou potlačeny. Evangelium přenechává je nám. *Quia non erat eis locus in diversorio*. A co to slovo *diversorio*: slovo, jež označuje množství? Obyčejní cestující, lidé, kteří tvoří počet, našli místo v hospodě. Ale Ten, jež nesla Maria, měl se naroditi ve stáji,

neboť to on měl jednou říci: »Jediného jest potřebí, *unum est necessarium*.«

Hospoda byla mu zavřena.

Bylo by třeba, aby blesk projel naší nocí a okázal všecky věky najednou v jediném bodě a v jediném okamžiku, aby toto slovo, tak malé, tak krátké, tak prosté, ukázalo se tím, čím jest, aby tato hospoda, v níž Maria a Josef nenalézají místa, ukázala se, jak jest. Bylo by potřebí blesku ukazujícího propast. Co by se přihodilo, kdyby se naše oči otevřely?

P. Faber se táže, co si myslily matky nevinátek, jež zavražděna byla brzy potom. Táže se, zdali nečinily tehdy nějaké poznámky na muže a ženu, kteří nenalezli místa a na Dítě, jež nemělo než jesle při narození. Země neměla mu dáti na sobě více místa k umírání: měla po několika letech odvrhnouti jej na kříž.

Oběžnice byla jako hospoda, byla nehostinnou.

Svatý Josef dokonal ve skutečnosti, co dokonávají jiní jen obrazně. Když byl uchoval Chléb života v Egyptě a uskutečnil věc, již byl prvý Josef jen stínem, vrací se do Nazareta a činí, co učinil Josue. Josue zadržel slunce; ale Ten, jenž byl světlem světa, opustil Marii a Josefa, aby vykonal v Jerusalemě poslání svého Otce. Přece však Maria a Josef jej nalézají a odvádějí zpět. Slunce, jež na pohled počínalo svou dráhu, bylo zadrženo na osmnáct let. Od dvanácti do třiceti Ježíš Kristus tam zůstal. Jakého byl věku, když Josef zemřel? Nevíme, ale zdá se, že Josef byl mrtev, když Ježíš opustil svůj domov. Co se dělo v tomto domě? Jaká tajemství otevřela se před očima toho člověka, jehož Ježíš Kristus poslouchal? Co vi-

děl Josef ve skutcích Ježíše Krista? Tyto skutky právě svou prostotou nabývaly asi v očích jeho rozměrů s ničím neporovnatelných. Co viděl v sebemenším hnutí? Co viděl v jeho činnosti zdánlivě omezené? Co viděl v jeho poslušnosti? Jakým zvukem musilo se třásti v hloubi jeho duše toto rčení: »Já poroučím a on poslouchá? Jsem na místě Boha Otce.« A za tímto rčením, v hloubce, pod ním, musilo býti něco ještě hlubšího: bylo to mlčení, jež je obklopovalo; a snad to rčení, jež bylo by dalo formuli mlčení, neformulovalo se nikdy. Snad se vždy skrývalo v mlčení, jež je obsahovalo.

Když se slova lidská, vyvolaná po řadě člověkem, spojují, prohlašující se jedna po druhých za neschopná vysloviti hlubinu jeho duše, tu člověk klesá na kolena; a ze dna hlubiny zvedá se mlčení v něm. A ježto vychází ze dna hlubiny, mlčení proniká mraky; vystupuje na trůn Toho, jenž si vzal *temnoty* za příbytek, vystupuje ke trůnu Boha s vůněmi noci. Spánek, to veliké mlčení přírody, byl chrámem, kde oba Josefové slyšeli hlas nebes.

V mlčení se odívá hlas Boží!

Prvý Josef byl prodán za příčinou snu, vzbudil zášť a žárlivost bratří. Za příčinou snu byl odveden do Egypta.

Svatý Josef obdržel ve snu rozkaz, aby utekl do Egypta. Poručil. Matka a dítě poslechly. Zdá se mi, že to poručení musilo vnuknouti svatému Josefu myšlenky zázračné. Zdá se mi, že Jméno Ježíš musilo míti pro něho tajemství úžasná. Zdá se mi, že jeho pokora když poroučel, musila bráti na sebe rozměry obrovské, nesouměřitelné se známými pocity. Jeho pokora jistě dostihovala

jeho mlčení, v jeho místě, v jeho propasti. Jeho mlčení a jeho pokora musily růsti opírajíce se o sebe.

Svatý Josef uniká našim měrám. Jsou převýšeny výši jeho úřadu. Žárlivý Bůh svěřil mu svatou Pannu. Žárlivý Bůh svěřil mu Ježíše Krista. A stín otcův padal každého dne na něho, Josefa, hustší, tak neproniknutelný, že slovo odvažuje se sotva přiblížiti.

Když byl ve své dílně, zdaž předstupovaly před něho veliké výjevy ze života patriarchů? Abraham, Isák, Jakub a Josef, jeho obraz promítnutý před ním, jeho stín vržený na zemi vycházejícím sluncem, Mojžíš a nitro pouště, kde planul hořící keř, všecky osoby a všecky věci, jež byly obrazem přítomných skutečností, zdaž míjely před duševními jeho zraky? Když jeho pohled setkal se s Dítětem, jež čekalo jeho rozkazův, aby mu pomáhalo v práci, zda rozjímal svatý Josef v duchu svém o jménu Božím, zjeveném Mojžíšovi? Byl vnitřně oslněn vzpomínkami a září Čtyř Písmen (*Tetragrammaton*)?

Panna, jež byla tam pod jeho ochranou, byla ženou zaslíbenou lidstvu hlasem proroků; vesmír ji očekával, stavěje tajuplný oltář:

Virgini pariturae.

(Panně, jež má poroditi.) Dítě, jemuž dával rozkazy, jest ten, o němž jest řečeno:

Per quem majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates. (Skrze něhož velebnost tvou chválí Andělé, klanějí se Panstva, třesou se Mocnosti.)

Skrze Něho Mocnosti se třesou! Zvyklost olupuje nás

o vznešenost této mluvy! Bez Prostředníka, bez Ježíše Krista, co činily by Mocnosti! Skrze něho se třesou. Snad že by bez něho, před třikráte hroznou velebností, *neodvážili se ani třásti!*

Výsada měsíce března.

Svátek dvacátého pátého března, praví P. Faber, lze ze všech ročních svátků nejnesnadněji důstojně oslavit. Svátek Zvěstování jest samým svátkem Vtělení.

Měsíc březen, praví Bollandisté, jest prvním z měsíců. V březnu, praví, byl svět stvořen, v březnu Vykupitel byl počat. Měsíc březen jest první měsíc, jež světlo osvítilo.

Fiat Boží, jež nařídilo světlu, aby se zrodilo, a *Fiat* (Staniž se!) Panny, jež přijala božské mateřství, byla obě vyslovena v březnu.

V březnu Ježíš Kristus umřel, a velmi pravděpodobně dvacátý pátý březen byl dnem jeho Vtělení.

Bollandisté věří ještě, že v březnu bude konec světa. Svět bude souzen v měsíci, v němž byl učiněn. Poslední soud bude výročím stvoření.

Měsíc březen byl by tedy měsícem počátků a měsícem obnovení.

Pro tento důvod byl snad nazván *Artion*, od slova *Artius*, jež znamená *úplný*. U Italů bylo jméno jeho *Primus*, první. U Hebreů nazýval se *Nizan* a jím počínal se rok.

Římané nazvali jej *Mars* podle jména onoho, jemuž byla zasvěcena válka. První z měsíců byl určen prvnímu z božstev, božstvu oblíbenému.

Nejstarodávnejší *podání* světa připisují měsíci březnu nejznamenitější výsady.

Viděl prý první vítězství Boží. Bylo to dvacátého pátého března, kdy prý byl Satan přemožen sv. Michaelem.

Andělé byli stvořeni v též čas jako světlo. A světlo bylo odloučeno od temností. Odloučení dobrých a zlých andělů jest mysticky naznačeno tímto rozdělením. Světlo bylo již, jako anděl, před člověkem. Dvacátý pátý březen mohl tedy viděti prvý boj a prvé vítězství.

Adam se narodí, hřeší a umírá. Jeho lebka, podle podání, byla 25. března zakopána na hoře Kalvarii, kde měl státi později kříž druhého Adama.

Stejně podle nejstaršího podání, Abel první mučovník, byl zavražděn dvacátého pátého března. Den první vraždy má býti pro Adama dnem zjevení. Smrt byla mu oznámena; nebyla mu ještě ukázána.

Stejně podle podání jest to dvacátý pátý březen, kdy Melchisedech obětoval Nejvyššímu chléb a víno. Tajemná oběť Melchisedechova týkala se chleba a vína, aby zvěštovala Eucharistii, jež měla býti ustanovena v březnu.

Stejně podle podání v březnu Abraham, v den své zkoušky, vedl Isáka na horu Moria, aby jej obětoval. Pravá oběť měla po mnoha stoletích býti obětována v březnu. V březnu měla se dokonati *Skutečnost*. V březnu také ukázal se obraz; Isák byl stínem a obrazem Toho, jenž později vystoupil na horu Kalvarii a jenž byl nahrazen skopcem.

V březnu, praví ještě podání, Hebreové přešli Rudým mořem. První velikonoce byly konány v březnu. Svatá Veronika zemřela v měsíci březnu. Svatý Petr byl vyveden z vězení svého andělem v měsíci březnu.

Tato výročí nejsou shodami okolností. Odpovídají jedna druhým, jako ozvěny odpovídají si od hor k horám. Označují hodiny na hodinách času. Oblak, jenž vedl He-

breje v poušti, byl učiněn ze světla a stínu. Obrovský plán, jenž zahrnuje stvoření, vykoupení a dovršení, jest brzy temný, brzy světlý. Ruka, jež vede lidstvo, hned spouští, hned zdvihá závoj, za nímž zjevují se tajemné a slavnostní harmonie.

Konec března.

Lze tolik věci říci o konci března, že jsme nuceni si vybírat. Jest to slavnost Zvěstování, ale je to také slavnost Vtělení. Neboť Vtělení po Zvěstování nedalo na sebe čekat; toť tedy ten svátek nejvyšší důležitosti, předpovídaný po tolik věků, toť svátek toužený praotci a proroky, jehož den žádal si Abraham spatřiti. Vtělení bylo vzýváno všemi velikými, Bohem nadchnutými hlasy, jež byly slyšeny na světě; a sami pohané, zmítáni neurčitým pudem, toužili po něm, aniž ho znali. Virgil pozvedal hlas svůj uprostřed úzkostí a nadějí světa pohanského a Sybilla vydala svědectví, jež jsou vítána. Ekloga Virgilova jest podivuhodna tím, že vychází ze samého středu civilisace, ze středu vytríbeného a literárně sečtélého. Často lidé civilisovaní, rafinovaní a učení, v obyčejném smyslu tohoto slova, jsou hlušší a němější než nevzdělaný dav, jedná-li se o pud božský. Přes to však tlumený ruch, který vznikl ve světě, byl uslyšen u nohou trůnu Augustova, v tom Římě pyšném na sebe sama, starajícím se jen o svou slávu a plném marnivosti. Virgil nebyl v okolnostech, kdy se slyší hluboké věci. Přece však vzal na sebe vydati svědectví a říci v uhlazených verších, že cosi slyšel. Dále byl tu Isaiáš, Jeremiáš, Ezechiel, Daniel, veliký Daniel, muž žádostí. A Balaam? Co říci o této neobyčejné osobě, jež mluvila proti své vůli? A Abraham, a Isák, a Jakub, a Israel? V mezidobí Mojžíš.

Všecky veliké hlasy daly si vznešené dostaveníčko. Ozvěna všech hor, všech údolí, všech pahorků opakovala

totéž zaslíbení. Opakovala a neopakovala se. Neboť zaslíbení stejné samo v sobě, měnilo se neustále ve stanoviskách, v pohledech, ve slovech, v podrobnostech. Bylo to totéž zaslíbení, ale nezaznívalo všude týmž způsobem: ozvěna hor není ozvěnou údolí. Říkalo vždycky totéž a nikdy se nepodobalo samo sobě.

Co se asi dalo v duši Panny, když se jí anděl ukázal? když anděl, jí se zjevující, ji poučil, že přišel okamžik, okamžik, jež touha její byla volala po tolika jiných touhách? Ale co se asi dalo v duši Panny, když anděl jí zvěstoval, že okamžik přišel nejen pro ni, ale skrze ni, že to jest ona, ano sama Matkou Mesiáše? A nejen že ji tu věc oznámil, ale on jí to nabídl. Čekal její přijetí. Kardinál de Bérulle činí zde dosti zvláštní poznámku. Tvrdí, že nic nebylo snazší Panně Marii, než tušiti, že ona sama jest Matkou Mesiáše. Znala zaslíbení, věděla, že čas vyplnění přišel; věděla, že Mesiáš má vyjíti z domu Davida; věděla také, že jest z domu Davidova. Věděla, že Panna počne a porodí. Věděla, že učinila slib panenství, a že byla jedinou, jež učinila tento slib odporující smýšlení Židovek. Mohla viděti, jak se spojují na její předurčené hlavě všechny podmínky, žádané k tomuto předurčení; mohla viděti, že se k ní obracejí všechny paprsky světla prorockého.

A hle! ona neviděla! ona nechápala! Ona nevěděla! ona netušila! byla slepou sama k sobě a nepoznávala v sobě určenou osobu, jakkoli znala všechny výhrady určení. Praví se dokonce, že žádala jako nejvyšší čest býti služkou Matky Mesiášovy a že myšlenka býti sama tou Matkou nikdy nepředstoupila před její duši.

Ať tomu jakkoli, ona řekla: *Fiat!*

Starodávné podání chce tomu, že svět byl stvořen v březnu. *Fiat lux* zaznělo v tomto měsíci. Slovo *Fiat* jest plno tajemství, a jsou to tajemství stvoření anebo tajemství obnovení. Jsou to také tajemství dokonání; neboť konec světa mohl by nastati v době stvoření světa.

Ať je tomu jakkoli v této poslední příčině, jest velmi pozoruhodno, že slov *Fiat* dalo přirozenému světlu i světlu nadpřirozenému rozkaz anebo svolení, aby svítilo. Skoro v tutéž dobu, skoro v tutéž chvíli, kdy Syn Boží se vtělil a kdy Syn Boží zemřel, kupí se několik osob, jejichž skoro neznámý svátek volí si poněkud svoje místo: na př. Melchisedech, Isák, kající lotr. Jejich svátky spadají na dobu od 25. března do 15. dubna. Ethiopové uctívají Melchisedecha dvanáctého dubna a Isáka prvního května; ale jiní kladou tyto svátky méně daleko. Kající Lotr připadá také kolem Velikonoc, ale den jest neurčitý.

Tyto veliké a tajemné osobnosti jsou seskupeny kolem dní, kdy Spasitel se vtěluje a umírá, poněvadž mají k němu hluboké a tajemné vztahy.

Kdo je Melchisedech? Nikdo to neví správně. Ale jeho velikost, potvrzená svatým Pavlem, zdá se býti dosvědčena, dokázána, oslavena již tajemstvím, do něhož pohrouženo jest jeho jméno. Jest bez otce a bez matky, bez rodokmenu. Sousedství, kde jest od věčnosti, dovoluje o něm prohlásiti, že je bez počátku a bez konce. Jak vznešená jeho postava! Jeví se v dáli dějin jako Král spravedlnosti! Jest Králem Města Pokoje! Králem Salema, to jest Jerusalema, dokud Jerusalem neobdržel svého posledního jména! Jest králem a jest knězem. Je Velekně-

zem věčným! *Král spravedlnosti* znamená: *Melchisedech*. Melchisedech znamená: Král spravedlnosti. Tím způsobem tento muž nemůže býti jmenován, aby zároveň nebyla jmenována spravedlnost. Spravedlnost se mu připodobnila. Pronikla jeho jméno.

Tento král jeví se nám jako Král spravedlnosti a jako Kněz. Co se týče vykonávání jeho úřadu, známe je málo. Přece však vidíme obětování a žehnání.

Jaká velikolepá scéna! Tyto osoby zdají se mnoho převyšovati člověka! Abraham, otec věřících, ten, jehož potomstvo bude četné jako hvězdy, právě vysvobodil Lotha z rukou králů sousedních. Melchisedech přichází mu vstříc, obětuje chléb a víno, neboť byl knězem Nejvyššího. Jest, tuším, prvním, jemuž se v Písmě připisuje hodnost kněze. Proto obětuje chléb a víno, slavnostně a prorocky. Zvěstuje Eucharistii a dává své požehnání. Jeho požehnání je prosté a slavnostní jako oběť. Ať Bůh Nejvyšší, jenž stvořil nebe a zemi, žehná Abrahamu! Ať je požehnan Bůh Nejvyšší, který vydal nepřátele Abrahamovy do rukou Abrahamových!

Ostatně žádná určitější vědomost není nám dána. Snad neurčitost jména Melchisedechova hodí se k jeho velikosti. Církev mu nepřirkla svátek všeobecně slavený. Ale staví ho v kanonu mešním vedle Abrahama a Abela. Olier napsal krásné věci o podobnostech a roznostech těchto tří obětníků a obětí, přinesených jejich rukama.

Nejznamenitější jest Abraham. Jeho oběť stala se *populární*, poněvadž nejhluběji dojíhá povahu lidskou. Svátek Isákův padá bezmála v touže dobu jako Melchisedechův. Jako tento, je místní a měnící se.

Jméno Isákovo znamená: *smích*.

Když Pán zvěstoval jeho narození, Sára se smála; neboť byla stará. Schovala se, aby se smála; smála se za dveřmi.

A Pán řekl: »Proč se smála Sára? Zdaliž jest Bohu co nesnadného? . . .«

»Nesmála jsem se,« řekla Sára bázní přestrašena.

Hospodin pak řekl: »Není tak, ale smála jsi se.«

A dítě, když se narodilo, nazváno bylo Smích.

I řekla Sára: »Smích mi učinil Bůh: kdožkoli uslyší, bude se smáti spolu se mnou.«

Slovo *smích*, jež objevuje se každou chvíli, jedná-li se o Isáka, jest ze slov, jež se nejméně vyskytují v Písmě svatém. Písmo jím plýtvá, jde-li o Isáka; všude jinde jest na ně skoupým. A též, užívá-li ho, je to ve smyslu obrazném. Jedná se o ironii, jedná se o bezbožnost lidí anebo hněv Páně. Ale obyčejný smích, *smích* ve vlastním smyslu, neobjevuje se, myslím, po narození Isákově, jež jest jednou z prvních událostí dějin lidských, vypravovaných Písmem.

Co se stane na hoře oběti? To nikdo určitě neví. Až kam dojde bolest Abrahamova? Tento syn, tak dlouho žádaný, tento syn tak neočekávaný, že zaslíbení jeho narození rozesmálo Sáru, tento syn, jehož narození bylo mistrovským dílem Nepravděpodobného, tento syn byl tím, jež bylo potřebí obětovati!

Jeho narození podobalo se vítězství Božímu nad zákony přírody. A když ten milovaný syn, narozený proti pravděpodobnosti, stal se jinochem, bylo třeba jej vydati na smrt tomu, jež, který jest nositelem Naděje a Zaslíbení

potomstva čteného jako hvězdy nebeské! Třeba zabít tento zárodek života tak draze koupeného, tak touženého, tak drahocenného.

Jaké děsivé myšlenky musily buráceti v nadrech Abrahamových! jaká bouře! Přesto však uposlechne s takovou prostomyslností, že tato prostomyslnost samotná vyplňuje vypravování Písma. Žádné úvahy, nic než skutek; ale skutek ten je tak hrozný, že mlčky zahrnuje všechny city lidské.

Svatý Efrem činí zajímavou poznámku.

Abraham, když vidí horu oběti, praví ke služebníkům: »Počkejte tuto s oslem; já a pachole až tamto pospíšíte, když poklonu učiníme, navrátíme se k vám.«

Abraham nevěřil tomu, co mluvil. A přece mluvil pravdu, ale mluvil ji, aniž by ji poznal. Měl úmysl zabít hochu. Nevěděl, že se hoch vrátí s ním. A přece to říkal, jako by byl již napřed věděl o rozuzlení, jež nepředvídal. Prorokoval, nevěda o tom. »Jeho rty,« praví svatý Efrem, »vyslovovaly, čeho jeho duch nevěděl. A vyslovovaly pravdu.«

Za chvíli Isák, jsa sám se svým otcem, klade otázku, pro Abrahama srdcervoucí.

»Otče můj!« - »Co chceš synu?« - »Ej, oheň a dříví, kdež jest zápalná oběť?« - »Bůh opatří sobě zápalnou oběť, synu můj.«

Abraham ještě prorokuje a prorokuje, nevěda o tom. Oznamuje zjevení anděla a nalezení skopce, o nichž obou nevěděl.

Písmo je tak plodné, že se zdá neustále mladým. Oběť Abrahamova jest dramatem, jehož pohnutlivost přetrvala

Svatý Jiří. Socha na hradě pražském.

věky, aniž se zmenšila. Je nemožno stanovit, jak toho zaslouží prostota vypravování. Tato prostota jest strašná. Čím méně věcí řekne, tím více dává tušiti. Otázka Isákova jest takové nevědomosti, že rve srdce. Odpověď Abrahamova jest takové vědomosti, že je rve také. Neboť tato vědomost prorocká byla jen na rtech; a jeho slova, jakkoli pravdivá, nepronikala jeho ducha.

Od Isáka ke kajícímu Lotru není viditelného přechodu. Tyto dvě osoby nejsou si podobny a jsou odděleny mnoha věky. Ale vše tak souvisí v řádu Vykoupení, že *šťastné umění přechodů* je tu docela zbytečno. Isák je obraz vykoupeného hříšníka.

A není-li kající Lotr typem hříšníka, jemuž bylo odpuštěno? Isák byl nevinný, Lotr byl vinný. Vinný je blíže Ježíše Krista fysicky, v čase a prostoru. Nevinný představuje Ježíše Krista z dálky, skrze čas a prostor.

Podle podání jmenoval se kající Lotr Dismas.

Svatý Anselm vypravuje jeho příběh, ne jako událost věrohodnou, ale jako legendu velice víry hodnou. Podle vypravování svatého Anselma, Dismas žil v jistém lese, ve chvíli útěku do Egypta. Byl synem náčelníka loupežných vrahů, kteří tam byli v tlupě, obírajíce pocestné. Objeví se Svatá Rodina. Vida muže, ženu a dítě, chystal se je napadnouti. Ale když se přiblíží, jest jat dojemnou a něžnou uctivostí; poskytne pocestným pohostinství, dává jim vše, čeho je jim třeba; zahrnuje dítě laskáním. Marie mu děkuje a slibuje mu velikou odměnu. Ježíš Kristus umíraje plní slib své Matky. Dismas byl odměněn na kříži za své jednání v lese.

Ať se to má jakkoli s legendou, vypravovanou svatým

Anselmem, kající Lotr jest jednou z nejzvláštnějších postav v dějinách Svatých.

Zloděj a vrah byl za svatého prohlášen ústy Ježíše Krista. Je na pravici Boha Syna a tím představuje všechny vyvolené. Kalvarie jest obrazem posledního soudu; tedy kající Lotr je obrazem národa předurčeného. Jsa dělníkem poslední hodiny, zakouší štědrosti Toho, jež vzývá a jemuž se klaní. Poznává opět Ukřižovaného, svého souseda, jako soudce živých a mrtvých. A Ukřižovaný odpovídá. Podle P. Ventury dva lotři dávají lidem dvoje hlavní poučení. Kající Lotr, obtížený zločiny a krytý jen velmi krátkou lítostí, praví k pokolení lidskému:

Nemá se nikdy zoufati.

Zlý lotr, zdánlivě v těchže okolnostech, umírá zcela blízko Ježíše a praví k pokolení lidskému:

Nemá sebe nikdo přeceňovati.

Kající Lotr bývá zvláště vzýván proti trápení, proti konečné nekajícílosti a proti zlodějům.

Svatý Ezechiel.

Zapomínáme příliš na svaté starého Zákona. Nebude snad zbytečno, načrtnouti velikou postavu Ezechielovu, jež martyrologium římské slaví desátého dubna.

Ezechiel je tolik jako Síla Boží anebo Říše Boží. Jest často nazýván Synem člověka, neboť byl obrazem Ježíše Krista.

Jest charakterisován v Písmě slovem zřídka vyslovaným, slovem krátkým a tajemným, jež mu přiděluje místo mezi velikými vyvolenci.

Ezechiel, qui vidi conspectum gloriae.

Ezechiel, jenž viděl vidění slávy! Jakým mužem musil tedy býti, že byl takto označen skoupým slovem Písma, jemuž přehánění jest neznámo.

Myslí se, že Ezechiel se narodil v roce světa 3411. Bylo mu čtyřiaadvacet let, když byl odveden jako zajatec do Babylona s králem Jechoniášem. Zatím co Ezechiel táhl do Babylona, Jeremiáš zůstal v Jerusalemě. Ale udál se mezi nimi zázračný světelný zjev, který jest velice zapomenut. Ezechiel viděl v Babyloně, co Jeremiáš viděl v Jerusalemě. Tenťž zármutek naplňoval jejich dvě duše; tytéž hrůzy byly položeny před očima jejich ducha. Jeden byl v Chaldeji, druhý v Judeji, ale hrozby, jež vycházely z Chaldejska, a hrozby, jež vycházely z Judska, byly tytéž hrozby. Prorocký duch říkal do ucha Ezechiele, zajatce babylonského, tytéž nářky a tytéž kletby jako do ucha Jeremiáše, opuštěného v Jerusalemě.

Ezechiel viděl v duchu, co se dělo v Jerusalemě, a me-

tal na zločiny své vlasti, jež viděl očima duše, tytéž kletby jako Jeremiáš, jenž je viděl očima tělesnýma.

Ezechiel byl zajatcem již pět let, když mu byl dán dar proroctví.

Byl uprostřed zajatců, když mu byla otevřena nebesa. Měl dvacetdevět až třicet let a můžeme viděti mezi tímto věkem a věkem Ježíše Krista jistou podobnost, jež není bez tajemství. Svatý Jan Křtitel a Ježíš Kristus měli třicet let, když počali kázati. Ezechiel měl třicet let, když počal viděti. Viděti, toť bylo pro něho kázati.

Bydlil v Babyloně uprostřed Židů zatvrzelých a zajatých, zajat jako oni, ale ne zatvrzelý jako oni. Přítomnost Židů v Babyloně byla trestem. Přítomnost Ezechiele uprostřed Židů byla milosrdenstvím. Byl tam, aby osladil svým zajetím hrůzu zajetí ostatních. Byl tam, aby upozorňoval, že Bůh nezapomněl na svůj lid.

Byl, praví Duch Svatý, zázrakem svého věku, a znamením daným domu Israelskému. Skrze jeho hlas dech Boží přicházel ještě na hlavu tohoto lidu nevěrného, trestaného, znovu volaného, varovaného, láskaného, ohroženého. Svatý Jeroným nám praví, že proroctví Jeremiášova byla posílána z Jerusaléma do Babylona a proroctví Ezechielova z Babylona do Jerusalema.

Tak Židé vyměňovali své poklady. Rány a protirány světla šly ze země vyhnanství do země otcovské, a ze země otcovské do země vyhnanství.

A velikolepou shodou ozvěny z Babylona i ozvěny z Jerusaléma posílaly si jedny druhým tytéž nářky, tytéž úpěnlivé prosby, tytéž kletby a tytéž naděje.

V řeči symbolické Jerusalem představuje město Boží,

Babylon město Satanovo. Jerusalem a Babylon jsou dva póly mravního světa. Tyto dva neladící hlasy na okamžik byly uvedeny v soulad. V tom okamžiku byl Ezechiel v Babyloně posvěcenou nádobou ducha Jerusalemského. V tom okamžiku Jeremiáš, jenž byl v Jerusalémě, vrhal na tento své blesky, ježto poznával v něm ducha babylonského.

Duch Babylona zaplavil Jerusalem a proto obyvatelé Jerusalema byli odsouzeni k Babylonu. Ale mezi těmi zajatými jest Ezechiel. A skrze něho duch Jerusalema pronikl do Babylona, a Židé, najednou poučení i zahanbení, spatřili, jak se s pravice i s levice řítí na ně totéž světlo a tentýž blesk. Dva mraky nesly tatáž tajemství. Dva blesky měly totéž hřmění. Svatý Řehoř praví, že Ezechiel není pouze prorokem, ale i učitelem. Jeho proroctví mají ráz kázání. A jako by byl chtěl dáti budoucím kazatelům nevyjádřené hluboké poučení, Ezechiel, dříve než mluvil, plakal sedm dní v mlčení.

Popisuje to místo, kde konečně odvážil se povznést svůj hlas. Bylo to u řeky Chobar, jež vlévá své vody do Eufratu, nedaleko Circesia. David zdál se prorokovati o tomto proroku, když pravil: »Při řekách babylonských, tu jsme sedali a plakávali.«

Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus.

Řeklo by se, že zármutek Ezechielův byl tušen duší Davidovou a řeka Chobar viděna očima jeho ducha. Řekli bychom, že zasmušilost zajatcova pozorovala v tekoucí vodě rychlost proudu, jenž odnáší věci lidské.

Řeč Ezechielova jest nádherná svou svobodou. Slabomyslní smáli se jí v posledním století; ale jejich smíchu

neslyšeti více. A slovo Ezechielovo zní neustále. Vidění mystického vozu, taženého čtyřmi zvířaty, nese z věku do věku tajemství, jimiž jest naplněno. A pakli odpovídaly ozvěny Jerusalema okamžitě ozvěnám Baby-lonským hlasem Jeremiášovým - ozvěny Pathmu jim odpovíděly později hlasem sv. Jana.

Proroku se zjevilo všeobecné vzkříšení. Ezechiel viděl předem slavnostní hodinu, kdy země a oceany vydají své mrtvé.

»Učiněna jest nade mnou ruka Hospodinova, a vyved-la mne v duchu Hospodinově: a pustila mne uprostřed pole, jež bylo plné kostí.«

Zde několik rysů z této velkolepé scény:

»Synu člověčí, tázal se mne Jehova, budou-li živы kosti tyto?«

»Pane Bože, ty víš.«

»Prorokuj o kostech těchto a rci jim: »Kosti suché, slyšte slovo Hospodinovo. Toto praví Věčný: Aj, já vpus-tím ve vás ducha a živы budete. A dám na vás zase žíly a učiním, že zroste na vás maso, a otáhnu vás koží: a dám vám ducha a živы budete, a zvíte, že já jsem Hos-podin.«

»I prorokoval jsem tak, jakž mi byl rozkázal.«

»I stal se zvuk, když jsem já prorokoval, a aj pohnutí: a přistoupily kosti ku kostem, jednakaždá k spojení své-mu. A viděl jsem, a aj žíly a maso na nich vzešlo: a roz-tažena jest na nich kůže povrchu, ale ducha neměly. I řekl ke mně: »Prorokuj k duchu, prorokuj, synu člověčí, a rci duchu: Toto praví Pán Bůh: Ode čtyř větrů přijd', duchu, a věj na tyto zbité, ať oživnou!«

»I prorokoval jsem, jakž mi byl rozkázal: i všel do nich duch a ožili: a stáli na nohou svých zástup velmi a náramně veliký.«

Podle podání zaznamenaného svatým Isidorem a svatým Epifanem Ezechiel měl dar zázraků. Podle toho podání převedl národ židovský, který ho následoval, suchou nohou středem řeky Chobar, jako kdysi Mojžíš přes Rudé moře; vzbudil prý za času hladu nesmírné množství ryb. Ale Písmo se ani slovem nezmiňuje o této tradici.

Konečně Ezechiel zemřel jako mučovník.

Dílo připisované svatému Epifanu o životě a smrti mučovníků, podání svatého Isidora, biskupa Sevillského, a římské martyrologium, poučují nás, že byl zabit v Babyloně, poněvadž vyčítal modloslužbu úředníku, jemuž uloženo bylo souditi zajatého Israele. Martyrologium dodává, že byl pochován v hrobě Séma a Arfaxada, kteří byli předky Abrahamovými.

Svatý Athanáš ve své knize o Vtělení Syna praví, že Ezechiel zemřel za věc lidu. Neví se, byl-li kamenován či rozčtvrcen. Andricominius ve svém *Divadle Svaté země* přijímá tento poslední názor. Ještě dosud je viděti v místě, zvaném Kiffel, hrob prorokův. Lieutenant Lepich, jemuž bylo uloženo Spojenými Státy jakési posláni, přináší o tomto náhrobku zajímavé podrobnosti citované abbém Darrasem, v jeho *Dějinách Církve* (díl III, str. 344).

Náčelník kmenů, obývajících tu zem, dovedl cestovatele do velikého sálu podpíraného sloupy. V pozadí toho sálu veliká truhla obsahuje opis pěti knih Mojžíšových, psaný na jediném závitku. Na jihu síň mnohem menší

chová náhrobek Ezechielův. Kopule této síně je pozlacená a ustavičně osvětlena velikým množstvím lamp, jež nehasnou ve dne ani v noci.

Taková jest ve svém historickém tvaru a viděná se strany země, se strany temnosti, veliká postava Ezechielova.

Jakýsi soumrak vznáší se nad těmi podrobnostmi, jako se stává u lidí, kteří jsou výše, než místa, jež poutají obyčejně oči a srdce dějin.

Svatý Jiří.

Zde jeden ze svatých nejznamenitějších a nejzapomenutějších, kdysi znamenitých, dnes zapomenutých. Řekové nazývají jej velikým mučeníkem; celý Východ ozýval se jeho chválou. Proslulost, jež stala se až populárností, označovala svatého Jiří jako patrona hrdin. Se stanoviska dějin je téměř nemožno osvětliti v podrobnostech jeho život. Podle jedněch jest celý jeho životopis zaručeně přesný. Příběh s drakem, považovaný Janem Darchem v jeho velikých dějinách svatého Jiří za přísně historický, jest považován jinými za pouhý symbol. My nebudeme o tom rozhodovati. Ať již historický nebo legendární, příběh s drakem charakterisuje v obou případech svatého Jiří. Ať znamená vítězství dobyté na draku a osvobození dívky, anebo vítězství dobyté na modloslužebnosti a osvobození duše - v každé příčině značí vítězství nad nepřítelem, zničení silného, osvobození slabého; udává povahu svatého Jiří a dojem, jaký učinil na svět, když na něm žil.

Rodiče svatého Jiří byli křesťané. Někteří spisovatelé myslí, že jeho otec byl mučeník. Narodil se roku 280. Vychovala ho jeho matka. V sedmnácti letech oddal se povolání vojenskému. Vždycky, podle poznámky P. Fabra, dary nadpřirozené štěpují se na ty dary přirozené, jež se jím nejvíce podobají.

Svatý Jiří měl býti ochráncem vítězství. Stal se tedy římským vojákem. Počal hrdinstvím přirozeným, aby došel hrdinství nadpřirozeného, anebo hrdinství nadpřiro-

zené, které už měl, spočátku tajilo se v projevech hrdinství přirozeného.

Vždycky, jak jsem to již připomenul jinde, historická osoba kreslí se zrakům lidstva v jistém držení těla. Vždy jeden z rysů jeho života přitahuje k sobě vše ostatní, a jeho obraz vrývá se do obrazotvornosti lidské s tímto zvláštním rysem. U svatého Jiří jest to zdrcení draka. Umění představuje vždy sv. Jiří, jen jak poráží draka.

Bizarní věc! Tento člověk znamenitý svou udatností a svými hrdinskými činy, kterého si vzali váleční králové ve středověku za svého patrona, tento muž všude představovaný, jak se bije a vítězí, má jméno, jež etymologicky znamená: *rolník*. Je snad mezi rolníkem a vojínem nějaký vztah mystický? Je to velice možno; ale pokračujme.

Přicházíme k příběhu o draku, historickému či legendárnímu, zajímavému v obou případech.

Bylo to v okolí Beyruthu; ohromný drak hnízdil v jezeře, jehož vody i břehy ohrožoval: nevycházel z něho, než aby se vrhal na zvířata i lidi. Přicházel kolikrát až k branám města, jehož vzduch otravoval.

Usnesli se, že na uchránění se většího zla budou mu dávat za oběť denně dvě ovce. Ale ovce brzy došly. Tázali se věštírny. Věštírna odpověděla, že nutno předložit draku k jídlu oběti lidské a vytáhnouti losem jména těch, kteří měli zemřít.

Toto vypravování, jež může rozesmáti moderní nevědomost, nemá nic podivného v očích těch, kteří znají starověk. Jeho povrchní dějiny přecházejí přes tyto věci mlčky. Jeho opravdové dějiny je potvrzují. Trvalou zá-

libou věštíren, to jest model, jest žádati lidské oběti. Lidská oběť jest vášní pekla. Oběť je skutek klanění se, a jako démon lační a žízni po tom, aby se mu lidé klaněli, lační a žízni po těle a krvi lidské. U národů surových žádá oběť lidskou ve formě nejsurovější. U národů rafinovaných žádá lidskou oběť ve formě rafinovanější. Ale vždycky chce oběť lidskou. Chce krev, aneb lépe chce slzy, jež svatý Augustin nazývá krví duše. Chce, aby život lidský, v jakékoli formě, byl obětován na jeho oltáři. Monsignor Gaume ve své knize o Duchu Svatém líčí tuto pekelnou vášeň v její historické pravdě. V Beyruthu, jako všude jinde, věštírna žádala oběti lidské. La Fontaine, jenž přijal toto podání ve *Zvířatech morem nemocných*, dopustil se hluboké chyby.

»Ať nejvinnější z nás je obětován střelám nebeského hněvu.«

V podáních lidského pokolení není to krev nejvinnějšího, jež se vyžaduje, ale krev nejnevinnějšího. Satan žádá zpravidla krev panen. Není to překvapující. Parodie jest geniem opic. Jednoho dne označil v Beyruthě los Markétu, dceru královskou. Král odepřel dáti svou dceru, ale lid se již bouřil v té době. Obklopil palác. Vyhrožoval, že založí oheň. Chtěl za živa upáliti královskou rodinu. Král musil ustoupiti a ustoupil. Vydal svou dceru.

Vystrojili ji do jejích svátečních šatů.

A zde ještě jeden pozoruhodný a zcela charakteristický rys oběti: vždy a všude přicházejí oběti ku hranici vyzdobeny šaty svátečními. Člověk jim dává cítiti cenu života ve chvíli, kdy život má jim býti odňat. Toť prostředek jak nabrousiti hrot meče. Vždy jest oběť učiněna

jak jen možno lákavou jiným i jí samé ve chvíli, kdy má býti popravena. Toť zákon.

Markéta byla dovedena na místo, kam si měl netvor pro ni přijíti. Opírá se v slzách o skálu. Vedle ní je ovce. Ovce bude její družkou. Netvor má pohltnouti při téže hostině Markétu i její symbol: dvě ovce najednou.

Ale tu přibližuje se ku skalině svatý Jiří. Vidí pannu v slzách, přistoupí k ní a táže se jí. Ona mu vypráví o svém neštěstí. Svatý hrdina zůstane po jejím boku.

V tom voda vzkypí: drak sebou mrská, zvedá vlny; hrůzný sykot naplňuje vzduch, děsné páry jej otravují; mladá dívka křičí zděšeně. - »Nic se neboj!« praví svatý Jiří. Vsedne na kůň, doporučí se Bohu, vrhne se na netvora, probodne jej svým kopím, srazí na zem k svým nohám. »Nyní,« praví Jiří k dívce, »odvaž svůj pás a uvaž mu jej na krk.«

A ona přivedla netvora do města, kde shromážděný lid jásal radostí a vděčností. Jiří pak mluvil k lidu, že chce-li uvěřiti v Boha, dobije netvora. Král přijal křest a dvacet tisíc lidí s ním. Král chtěl Jiřího zahrnouti dary a rozdělit s ním své jmění. Ale Jiří dal rozdati chudým vše, co mu chtěli dáti, políbil krále, doporučil mu všecky nešťastné a vrátil se do své země.

V té době vládl Dioklecian. Byl to muž velmi zbožný, neboť zbožný znamená Bohu oddaný, ale tento zbožný oddán byl bohu Apollonu. Jednou tázal se o radu věštírny ve vládních záležitostech, ale věstkyně z hloubi sluje své odpověděla, že se jí ve věštění překází. »Spravedliví, kteří jsou na zemi, brání mně mluvit,« řekla. »Matou předpovědi trojnožky.«

»Kdo jsou ti spravedliví?« tázal se císař.

»Kníže, jsou to křesťané,« odpověděla věstkyně.

Od toho dne pronásledování, jež se bylo zmírnilo, na-
bylo úžasných rozměrů.

Jiří byl vynikající osobností v císařství. Byl ze vzne-
šené rodiny, bohat a vojín. Sdružené tyto vlastnosti dá-
valy mu již právo na něco, neboť vojáci v Římě byli vším.
Jiří vida, že znovu začíná pronásledování, neuložil mlčení
svému hněvu. Přátelé mu radili k opatrnosti a radili mu
to marně. Vědělť přece dobře, že Dioklecian je člověk,
který v prvním rozmaru špatné nálady je s to, aby obě-
toval své nejlepší přátele. Znal obyčeje dvora. Ba znal
je tak dobře, že rozdělil své jmění a své šaty chudým,
jako člověk, jenž brzy nebude mítí potřebí ničeho pro
svou soukromou potřebu.

Třeba si vzpomenouti, že Jiří byl zcela mladý muž.
Jeho důvěra a smělost nadpřirozená byly snad podpo-
rovány touto okolností. Bylo mu asi dvacet let, ale byl
tribunem, anebo spíše byl jím již dříve, neboť právě se
zřekl tohoto úřadu. Mohl promluvit s císařem a promlu-
vil s ním. »Mladíku,« řekl mu Dioklecian, »mysli na svou
budoucnost.« Jiří chtěl odpovědět, ale císaře zmocnil se
hněv, jenž musil býti ukrutným, poněvadž neměl zjevné
příčiny a poněvadž vycházel z téhož místa jako odpověď
věštírny.

Strážé dostaly rozkaz, aby odvedly Jiřího do vězení.
Tam vrhli jej na zem, nohy sepjali mu pouty. Na prsa
položili mu ohromný kámen.

Druhého dne byl znovu předveden Dioklecianovi, a
když všechny svůdné pokusy byly tak marny jako dne

předešlého, zavřeli Jiřího do kola vystlaného ocelovými hroty, aby jej roztrhaly na tisíc kusů.

Bylo třeba vynalézt muky; vynášeli je. Jméno Jiřího *veliký mučedník* pochází od neuvěřitelných muk, jež musil snést, než zemřel. Vytrpěl deset tisíc smrtí jednu po druhé.

Zbičovali jej, že až kosti byly odkryty, potom hodili jej do žhavé jámy. Mučedník obklopen plameny, říkal žalmy Davidovy. Ale anděl ochromil činnost plamenů a po třech dnech a nocích Jiří, místo aby byl spálen, byl vyléčen. Tedy poručil mu dáti Dioklecian železné španělské boty na ohni rozžhavené a opatřené bodáky; toto mučení, jež bylo až do té chvíle marným, vynutilo konečně na Jiřím sténání. Ale když nebyl mrtev, obtížili jej řetězy a vrhli jej do temnice, kam byla mu přinesena Eucharistie, a jeho řetězy samy sebou spadly. Jiří byl ještě jednou přiveden k výslechu. A tu je pozoruhodná tato událost. Činil zázraky za svého mučednictví, a co proléval svou krev, konal milosrdenství na zvířeti. Pohanský rolník, jménem Glycerius, viděl, že mu právě dokonal vůl, jehož potřeboval. Tento rolník, setkav se s mučedníkem, prosil ho o vzkříšení svého vola. Jiří se ho otázel, chce-li uvěřiti v Ježíše Krista, a na jeho kladnou odpověď řekl mu: »Jdi, vrať se k svému pluhu, nalezneš svého vola na živu.«

Když Glycerius přišel na pole, jeho vůl chystal se k práci. Za několik dní venkovan umřel jako mučedník.

Zatím Jiří dále trpěl, přec však neumíraje. Žádal sám, ať ho zavedou do chrámu, aby viděl bohy, jimž se klaněli. Dioklecian svolal senát, aby byl přítomen jeho ví-

tězství. Všechny vznešené osobnosti měly viděti překonaného Jiřího, jak konečně obětuje Apollonovi. Všechny zraky byly obráceny na něho.

Jiří blíží se k modle, pak zvedá ruku a činí znamení kříže.

»Chceš,« praví k modle, »abych ti obětoval jako Bohu?«

»Já nejsem Bůh,« odpověděl démon donucen byv k tomu přiznání: »není jiného Boha mimo toho, jež ty kážeš.«

Hned žalostné a hrozné hlasy vyšly z model, jež se rozpadly v prach.

Tu uchopili Jiřího a sťali mu hlavu.

Je pozoruhodno, že při dlouhých mučeních, když odsouzenec odolal více mukám, než by bylo zapotřebí k zabítí deseti tisíc lidí, na konec mu sťali hlavu, a ruka, jež zdržovala zákon přirozený, aby prodloužila život, se stáhne nazpět; smrt není více zdržována.

Všecka podání týkající se kultu svatého Jiří vztahují se na charakter právě dotčený a na vítězství dobyté nad drakem.

Před bitvou u Antiochie zjevil prý se světec vojsku křížáků, a nevěřící byli přemoženi jeho milostí.

Vypravuje se o jiném zjevení svatého Jiří Richardu I., králi anglickému, jenž vítězně přemohl Saracény. Cařihrad měl druhdy pět nebo šest chrámů zasvěcených svatému Jiří; nejstarší byl vystavěn Konstantinem Velikým. Poutníci jerusalemsští navštěvovali hrob svatého Jiří v Diospoli v Palestině, kde mu byl vystavěn nádherný chrám od Justiniana. Svatý Řehoř Tourský nám ozna-

muje, že v šestém století ctění svatého Jiří bylo ve Francii populární.

Konečně svatá Klotilda, žena Chlodvíkova, postavila oltáře svatému Jiří.

Tak podání, vždy věrně duchu, v němž se zrodilo, ve Francii jako v Cařihradě, spojuje s myšlenkou na svatého Jiří myšlenku na vítězství.

Podání velice rozšířené tvrdí, že svatý Jiří snažně prosil Boha před svou smrtí, aby vyslyšel modlitby těch, kteří by ho prosili pro památku jeho mučednictví. Podobné podání jest i o svatém Křištofu a svaté Barboře. Všichni tři jsou mezi patnácti svatými, kdysi tak slavnými, jež nazývají *svatými pomocníky* a jimž přidělena byla zvláštní moc v přispění.

Jan Darche udává jejich jména v životě svatého Jiří:

Jiří, Blažej, Erasmus, Pantaleon, Vít, Křištof, Diviš, Cyriak, Achac, Eustach, Jiljí, Magnus, Markéta, Kateřina, Barbora.

Svatý Filip Neri.

Svatý Petr Celestin.

Málo známý světec, jenž spojuje v sobě množství vlastností způsobilých, aby učinily člověka známým. Jeho život přirozený, jeho život nadpřirozený, jeho život společenský, všechno na něm je neobyčejné. Přihází se mu mnoho událostí, jež se přihodily jen jemu v dějinách. Jest charakterisován zvláštními a znamenitými věcmi, jež by byly musily na něho upoutati všeobecnou pozornost. A přece unikl obdivu, jako kdyby vašeň unikati slávě, jež byla jeho životní vášní, jej byla pronásledovala, co se týče lidské stránky slávy, i po jeho smrti.

Jest samojediný v dějinách, prostý řeholník a prostý samotář, jenž byl náhle posazen na stolec svatého Petra. Jest samojediný v dějinách, jenž posazen na stolicí svatého Petra, zřekl se dobrovolně nejvyššího pontifikátu, jež mu nikdo neupíral.

P. Giry jej nazývá fénixem Církve, jej, který jest jedním svého druhu. Počet a velikost jeho zázraků činí také z něho zázrak mezi zázraky. Přece však historie, jež je tak marnotratná ve své pozornosti, ve svých vzpomínkách a svých slovech, zdá se býti vůči němu lakomou.

Ježto zázraky oslavují jeho život, jsme jisti předem, že zvláště prostota oslaví jeho duši; a tato zvyklost božských věcí, je-li dovoleno tak se vyjádřiti, není tím vyvrácena. Řekl jsem *zvyklost*, mohl bych říci: *zákon*. Třeba si pouze vzpomenouti, že každý zákon má výjimky a že ten, jenž jej stanoví, nebyl jím nikdy vázán.

Svatý Petr Celestin byl z městečka Isernie v provincii

Abruzské v Italii. Jeho otec se jmenoval Angevin, jeho matka Marie. Měli dvanáct dětí. Byla to rodina rolnická. Přišli bychom ku značnému číslu, kdybychom počítali světce, kteří ztrávili své dětství uprostřed ovec, volů, uprostřed polí a daleko od měst. Petr byl jedenáctý ze dvanácti. Záhy pozbyl svého otce. Jeho matka jej vyvolila, aby nahradil ve studiích druhého jejího syna, jenž v nich neprosplval. Byl to v celé krajině všeobecný odpor proti rozhodnutí vdovy, posílali do škol jedenáctého syna. Pokusili se jí dokázat, že to nemá žádného smyslu; vdova, která snad nevěděla, jaký lidský důvod by udala, setrvala v té zvláštní umíněnosti, již míváme, nevědouce ani proč, posloucháme-li nějakého rozkazu nadpřirozeného. Její manžel zjevil se v noci jednomu ze svých sousedů a řekl mu, aby utvrdil jeho ženu v jejím rozhodnutí.

Co se týče Petra, rostl v mlčení, ve studiích, a nevěda o tom, stával se světce. Přijímal kolikrát ve svých modlitbách návštěvu nějakého svatého, návštěvu anděla, návštěvu Panny Marie, a ani dost málo se tomu nedivil. Byl dosti hlubokým, aby se mu to zdálo zcela prostým. Skutečně, co jest přirozenějšího?

Vypravoval svá vidění své matce s touž dětskou upřímností, jak je vypravoval nám samým v rukopise svých zpovědi; neboť napsal prvou část svého života a dokončil jej, právě když přišli pro něho, aby ho posadili na trůn papežský.

Vrátím se hned k podrobnostem jeho mládí. Obraťme nejprve povšechně zrak na jeho život.

Uchýlil se na poušť Morronskou. Pověst o jeho sva-tosti povstala jako šepot a vzrostla jako hrom. Tato slá-

va vynesla jej na trůn, a žádné lidské pletichy, žádný výpočet, žádná myšlenka přicházející od něho, třeba sebe zákonitější. Poustevník Morronský nepůsobil na ducha lidského jinak než způsobem nadpřirozeným. Z pouště Morronské Petr šel do pouště Magellské. Mnozí se dali pod jeho vedení. Utvořil se klášter, jenž nazval se klášte-rem celestinů, a tak byl založen řád, jenž nosí jeho jméno. Vystavěli kostel. Posvěcení vykonáno bylo anděly. Kdyby byli oznámili tehdy Petrovi, že bude nástupcem jiného Petra, Petra rybáře, apoštola a papeže, byl by snad odpověděl: Jak se to stane? neboť jsem cizincem v tomto světě. Bylo to právě toto odloučení, jež mělo přivolati na tuto skrytou hlavu, vzdálenou a zastřenou, volbu Boží a volbu lidskou.

Roku 1274 byl slaven druhý sněm lyonský. Mluvílo se o tom, zrušiti jisté řády duchovní, jež zdály se býti založeny bez schválení Svaté Stolicе, zvláště řád flagellantů. Když některé osoby se domnívaly, že by se hrozba ta rozšířila i na celestiny, Petr odebral se na koncil a tam u přítomnosti papeže Řehoře X. hájil svá zřízení. Ale pomáhala mu jiná věc nežli slova, a dokázal to v této příležitosti. Porada byla zvláštním způsobem zkrácena zázrakem, s nímž se opět shledáme v životě svatého Goara. Když Petr Celestin chystal se sloužiti mši svatou před papežem, přišel mu na mysl prostý ornát, jež nosil ve své samotě a v témže okamžiku vrátil se mu zázračně do rukou. A když odkládal ornát podaný lidmi, aby oblékl ornát podaný anděly, bohatý ornát, jež svlékal, zůstal zavěšen ve vzduchu mezi mší svatou, aniž jaká viditelná síla zdála se jej držeti. Svatý Goar, jenž zavěsil svou kápi

na paprslek sluneční, dokázal tím bezděky svou zneuznávanou nevinnost. Svatý Petr Celestin byl ochráněn podobným způsobem. Paprslek sluneční vydal svědectví světlu neviditelnému, jež přebývalo v duši svatého. Pře byla rozsouzena ve prospěch svatého Petra Celestina prostě tím, že se udál zázrak. Poustevník se vrátil do své samoty.

Zatím Petr unikal slávě, jež jej vyhledávala. Nepokládaje samotu svou za dosti hlubokou, šel vyhledat na poušti odloučení hlubší. Ale když poušť přestala býti pouští, jakmile on v ní sídlil, vrátil se do Morronu z šetrnosti k těm, kteří přišli jej žádati o pomoc. Neboť ani v samotě nejskrytější neunikl davu; jenže dav se při jeho hledání namáhal, na místě, aby jej snadno našel.

Stolice apoštolská byla uprázdněna. Již přes dvě léta Mikuláš IV. byl mrtev. Kardinálové shromáždění v Perusii nemohli se sjednotiti ve volbě nového papeže. Konečně stalo se v nich cosi uvnitř, co určilo události zevnější. Proti všemu očekávání, proti všemu zvyku, proti všem obyčejům, proti vší zvyklosti tkvící v člověku nevoliti než v jistém okrsku předem vyznačeném k volbě, kardinálové našli najednou ve svém srdci a na svých rtech jméno prostého řeholníka, prostého poustevníka, a Petr z Morronu byl jednohlasně zvolen. Nic jej neoznačovalo než Duch Svatý, a jeho slávou bylo, že neměl žádné slávy lidské. Když přišli za Petrem, aby jej vyvedli z jeho samoty a posadili na trůn apoštolský, kde lidé i andělé jej očekávali, neodepřel; ale žádal o čas k rozjímání a modlitbě. Vrátil se ještě do hlubší pouště, aby se připravoval na Řím a na trůn. Karel II., král nea-

polský, Ondřej III., král uherský, přišli osobně a snažně jej žádali, aby to přijal. Kdyby odepřel, Církev by vržena byla v nové zmatky. Tato poslední úvaha u něho zvítězila, a půvab samoty byl přemožen půvabem lásky. Ten, který po dlouhý čas váhal sloužiti mši svatou, souhlasil konati úřady nejen kněžské, ale i kněze nejvyššího. Tomuto člověku usouzeno bylo trásti se po celý život před věcmi božskými a přemáhati své chvění silou lásky a poslušnosti. Když byl na vahách před obětí mše svaté, tázal se o radu lidí, a lidé nedali mu jistoty: jejich slova zůstala bez dostatečného výsledku. Bylo potřebí hlasu božského. A ve snu hlas božský promluvil. »Nejsem hoden,« říkal Petr, »přinášeti svatou oběť.« - »A kdo pak,« odpověděl hlas, »kdo pak je hoden? Obětuj, přes svou nehodnost, ale obětuj v bázni.«

Když se jednalo o nejvyšší pontifikát, hlasy královské rozhodly u Petra; hlas božský, jenž byl promluvil přímo a v noci, aby se odhodlal sloužiti mši svatou, promluvil ve dne a nepřímou hlasem králů a lidí, aby se odhodlal vstoupiti na trůn.

Když měl opustiti samotu a vydati se na cestu, Petr vsedl na osla, a obyvatelstvo mělo asi dojem, že patří na vjezd Ježíše Krista do Jerusalema. Když Petr sestoupil se svého zvířete, venkovan jakýsi posadil na osla svého syna, kulhavého na obě nohy, a dítě bylo uzdraveno.

Korunování Papeže dalo se v den svatého Jana Křtitele, a svatý Jan Křtitel byl vždycky jeho zamilovaným světce.

Bylo třeba se starati o mnohé záležitosti. Petr necouvl. Nacházel všecku odvahu v lásce. Ustanovil nové kardi-

nály, mezi nimiž mnoho Francouzů, jako byli na příklad: Bérault de Jour, arcibiskup lyonský; Šimon de Beaulieu, arcibiskup bourgeský; Jan Lemoine, z diecése amienské; Vilém Ferrier, probošt marseillský; Mikuláš z Nonancourtu, Pařížan; Robert, osmadvacátý opat ze Citeaux, a Šimon, převor z la Charité-sur-Loire. Tomáš z Abruzzu a Petr z Aquily, řeholníci jeho řádu, byli povzneseni k téže důstojnosti.

Petr Celestin oddal se úplně vrchní správě. Konal porady konsistoří, rozděloval benefícia, vládl a podrobil se počtům vlády. Přece však hluk, jenž jej obklopoval, byl ovládán v něm vyšším hlasem jeho velikého mlčení vnitřního, a jemu se zdálo, že tento hlas beze slov volal jej zpět do samoty. Přijal trůn jako zkoušku, ale za nedlouho již tázal se sám sebe, zdali Bůh vložil na něho pro vždy tuto zkoušku, jejíž nutnosti ani lahody necítil. Zdálo se mu, že jeho nový život zmenšil v duši jeho hloubku, jež pochází ze samoty.

Petr necítil se více tak sladce a tak hluboce opojen vůněmi pouště. Vůně pouště zůstaly pro něho tím, čím byly mu vždycky: božskou vášní jeho života a přípravou na blaženost. Necítil se doma v hluku vzdávaných mu počt.

Co činiti? Měl se zřici? Jako vždy, tázal se o radu. Čím více má člověk světla, tím více sám sobě nedůvěřuje. Mínění byla rozdělena. Ti, kteří si přáli jeho trůnu, radili mu, aby s něho sestoupil. Král Neapolský potíral tento úmysl ze všech sil. Církev byla plna zmatku víc než dvě léta, že nebylo žádného papeže; měla snad znovu přijíti do téhož rozčilení? Měl Petr Celestin právo opu-

stiti místo, jež Bůh byl mu svěřil, a dávati přednost svému klidu před klidem světa?

Zatím unášela Petra náklonnost ducha jeho a vnitřní touha po dřívějších věcech dodávala váhy radám, jež mu dávaly právo uchýliti se do ústraní. Konal poslední konsistoř, odklidil přepych, potvrdil svůj řád, dal svým řeholníkům jméno celestinů, a ustanovil sám, že papež, jenž cítí, že se nehodí k nejvyššímu pontifikátu, má právo se ho zříci.

Lid opuštěný počal se modliti. Arcibiskup neapolský v čele průvodu žádal papeže o požehnání, a když se Petr zjevil u svého okna, prosili ho snažně, aby zůstal otcem pokolení lidského a neopouštěl své rodiny.

»Zůstanu,« odpověděl světec, »nezaváže-li mě mé svědomí, abych vás opustil.«

Rozmýšlel se ještě den, potom 17. prosince 1294 zřekl se úřadu.

Žádný papež nedal mu příkladu, a jeho příklad nebyl následován.

A hle, jakými asi slovy zřekl se papežství:

»Já Celestin V. papež, pohnut několika zákonitými důvody, z touhy po stavu pokornějším a životu dokonalejším, z bázně, abych neklamal své svědomí, se zřetelem ku své slabosti a své neschopnosti, uvažuje také zlobu lidí a svou neduživost, žádaje si odpočinku a útěchy duševní, jíž jsem požíval před svým povýšením,

zříkám se svobodně a dobrovolně nejvyššího pontifikátu, opouštím důstojnost a povinnost, jež jsou s ním spojeny;

dávám ode dneška plnou moc sboru kardinálů, aby

vyvolili cestou kanonickou, ale jedině touto cestou, pastýře celé Církvi.«

Petr četl ve shromáždění kardinálů toto zřeknutí, jež se nazvalo: *Velikým Zřeknutím*. Když se byl zřekl papežské hodnosti, poklekl před Otcí a prosil je o svolení, aby mohl odejít do ústraní.

Dali mu je plačíce.

Kdyby tento výjev patřil jiným dějinám než dějinám církevním, kdyby nebyl ignorován, poněvadž je částí života světců, byl by jistě lákal talent malířů, a stav se majetkem umění, byl by zpopulárněl.

Slunce nesvítilo na mnoho dramat grandiosnějších. Ale poněvadž toto drama je podezřelé ze sousedství s věcmi božskými, lidé dávali vždy před ním přednost Brutovi, třem Horaciům a Leonidovi.

Stav se opět Petrem Morronským, odešel, konaje zázraky. Dal se na útěk a uzdravil, prchaje, dívku raněnou mrtvicí. Chtěl prchnouti ještě dále, ale všude vyzrazen svojí slávou a zadržen přívalem lidstva, nemohl uniknouti všeobecnému obdivu. Děti vyzrazovaly nevinně slavnou přítomnost zázračného uprchlíka a volaly na jeho cestě: Hle, Petr Morronský!

Řád celestinů setrval až do konce předešlého století, a má opět znovu ožítí. P. Aurelian jej znovu zřídil ve Francii v Bar-le-Duc a stal se jeho představeným. On také uveřejnil velmi zajímavé dějiny svatého Petra Celestina, zakladatele celestinů.

Svatý Filip Nerejský.

Od pěti let měl příjmi: říkali mu Dobrý Filip. Jeho dobrota snad skutečně byla význačným rysem jeho života. Nebylo mu potřebí obrácení. Celý život jeho byl jediným stoupáním, ale bez nárazu a bez klopýtání. Jeho obrácení bylo pouze v tom, získávati každý den vyšší dokonalosti. Otec jeho jej svěřil jeho ujci, jenž byl velmi bohatým obchodníkem; ten ustanovil Filipa nástupcem ve svých obchodních záležitostech a dědicem svého jmění. Filip odepřel a odešel do Říma, kde hodlal studovati bohosloví. V koleji vyznačoval se čistotou, jež zůstala vítězem nad pokušeními, jež mu působili, pilností, jež učinila jeho pokrok neobyčejně skvělým, přísností, která budila úžas a povzbuzovala.

Navštěvovati nemocnice bylo zvykem skoro zašlým. Filip dodal mu opět cti a platnosti. Odolal z lásky i půvabu samoty a vmísil se do společnosti lidí, kdykoli jejich prospěch vyžadoval od něho této oběti.

Čím více dospíval věkem, tím více rostl v lásce k bližnímu. Vydržoval několik rodin. Podporoval více řeholních domů. Dával věna chudým dívkám. Dobrota zdála se jej následovati jako strážný anděl. Měl druhé příjmení: Otec duší i těl. Tak jej nazývali v Římě.

Bylo mu šestatřicet let, a ještě nebyl vysvěcen. Jeho pokora vzpírala se kněžství, a bylo třeba výslovného poručení, aby se rozhodl přijmouti svěcení na kněžství. Tu se mu otevřel nový život, vyšší a mnohem vroucnější. Když přinášel svatou oběť, přicházel u vytržení. Při po-

zdvihování Hostie duše jeho byla u vytržení, jeho paže zůstaly zdviženy, a bylo mu třeba velikého úsilí, aby je spustil dle zvyku a nutnosti země. Filip Nerejský byl mezi mší svatou nucen úmyslně a s namáháním vůle poslouchati zákonů tíže, jež chtěly jej od sebe osvoboditi. Činil vše, pokud na něm záviselo, aby nebyl zdvižen do vzduchu.

Uprostřed těchto vnitřních plamenů zůstával podporou všech, čině ze sebe vše pro všechny.

Jeho světnice byla otevřena všem, kteří měli potřebí pomoci a rady. Shromažďoval žáky, anebo spíše žáci shromažďovali se kolem něho. Třeba jmenovati mezi nimi jména: Jindřich Petra, Jan Manzole, František Maria Taurure, Jan Křtitel Modi, Antonín Fucius.

Jak se však stává všem zakladatelům, jeho cesta se před ním otvírala velmi zvolna; míním jeho konečnou cestu. Mohlo by se mysliti, že lidé povolání Bohem k jistému dílu jsou vedeni rukou k dílu tomu, a že cesta nejkratší je jim bezprostředně označena vůlí Boží. Ale není tomu tak. Váhají, tápají; mnohokráte na okamžik bloudí; kolikráte ztrácejí mysl; kolikráte noc nastává kolem jejich rozhodnutí a jejich přání. Hvězda, jež vedla Magy, ztrácela se čas od času. Svatý Filip měl touhu jíti do Indie. Lákán mučednictvím, záviděl těm, kteří odcházejí a nevracejí se více. Ale to bylo pokušení, jemuž bylo třeba odporovati. Musil přijíti hlas s nebe, aby ho utvrdil v tomto odporu. Hlas ten dal se slyšeti. Zjevila se mu blahoslavená duše a řekla mu:

»Filipe, vůle Boží jest, abys žil v tomto městě, jako bys byl na poušti.«

Filip poslechl, a město Řím stalo se mu pouští.

V té poušti plné hříšníků obklopovaly ho davy aniž rušily jeho samotu. Mluvil, učil, povzbuzoval, prosil a především se modlil. Zde událost, jež chová mnoho poučení:

Mezi hříšníky, kteří odporovali všem jeho slovům a všem jeho úsilím, byli tři židé; jeden z nich jmenoval se Alexander, druhý Augustin, třetí Kliment.

Filip zkusil vše, a zkusil vše marně. Vše se lámalo proti nim a nic je nezlomilo. Konečně apoštol (toto jméno mu sluší, neboť ho nazvali apoštolem Říma) vzdal se slova a vložil vše na Boha. Sloužil mši za tyto tři vzpurné lidi. Když byl mši ukončil, viděl, jak přicházejí k němu Alexander, Augustin a Kliment a žádají o křest.

Jejich námitky byly překonány.

Filip narodil se ve Florencii. Jeho spolubratři z lidu florentského nabídli mu správu svého kostela u Svatého Jana. On přijal a dal svým žákům rady, jež se staly pravidly. Tímto způsobem, nevědomky, duchovními poradami položil znenáhla první základ ku kongregaci oratorianů. Kolem něho skupili se Jan František Bourdin, jenž se stal potom arcibiskupem avignonským, Alexander Fidelle a kardinál Baronius, jemuž dvakrát zázračně navrátil zdraví, a který napsal na radu svého učitele slavné *Letopisy církevní*. Baronius připisuje svatému Filipu nejen rozvrh svého díla, ale i potřebné dary k jeho provedení, jeho uskutečnění i jeho úspěch.

Kongregace oratoriánů byla založena roku 1575. Byla potvrzena papežem Řehořem XIII., jenž odevzdal ještě svatému Filipovi chrám Svatého Řehoře.

Svatý Filip dokončil posléze své dílo způsobem jemu

samému skoro neznámým. Oratorianská řehole byla založena, ale on odpíral býti její hlavou. Jako bylo potřebí rozkazu Božího, aby byl vázán zůstatí v Římě, tak bylo potřebí rozkazu papežova, aby byl zavázán býti představeným řádu. A přece se zřekl dvě léta před svou smrtí, aby žil v poslušnosti; dříve než by zemřel, jmenoval Baronia představeným generálním, a žil po dvě léta v poslušnosti svému žáku. Řehoř XIII. a Kliment VIII. marně mu nabízeli biskupství a kardinálství.

Kliment VIII. měl pakostnici v rukou. Poslal pro Filipa, aby přišel do jeho pokoje a nařídil mu, aby se dotkl jeho rukou. Při dotknutí rukou Filipových ruce Klimentovy byly uzdraveny. Od té chvíle, kdykoli papež setkal se s apoštolem, líbal mu veřejně ruce.

Svatý Filip neodpíral vždycky síle, jež zvedá od země. Kolikrát byl zvednut do vzduchu a obklopovalo ho světlo. Spatřil kolikráte svatého Karla Boromejského a svatého Ignáce z Loyoly, zářící světlem. Svátý Karel Boromejský klaněl se jemu, když se s ním setkal, a prosil ho, aby mu podal ruce své k políbení. Svátý Ignác zůstal kolikrát před ním v mlčení obdivu; a oba slavní zakladatelé hleděli na sebe nemluvíce spolu.

Někdy počal Filip vyslovovati slova svatého Pavla: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*. »Chci rozdělen býti, a spojen s Kristem.« Ale zajíkl se již po prvním slově: neřekl než jediné slovo: *Cupio*, žádám si. Když sloužil mši svatou, jeho pohyby byly tak prudké, že trásly schodem oltáře. Dostalo se mu daru slz stejně jako daru záraků. Plakal tolik, že se lidé divili, že může ještě užívati svého zraku. Zdálo se, že jeho oči, zasvěcené slzám, ne-

byly určeny pro něco jiného. Čím více vystupoval, tím více sestupoval ve svých očích. Čím výše stoupal na horu, tím hlubší byl v něm pocit propasti.

»Pane,« říkával, »chraň se přede mnou. Neochrániš-li mne svou milostí, zradím tě dnes a spáchám sám jediný všecky hříchy celého světa.« Tyto věci, jež zdají se přepjatými lidem zatemnělým, zjevují se lidem osvěceným ve světle, kde jsou. Čím více se člověk blíží dokonalosti, tím více cítí sklon ke zločinu a schopnost ke zkáze, jež sídlí v jeho hloubi.

Bulla o svatořečení vypravuje několik zázraků svatého Filipa. Jeho dotknutí, vložení jeho posvěcených rukou uzdravovalo nemocné. Kolikráte poručil nemocem, aby se vzdálily.

Baronius měl žaludek tak nemocný, že nemohl více ani jísti, ani se modliti, ani pracovati. Byl ke všemu neschopen. Filip mu nařídil, aby snědl jeden chléb a jeden citron. Poslechl a byl uzdraven. V jiné nemoci Baronius opuštěn byv ode všech lékařů, usnul a viděl ve snu Filipa, jak se modlí za něho. Nedlouho potom byl uzdraven.

Kapesní šátky Filipovy byly plny moci. Plátno potřísněné jeho krví vyhojilo hrozný vřed.

Pavel Fabricius zemřel bez kněze. Přišel Filip. Pavel vstal z mrtvých při jeho příchodu, vyzpovídal se mu, jak si byl přál, rozhodl se raději zemřít, aby neupadl opět do hříchu, a skutečně zemřel.

Filip znal předem hodinu své smrti. Mělo to býti a bylo to vskutku 25. května 1595. Obětoval toho dne svatou oběť s neobyčejnou horlivostí. Svoboda jeho ducha byla úplná. Vyzpovídal ještě řadu věřících a podal jim Tělo

Páně. Nastalo chrlení krve, jež nebylo možno zastavit. Ulehl. Baronius jej prosil o požehnání pro jeho žáky. Zvedl oči k nebesům a pak je sklopil a upřel na ně. Bylo mu osmdesát let. Zázraky, jež počaly za jeho života, pokračovaly po jeho smrti. Po sedmi letech nalezeno bylo tělo jeho celistvé, beze všeho porušení. Jeho vnitřnosti, dokonale zdravé, vydechovaly výtečnou vůni.

Řehoř XV. jej prohlásil za svatého.

Měsíc červen.

Často se mluvilo o slibech svatého Jana, učiněných svaté Gertrudě. Ale měsíc červen nás vybízí, abychom je prozkoumali.

»Až ochladne láska na světě stářím sesláblém,« říkal apoštol lásky, »zjevím mu tajemství Nejsvětějšího Srdce.«

To se stalo. Stáří se dostavilo.

Kdyby nikde známka jeho nebyla vtištěna, pak je to zajisté na nás. Mluví se mnoho o nepravostech a zločinech, a zajisté že je v tom něco pravdy. Ale ráz v oči bijící, vynikající, nanejvýš charakteristický pro naši dobu jest stáří. Za každého času byly nepravosti, za každého času byly zločiny. Ale jistá svěžest, jisté mládí oživovalo ještě prohnílý svět a zajišťovalo mu ochranné prostředky, jež obstarává životní síla. Jsou nemocní prudce zachvácení, kteří přece uchovávají v hloubi své činný základ života, kde lékař hledá a nalézá tajemství vyléčení. Jsou nemocní vyčerpaní, v jichž nitru vyschlá šťáva nepřináší více naděje. Prvnější podávají možnost, aby se jich ujala ruka, jež chce léčiti, poněvadž mládí tam něco nechalo ze sebe samého. Druzí zdají se býti uzavření pomoci, jež pokouší se vniknouti, ježto stáří vysušilo prameny, z nichž by mohl tryskati život.

Naše století je vyčerpáno, zkrváčeno na všech údech. Jeho sešlost zmalátňuje jeho ústroje. Jest vyžilé, otupělé, zemdlené.

Ale Bůh má ochranné prostředky, které se objeví, když všechny ostatní jsou v koncích. Všemohoucnost pohrává si

s nemožným, a tato hra jest jejím vítězstvím. Proto pod chvějícími se kroky starého lidstva otvírají se prameny života, jež nejsou vykopány lidskou rukou, ale rukou Boží. Není to *pokrok*, který je otevřen. Jest to všemohoucí a nepřemožitelné milosrdenství. Neposkvrněné Početí a Nejsvětější Srdce jsou studnice, do nichž obratnost lidská ničeho nedala, ale kde přirozenost lidská může mnoho obdržeti.

Je třeba neočekávaných prostředků pro zoufalé okolnosti. Tajemství Marie a Ježíše jsou nevyčerpatelná, a Neposkvrněné Početí a Nejsvětější Srdce nejsou dary jednou učiněné a odbyté jediným projevem, jediným darem; jsou to otevřené prameny, jež třeba hloubiti, vždycky hloubiti, a jež dávají tím více, čím více již daly. Ve věcech jiného druhu, když jsme již mnoho vzali, zůstává méně ke vzetí. Zde přihází se opak: prameny se obohacují dary, jimiž plývají; čím více dají, tím více zbude dáti. Čím více se prokopávají, tím více se oplodňují. Jejich hojnost roste s touhou, která je prohlubuje.

Ve věcech jiného druhu touha, jež se setkala s předmětem svým, rychle se nasycuje. Zde děje se opak. Čím více touha jí, tím více lační. Čím více pije, tím více žízní. Tím způsobem, že žízeň a voda, místo aby se nabažily a vyčerpaly, zdají se růsti jedna skrze druhou. Jejich styk je rozněcuje, neboť tato voda pálí. Jejich důvěrnost je prohlubuje, neboť tato voda hloubá. Mezi vodou a žízní jest jakási smlouva spojenectví. Přislubují si vzájemně věčnou věrnost. A touha žije vždy uprostřed věcí, jež by ji mohly uspokojiti, kdyby se nerozpomínala, že jest touhou. Proto říkal svatý Augustin:

Svatý Antonín divotvůrce (oltářní obraz v Padově).

»Nevím dobře, jak se vyjádřiti. Tam, kde není ani hladu ani nasycení, scházejí mně slova. Ale Bůh má, co by dal těm, kteří neumějí více mluvit a kteří umějí ještě doufat.«

Poněvadž Duch Svatý otevřel tyto prameny pod kroky lidskými, třeba, aby člověk pojal úmysl čerpati z vody tu sílu, již obsahuje. Neboť dar, právě že jest darem, je nanejvýš citlivým k přijetí, jehož se mu dostalo. Jest potřebí, aby lidstvo přijímalo dary Ducha Svatého s velikou činností touhy a modlitby.

Měsíc květen jest měsícem Marie, kteráž jest zorou. Měsíc červen jest měsícem Ježíše, jenž jest sluncem. Zora zahání noc. Den dává plnost světla. Zora počíná, slunce dokonává. Zora uvádí do svatyně, kde člověka očekává světlo. Měsíc červen následuje po měsíci mariánském.

Zákon nezměnitelnosti a zákon posloupnosti podávají si ruce v Církvi. Postupem věků Církev neměnic nikdy svých článků víry, rozmnožuje své prostředky. Její nevyčerpatelné poklady zvou vždycky lidstvo, jež může usednouti k jejímu zázračnému stolu, kde se chléb rozmnožuje.

P. de Condren tušil již ta světla, která nás dnes zvou. Tento neobyčejný muž je dosti málo znám, poněvadž nic neuveřejňoval. Několik rukopisů pouze a vzpomínky největších duší jeho věku poskytují nám několik jeho slov a jeho světel. Svatá Jana ze Chantalu říkala: »Můj otec, František Saleský, jest určen k tomu, aby učil lidi, ale otec de Condren jest určen k vyučování andělů.« Ti, kteří se k němu přiblížili, bývali proniknuti neobyčejnou vrouc-

ností. Nuže, otec de Condren vyzýval své žáky, aby vnikali do skrytého života Srdce Ježíše Krista. Říkal méně veřejně, co se dnes říká veřejněji; ale říkal to s hloubkou a světlem, jimž není snadno rovno. - »Vnitřní život Ježíšův,« říkával svým žákům, »jest tím nejdrahocennějším v očích Ježíše samého.« A jako máme řídit své city podle jeho citů, máme milovati nade vše, co on miloval nade vše. Musíme milovati nade vše věc, v níž on si nade vše zalíbil. »Právě tímto vnitřním životem,« dodával otec de Condren, »Ježíš Kristus obcuje se svým Otcem: tento vnitřní život dává směr všem jeho činům. Ten řídí a spravuje jeho život zevnější.«

»Navrhuji vám,« říkal tedy otec de Condren, »vnitřní život Ježíše Krista, vyhrazený Bohu Otci. Navrhuji také vašim rozjímáním vnitřní život Ježíše Krista, vyhrazený Panně Marii. Je jisto,« říkal, »že jest jakýsi zvláštní život Ježíšův, skrytý všem tvorům, kterým žil ve Svaté Panně a ji posvěcoval.«

Odtud můžeme viděti, jaké důvěrné vztahy mají mezi sebou dva otevřené prameny: Neposkvrněné Početí a Nejsvětější Srdce.

Můžeme ctíti tajemství, jež známe, a můžeme ctíti tajemství, jehož neznáme. P. Faber doporučuje úctě lidí život Boží v tom, co má do sebe nejvíce neznámého a nemyslitelného.

P. de Condren říkal o tom nádherné věci. »Co známe,« říkal, »je velmi malé, velice snižené a přiměřené malosti našeho ducha; proto třeba modliti se před neznámým s velikým ponížením sebe sama. První čin, ježž učiníte, bude klaněti se. Druhý, podrobení se vůli Boží, abyste

podíl brali na účincích tajemství kolik se mu zlíbí. Na třetím místě, budete se modliti. Budete žádati na Bohu zjasnění tajemství, to jest, aby tajemství bylo ctěno. Proste Boha, aby dal mnoho duší Církvi, jež ctí toto tajemství. Tím žádáme za oslavení Syna skrze Otce. Syn to byl, jenž totéž žádal. Musíme chtít a prosit za naplnění tajných tužeb Ježíše Krista.«

P. de Condren dodával: »Máme žádati na Bohu, abychom nesli následky a vlivy tajemství, jež ctíme, aniž bychom je znali. Všecko má vliv na vše v přírodě. Svět těles přijímá vlivy těles. Není jednoho skutku Syna Božího, jenž by neměl vlivu svého na svět duší.«

Lidé hlubocí, kteří žili v důvěrnosti tajemství, vědí a cítí cenu otevřených pramenů. Vědí a cítí to, jak veliký je lidský nedostatek. Potřeba člověka jest sama tajemstvím pro člověka. Jeho lehkomyšlnost, která mu skrývá prostředek, skrývá mu i zlo. Roztržitý člověk nezná skoro stejně své slabosti, jako i pramenů, kde by mohl čerpat síly. Aby poznal svou bídu, třeba již, aby byl nakloněn k pramenům slávy. Třeba, aby byl již uslyšel, alespoň nejasně, jisté vyzvání světla, aby mohl oceniti neproniknutelnost temnot, v nichž žil. Člověk povrchní nezná jí skoro stejně jako nezná to, co není on. Země jest mu skoro tak skryta jako nebe. Proto Církev nečeká, až množství lidu řekne: Žízním. Čekala by věčně. Ona je předchází, jako matka. Ona oznamuje, přitahuje, prosí. Řeklo by se, že ona má potřebí lidí, kdežto jsou to lidé, kteří jí potřebují. Opakuje slovo svého zakladatele: »Žízní-li kdo, ať přijde ke mně.« Mění a množí své důkazy přízně podle dob a časů ročních. Nezapomíná, že jsou

květy. Jansenismus mohl na ně zapomenouti. Katolictví na ně nezapomíná. Zná čas, kdy růže dostala rozkaz, aby rozkvetla.

Svatý Antonín Paduanský.

Každá veliká rodina řeholní nese známku jisté jednoty, již nemají, zvláště za našich dnů, rodiny lidské. Spory a nepřátelství mezi bratřími, tak proslulé již ve starověku, jsou v dobách moderních na denním pořádku. Ale Bohem vyvolená rodina, jež zove se řeholním řádem, vyžaduje jisté duševní podobnosti a stejnorodosti opravdové. Rodina svatého Františka zdá se míti za znak prostotu.

Svatý Antonín Paduanský vstoupil do této rodiny až po zkoušce, již se podrobil jinde, a po dosažení zvláštní jistoty, týkající se jeho povolání.

Deset let po smrti krále Alfonsa I. a třináct let po příchodu svatého Františka z Assisi, v roce 1195, narodil se v Lisaboně hoch, jež nazvali Ferdinand. Křtitelnice, kde přijal svátost znovuzrození, ještě dosud trvá. Otec jeho jmenoval se Martin z Bouillonu; děd jeho Vincenc z Bouillonu byl z počtu vojevůdců Alfonsa I. a hrál svou úlohu při dobytí Lisabonu, když Alfons vyrval Maurům toto místo, tak důležité, o něž tak bylo zápaseno. Konečně hlavou jeho rodu byl velmi pravděpodobně Bohumír z Bouillonu, první dobyvatel Božího hrobu.

Toť tedy jeho rodina přirozená. Jeho rodinou duchovní byla zprvu rodina svatého Augustina. Ale poznal, že jeho místo tam není. Návštěva u svatého Františka Assiského rozhodla o jeho povolání a určila mu, aby vstoupil k bratřím Minoritům. Mezi řeholníky, jež opustil, shledal nespokojenost a posměch. »Jděte, jděte,« řekl mu jeden

z kanovníků, jenž se mu posmíval, »stanete se svatým.«
»A proč ne?« odpověděl Ferdinand. »Toho dne, kdy se dovíte o mém svatořečení, toho dne budete chválit Pána.« Ferdinand změnil jméno a napotom jmenoval se Antonín. Tento způsob oznamování svého budoucího svatořečení dosti dobře vyznačuje svatého Antonína Paduanského. Nemá ani bázně, ani smělosti, ani domýšlivosti, ani rozpaků. Ví, že bude za svatého vyhlášen; řekne to, jak to myslí, a věc se stane, jak on praví.

Touha po mučednictví pudila jej k zemi Saracenské, ale jeho určení tam nebylo. Roznemohl se na cestě, vrátil se do Portugal, navštívil svatého Františka, studoval bohosloví a počal kázati.

Netřeba, aby nás to slovo mátlo. Tehdejší kázání, kázání náboženské bylo událostí. Mluví se mnoho v tomto věku o slově, jako by jeho moc rodila se od včerejška. Ale kdysi rozléhalo se slovo v duších a v zástupech v zcela jiné hloubce. Když svatý Antonín kázal, všecky práce byly okamžitě přerušeny, jako o svátcích. Soudcové, advokáti, obchodníci opouštěli svá zaměstnání a běželi tam, kde byl on. Obyvatelé města vmísili se mezi venkovany. Mnozí vstávali i v noci, aby přišli záhy ráno a získali místo blíže řečníka. Dámy přicházely při světle pochodní. Údiv lidí a jejich obrácení byly ohromující jako blesk. Dlužníci byli propouštěni, vězení otvírána; nepřátelé se objímali. Tlačili se kolem světce, aby dotekli se jeho roucha.

Řehoř IX. slyšel ho kázati. Úžasem naplněn nad způsobem, jakým v moci měl, ovládal a chutnal Starý i Nový Zákon, řekl, mluvě o kazateli: »Tento jest archou úmlu-

vy, neboť archa úmluvy obsahovala dvě desky svatého zákona.«

Jednoho dne mezi kázáním byla přinesena na místo svaté mrtvola jakéhosi mladíka. Rodiče a přátelé plnili nářkem svým chrám. Antonín se zastaví, zamyslí se, zvedá oči. Potom, přestávaje mluvit k živým, mluví k mrtvému. Přestávaje poučovati, poroučí. »Ve jménu Ježíše Krista,« praví, »vstaň!« a mrtvý vychází z rakve.

Jednou kázal pod širým nebem; přikvačí bouře, zástup prchá. »Stůjte,« praví Antonín, »žádný nezmokne.« Déšť zatopil zemi všude v okolí, ale nikdo z těch, kteří, věrni slovu světce, zůstali nepohnuti, neucítil ani kapky vody.

Dar zázraků zdá se provázeti zcela zvláště prostotu, více než každou jinou milost, než každou jinou ctnost. Svatý Antonín Paduanský náležel k té třídě světců, kteří se nediví ničemu a mluví k zvířatům jako k lidem, rozkazující věcem, jako by byly osobami. Měl dar *bilokace*, která zajisté nezdála se mu býti podivnějším, než cokoliv jiného. Více osob dosvědčilo, že jej viděli ve snu, a on jim zjevil jejich tajné chyby a nařídil, aby se z nich vyzpovídali.

Jednou kázal v Montpellieru. Najednou si vzpomněl, že má zpívat při bohoslužbě ve svém klášteře slavný gradual a že nikoho nepoprosil, aby jej zastupoval; lítost jej hluboce dojíhá: najednou se zastaví a skloní hlavu. V téže chvíli vidí jej v jeho klášteře, jak zpívá gradual mezi bratry.

Jednou potkal Antonín na ulici muže velice zhýralého. Antonín smekne a poklekne; několik dní potom znovu jej

potká a zdraví jej stejně. Za několik dní nové setkání, nové pokleknutí. Antonín nemohl potkati toho zhýralce, aby mu neprokázal neobyčejnou úctu. Zhýralec, domnívaje se, že je to posměch, rozvzteklil se. Vytrvalost této přehnané úcty dráždila jej na nejvyšší stupeň; konečně jej oslovil. »Pokleknete-li ještě jednou přede mnou, probodnu vás mečem,« řekl mu.

»Slavný mučedníku Ježíše Krista,« odvětil svatý Antonín, »vzpomeňte si na mne, až budete v mukách.«

Zhýralec vypukl ve smích. Ale za několik let zvláštní okolnost povolala jej do Palestiny; obrátil se náhle, kázal Saracenům, byl mučen od nich po tři dny a zemřel ku konci dne třetího. V poslední chvíli rozpomněl se na svatého Antonína, jak mu to kdysi na srdce vložil, a přesvědčil se o pravdivosti předpovědi, které se tolik naposmíval.

Ale vizme událost dosti nevídanou v životě svatých.

Boháč nesmírně rozmnožil lichvou svůj majetek. Jeho rodina prosila svatého Antonína, aby promluvil pohřební řeč nad mrtvým. »Budiž!« řekl světec a promluvil řeč na slova Evangelia: Kde je tvůj poklad, tam je tvé srdce. Když pak byl řeč ukončil, obraceje se k rodičům mrtvého, řekl: »Jděte, prohledejte nyní truhly tohoto člověka, jenž právě zemřel, povím vám, co naleznete v hromádách zlata a stříbra: naleznete jeho *srdce*.«

Ti odešli, vše prohledali, a uprostřed zlaťáků spatřili lidské srdce, srdce z masa a krve. Dotkli se ho svýma rukama, a srdce bylo teplé.

Otec Antonínův byl obžalován z vraždy a uvězněn, poněvadž byla nalezeno v jeho zahradě tělo neznámého

mladíka. To se stalo v Lisaboně, zatím co Antonín byl v Benátkách. Antonín jsa stále v Benátkách, žádal prostě představeného kláštera o dovolení, aby směl vyjít. Pak, když je byl obdržel, byl pomocí andělskou odnesen v noci do Lisabonu. Tam poručil mrtvému, aby řekl, zdali je vinen otec Antonínův vraždou. Mrtvý vstal, vydal svědectví o nevině starcově, pak ulehl opět a znovu zesnul. Martin de Buglione byl propuštěn na svobodu.

Kdysi v Tolose bludař jeden prohlásil, že pouze zá-
zrak by ho donutil věriti ve skutečnou přítomnost Páně
v hostii. »Nechám,« řekl ten člověk, »svého mezka tři
dni bez potravy. Po tom postu předložím mu seno a oves;
opustí-li seno a oves, aby se klaněl posvěcené hostii,
uvěřím ve skutečnou přítomnost.« Světec to přijal. Po
třech dnech vzal hostii do svých rukou, bludař předložil
hladovému mezku sena a ovsa, ale ten to odmítl a šel
k Nejsvětější Svátosti. Bludař se obrátil.

Zvířata hrají prevelikou úlohu v letopisech prvních
františkánů. Ta intimní důvěrnost svatého Františka a
celé přírody vrhá naivní a vřelý paprsek na celý voj, je-
hož byl hlavou a otcem. Všichni tvorové byli svatému
Františkovi bratry. Voda, jeho sestra, a slunce, jeho bratr,
byli jako zvířata a rostliny předmětem jeho něžnosti,
jeho laskání a jeho hovorů. Ale vypravuje se, že vytýkal
hořce mravencům jejich příliš velikou starost o budouc-
nost. »Kam pak,« říkával, »s těmi zásobami, s těmi sýp-
kami! Vy nevíte přec, milí bratří, že je to proti duchu
Evangelia: každému dni stačí jeho starost!«

Jednou kázal Antonín v Rimini před bludařským a
zárputilým posluchačstvem. Zpozoroval, že jeho slovo

setkává se se srdci zatvrzelými a s ušima zavřenými. Přerušil se v řeči: »Vstaňte,« řekl najednou, »následujte mne na břeh moře.« Řeka Marechia vtéká do moře zcela blízko u Rimini. - Posluchačstvo zvědavě na nějaké dobrodružství, následovalo světce na břeh. Tehdy Antonín obrátil se k oceánu a mluvě k rybám, řekl: »Lidé nechtějí mi naslouchati. Pojd'te, pojd'te, ryby, poslouchejte mne vy na místo nich.«

Najednou, hle, množství ryb blíží se k břehu. Vystrkují hlavy z vody, a každá zaujímá své místo v dokonalém pořádku. Je viděti všecky tvary a všecky rozměry. Šupiny v zářícím slunci staví na odiv nesmírnou rozmanitost tvarů a barev. Žádná z ryb neváhala, žádná neměla strachu. Žádná nerušila pořádku v tom lesknoucím se posluchačstvu, jehož blyskavé barvy zářily v plném světle nad vlnami. Nejmenší přiblížily se k břehu, ryby prostřední velikosti se držely v prostřední vzdálenosti, největší přicházely naposled. Žádného strážníka nebylo potřebí, aby udržoval pořádek, ticho a nepohnutost.

Když posluchačstvo bylo úplné a všecka ta malá ouška otevřena, jako lidská zavřena byla, Antonín počal:

»Ryby, milé sestry moje, ůzdejte díky Tvůrci, jenž vám dal za příbytek tak vznešený živel. On to jest, který podle potřeby vám poskytuje vody sladké nebo slané. Jemu jste povinny za tyto útulky, kam se utíkáte v bouři. On vás požehnal na počátku světa. On to jest, který v době potopy vás zachránil před smrtí a všeobecnou zkázou. Vy neměly jste potřebí archy, milé rybičky, sestry moje; vy jste byly v bezpečí. Jakou svobodu vám dávají vaše ploutve, jdete, kam se vám líbí! Ryby, Bůh svěřil jedné

z vás po tři dny opatrovati Jonáše! Vám dostalo se cti, poskytnouti Ježíši Kristu, čeho potřeboval, aby zaplatil daň. Vy jste mu poskytovaly potravu před i po vzkříšení. Rybičky, vyznamenané tolik mezi tvorstvem, chvalte a díky činite Pánu!«

Mezi touto řečí ryby sebou zmítaly; otvíraly ústa a skláněly hlavy. »Pochválen buď věčný Bůh!« zvolal svatý Antonín, »zvířata mu vzdávají čest, kterou mu bludaři odpírají!«

Mezitím přibíhaly ryby se všech stran: jako by se byla v celém moři rozšířila zvěst o tom, že světec nějaký mluví, pohyblivé množství přicházelo naslouchat po prvé slovu, jež mu vykládalo jeho neznámé výsady. Řekli byste, že ryby, viníce se ze své dlouhé nevděčnosti, cítily potřebu znáti konečně důvody své vděčnosti. Ale ryby, jež přicházely, nenalezly u ryb na svém místě jsoucích, nižádné úslužnosti. Které nejprve přišly, držely si dobrá místa, nově přišlé zůstávaly vzadu.

Toto zvláštní příbuzenství Františkánů s přírodou připomíná nám slova jistého oratoriána, který patří k jiné třídě duchů, ale jehož hluboká filosofie setkává se s prostotou Františka, Ginepra a Antonína. Thomassin praví kdesi: »Nezoufám docela nad nerozumnými zvířaty. Nezdá se mi nemožným, že je někdy uvidím klaněti se a kořiti.«

Bylo by snad potřebí větší hloubky, než jakou má duch lidský, abychom jasně viděli, co je v té neznámé věci, jež nazývá se prostotou, která uniká všemu stopování, která uniká sama sobě, jež pravidelně neví o sobě, jež nepochybuje, nerozebírá, jež jest *darem* a jež zdá se

býti v přímém a zvláštním vztahu s jinou věcí, a přece tak různou, jež se jmenuje moc. Prostota a moc! Tyto dvě věci nejsou si podobny v očích lidských! Tato dvě slova v řeči lidské nemají téhož zvuku, a tajemným zařízením, jež odporučuji rozjímání duší rozjímavých, známkou divotvorců jest obzvláště prostota.

Památka na zázrak s rybami je v Itálii velice slavnou. Otec Papebrock nám vypravuje, že r. 1660 dne 26. listopadu viděl sám kapli na památku zázraku na místě samém, kde se udál. Malířství vícekrát ujalo se této události.

Svatý František mluvil k ptactvu právě tou řečí, jakou svatý Antonín k rybám. Zrak pronikavější než je náš zpozoroval by pravděpodobně ve světě¹ znamení, hluboký smysl těchto hlubokých obdobností a těchto tajemných vyznamenávání.

Svatý Antonín viděl před svou smrtí svatořečení svatého Františka. Jednou, cítě, že se blíží jeho blahoslavený konec, psal ministru provincie, žádaje ho o dovolení, aby se uchýlil do samoty. Když byl dopsal list, opustil na chvíli svůj pokoj; když vstoupil, list jeho zmizel, ale přišla odpověď. Jeho list došel. Žádný člověk ho nedonesl. V pátek třináctého června 1231 chvíli před západem slunce svatý Antonín Paduanský vyslovil tato slova: »Vidím svého Pána Ježíše Krista.« Antonín zdál se usínati. Byl mrtev. Mrtev ve třiceti šesti letech, čtyřech měsících a třinácti dnech. Třicet šest let! - V tu chvíli opat z Vi-reulu viděl, jak se otevírají dveře jeho pracovny a jak svatý Antonín vchází: »*Právě jsem nechal svého mezka u Padovy,*« řekl Antonín, »*a odcházím do své vlasti.*«

V téže chvíli opat, jehož bolelo v krku, byl uzdraven. Nepochopil až později, do jaké vlasti svatý Antonín odcházel.

Svatý Leufroi.

Svatý Leufroi narodil se v Neustrii před vpádem Normanů. Sotva že dospěl věku rozumu, ucítil se povolán ke kněžství, a proti vůli rodičů tajně následoval tohoto vnitřního hlasu. Jeho povolání kněžské jej přivedlo k povolání klášternímu. Jednou pozval k obědu svého otce, svou matku, své příbuzné a přátele. Obdaroval a vyzval je, aby ztrávili klidně noc v jeho domě. Zatím hodlal učiniti, co mu Duch vnukl. Když všichni pozvaní usnuli, odešel vyhledat nějakou samotu. Cestou potkal chud'asa, který jej prosil o almužnu; Leufroi mu dal svůj plášť. Potkal druhého a dal mu svůj šat. Přišel do nějaké poustevny, kde zůstal několik dní a nocí, prose Boha, aby mu zjevil vůli svoji. Tam přijal rozkaz odebrati se do Rouenu a obléci řeholní šat v opatství Svatopetrském, jež stalo se později opatstvím Svatoaudoenským. Konečně založil opatství Svatého kříže. Tam počalo pronásledování. Ti, kteří zamýšlejí zabrániti Duchu, aby nevál, kde chce, udali jej Desiderovi, biskupu evreuskému, jako odvážlivce a buřiče, který se neřídí než duchem vlastním, a odpírá poslušnost autoritě zákonité. Dar zázraků přišel v zápětí. Leufroi přišel navštívit Karla Martela za příčinou různých záležitostí a vracel se, když byl vyplnil své poslání. Opustil Lotrinsko a přišel již do Laonu, když spatřil přicházeti z rozkazu princova kurýry, kteří rychle pádili po jeho stopách. Syn Karla Martela právě onemocněl a otec poslal hledat Leufroi. Leufroi vrátil se touž cestou, pokropil svěcenou vodou údy ne-

mocného dítěte, podal mu svaté přijímání a uzdravil je. Nikdo se tehdy nedivil tomu, když rodina nějakého nemocného poslala rychle za nějakým světce jako za zdravím. A přece světec, jejž posílají hledat, jest nutně živý.

Lid naříkal na sucho, vody se nedostávalo, studně byly vyschlé: běželi k Leufrovi a prameny tryskly ze země. Ale vizme, kde rysy genia světce vystupují jako v reliefu. Svatý Leufroi lovil kdysi v řece Ure. Skoro vždycky v božských letopisech má rybolov dobrý zvuk. Leufroi neměl vlasů. Žena jakási šla mimo a posmívala se mu: »Myslím,« řekla, »že tento lysý vyčerpá vodu z řeky a že se tam více nebude moci loviti.« Mluvila velmi tiše, nikdo jí nemohl uslyšeti, ale Leufroi obraceje se k ní řekl:

»Proč posmíváš se přirozené vadě? Ať zadní strana tvé hlavy nemá více vlasů než jest jich na mém čele a ať se tak stane i tvým potomkům.« Věc se naplnila, jak byl Leufroi řekl.

Člověk jeden ukradl několik kup sena klášteru Leufroovu. Leufroi žádal náhradu; zloděj, na místě, aby to nahradil, rozzlobil se veřejně a divoce napadl světce. Nazval jej lhářem a pomluvačem. A Leufroi odpověděl: »Ať Bůh je soudcem mezi mnou a tebou!« Zloděj byl zachvácen hroznými bolestmi v čelisti a jeho zuby se uvolnily a padly před shromážděním na zem, a všecko jeho potomstvo ztratilo zuby.

Venkované pracovali v neděli a vzdělávali zemi, pohrdající posvátným klidem. Třeba zvláštní pozornosti, abychom odkryli závažnost toho přestupku. Třeba, především v dobách, kdy je víra pokleslá, zvláštní úvahy

o třetím přikázání, abychom cítili velikost viny, jejíž závažnost zatajuje nám lidský zvyk a duchovní lehkomyšlnost. Místa se nám tu nedostává, abychom prodleli při této důležité věci. Odkazuji čtenáře na brožurku, již jsem věnoval klidu nedělnímu a nazval *Den Páně*.*)

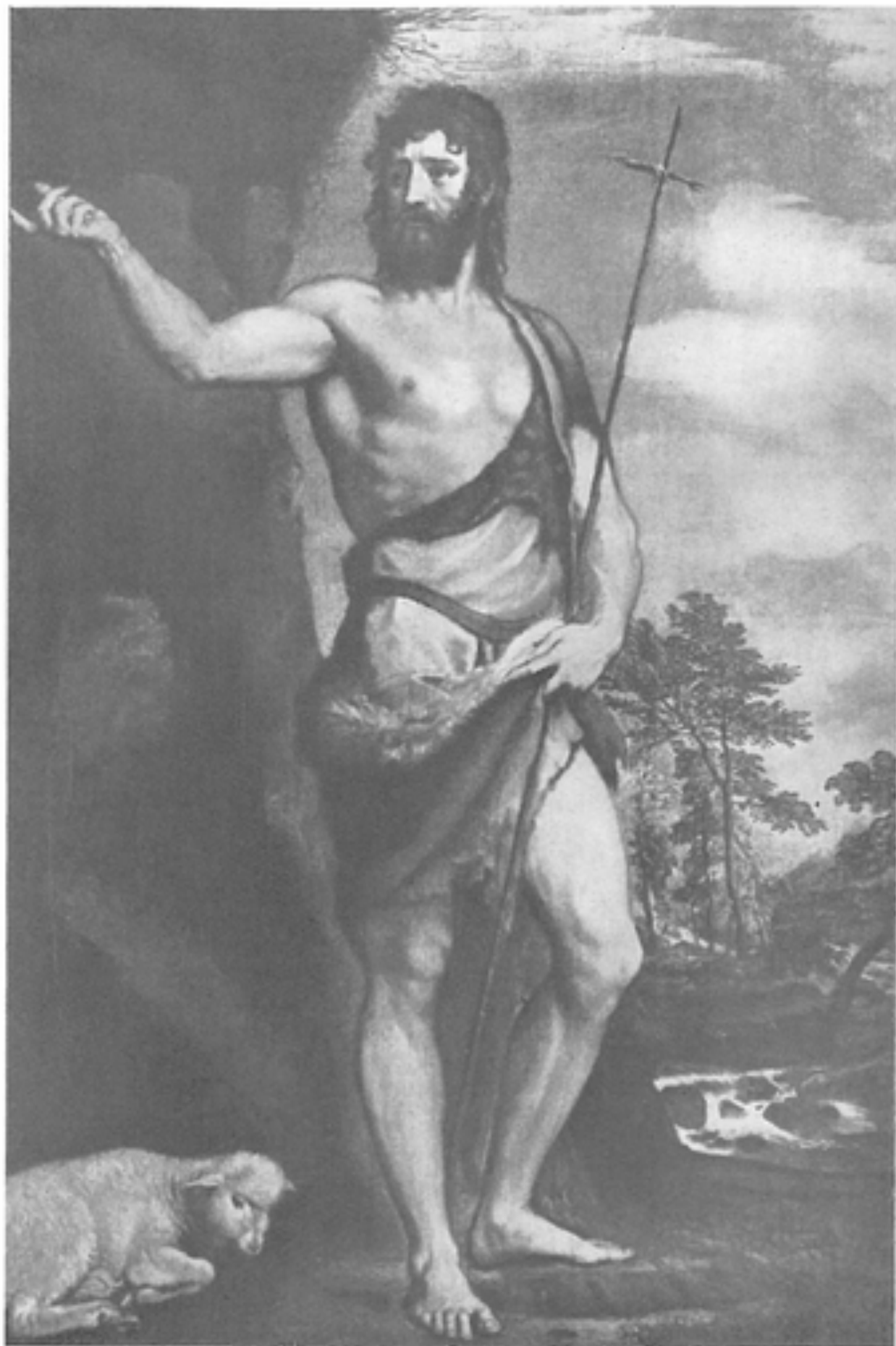
Tato přísnost, tak vzdálená srdcím moderním a duchům současným, vycházela z duše hluboce proniknuté světly nadpřirozenými, jichž naše doba zapomněla a jimž se snaží posmívati ve dnech, kdy není nucena třásti se a plakati. Ta dnes ve dnech zahálky mnoho se směje. Ale Leufroi, jenž se nesmál, dodal, oči zdvihaje:

»Pane, ať tato země je věčně neplodnou! Ať zde není viděti ani zrna, ani plodu!« A jeho kletba byla mocnou. Trní a bodláčí označovalo a plnilo od toho dne prokleté pole.

Jednou bránily mouchy Leufroovi ve spaní. Jeho modlitba způsobila, že zmizely, ne na chvíli, ale na vše časy. Dům, kde byl Leufroi spal, byl jim navždy zakázán.

Jeden z řeholníků Leufroových umřel. Nalezli u něho tři peníze stříbrné, jež neměl právo přechovávat. Porušil tudíž svůj slib chudoby. Leufroi, jehož přísnost byla neobyčejná, zakázal jej pohřbíti do svaté země. Dal jej uložiti stranou, dále od hřbitova, do země nesvěcené. Po tomto rozsudku Leufroi hluboce přemýšlel o této duši, již skoro do pekel ztratil, a tuše, že snad našla lítost na zemi a milosrdenství v nebi, uchýlil se do ústraní na čtyřicet dní, modle se a oplakávaje duši toho, kterého na

*) Le Jour du Seigneur. Chez Palmé. V čes. překladě u Lad. Kuncíře.

Tizian : Sv. Jan Křtitel.

pohled zavrhl. Neboť psáno jest: »Nesud'!« A po čtyřiceti dnech Pán promluvil k Leufroovi a řekl mu, že duše bratra nalezla milost před ním, a že nejen není v pekle, ale že jej ani očištec více nechová, a že prosby Leufroovy vysvobodily toho, ježž spravedlnost Leufroova zdála se odsouditi.

Tehdy světec, soudě, že třeba zacházeti s tělem řeholníka jako Bůh zacházel s jeho duší, odpustil jako Bůh odpustil a konaje milosrdenství na zemi jako na nebi, povolal zpět tělo vyhnané na společný hřbitov, jako Bůh zpět povolal vyhnanou duši do shromáždění svých vyvolených. Tak byli spojeni ve spánku a v míru ti, kteří měli býti spojeni v den vzkříšení.

Zaslepení lidé jsou nakloněni k víře, že spravedlnost a milosrdenství jsou dva nepřátelé. Duše rozumné vědí, že jsou přáteli, a duše osvícené vědí, že jsou dokonale sjednoceny. *Rozhněvejte se, ale nehřešte*, praví Duch svatý. Josef de Maistre slaví tuto vášeň horoucí a silnou, již nazval výmluvně *hněvem lásky*. Svatý Leufroi měl příliš plamennou horlivost pro spravedlnost, aby neměl ještě plamennější zápal pro milosrdenství, neboť ve smyslu, v němž tyto dvě síly zápasí, milosrdenství má v boji jisté přednosti. Hněvy svatého Leufroy, jimiž dotýká se ducha Eliášova a Eliseova, musily v něm zapáliti plameny lásky. Jeví se v tomto dvojím světle, když se modlí několik neděl za toho, ježž právě vypudil z posvěceného hřbitova. Moc jeho kleteb a moc jeho lásky, jeho láska k chudým a jeho záští k bezpráví jsou dvě čáry, jež v celém běhu jeho života jsou rovnoběžny.

Rozhorlení svatého Leufroy proti démonu jest nám

vyličeño P. Girym způsobem velmi neobyčejným. Když řeholníci vstupovali ráno do chrámu, našli často svatého Leufrou pohříženého již v božské rozjímání. Jednou myslili, že jej vidí na jeho obyčejném místě; ale jeden z bratrů, který jej právě opustil v jeho cele, šel jej upozornit, že klam nějaký jej ukazuje v kostele ve chvíli, kdy tam není. Světec poznal, že jde o nástrahy nepřitele, běžel do kaple, učinil znamení kříže na dveřích a oknech, jako by chtěl ucpati východy, a přistoupiv k tomu, jenž odvážil se vzít na sebe jeho podobu, zbil jej rozhorleně. Svatý Leufroi věděl, praví jeho dějepisec, že démon ucítí duševně rány, jež mu dal tělesně. Démon chtěl uprchnouti, ale východy byly uzavřeny. Znamení kříže bylo na dveřích a oknech. Tělo, jež si byl utvořil, bylo by se mohlo rázem rozplynouti, ale zdá se, že mu to nebylo dovoleno. Bůh chtěl jej pokořiti pod ranami svatého Leufroy, hmotně danými, duchovně cítěnými, a pod mocí znamení kříže, jež zajatci bránilo, aby nemohl uniknouti. Bůh ho přinutil utéci zvonici, a tak citelně dosvědčiti, že má strach a že je poražen. Řeholníci pochopili sílu svého otce a slabost svého nepřitele.

Když svatý Leufroi cítil, že se blíží jeho konec, dal vystavěti nemocnici pro chudé a poslal do všech domů sousedních eulogie, t. j. dary určené k tomu, aby vyvolaly vzpomínky a vyzývaly k modlitbám. Shromáždil své žáky, dal jim poslední naučení, ztrávil v modlitbě poslední noc svého života smrtelného a odevzdal duši svou 21. června kolem roku 700. ve čtyřicátém roce své vlády.

Jeho život byl dlouho v rukopise chován u svatého Germana des Prés. Kronika Lérinsova a Suriova jej uve-

řejnila. Martyrologium římské a Usuardovo kladou jeho svátek na den 21. června.

Jeho tělo bylo uloženo v kostele, jež dal vystavěti ku cti svatého Pavla, a zůstalo tam přes sto let. Pak bylo přeneseno do starobylého chrámu Svatého Kříže, jenž dostal jméno svatého Leufroy. Konečně aby je uchránili před pleněním a zneuctěním za vpádu Normanů, přenesli je do Paříže a uložili u svatého Germana de Prés. Tři kosti byly vráceny opatství svatého Leufroy, a řeholníci přikládali takou důležitost této přízni, že ustanovili svátek navrácení ostatků svatého Leufroy. Kostel v Suresnes měl také podíl na pokladu, jenž byl ztracen a potom nahrazen.

Byly-li ostatky svatého Leufroy tak vyhledávány, byl-li o ně takový spor, založilo-li navrácení tří kostí svátek slavený po mnoho věků, naši čtenáři shledají bezpochyby, jako my, že bylo příhodno obnoviti jeho památku, vyvolati jeho ducha, vrátiti paměti lidské to jméno kdysi tak slavné, jehož by se rádo zmocnilo zapomenutí, smrtelný nepřítel pokolení lidského.

Svatý Jan Křtitel.

Písmo je vůbec velmi skoupé na slova, ale především velice skoupé na úsudky. Evangelium obsahuje velmi málo ocenění osob i nejdůležitějších. Maria i Josef jsou oba pod závojem. Evangelium jest zvláště přísné k svatému Petru. Vzpomínám v této příčině závažného pozorování jednoho velikého hebreisty. Povídal mi kdysi, že svatý Petr bděl sám nad tím, aby všechny jeho chyby pečlivě a dopodrobna byly zapsány v Evangeliích. »Je to především svatý Marek,« dodal, »jenž je přísným dějepisem slabostí svatého Petra. Nuže, svatý Marek byl vyvoleným učedníkem, intimním přítelem a důvěrníkem svatého Petra. Evangelium svatého Marka bylo napsáno před očima svatého Petra, a hluboká studia, jež jsem konal o evangelistech, opravňují mě tvrditi, že, čím kdo byl bližším svatému Petru, tím přísnějším byl ku svatému Petru z výslovné vůle hlavy Apoštolů. Proto svatý Marek, který psal téměř, co mu on do péra říkal, neopomíjí ničeho, co by nás mohlo upozorniti na slabosti společného Otce.« Zlomyslnost mohla snadno souditi v neprospěch svatého Petra z přísnosti Evangelia, ale pozorování tohoto učence obrací právě tyto přísnosti k slávě svatého Petra, a jejich podrobné vypravování stává se drahocenným kamenem v koruně velikého apoštola.

Tato střízlivost a tato přísnost evangelických vypravování dodává svatému Janu Křtiteli zvláštního a docela výjimečného rázu. Jakmile se jedná o něm, zaznívá chvála. Má za chvalořečníky Anděla i Bohočlověka, Gabriele

i Ježíše. »Přijde v duchu a v moci Eliášově,« praví Anděl, a Eliáš je právě jedním z těch, kteří způsobují, že Duch Svatý oplývá chválami. Eliáš a Jan Křtitel, dva předchůdcové dvou příchodů, byli slaveni rty Božími.

»Blahoslavení,« praví Duch Svatý, mluvě k Eliášovi, »blahoslavení ti, kteří tě viděli! Blahoslavení ti, kteří měli slávu tvého přátelství!«

A Ježíš Kristus, mluvě o Janu Křtiteli: »Co jste přišli vidět? Proroka? Amen pravím vám, více nežli proroka.

Mezi syny lidskými žádný nepovstal větší nad Jana Křtitele.«

Eliáš a Jan Křtitel zdají se tedy míti zvláštní výsadu: způsobují do jisté míry, že Písmo svaté vystupuje ze své nejzazší zdrželivosti. Jejich sláva zdá se činiti násilí tomuto božskému slovu, tak skoupému a tak přísnému.

Poněvadž svátek svatého Petra je tak blízko svatojanskému, připomeňme si zde několik tajemných souzvuků, jež nám tyto dva svátky podávají. Světec nás povede jasností dvou jiných světců. Svatý František Saleský nám pomůže mluvit o svatém Petru a svatém Janu.

Církev slaví dne 24. června narození svatého Jana a 29. června narození svatého Petra. V řeči lidské narození svatého Jana jest ještě narozením, ale narození Petrovo, slavené 29. června, nazývalo by se v řeči lidské smrtí. Církev slaví smrt svatého Petra pode jménem jeho narození, ježto zemřel jako světec a narodil se pro život věčný. Slaví narození svatého Jana, poněvadž se narodil svatým, když byl posvěcen v lůně své matky.

Ale poslyšme svatého Františka Saleského samotného:

»Opravdu, když jsem četl v Genesi, že Bůh učinil dvě

veliká světla na nebi, jedno, aby vládlo a svítilo dni, a druhé, aby vládlo noci, ihned jsem myslil, že to jsou tito dva velicí svatí, svatý Jan a svatý Petr: neboť, nezdá se vám, že svatý Jan jest velikým světlem zákona mojžíšského, který nebyl než stínem a jako nocí proti jasům zákona milosti, poněvadž svatý Jan byl více než prorokem, ačkoli nebyl sluncem . . . ? A nezdá se vám, že svatý Petr jest velikým světlem Evangelia, poněvadž vévodí dnu zákona evangelického?«

Svatý František Saleský, jenž dává půvabný obrat pravdám nejpřísnějším, vystihuje svým prostým zrakem nejhlubší a nejskrytější obdoby, jež by unikaly zraku méně prostému.

S obou stran slitovnice byli dva cherubíni, kteří hleděli na sebe. Vydalo by to nádherný svazek, kdybychom na odív stavěli skvostné myšlenky, jež byly vnuknuty Otcům Církve těmito cherubíny. Symbolismus Starého Zákona jim vyjevil nádherná tajemství, kdysi slavená, oceňovaná, chutnaná duší lidskou, nyní zapomenutá a pohrdaná.

Slitovnice představovala Toho, jenž jest slitování samo: Ježíše Krista. Dva cherubínové dívali se na sebe, jeden na pravici, druhý na levici. Nehledí-li na sebe svatý Jan a svatý Petr? Jejich zraky se setkávají, poněvadž směřují z dvou bodů k Ježíši Kristu.

Poslyšte svatého Jana: »Ejhle, Beránek Boží.«

Poslyšte svatého Petra: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.«

To jsou dvě vyznání. Nevycházejí-li z dvou velikých světél? A nejsou-li věrna tomu souladu, na nějž ukázal svatý František Saleský? Řekne-li tedy svatý Jan: »Ejhle,

Beránek Boží,« mluví ještě obrazně. Zůstává v symbolismu, slaví Beránka. Ale když svatý Petr zvolá: »Ty jsi Kristus, Syn Boha živého,« trhá závoj. Mluví otevřeně.

Na začátku světa Duch Boží vznášel se nad vodami a zúrodňoval je. Ale když se jednalo o Vykoupení, Ježíš Kristus zúrodnil vody, kráčeje po březích moře Galilejského. Tam řekl Ondřeji a Petrovi: »Následujte mne!« a bylo to také na břehu vody, když svatý Jan spatřil po prvé svým žhavým pohledem Beránka Božího.

Mojžíš byl zachráněn z vod dcerou Faraonovou a stal se vůdcem národa Božího. Svatý Petr byl vytažen z vod moře poblíž Cesarey, a stal se vůdcem národa Božího. Rybář ryb stal se rybářem lidí.

Lidské narození svatého Jana a nebeské narození svatého Petra mají ještě tuto pozoruhodnou podobnost: obě byla předpověděna. Anděl předpověděl lidské narození svatého Jana: *Mnozí budou se radovati z jeho narození*. Nebeské narození svatého Petra bylo předpověděno Ježíšem Kristem samým, a byl označen i nástroj, jenž ho měl přivést ku slávě.

Zachariáš, jenž obdržel zaslíbení, týkající se svatého Jana, obětoval kadidlo. Ten, který obdržel zaslíbení, týkající se svatého Petra, byl sám svatý Petr; on to byl, jenž řekl: »Pane, ty víš, že tě miluji.« To byl jeho způsob obětovati kadidlo.

Svatý Jan byl posvěcen v lůně své matky a u přítomnosti svaté Panny: svatý Petr byl posvěcen v lůně Církve bojující, ve večeradle, u přítomnosti svaté Panny.

Svatý Jan zachvěl se radostí při příchodu Panny; dítě se zachvělo. Dítě se řekne po latinsky *infans*, ten, který

nemluví. A nemůže-li se říci i o svatém Petru ve večeradle, že se třáslo dítě, že ten, který nemluvil se třásl, poněvadž se nebyl kdysi odvážil vyznati Ježíše Krista před služkou, a poněvadž najednou po události ve večeradle otevřel ústa?

»Svatým Janem Křtitelem,« praví veliký jeden světec, »ukončilo se kázání mosaické. Svatým Petrem počalo kázání evangelické.«

Když anděl dal Zachariášovi slavné zaslíbení, když řekl otci Janovu, mluvě o Janovi: »*On předejde před ním v duchu a v moci Eliášově,*« Zachariáš pochyboval a Zachariáš oněměl.

Toto jest plno poučení. Uvěřil jsem, proč jsem mluvil jsem, praví žalmista. Víra jest matkou slova. Pochybnost způsobuje mlčení, ne hluboké mlčení, jež jest nad slovem, ale mlčení trudné a chmurné, mlčení hrobu, mlčení zoufalství. Pochybnost to činí, že zmírá slovo, poněvadž slovo jest světlo. Slovo jest výbuchem víry; každé slovo je tvrzením. Slovo zmírá v té víře, ve které zmírá důvěra. Člověk, který by už nevěřil naprosto ničemu, byl by vůči lidské řeči podoben vladaři, který ztratil své království.

Panna Maria u přítomnosti anděla vysloví také slovo: »Jak? Jak se to stane?« Ale toto *jak* není pochybností. Toto *jak* vychází z víry. Je proneseno v duchu souhlasu. Předchází a připravuje *fiat*, jež má přijíti.

Zachariáš byl znepokojen, poněvadž jeho synu přislíben duch Eliášův. Proč pak? Ach, proč pak! Poněvadž nikdo není prorokem ve své vlasti. Jest velmi nesehnáno člověku uvěřiti, že některý jiný člověk, jenž jest jeho sousedem, jeho současníkem, je tak velikým jako

lidé v minulosti. A je-li tento současník jeho synem, nesnáz ta ještě vzrůstá. Čím neobyčejný člověk je nám bližším sousedem, tím nesnadněji jest nám uvěřiti, že by byl neobyčejným. Jak? tento člověk, do něhož loktem vrážíme na ulici, jenž je mladý, neznámý, bez autority a napsaných už dějin, jenž nevystupuje dosud v análech lidského pokolení, byl by roven těm, kteří naplňují paměť všech? Člověk vzpouzí se tomu uvěřiti. A proč tedy? Či nemůže Bůh, jenž dával někdejší, dáti i nynějším? Zajiště. Ale tato bázlivost lidská spočívá v pýše lidské. My nechceme věřiti ve velikost některého současníka, poněvadž nechceme uznati a pocítiti, že v minulosti jako v přítomnosti každý dar přichází od Boha.

A později šli se otázat Jana samého, je-li Eliášem. A chodili k němu prosit jej o křest, jako chodili kdysi k Eliášovi prosit o déšť.

Jan Křtitel byl muž pouště. Tam připravoval veliké shromáždění budoucnosti. Co jest poušť, ne-li prázdnota? Ti jsou naplnění plností, kteří činí prázdno v sobě a kteří stávají se sami pouštěmi. Tak tomu je i ve světě viditelném, prázdno přitahuje davy. Poušť vede do Jerusalema.

Svatý Jan Křtitel šel na poušť zevnější jako na poušť vnitřní. Vzdálil se sám sebe i světa, aby slyšel slovo a aby se stal hlasem. Aby nám označil místo, kde zaznělo slovo pravdy, nazval se hlasem Toho, jenž volá na poušti. Jan, muž pouště, připravil cestu Tomu, jenž měl k sobě přitáhnouti všecky věci.

Kříž umístěný za městem, mezi nebem a zemí, jest pouští v pravém slova smyslu. Proto stal se krucifix vše-

obecnou kořistí, božskou pastvou orlů, královského ple-
mene dravého, a také jejich dostaveníčkem.

Jsi ty Kristus? Jsi Eliáš? Svatý Jan odpovídá vždycky: Nikoli, nikoli, já jím nejsem. Konečně, donucen říci své jméno způsobem jakýmkoliv, prohlašuje, že jest hlasem. Neprohlašuje ani, že jest hlasem, jenž volá, nýbrž hlasem Toho, jenž volá. Jest hlasem jiného. Jest hlasem toho, který jest Slovo. Jan a Ježíš jsou ve zvláštních vztazích k sobě. Jejich početí a jejich narození dělí rok po třech měsících, při slunovratu a při rovnodennosti.

Jan tráví své dětství na poušti, Ježíš u svatého Josefa. Není-liž to druhá poušť?

Dle řádu fysického zvuk hlasu jest slyšen dříve než slovo plně proniklo duší. Svatý Jan mluví před Ježíšem Kristem. Předchůdce prohlašuje, že on musí se menšiti, Ježíš pak růsti. Potom zmizí.

Tak, když pravda osvítila ducha, zvuk hlasu ztrácí se ve vzduchu.

Svatý Goar.

Historické osoby vybavují se nám skoro vždycky v jistém držení těla, jež odpovídá některé události z jejich života. Každý člověk, který se vrývá do paměti jiných lidí, vstupuje tam a ubytuje se tam se zvláštním přívlastkem, jenž mu připadl v jednom okamžiku jeho života, a ostatek jeho života jeví se skoro jako podrobnost. Bod ten vše převyšuje, ostatek je ve stínu. Klíče a převrácený kříž jsou vždy znakem svatého Petra; orel a péro neopouštějí svatého Jana; svatý Roch a svatý Karel Boromejský jsou neodlučitelní od morem nakažených, jež ošetřovali; Lazar jest nesmrtelným obrazem vzkříšení, a Magdalena pokání. Magdalena nemůže býti v historické vzpomínce odloučena od svých slz, jako Lazar od pohybu, jímž povstal ze hrobu.

Kdyby někdo hledal, čím jest charakterisován svatý Goar, kdyby nějaký malíř se mne ptal, ke kterému okamžiku jeho života se má obrátiti, aby jej zobrazil na plátně, odpověděl bych umělci, kdybych věřil, že jest s to, aby uskutečnil můj návrh:

»Zobraz svatého Goara, jak zavěšuje svůj plášť na sluneční paprsek.«

Není nic prostšího na světě, a přece by to zde bylo nesmírnou nesnadností pro malíře. Sem směřovati má duch, totiž k prostotě.

Opakuji tu historickou pravdu, již jsem jinde prohlásil: skoro vždycky víře a prostotě, více než jiným ctnostem, přidělena je činnost zázračná. Když Ježíš Kristus

vyvolil svatého Petra k jeho nejvyššímu úřadu, řekl mu: »Petře, miluješ mě?« Ale když obrací se k nemocným, otázka je docela jiná. Neříká nemocným: Milujete mě? Říká: Věříte? Je to zpravidla víra, kterou vzbuzuje, ne láska, jedná-li se o to, aby se ukázala jeho moc. A největší divotvorci nejsou snad největšími rozjímateli, jsou to snad nejprostší věřící.

Svatý Goar byl současníkem Chlotara I., syna Chlodvíkova. Třeba se pohrouziti do hloubi věků, abyste našli dějiny tohoto zhanobeného muže. Ale věky, jedná-li se o světce, zdají se zmenšovati vzdálenost, na místě, aby ji zvětšovaly. Vidíme je lépe z veliké dálky. Blízkost je skrývá, vzdálenost je ukazuje. Nikdo není prorokem ve své vlasti; přiblížení, jež nastává v čase, způsobuje též výsledek, jako přiblížení, jež nastává v prostoru: skrývá a zmenšuje věci neobyčejné. Svátý Goar byl tedy současníkem Chlotarovým.

Svatý Goar, jsa již knězem, chtěl se státi poustevníkem. Dal si postaviti poustevnu na březích Rýna, několik hodin cesty od Trevíru. Modloslužba klamala ještě kolem něho mnoho lidí a mnoho obětí vyžadovala. Země byla skoro barbarská.

Svatý Goar kázal a uzdravoval. Znamení kříže a vzývání jména Ježíšova byly jeho vyvolené zbraně. Jeho poustevna byla velice navštěvována poutníky. Svátý Goar měl zvláštní náklonnost k pohostinství. Bezpochyby že se rozpomínal na slova svatého Pavla. Přijímal a rád přijímal poutníky; uváděl je do tajemství svého příbytku a své duše. Po mši zval je ku stolu; jedl s nimi a rozmlouval o věcech božských.

Tato okolnost to byla, jež rozšířila kolem svatého Goara zprvu temnotu, potom světlo. Dvě osoby, jež viděly kolem jeho stolu množství poutníků, udaly jej u biskupa. »Goar,« pravily, »udělal ze své poustevny pravou hospodu. Proti zvyku poustevníků, kteří nejedí obyčejně než v poledne, nebo až po nešporách, tento jí časně ráno s davem pocestných a podíl bere na výtečných hodech, jež strojí svým hostům. Je pravda, že káže; ale jeho kázání skrývá zrakům lidským jeho nestřídmost, možná i jeho opilství. Je třeba, aby biskup upozornil a povolal k sobě Goara, vyslechl jej a učinil přítrž tomu ochabnutí kázně, jež by se rozšířilo v celé diecési.«

Ale stala se podivná věc: obě horlivé osoby ztratily cestou potraviny, jež byly vzaly s sebou: byly trýzněny hladem i žízní; zemdlenost jim bránila, aby pobodly své koně: jeden z nich spadl na zem polomrtvý a oba čekali, až přijde jejich oběť, jež přicházela pěšky. Goar je posilnil, uzdravil a donutil je vážit si od té doby lásky k bližnímu. Pojedli na cestě, což předtím nechtěli učiniti v poustevně, a běželi do Trevíru slavit ctnosti Goarovy. Biskup, jenž je viděl odcházeti jako nepřátele světcovy, a jenž je viděl přicházeti jako obdivovatele téhož světce, nařídil, aby byl přiveden Goar do poradní síně, doprostřed shromážděného kněžstva. Goar přišed do Trevíru, odebral se nejprve do kostela.

Když se byl pomodlil, vešel do biskupského paláce; zdá se, že vešel nejprve do nějaké předsíně, kde chtěl nechat svou kápi; ale nevěda dobře, kam by ji pověsil, zavěsil ji na paprsek sluneční, a kápě zůstala zavěšena před zraky všech okolostojících. Tu jest podivná a prostá

scéna, o níž můžeme rozjímati přes čas a prostor. Zde může nás prostota v něčem poučiti: svatý Goar nezpozoroval, co byl učinil. Zavěsil svou kápi na prvý nahodilý předmět, ani se nedívaje. Myslil, že to je hůl. Shledalo se, že to byl paprsek sluneční. Ale je zajisté dovoleno klamati se tímto způsobem.

Co se týče obědů strojených poutníkům, svatý Goar prohlásil, že jest bludem klásti veškeru dokonalost v půst a zdrželivost, a že je mnohem dokonalejší milosrdenství.

Vaudelbert, slavný řeholník, napsal jeho život; právě jeho svědectví dovolává se P. Giry. Surius také napsal obšírný život svatého Goara; celé církevní podání jest plno slavných trestů, jež stihly ty, kteří pohrdali světce za jeho života anebo po jeho smrti. Byl vystavěn nejprve blízko jeho poustevny kostelíček, kde jej pochovali. Potom Pipin Krátký, otec Karla Velikého, dal tam vystavěti větší. Podání, uváděné a sebrané P. Giry, vypravuje, že ti, kteří šli kolem toho chrámu a nevzdali čest světci, byli potrestáni za svou nedbalost. Zdá se, že Karel Veliký zakusil pravdu tohoto podání. Jeho dva synové a císařovna zakusili v opačném smyslu moc svatého Goara. Císařovna byla zbavena v jeho chrámě hrozného a nevyléčitelného bolení zubů.

Svatý Eliáš.

Uvažovali jsme před chvílí o Janu Křtiteli. Svátek Eliášův, určený na dvacátý červenec, otevírá nám tentýž obzor. Ale tento obzor roste, stoupá-li se na horu. Studovali jsme z něho sotva několik podrobností. Celek, jenž bude jedním z divadel věčnosti, zaslouží pohledů staletí.

Za onoho času země zaslíbená, země, ke které táhl Mojžíš, země daná Josuovi, byla rozdělena ve dvě království. Israel klaněl se zlatému teleti, Israel klaněl se Bálovi. Achab a Jezabel ustanovili osm set padesát kněží, aby přinášeli oběti tomuto uctívanému démonu Šimonejských. Eliáš přišel k Achabovi, ozbrojen duchem svým, duchem horlivosti, duchem slávy, duchem pomsty za porušení Jednoty Boží! »Živť jest Hospodin, Bůh Israelský!« řekl prorok modloslužebníkovi, »že nebude za těchto let ani rosy, ani deště, dokavad to neřeknu.«

A odešel na poušť, kde krkavci dostali rozkaz jej živiti, na poušť, jako Jan Křtitel, a pil z potoka. A nebe bylo kamenné a země byla vyprahlá. Ona jakási klatba, vyřčená Eliášem v duchu a velebnosti Páně, odňala živlům jejich přirozenou úrodnost: cosi jako interdikt spočívalo na tvorstvu. A potok, z něhož sám Eliáš pil, vyschl jako všechny potoky, a prorok pocítil tíhu vlastního slova svého. Bůh poslal jej do Sarepty, upozorňuje ho, že vdově jedné bylo přikázáno, aby jej živila. Nalezl ji, ona sbírá dříví a má už jen hrstku mouky doma. »Hle, co mi zbývá,« praví, »pro syna mého a pro mě; potom zemřeme hlady.« - »Udělej mi z té mouky malý podpopelný chléb,«

vece Eliáš, »sobě pak a synu svému uděláš potom. Neubudeš nikdy mouky, aniž oleje tvého až do deště.«

Ale stala se věc nepředvídaná: syn vdovy zemřel. A ta zahrnula Eliáše výčitkami, a Eliáš poslal k Bohu výčitky té ženy. »Dej mi syna svého,« řekl k ní. Dala mu ho a on jej položil na lůžko své, a jeho modlitba důvěrná a odvážná zazněla věky jako křik zoufalství a jako křik naděje. »Hospodine,« volal, »Hospodine, tato vdova, tato vdova dává mně výživu, a Ty jsi umořil syna jejího, zatím co jsem hostem jejím.« I položil se nad pacholetem po třikrát, a volal řka: »Hospodine, Bože můj, prosím, nechť se navrátí duše pacholete tohoto do vnitřností jeho!« A život se vrátil. A dal je vdově: »Hle, živ jest syn tvůj.« I řekla žena k Eliášovi: »Ty's opravdu muž Boží.«

Toto vzkříšení jest prvé, o němž dějiny činí zmínku. Smrt, až do toho dne, byla nepřemožitelnou.

Zatím sucho a hlad řádily v Israeli čím dále tím více. Většina proroků byla mrtva. Achab a Jezabel, zakazující pod trestem smrti slovo pravdy, vyhubili spravedlnost a světlo. Zločiny a rány množily se jedny pro druhé, aniž se hojily a pronikaly. Eliáš byl ohromen účinky svého hněvu. Nebe bylo kovové. Proroku, jenž je byl uzavřel, bylo uloženo, aby je znovu otevřel.

Zde se odehrává jedno z velikých dramát dějin lidských, a odvážili bychom se říci: jedno z velikých dramát dějin božských; podivné drama, kde protiklad hraje hroznou úlohu, kde přirozenost lidská zjevuje se nám zprvu v ruce Boží, potom v své vlastní ruce, zprvu podpírána, potom opuštěna; a my chápeme slovo svatého Jakoba: »Eliáš byl muž nám podobný.«

Leonardo da Vinci: Svatá Anna

Vizme z počátku Eliáše v ruce Boží.

Ukáže se samojediný před Achabem, mužem ukrutným a všemocným, před svým úhlavním nepřítelem, před Achabem, jenž donutil proroky, aby se skrývali v hlubinách pouště a jeskyň. »Zdaliž ty nejsi ten,« řekl netvor, »kterýž kormoutíš po tři léta mé království?« - »Nikoli,« vece Eliáš, »já to nejsem; tys to. Tys to, jenž kormoutíš království své, ty jsi to a tvé pokolení, tys to, odpadlík a modloslužebník. Ale však nyní chci ku pomoci přispěti Israeli. Shromažď lid, svolaj kněze Bálovy.«

Když byl shromážděn lid, jakož i kněží Bálovi: »I dokavadž kulhati budete na dvě strany?« praví Eliáš, »třeba se rozhodnouti. Jest-liť Hospodin Bohem, následujtež ho; pak-li Bál, následujtež ho. Já jsem samotný pozůstal prorok Hospodinův: proroků pak Bálových jest čtyři sta a padesát mužů. Nechť jsou nám dáni dva voli, oni nechť vyberou sobě vola jednoho, já vezmu druhého. Každý z nás ať vloží svého na dříví, ohně nepodkládaje. Každý z nás vzývati bude Boha svého, a uvidíme, kdy oheň s nebe sestoupí.«

Kněží Bálovi započali. Bylo za jitra. Modlili se až do poledne. Ale nebylo odpovědi, Bál nedával znamení života.

»Křičte hlasem vyšším,« říkal Eliáš, »snad je bůh váš na cestě. Snad jest v rozmlouvání. Snad spí; třeba jej probuditi.«

Kněží Bálovi řezali se na konec svými noži. Krev jejich tekla, ale oheň shůry nepadal.

Eliáš vzdělal oltář z dvanácti hrubých kamenů, jež představovaly dvanácte pokolení Israelských. Narovnal

dříví na oltář a nalil vody na místo ohně kolem dokola. Potom položil vola na tento na rychlo upravený oltář a zvolal: »Hospodine, Bože Abrahamův, Isákův a Jakubův, ukaž dnes, že jsi ty Bůh v Israeli, a já že jsem služebník tvůj a že jsem podle přikázání tvého učinil všechny věci tyto!«

I spadl oheň s nebe a spálil oběť zápalnou, dříví, kamení, prst i vodu též, vodu rozlitou kolem oltáře. Lid padl na tvář svou; potom kněží Bálovi byli zjímáni a pobiti u potoka Kison.

Po popravě řekl Eliáš k Achabovi: »Nyní jez a pij, nebo spadne veliký déšť.« A prorok provázen svým služebníkem, vystoupil na vrch Karmelu, a skloniv se k zemi, položil tvář svou mezi kolena svá a řekl: »Vstup a pohled' proti moři.« Služebník šel a vrátil se. »Nic nevidím,« pravil, a tak stalo se šestkrát. Po sedmé řekl: »Vidím obláček jako šlépěje člověka, který vystupuje z moře.«

A za chvíli potom spadl déšť v proudech.

Třeba zachytiti všechny vztahy viditelného i neviditelného, abychom změřili váhu a cenu věcí. Déšť, jejž Eliáš vysvobodil z vězení, kde čekal po tři léta na jeho budoucí rozkazy, přikovaný jeho rozkazy minulými, tento déšť znamenal vtělení Slova, a obláček byl obrazem Panny.

Ale hle, jak scéna se mění. Jezabel, zvěděvši o smrti svých kněží, rozlítla se. I poslala sama posla k Eliášovi, aby mu řekl: »Přísahám skrze své bohy: zítra dojdeš téhož osudu.« Zde lze přirozenosti lidské pozorovati zázrak slabosti. Hle, ten zázrak: Eliáš se třásl strachem.

Třásl se a utekl. Třásl se strachem neslýchaným, jež Písmo dává nám tušiti při vší své střízlivosti, ale jež starobylá podání zachovala jako památník lidské slabosti. Tento děs byl skoro oslavován od starých. Bylo řečeno, že Eliáš měl strach nade všechno, co může vysloveno býti. Bylo řečeno, že ohnivý vůz byl přivolán přemírou jeho děsu, a že, nemoha více snést zděšení země, odnesen byl daleko od ní, aby byl chráněn před jejími hrozbami. Přemíra jeho děsu jako by obdržela křídla, aby odlétl, a jeho křídly jako by byla kola ohnivého vozu. Toto prastaré podání, zaznamenané ve staré, velice památné knize, jest jedním z nejvzácnějších dokladů, jež máme o lidské povaze. Eliáš, jenž právě vzkřísil syna vdovina, Eliáš, první vítěz nad smrtí, Eliáš, jehož slávu samo Písmo slaviti mělo, Eliáš, jenž vzdoroval Achabovi a zahanbil ho, Eliáš, jenž zavřel a znovu otevřel nebesa, Eliáš, jenž způsobil, že zprvu oheň, pak voda shůry spadla, Eliáš, jehož jméno znamená Pán a Hospodin, Eliáš třásl se strachem, jak nikdy snad člověk se netřásl, před hrozbou ženy, jejíž obhájce byl zahanbil a zmařil. A nařikal na poušti a posadil se, žádaje si umříti. A přece byla to právě smrt, před kterou prchal, a Písmo na odiv staví nám jeho slabosti jako slabosti svatého Petra, a srdce lidské jeví se nám tím, čím jest: děsnou nádobou nestálosti!

I byl sám sobě na obtíž a počal se sobě oškliviti, i usedl pod jalovcem, aby zemřel. A aj anděl Hospodinův dotekl se ho ve spánku, a řekl jemu: »Vstaň, a pojez!« Eliáš otevřel oči a uviděl vedle sebe podpopelný chléb a nádobu vody. »Vstaň a pojez,« řekl mu posel Hospodinův, »nebo

dlouhou cestu máš ještě před sebou.« Eliáš *v síle pokrmu toho*, praví Písmo, šel čtyřicet dní a čtyřicet nocí až na horu Boží Horeb.

Horeb znamená vidění. Po slabosti a poušti, Eliáš přicházel k hoře Vidění. A Hospodin mu řekl: »Co zde děláš, Eliáši?« A prorok odpověděl:

»Horlivostí horlil jsem pro Hospodina Boha zástupů, nebo opustili úmluvu tvou synové israelští: oltáře tvé zbořili, proroky tvé pobili mečem, zůstal jsem já sám, a hledají života mého, aby mi jej odňali.«

»Vyjdiž,« řekl Hospodin, »a stůj na hoře před Hospodinem, před tváří mou.«

Je to velkolepá scéna. Hospodin půjde tudy. Zdvihá se strašný vichor a rozráží skály, ale nebyl v tom větru Hospodin. A po bouři zemětřesení, a nebyl v něm Hospodin. A po zemětřesení oheň, ale nebyl v ohni Hospodin; ale malý vánek povstává, větřík tichý.

A prorok vzal svůj plášť, aby zaobalil hlavu svou.

Zvláštní, hluboké a skoro děsivé zamlčení obestírá tento okamžik a tichý větřík a to, co v sobě choval. Poznáváme to jen po jeho výsledcích. Eliáš vzal svůj plášť, aby zahalil hlavu svou. Ničeho více o tom nevíme; ale nejobrovštější úsilí člověka neproniklo by dále a neobsahovala by tolik věcí jak toto slůvko. Tušíme, že slovo, jež toto praví, vzdává se naděje vůbec co říci a utíká se v nekonečně maličké, pohrouženo jsouc ve hrůzu z nekonečně velikého.

Pak nařídil mu Hospodin, aby pomazal Hazaele za krále nad Syrií a Jehu za krále Israelského a Elisea za proroka Hospodinova. Potkal tohoto an oral zemi dva-

náctěm spřežením volův a vrhl plášť svůj na něho, jehož tajemné doteknutí jej změnilo v člověka jiného: oráč stal se prorokem a nástupcem prorokovým. To bylo tenkrát, když Jezabel vzala vinici Nábothovu. Hluboký smysl této podrobnosti ukáže se docela až v údolí Josafat. Vinice Nábothova: což je zdánlivě nepatrnějšího? Eliáš znovu vyhledá Achaba. Zmužilost se opět proroku vrátila. Jezabel pomluvila Nábotha a zbavila se ho.

»Králi,« řekl Eliáš Achabovi, »zabil jsi, nad to i vládl jsi; ale poslyš hrozné slovo Hospodinovo. Na tom místě, na kterémž lízali psi krev Nábothovu, i tvou krev také lízati budou.« Achab byl raněn střelou, psi lízali jeho krev. Jezabel byla svržena dolů s výše svého paláce. »Pochovejte tu zlořečenou,« řekl Jehu, »neboť jest dcera královská.« A když šli, aby ji pochovali, nenalezli než lebku a konce nohou a rukou. Psi sežrali ostatek.

Koňská kopyta ji pošlapala nejprve, potom zuby psů ji žraly, a ti, kteří šli tudy, viděli konce prstů jejích, do tří čtvrtin sežraných a řekli mezi sebou: »To-li jest ta Jezabel?«

Náboth byl pomstěn. Náboth, toť chudý. Poznamenal jsem již kdesi, jakým způsobem chud'as a Bůh jsou spojeni.*)

Ochoziáš dopustil se chyby. Poslal zeptat se Bělzebuba na osud, jenž by jej očekával. Eliáš vyšel vstříc jeho poslům. »Zdaliž není Boha v Israeli,« pravil, »že dotazujete se Belzebuba? Král zemře, poněvadž se jej dotazoval.«

*) Den Páně.

Král poslal důstojníka s padesáti muži, aby se zmocnil proroka. »Člověče Boží,« řekl důstojník, »král rozkázal, abys sestoupil s hory.«

A prorok odpověděl: »Jestliže jsem člověk Boží, ať oheň nebeský sžije tebe i tvé.« A oheň sestoupil s nebe a scéna ta udála se ještě dvakrát.

Blížila se chvíle poslední, Eliáš měl opustiti zemi. Obecně znamená *opustiti zemi* tolik, co umřítí; ale zde jsme u výjimky.

»Posed' tuto,« řekl Eliáš k Eliseovi, »neboť Hospodin posílá mne do Jericha.« - »Nespustím se tebe,« řekl Eliseus.

A synové proroctví přistoupili k Eliseovi a řekli jemu: »Eliáš chystá se opustiti zemi.« - »I já vím,« řekl Eliseus, »mlčte!«

Eliáš rozdělil Jordán, doteknuv se ho svým pláštěm a když byl přešel řeku, řekl k Eliseovi: »Co chceš, abych ti dal?« - »Prosím, aby byl ve mně dvojnásobně duch tvůj,« odpověděl Eliseus. » »Nesnadné's věci požádal,« řekl Eliáš, »avšak jestli uzříš mne, když vzat budu od tebe, stanet' se tobě, co jsi žádal.«

A aj, vůz ohnivý a koně ohniví rozdělili obadva od sebe a Eliáš byl odnesen u vichru. »Otče můj, otče můj,« volal Eliseus, »voze israelský a vozataji jeho!«

A viděl, jak zmizel Eliáš, a plášť jeho spadl k nohám Eliseovým.

I udeřil Jordán pláštěm, a když Jordán odporoval, Eliseus rozhorlil se nad jeho neposlušností: »Kdež jest Hospodin, Bůh Eliášův, také nyní?« A po druhé Jordán se otevřel.

Eliáš odešel, aby čekal tam nahoře na chvíli, kdy přijde oznámit druhé příchod.

A Petr, Jakub a Jan viděli jej potom s Mojžíšem na Táboře.

Únos Eliáše jest podle všech vykladačů písma obrazem Nanebevstoupení. Nuže, andělé řekli apoštolům: »Ježíš Kristus, kterýž nyní vzat jest s očí vašich do nebe, tak jednou opět přijde.«

Nanebevstoupení a poslední soud jsou tedy vespolek v tajemném vztahu. Eliáš, který jest obrazem Nanebevstoupení, je zároveň předchůdcem posledního soudu. Tak harmonie na sebe volají a sobě odpovídají. Tento Eliáš, jehož chvalořečníkem se učinil Duch Svatý, rozprostírá svůj stín nad historií světa. Prolil vodu, krev a oheň za Starého Zákona. Zjevil se na hoře Tábor. Jest předchůdcem druhého příchodu a řád karmelský jej uznal za svého zakladatele.

Řád karmelitánů se zbudoval na kameni, jejž položil Eliáš, a svatý Jan i svatá Terezie se již připravovali v dáli věků; a když oheň s nebe spadl na oběť prorokovu, mnohem hlubší zrak, než je náš, byl by uviděl zářiti v Bohu jejich věčné předurčení, plné korun a paprsků, plné hromů a blesků.

Svatá Anna.

Život svaté Anny je málo znám, mlčení obklopuje její postavu. Toto mlčení je hluboké, majestátní, vznešené jako mlčení svatostánku; toto mlčení je neznámou chválou, a já ho nechci porušiti. Ale toto mlčení je prostranné, a já se chci pokusit jím proběhnouti. Hluk kroků, které zaznívají chrámem, na kameni a pod klenbami, podobá se modlitbě. Procházejme se chvíli v tomto chrámě.

Svatá Anna se zdá ukryta za blesky světla, jako za neproniknutelnou záclonou. Abychom ji uviděli, třeba dívati se skrz nevyzpytatelná tajemství, jež brání zraku. Neposkvrněné početí jest jí hradbou proti pohledům země. Anna se ztrácí za Marií.

Kdokoli četl dějiny, tuší důležitý význam jmen. Jméno svaté Anny jest tajemstvím právě tím zajímavějším, čím méně často si ho kdo povšimne. Anna znamená po hebrejsku: milost, láska, modlitba.

Nuže, jméno Anna bylo dáno více ženám, jež obdržely děti po mnoha modlitbách a jež je předem zasvětily Bohu. Tyto shody nejsou výsledkem náhody.

Tak nejprve ve Starém Zákoně vizme Annu, matku Samuelovu. Je těžko čísti bez dojmů toto vypravování, tak živé, že domníváme se býti přítomni události, o níž se vypravuje. Modlitba Anny byla usilovná, hluboká, tajná. Její rty se pohybovaly, jejího hlasu nebylo slyšeti. Cizí člověk, ten, jenž nezná ani tajemství člověka, ani tajemství Boží, dívá se na ni a myslí, že je opilá. Klam podivný sám sebou, velkolepý ve svém významu, bohatý

poučením, klam stejně věcný i symbolický, historický i prorocký. Kolikrát již, od doby Anny, matky Samuelovy, kolikrát cizinec, to jest nepřítel, *Hostis*, zmátl si nadšení božské s opilstvím! Toto podivuhodné matení věcí vyšších s nižšími než je člověk, jest jednou z charakteristických známek duševního zaslepení. Člověk potřebuje vysvětlení; vůči neznámému hledá rozluštění hádanky. Tato žena pohybuje rtoma, a já ji neslyším mluvit. Co je jí? A člověk hledá vysvětlení v okruhu jemu známých věcí. A čím jest tajemství vyšší, tím raději je zneuctí, vzpírá-li se mu pokloniti; a aby je lépe zneuctil, vyhledá právě nejnižší výklad, jenž se mu hodí, aby se proti neznámému, jež jej ohrožuje, utekl na místo nepřístupnější.

A odpověď Anny:

»Vína i všeho, co opojiti může, nepila jsem, ale vylila jsem duši svou před obličejem Hospodinovým.«

Žádné stupňování, žádná opatrnost, žádná příprava, žádný přechod od myšlenky k myšlence, žádný strach, žádná okázalost! Tato odpověď jest prostá, a odporující výrazy, jež obsahuje, jsou proti sobě postaveny bez vytáček a z hlubin touhy Aniny vystupuje vznešeno.

Píseň Anina po narození Samuelově má s písní Mariinou podivuhodné podobnosti; spokojím se pouhým upozorněním, abych nezašel příliš daleko.

Svaté knihy mluví dlouze o prvním Josefovi a jmenují sotva druhého. Mluví o Anně, matce Samuelově, nemluví však o Anně, matce Mariině. Řeklo by se, že slovo ustupuje, když se k němu blíží vtělení Slova. Ale toto mlčení je plno zázračných hlubin.

Každý ví, že Anna prosila po dlouhá léta za narození Mariino a zasvětila ji předem Pánu.

Jméno Anna zdá se býti, po jméně Maria, po výtce jménem matky, jménem matky, jež daruje Bohu své dítě. Jméno Anna vyskytá se vícekrát v dějinách po matce Samuelově a po matce Mariině. Prorokyně Anna je přítomna ve chvíli, kdy Ježíš Kristus jest ve chrámě.

Svatý Mikuláš, biskup myrský, měl za matku ženu, jež měla jméno Anna, a okolnosti při jeho narození mají opět ty známky a vlastnosti, s nimiž toto jméno zdá se býti ve spojení.

P. Giry praví ve svém Životě svatého Mikuláše: »Eufemius, muž bohatý, ale na výsost zbožný a milosrdný, byl jeho otcem, a Anna, sestra Mikuláše, bývalého arcibiskupa myrského, byla jeho matkou. Přišel na svět až několik let po jejich sňatku, když nedoufali více, že budou mít děti. Jejich milosrdenství k chudým obdrželo, čeho jim příroda odpírala. Nebeský posel oznámil jim tuto šťastnou novinu, a slibuje jim syna pro útěchu stáří, uvědomil je, aby mu dali jméno Mikuláš, jež znamená: »vítězství lidu«.

Zde tedy opět žena, jež má jméno Anna a jež po dlouhé neplodnosti obdrží dítě skrze modlitby své a dostává se jí andělské zprávy, že její touhy, jež přicházely od Boha, jsou vyslyšeny.

Blahoslavený Petr Fourier měl za otce Dominika Fouriera a za matku Annu Vaquartovou. Petr, jenž byl prvozeným, byl jako takový, praví P. Giry, zasvěcen Bohu od svých rodičů, kteří již od kolébky určili jej proto k službě oltáře, atd.

Je-li to náhodou, že tato matka, jež se opět jmenuje Anna, obětuje syna svého Bohu? Důležitost jmen v dějinách božských úmyslů otevírá jisté obzory na vznešenou slávu velebného Jména, na povinnou úctu ku Jménu Božímu, a čím více člověk vniká v důvěrnost věčných tajemství, tím více vzrůstá Jméno Boží v jeho duši, a tím více se hrouzí do hlubin, vedle nichž kráčí ani si jich nevšímá člověk ledabylý, jenž vyslovuje jméno Boží lehkomyšlně.

Anna, matka Mariina, je vzorem modlitby, očekávání a posvěcení. Anna a Joachim viděli, jak se otevírá před nimi, mezi jejich sňatkem a narozením Marie, životní dráha očekávání.

Neploďnost, nečestná u Židů, drtila je celou tíhou svou. Ale drtila je jinou tíhou, těžší než byla jejich tíha obyčejná. Neboť byla pro ně v přímém rozporu s jejich určením a s jejich touhou. Těžko-li snášely všechny ženy židovské neploďnost, jako druh neschopnosti, aby vstoupily do božského plánu, jako nezpůsobilost, aby vyslyšeno bylo přání národa a naroditi se mohl Messiáš, jaký zvláštní ráz musila na sebe vzíti tato bolest v srdci ženy jako Anna? Pohroužena v touhu po Messiáši, povznesena právě tou touhou k božským rozjímáním, přitažena všemohoucností k této touze panovačné, hrozné, nepřekonatelné, a jsouc zdržována v rozletu, jenž byl jejím srdcem a jejím určením, pro zvláštní neschopnost vyplniti zaslíbení, jemuž její život náležel, jsouc přitahována i odpuzována, žádala na Bohu, z rozkazu Božího, vyplnění úmyslů Božích. A pomoc Boží váhala přijíti, její modlitba stále nebyla vyslyšena, a Anna, zavěšena nad propastí,

zvedala oči k nebesům, a nebe zdálo se býti kovovým. Cítila, že jest zrozena pro dílo, jehož velikost ji drtila, jehož krása ji přitahovala, jehož láska ji pálila, a toto dílo zůstávalo prozatím nemožným. Bůh jí vnukal její modlitbu, a Bůh nevyslychal dosud modlitbu, již jí vnukal. Bůh chtěl, více než ona sama, vyplnění, za něž prosila, a Bůh neodklizoval překážku, jež zdržovala toto vyplnění. On to mohl a váhal to učiniti, on, jenž to chtěl a jenž je Bohem.

Zdání úžasného rozporu mezi vůlí Boží a během věcí musilo spočívatí těžce na Anně tíhou, již Bůh viděl: touto tíhou byla jeho ruka, a on váhal zvednouti ruku svou. Anna a Joachim byli obdivuhodně spojeni. Co měli si říci? Zdaž se pokoušeli potěšiti? Zda každý z nich skrýval svou bolest před druhým? Co osamocených modliteb asi stoupalo k nebesům s vůněmi ranními, s vůněmi poledne a s vůněmi večera! - Zatím svět šel svou cestou: národové ztápěli se v marných myšlenkách a domnívali se činiti veliké věci. Řím dával s přepychem na odiv nádhery svých posledních dnů a vykrmoval pastvu červům hrobním. Společnost pohanská, pyšnější než kdy jindy, odívala se do zastaralé rhetoriky; řečnilo se, zápasilo se, pilo, vraždilo. Marius a Sulla byli čerstvými vzpomínkami této společnosti; Nero byl její budoucností, a ona se vychloubala mocí a nepochybovala o své trvanlivosti. Zloba triumfovala ve své bezpečnosti, a její spánek byl nerušený.

A zatím Anna a Joachim modlili se v domě nebo na poli. Kdož tedy věděl, kdo tedy tušil, že tato touha tak pokorná, tak zdánlivě bezmocná, byla největší událostí,

již spatřila země, nejvyšším bodem, jehož svět byl dosáhl, a nejvyšší horou, již slunce osvětlovalo? Hlubokost hlubokostí! Jaké dějiny to čteme, čteme-li dějiny opravdové!

Tato dlouhá modlitba Anny a Joachima jest jednou z velikých vzpomínek člověčenstva, že však člověčenstvo je roztržitým, jest dobře doplniti, čeho se mu nedostává pro nepozornost. Anna znamená *milost*, a Joachim *přípravu na Pána*. Co se připravovalo po léta jejich očekávání, to jest neposkvrněné Početí Marie, Matky Boží. Neznáme-li do podrobností všechny dny, jež vyplnily ty roky, a všechny chvíle, jež vyplnily ty dny, můžeme, abychom si pomohli změřiti poněkud tuto přípravu, pozorovati dílo, jež se chystalo. Ta, jež se měla naroditi, byla Maria, Matka Boží, mistrovské dílo neposkvrněné, jež Trojice rozjímal od věčnosti v nadšení radosti. Třeba se pohrouziti na nějaký čas do hlubokosti nepochopitelného a spočinouti zraky svými na Bohu, rozjímajícím ve slově svém pravzor Matky Boží, abychom pochopili nějakým aspoň způsobem dílo, o jehož provedení se jednalo; a čím vyšším bude náš pojem, tím více pocítí, jak jest nedokonalým. Ó, Moudrosti věčná! *Ipsa conteret caput tuum* (ona potře hlavu tvou): pradávné zaslíbení, jež těšilo naše prarodiče, vznášelo se nad světem, a jeho ozvěna zaznívala zvláštním zněním na jistých místech a v jistých dobách. Ano i mimo to čisté podání zaslíbená Panna byla očekávána; Druidové mysli na ni. Pakli lesy Gallie pozdravovaly ji předem, neznajíce jejího jména, jak asi ji pozdravovala a očekávala ta, již Bůh jí za matku vyvolil! Dlouhá a nesmírná modlitba Anny a Joachima představuje mi zprvu čekání člověčenstva, čekání vědo-

mé či nevědomé, čekání pokolení Adamova, jež vzdychalo a prosilo o druhou Evu. Modlitba Anny a Joachima přenáší mne do krajiny ještě vyšší a vede mne tam, kde se nedostává slov. Vede mne do krajiny božských ustanovení, tam, kde není žádných období, tam, kde Bůh věčně rozjímá ve Slovu svém pravzor tvorů. Tehdy znova čtu slova, jež Písmo praví o Moudrosti, a pravím jako námořníci za bouře: Svatá Anno, oroduj za nás!

Když pohled s chvěním přechází od věčného pravzoru Marie v Bohu, k Marii, dceři svaté Anny, jež žila v čase, noří se ve dva oceány, a já pravím jako námořníci: Svatá Anno, oroduj za nás!

Jméno Joachim, příprava na Pána, nutí mě, abych uvedl několik řádek P. Fabra: »Jak to, že příprava zaujímá mnohem širší místo v dílech Stvořitele, než v dílech tvora? Jest to jedině ve prospěch tvora, aneb není to zjevení nějaké dokonalosti ve Tvůrci? Jest to alespoň jakýsi poznatek o jeho povaze, jenž poutá naši pozornost a jistě není bez vlivu na naše chování. Proč chystal tak dlouho svět pro obývání člověka? Jaký měl účel pravěk neoživených skal? Proč ta nesmírná období, kdy rostla obrovská vegetace, jako by nebylo nedůstojno péče jeho lásky mrhati své bohatství a svou moc pro pokolení lidská, jež se nebyla dosud zrodila? Proč země a moře byla oddělena, pak oddělena znovu, a opět a opět? K čemu byla staletá období světa, kdy ohromní netvorové plnili moře a kdy hrozné bytosti lezly po pevninách? Proč člověk zrodil se tak pozdě v té době, kdy žila tato zvířata dokonalá ve svých druzích, jež byla buď jeho předchůdci nebo jeho současníky? Proč země měla být hrobem tak

naplněným dynastiemi s trůnu svrženými a kmeny vymřelými, dříve než opravdový život, k němuž byla stvořena, byl povolán k bytí na jejím povrchu? Kdo dovede to říci? Snad nebylo tomu tak. Ale, bylo-li tak, byla to jeho vůle. Odklad Vtělení jest obdobný s tím, co geologie nám zjevuje o uspořádání a výzdobě naší oběžnice, i o opravách, jež prý byly na ní vykonány, možno-li opravami zváti to, co zajisté nebylo než vývojem nesmírné a pokojné jednotvárnosti.«*)

Tyto vznešené myšlenky P. Fabra mohou osvítiti třesavým světlem temnoty, jež zahalují svatého Joachima, přípravu Páně. Bůh připravoval v něm nový svět, nové stvoření, jež mělo se jmenovati Maria, to jest propast.

Možná, že, kdybychom slyšeli po prvé mluvit o těchto věcech, jevily by se nám u větší velebnosti. Snad by bylo třeba slýchat o nich každého dne. Snad by bylo potřebí slýchat o nich mluvit každého dne po prvé. Ti, kdož mají smysl pro věci věčné, pochopí mě. Jest jednou z výsad těchto věcí, že jsou každého dne novými, ježto každý den mohou nás pohrouziti hlouběji do svých hlubin a nás povznést výše na svých výšinách.

Ti, kteří jsou k velikým věcem určeni, snášeli obyčejně nějaký čas hanu, dříve než přišli ku slávě. Často tato hanu je v přímém odporu s druhem slávy, který je očekává. Než důkazy přízně Boží jasně probleskly, byly nějaký čas nepravděpodobnými.

V duši žijící životem nadpřirozeným jsou neobyčejné instinkty, které spočívají na neznámých hloubkách. Zpra-

*) P. Faber: Betlehem.

vidla křesťané nevědí skorem ničeho o svaté Anně: podrobnosti, jež můžeme o ní mít, nejsou ani úplné, ani obecně známé. Ale jsou-li vědomosti naše o ní nevalné, naše důvěra k ní takovou není. Málo křesťanů může změřiti, i z velmi daleka, málo křesťanů může jen pomysli na to, aby změřili tu hlubinu, kde ona žila, výšku, šířku, hloubku jejího rozjímání. Málo křesťanů upírá zraky své k výšinám, kde ona bydlila, v neznámé vzdálenosti od hluků země a od myšlenek lidských, připravujíc v pustině svojí slávy Neposkvrněné Početí; a přece křesťané jsou nakloněni k té, již neznají, prostou, nesmírnou a něžnou důvěrou. Co tuší mlhavě v ní? Velikost. A všude, kde tušíme velikost, jdeme s důvěrou. Něco nám řeklo, že velikost je milosrdnou, a že hlubokost má vždy slitování. Kdokoli cítí vznešenost někde, cítí také soucit; a kolikrát má člověk jasný pocit soucitu a nejasný pocit velikosti. Přece však tato druhá věc jest příčinou první. Čím vyšší jest pojem o Bytosti Boží, tím vyšší jest i pojem o jejím Milosrdenství. A kterak by dobrá vůle nedůvěřovala Tomu, jemuž patří sláva?

Veronese : Vidění sv. Heleny.

Svatá Helena.

Starý svět se bořil. Měl vzezření věčné ten starý svět římský, ale jeho hodina přišla. Zhroutil se pod svou vlastní tíhou. Po zhroucení přišla smrt, po smrti rozklad. Sám Tacit, jenž neměl přece než smrtelný zrak, četl již za orgie na zdech prokletého paláce *Mene Thekel Phares* odsouzených vzdělaností.

Nebylo více starého světa římského. Když byl znásilnil zákony života i zákony smrti, podlehl zákonům hniloby.

Nuže, byl ve Velké Bretani malý král, jménem Koel. Koel měl dceru, již nazvali Helena. První věc, kterou se vyznačovala, byla krása. Dějiny starověku otvírají se Helenou, ženou Menelaovou, jež roznítla válku trojskou. Dějiny starověku jakož i svět pohanský skončily skutečně Helenou, dcerou Koelovou, císařovnou, matkou Konstantinovou.

Vzájemné vztahy Východu se Západem sledovaly po dvakráte osud dvou Helen. Jim dvěma jest děkovati za zrození dvou civilizací. A v obou případech byla to krása obou Helen, jež změnila běh lidských záležitostí.

Kolem roku 275 Konstancius Chlorus, jenž byl do té doby jen vojevůdcem, cestoval po Anglii. Spatřil Helenu, byl zaujat slavnou její krásou a pojal ji za manželku.

Dle jiného podání nebyla prý princeznou, ale měla prý hostinec. Ať už se to má jakkoli s jejím narozením, Konstancius Chlorus, jakmile ji spatřil, žádal ji sobě za manželku.

První z těchto dvou podání jest nejobyčejnější, druhé

je snad historičtější. Tehdy, ježto dějiny se neznaly, vše zdálo se býti jasným: nepochybovalo se o ničem, poněvadž všecko bylo neznámo. Historie vykládala se mužům jako děvčátkům v ústavech. Nyní chceme znáti historii pravou a živou, historii skutečnou a ne blouznivou. A studujeme-li důkladně, zříme, jak vznikají nejasnosti a nesrozumitelnosti.

Konstantin se narodil. Zdá se býti jisto, že Konstantinus Chlorus zapudil Helenu, když dosedl na trůn. Ale také je jisto, že ve chvíli své smrti zbavil syny své druhé ženy trůnu, a že dal říši Konstantinu.

Ale ve které době stala se Helena svatou Helenou? Kdy stala se křesťankou? V této příčině jsme v úplné temnosti. Příběh jeden, pravděpodobně podvržený, předvádí nám ji ještě jako pohanku ve chvíli, kdy Konstantin povýšil křesťanství na trůn. Eusebius Cesarejský přidává se k tomuto podání. Bylo však vyvráceno svatým Paulinem, biskupem nolským, bývalým prefektem římským a konsulem. Podle svatého Paulina, který jest nám v této příčině nejvážnější autoritou, byla to naopak svatá Helena, jež obrátila Konstantina.

Nezávisle na důvodech historických a autoritě svatého Paulina, přidávám se k tomuto mínění, pohnut a přesvědčen hlubším důvodem.

Vizme jeden ze zákonů dějin: *Každá důležitá událost počíná nějakou ženou.* Žena strhne s sebou muže, žena dává život nebo smrt. Odpovídá to povaze věcí, že Helena strhne s sebou Konstantina. Příčí se povaze věcí, že by byl Konstantin strhl s sebou Helenu. Události mají zdánlivý bod východu, jímž je muž. Mají skutečný bod

východu, a tím je žena. To jest především pravdou o událostech náboženských.

Konečně Konstantin spatřil Labarum: *In hoc signo vinces*, v tomto znamení zvítězíš. Kříž zjevil se sám od sebe. Ukázal se býti znamením vítězství a stal se praporem národů. Co by se bylo přihodilo, kdyby byl Konstantin zůstal naprosto věrným? Co by se bylo přihodilo, kdyby dějiny na místě Konstantin byly napsaly svatý Konstantin? Co by se bylo přihodilo, kdyby slovo, jež kanonisuje, bylo zasáhlo tohoto podivného muže? Tvářnost světa by se byla změnila. Budoucí věky by se byly koupaly v zoře, která jim chybí. První císař křesťanský měl býti velikým v každé příčině. Bylo zapotřebí, aby se ho křesťanství zmocnilo, jej docela vyučilo, a aby on vyučil svou říši; a to se mohlo státi. Ale on nevyhověl nesmírnosti svého postavení. První císař křesťanský byl povinen dějinám příkladem, jehož mu nedal. Byl povinen své lidské rodině dědictvím, jehož jí nezanechal. Byl povinen paměti pokolení pokladem vzpomínek, jenž zhybnul, dříve než se zrodil, a rozpadl se, dříve než se utvořil. Ježto jeho křesťanství bylo zevnější, mělké, nedokonalé, Konstantin vytvořil svět zevně, povrchně, nedokonale křesťanský; neboť tehdy mohl říci:

Regis ad exemplar totus componitur orbis. (Podle příkladu králova celý okrsek země se řídí.) A povrchní křesťanství tohoto povrchního světa nemělo síly vyučiti budoucnost, a snad v tuto chvíli (pravím snad, mělo by se říci určitě) Evropa trpí za nevěrnosti svého mládí; Východ a Západ trpí za poklesky muže, který měl jedné chvíle ve své mocné a křehké ruce hroznou moc, aby je

smířil. Hroznou, skutečně, poněvadž jí užil toliko velmi nedokonale.

Nebyla tam než jediná postava, jež zůstane provždy bělostnou: to byla císařovna matka. Svatá Helena užila veškerého svého vlivu na císaře a na císařství. Tento vliv byl patrný, ale řeklo by se, že Konstantin, jenž ji často poslouchal, především ji poslechl, když se jednalo o vystavění hmotných chrámů, chrámů kamenných. Zajiště bylo to mnoho, ale bylo to nedostatečné. Chrámy model byly zavřeny, stavěly se kostely katolické.

Zatím objevil se Arius, ten Arius, jenž byl po výtce sofistou, člověk zchytralý, podvodný, Arius, jenž byl osobním nepřítelem, důvěrným nepřítelem pravdy. Biskupové sešli se v Niceji. Veliký hlas svatého Athanasia vydal svědectví, jež věky opakují. Lidská ústa naučila se jeho Kredu. Konstantin objevil se na koncilu. Athanasius, jenž byl teprve jáhnem, dosáhl nad Ariany nesmrtelného vítězství, jež mu přineslo mezi tolika jinými poctami nesmiřitelné záští jeho nepřátel. Toto záští obrátilo se k císaři, aby pronásledoval bohoslovce. Athanasius, povolán od té doby na stolec alexandrijský, byl obžalován u Konstantina. A Konstantin, první císař křesťanský, Konstantin, jenž byl slyšel na sněmu nicejském slova věčné pravdy, a jenž je byl přijal z úst Athanasiových, Konstantin, syn svaté Heleny, povolil. Athanasius, byv obžalován, žádal ho o slyšení, ale nemohl je obdržeti. Ariané získali stráž paláce, jež zabránily světcům, aby se nepřiblížili. Athanasius, zbavený úřadu a odsouzený svými pomluvači, počkal si na císaře v jedné ulici a chytnuv se ho cestou, pravil: »Pane, nežádám než jediné věci: aby ti,

kterí mě odsoudili, dostavili se před Vaše Veličenstvo, abych je zahanbil ve Vaší přítomnosti!«

Ale Konstantin byl sveden. Odsoudil svatého Athanasia do vyhnanství. »Hospodin,« odpověděl svatý Athanasius, »rozsoudí mezi Vámi a mnou.« Hospodin vskutku rozsoudil: slova svatého Athanasia trvají věčně. Co se stalo s říší Konstantinovou? Svatý Antonín z nitra své pouště psal císaři ve prospěch svatého Athanasia, a psal marně. Poslání Konstantinovo selhalo. Tíha té zrady dolehla na celý svět.

Svatá Helena, jež měla na duchovní život císařství značný vliv, chtěla se vydati na cestu do Jerusalema, aby našla pravý kříž.

Konstantin byl spatřil *Labarum*. Matka jeho cítila se puzena k tomu, aby vyhledala opět hmotný nástroj, jehož duchovní moc byla zjevena jejímu synu. Myslíme-li na to, co je tajemného ve hmotných předmětech a v duchovní moci, jež může býti s nimi spojena, tu užasneme nad počtem veřejných a zvláštních dobrodiní, za něž jsme díky povinni svaté Heleně. Cesta do Jerusalema, ještě dnes nesnadná, byla tehdy skoro nemožnou. Svatá Helena nebyla už mladá. Stavění chrámů, k čemuž skutečně povolána byla, zaměstnávalo ji na této cestě, jako ji všude zaměstnávalo. Dala vystavěti chrám v Betlémě. jiný na Kalvarii a jiný na hoře Olivetské. Konstantin otevřel své poklady a vyzval matku, aby z nich čerpala. Jistá velkomyslnost provázel vždy tohoto zvláštního člověka.

Co se týče svaté Heleny, pronikala vždy důvěrněji do ducha tajemství. Shromáždívši panny jerusalemské, vy-

strojila jim velikou hostinu, při níž jim posluhovala jako služka. Jaký dojem asi učinil takový skutek na tu modloslužebnou a ukrutnou společnost, jež byla tak opovrhovala svými otroky a tak se klaněla svým pánům!

Znovunalezení pravého kříže nebylo podnikem jen tak snadným.

Kříž nahradil orly na praporech císařských. Veřejné říšské peníze byly označeny jeho obrazem. Po porážce Maxentiově dal se Konstantin vyobraziti, jak drží v ruce zlaté říšské jablko, opatřené nahoře křížem. Vděčnost Konstantinova ku Kříži, jímž byl zvítězil, byla upřímná, ale obmezená. Byla to vděčnost barbara, vděčnost která příliš ulpívala na zevnější nádheře. Tato vděčnost, jež ho neuchránila před nespravedlností, nepronikla samo nitro duše a vlády. Ale v rodině císařské byla světice, a ta měla vidění. Svatá Helena byla poučena zjevením o místě, kde byl zahrabán pravý kříž. Dala kopati na označeném místě, a dělníci našli několik hřebů a tři kříže. Kříže dvou lotrů byly v jedné hromadě s křížem Ježíše Krista. Kterak je rozeznati? Svatý Makarius, patriarcha jerusalemský, přispěl na pomoc svaté Heleně. Shromáždil veškeren lid, nařídil mu, aby se modlil, a dal dotéknouti se prvním křížem umírající ženy, které lékaři nedávali už žádné naděje na uzdravení. Nemocná necítí ničeho; pak se jí dotknou druhým křížem, nemocná zase nic necítí; potom přiloží třetí kříž, a nemocná je uzdravena. O tomto uzdravení mluví Rufin a svatý Theofan. Svatý Paulin mluví o vzkříšení mrtvého; Nicefor potvrzuje oba zázraky.

Svatá Helena poslala hřeby Konstantinovi. Dřevo kří-

že ponechala v Jerusalemě. Později, když se zmocnili města nevěřící, chtěli spáliti tuto znamenitou relikvii, vyrvanou z nitra země přičiněním svaté Heleny, a zásluhou Heraklia z rukou Peršanů. Tehdy Církev rozdělila Kříž, aby zmenšeno bylo i nebezpečení ztráty a aby snad celý neshořel. Král gruzinský dostal z něho úlomek; jeho žena poslala jej později do Francie, a Notre-Dame v Paříži jej dosud chová.

Svatý Kříž byl v následujících stoletích znova a znova rozdělován.

Svatá Helena, když byla dílo své dokončila, opustila Jerusalemem. Ale celá její cesta byla proslavena dobrými skutky jejími. Všude, kudy kráčela, stavěla nějaký chrám, pomáhala chudým, těšila nešťastné, otvírala dveře žalářů. Osvobození zajatců, zdá se, bylo jedním z jejích děl a jedním z jejích slavných skutků. Jest mnoho svobody a velkomyslnosti v povaze svaté Heleny. Císařovna měla ruce otevřeny: kudy kráčela, činila dobro.

Konstantin přijal okázale svoji matku; pro sebe nechal si velmi maličkou částičku kříže a městu Římu dal značný díl. Svatá Helena chtěla sama do Říma donést dar Konstantinův. Cesta její byla označena zvláštní příhodou. Jedouc přes moře Adrijské, uslyšela císařovna vypravovat o hrůzných ztroskotáních, kterých toto moře bylo divadlem, a dojem, jež to na ni učinilo, byl tak hluboký, že hodila do vody jeden z hřebů Ježíšových, jeden z hřebů, jež nesla z Jerusalema. Chtěla utišiti navždy bouře tohoto nebezpečného moře, a zdá se, že se jí to podařilo. Svatý Řehoř Tourský, jenž uvádí tuto příhodu v knize *Sláva mučedníků*, v VI. kap., dodává, že od toho dne mo-

ře Adrijské změnilo svou povahu a ztratilo svou zuřivost.

To byla poslední cesta svaté Heleny. Nicefor praví výslovně, že zemřela v Římě. Její syn a její vnukové, uslyševše zprávu o její nemoci, přijeli asi za ní. Konstantin a jeho synové, které už byl prohlásil za císaře, obklopili lůžko matky císařovny. Ta naposledy přimlouvala se u Konstantina, důtklivě ho prosíc, aby měl péči o Církev a o Spravedlnost. Dala mu konečně své poslední požehnání, a když zemřela její ruka byla v ruce císařově.

Její tělo uloženo bylo s velikou nádherou v hrobě porfyrovém.

Co se týče ostatků svaté Heleny, o jejich osudu panuje největší nejistota. Podle Nicefora a Eusebia byly prý přeneseny do Cařihradu. Podle jiných autorů byly prý ponechány v Římě.

Svatá Helena je velikou osobností historickou. Příroda i milost přinesly jí darem vznešenou dobročinnost. Povýšena byvši na trůn světa, proti všemu nadání, že by se tam kdy dostala, dosáhla té jedinečné cti, že tam s ní usedlo, a to po prvé, křesťanství. Její krása, jež zvábila Konstantina při volbě jeho manželky, byla prostředkem, jehož použil Bůh. Její slavné a velebné jméno bylo by snad zahájilo prevelikou dobu, kdyby byl Konstantin býval věrným. Opakuji to ke konci: nikdo nemůže věděti, kterak by se byl změnil osud říší, kdyby byli novodobí malíři měli příležitost klásti aureolu na hlavu Konstantinovu, kdyby jméno císařovo bylo bývalo posvěceno, jako jméno jeho matky, slovem, které kanonisuje.

Nalezení sv. Kříže.

Nesmírný zájem, ba možno říci vzrůstající zájem spojen jest s ostatky Umučení. Čím více věky míjejí, čím více čas hloubí propast, která nás dělí ode dnů Vykoupení, tím více cítíme potřebu viděti a dotýkati se předmětů, které se dostaly až k nám, posvěcené tehdy a uctívané od té doby. Řeklo by se, že nás poněkud přibližují k svatým počátkům, od nichž nás čas vzdaluje; a čím více dílo tohoto roste, tím více dílo oněch jest drahocennější a potřebnější. Řekli bychom, že je to dílo nápravy. Jsme již takoví, že potřebujeme předmětů citelných smysly; čím je věc, o níž se jedná, duchovnějši ve své podstatě a vzdálenější ve svých dějinách, tím živější a pronikavější je u nás potřeba, viděti a dotýkati se předmětů, jež ji připomínají.

Po objevu, jež právě učinila svatá Helena, Konstantin zakázal navždy křížovati zločince. Kříž, kdysi potupný, stal se výhradním znamením slávy.

Když Mojžíš zvedal paže, byl již kříž znamením vítězství! Veliký prorok hebrejský činil znamení kříže; modlil se s pažema rozpjatýma do kříže, a David řekl, že pozvednutí jeho rukou jest obětí večerní.

Kříž byl zasazen v hloubi všech tajemství, dříve než byl zasazen na Golgotě. Ale nebyl ještě znám; bylo třeba Kalvarie, aby se stal zřejmým.

Když se Mojžíš modlil za bitvy s pažema pozdvihýma, a když vítězství, poslouchajíc jeho pohybů zdálo se klásti podmínku, aby Židům věrným zůstalo, že on

sám zůstane věren držení těla, jež kříž vyžaduje, tu hlas, jež potom uslyšel Konstantin, mohl již býti tušen; ale on čekal, až by skutečnost nahradila předobrazy: čekal, až Kalvarie zaujme místo své v dějinách, aby řekl pak císaři: *Hoc signo vinces*. (Tímto znamením zvítězíš.)

Řada věků končí Křížem, řada věků počíná se Křížem; nic není bezvýznamným z toho, co jeho se týká, a naši čtenáři budou nám povděční za podrobnosti, jež jim sdělíme o přesných dějinách dřeva, z něhož byl udělán.

Věci křesťanské mají vždycky v podáních lidstva hluboké ozvěny, jež se budí, kdykoliv se jich dotkneme. Tak jakási věstkyně prý zvolala kdysi: »Ó dřevo vítězné!«

V hieroglyfech egyptských byl kříž znamením života a zdraví. Při boření chrámu Serapisova našly se kříže vryté do kamenů.

Příběh o nalezení pravého kříže jest znám. Jest v podstatě své historický. Eusebius, svatý Cyril, svatý Ambrož, Theofan, Rufin, Paulin, Nicefor, Kallixtus a jiní jsou zde, aby mu dosvědčili nepopiratelnou věrohodnost.

Ale co je velmi neznámo a velmi zajímavé, jsou podrobnosti, jež nám poskytuje učené badání o kříži samém, jeho tvaru, jeho znacích, a o jiných nástrojích Umučení.

Luther a Kalvín se mnoho naposmívali převelikému počtu částek oddělených z pravého kříže. Padesát lidí, praví Kalvín, neodneslo by to dřevo, jež se vydává za dřevo pravého kříže. Luther praví, že ze všech kousků toho dřeva, kdyby sebrány byly, dalo by se zřídití trámůví ohromné stavby.

Nuže, byl učiněn seznam všech částek pravého kříže, roztroušených po celém světě. Tyto částčky jsou zpravidla skoro nepatrné. Byl určen jejich počet a jejich objem. Součet známých ostatků činí dohromady asi pět milionů milimetrů. Neznámé ostatky, chované v menších kostelích a u mnoha soukromníků, jsou zajisté ještě četnější, ale jsou také mnohem nepatrnější. Aby se aspoň přibližně odhadly, byl ztrojnásoben počet, jež dávají ostatky známé. Bylo jich pět milionů; domnělé číslo dalo by tedy patnáct milionů. Ale tu právě nabývá toto badání velice vážné historické důležitosti. Dle četných udání, velmi věrohodných a přesných, čerpaných z pramenů a ověřených zkoumáním, kříž Ježíše Krista, jehož ohromnost byla změřena a dosvědčena tloušťkou několika jeho zlomků, kříž Ježíše Krista musil míti kolem stosedmdesáti osmi milionů krychlových milimetrů. Nuže, těch patnáct milionů milimetrů, na něž možno přibližně odhadnouti celkový objem existujících ostatků, nedělalo by ani desetinu celého kříže.

Podle prastarého podání, uváděného Fretserem, měl peň kříže skoro pět metrů zvýši a příčné dřevo skoro tři metry. Podle velmi důmyslných výpočtů, opírajících se o soudné úvahy, vážil kříž kolem devadesáti kilogramů. Podle podání, jež připomíná obraz v klášteře Svätého Jana v Lateráně, byl Ježíš Kristus velmi vysoké postavy. Podle naší nynější míry odhadli bychom postavu tu na metr čtyřiaosmdesát centimetrů. Šimon Cyrenský, mnohem menší, byl postaven za Ježíše.

Karel Rohault de Fleury, jemuž děkujeme za většinu prací, jež mají za účel prozkoumati ostatky Umučení, za-

světil část svého života tomuto zajímavému badání.*) Prohledal celé dějiny a oživil na tisíce zapomenutých postav. Žádal na nich počet ze všeho, co se dělo před jejich očima. Do slova otazoval se věků, a věky odpovíděly.

Korespondence mezi Auseauem a Galonem, tehdy arcibiskupem pařížským, podává drahocenné doklady o stavu ostatků Umučení v sedmém století. Podle dokumentů, jež nám poskytuje, po smrti Herakliově roku 636 byl chrám Božího Hrobu částečně spálen od nepřátel; křesťané, aby zachránili svatý kříž, rozdělili jej na části a podělili jím mnohé země. Toto prvé dělení přiřklo veliké ostatky Cařihradu, ostrovu Cypru, ostrovu Krétě, Antiochii, Edesse, Alexandrii, Askalonu, Damašku, Jerusalemu a Gruzii.

Roku 1181 v bitvě u Tiberiady zmocnili se Mohamedané kříže z Akky, neseného biskupem. Morand ve svých dějinách *Svaté Kaple* vypravuje o neštěstí toho dne. Roku 1191, po dobytí Akky, Filip August a Richard dali si navrátiti tento kříž. Při drancování Cařihradu roku 1204 lupiči opovrhli ostatky, ale křesťanská část obyvatelstva je sebrala a uschovala, ale zachránila je, ještě je rozdělivši. Benátský dože Dandolo vzal si tu část svatého kříže, již prý Konstantin nosíval s sebou do války. Rudolf, patriarcha jerusalemský, odešel z Akky odnášeje s sebou jinou část pravého kříže.

Věky nemohly rozmnožiti poklad vzácných ostatků, ale mohly je zmenšiti, a to také učinily. Bezbožnost a

*) Mémoire sur les Instruments de la Passion de N.-S. J.-C.

lhostejnost, zločiny, válka a svatokrádež, zkomolující mystické tělo Kristovo, jímž je Církev, zkomolily i jeho kříž. Čím více rozptýlily a rozdělily duše vykoupené jeho krví, tím více rozptýlily a rozdělily ostatky jeho kříže, zkropeného jeho krví. Staletí, nevěrní ti strážcové, nevracejí vše, co byla přijala; svěšené jim poklady zmenšily se v jejich rukou.

Svatá Helena za bouře, s níž se setkala plavíc se přes Adrijské moře, hodila do něho jeden ze hřebů z Umučení, jeden z těch hřebů, jež byla přinesla s křížem z Jerusalema. Bylo to pro utišení moře, a moře se ztišilo.

Podle svatého Ambrože Konstantin vsadil jeden ze zbývajících hřebů do královské koruny, již nosil ve dny slavnostní.

Metropolitní chrám v Paříži má dva hřeby: jeden pochází z opatství Svatodivišského, druhý z opatství Svatého Heřmana v Lukách. Monsignor de Quélen, arcibiskup pařížský, ve chvíli, kdy obdržel tyto dary, upozoroval, jak na jednom z nich lpí částečka dřeva. Tato částečka dřeva byla zkoumána pod lupou a shledalo se, že jest přesně téhož druhu jako dřevo pravého kříže, jež je majetkem metropolitního chrámu.

Dřevo svatého kříže jest podstatou svojí pryskyřičnaté. Ve dřevě kříže, na němž visel kající lotr, byl zjištěn jakýsi druh jedle. Je téměř jisto, že kříž Ježíše Krista, uříznutý v týž čas a na témže místě, pochází z téhož druhu stromu.

Dějiny trnové koruny jsou dosti známy ve svém celku, ale pramálo známy ve svých podrobnostech. Zde opět Rohault de Fleury prokázal učenému badání veliké služ-

by. Koruna trnová, získaná Balduinem při dobytí Cařihradu roku 1205, zastavená Benátčanům roku 1228, byla přijata od svatého Ludvíka blíže Sensu 10. srpna 1239.

Odnesena do národní knihovny roku 1794, byla vrácena zase chrámu metropolitnímu z nařízení vlády dne 26. října 1804.

Podle Rohaulta de Fleury koruna, již chová Notre-Dame, jest spíše korunou ze sítí než korunou trnovou. Kruh sítí, příliš široký, aby přilehal k hlavě Ježíše Krista, sloužil pouze za podklad trnové koruně. Ta, podle velmi učeného a podrobného badání Rohaulta de Fleury, pokrývala celou hlavu a připínala se na sítěný kruh. Tento zajímavý objev by umlčoval ty, kteří popírají pravost koruny chované v Notre-Dame, prohlašující, že v jiných chrámech jsou jiné trny, a že tato není pravá, poněvadž není rozdělena a že pravá koruna trnová byla rozdělena. Tato jest celistvá, poněvadž byly dvě. Trny ve vlastním slova smyslu, jež se chovají zvláště v Pise, v Trevíru, v Brygu, nejsou téhož druhu jako koruna v Notre-Dame. Jsou s rostliny zvané *Rhamsus*.

A tu vizme věc velice pozoruhodnou: tento vědecký nález se čte v Písmě, v knize Soudců IX., 14: *Dixerunt omnia ligna ad Rhamnum: Veni et impera super nos*. (I řeklo všecko stromoví k bodláku: Pojd', a panuj nad námi.)

Stromy v podobenství Joathamově hledají krále. Obracejí se k olivě a nabízejí jí vládu. Oliva odřekne. Obracejí se k fíku: fík odřekne. Obracejí se k vinnému keři: vinný keř odřekne. Obracejí se k Rhamnu: Rhamnus přijímá.

Jest něco zcela zvláštního v této rostlinné nadvládě dané Rhamnu; a Rhamnus stal se nástrojem, jenž napsal

kolem čela Ježíše Krista svou nadvládu písmeny krvavými. Koruna v Notre-Dame skládá se z drobných sítin spojených ve svazečky. Sítiny jsou svázány patnácti nebo šestnácti vlákny. Středem vláken probíhá zlatá nit, jež všecko pevně spojuje.

Známo jest, že schody paláce Pilátova byly svatou Helenou přeneseny do Říma roku 326. Zvyk vystupovati po nich na kolenou je z doby sv. Lva IV.

Co se týče posměšné třtiny, již dali do rukou Ježíše Krista na místě žezla, Florencie a Bavorsy mají z ní několik úlomků. Kdybychom však spojili všechny úlomky známé, daleko bychom ještě neměli celou třtinu. Zde tedy, jako i jinde, shledáváme se s všeobecnou známkou: ostatky se ztrácejí, místo aby se množily. Místo abychom jich měli příliš mnoho, nemáme jich dosti.

Podle Řehoře Tourského svaté kopí bylo za času Heraklia přeneseno z Jerusalema do Cařihradu. Roku 1492 Bajazet poslal část kopí Innocenci XIII., který je dal do chrámu svatého Petra v Římě. Hrot chyběl. Jest ve Francii, řekl Bajazet. Benediktu XIV. podařilo se dostati z Paříže hrot kopí, který skutečně Balduin daroval svatému Ludvíku: hrot byl přiložen ku kopí a úplně se hodil.

Dle svatého Řehoře Nazianského, svatého Paulina, svatého Řehoře Tourského, sloup, u něhož Ježíš Kristus byl přivázán při bičování, byl chován v Jerusalemě, na hoře Sionu. Dnes lze viděti tento sloup v Římě, za železnou mříží v kostele svaté Praxedy.

Méně slavným ostatkem jest páska, již zavázali oči Ježíše Krista v domě Kaifášově. Na tento výjev se několikrát zapomíná pro hrůzu výjevů jež následují. Počali tím,

že mu zavázali tvář, poličkovali jej a tázali se ho, kdo jej udeřil.

Ukrutnost a ironie se nikdy neopouštějí ve scénách Umučení. Ukrutnost často způsobuje, že zapomínáme na ironii. Ale ironie je tu vždycky. *Kdo tě udeřil?* Tato otázka ještě zvyšuje hrůzu poličku.

Znamenitou relikvii svaté pásky již několik věků chová kostelík svatého Juliana v Lunegarde.

Čas mívá, svět stárne, každý věk množí zříceniny. Jest důležité uvažovati o tom, co se dochovalo až na naše časy, a připomenouti lidstvu ty z jeho pokladů, na které myslí nejméně.

Filippina : Sv. Panna se zjevuje sv. Bernardovi.

Svatý Bernard.

Někteří lidé obdrželi ten dar, že v sobě zahrnují jedno století. Tito lidé jsou vzácní; spočetli byste je bez namáhání. Jeden z nich se jmenoval svatý Bernard.

Nosil dvanácté století v sobě, a nenosil ho bez bolesti. Věc pozoruhodná! Lidé povrchní, jejichž život plyne v zevnějším povykování, jež Bossuet nazývá »čarováním malichernosti«, tito lidé nemají skoro nikdy času, ani vědomosti, ani odvahy, ani přítomnosti ducha, jaké vyžadují ty mnohonásobné starosti, jimž se byli oddali. Hynou dříve než byli cokoliv vykonali; a když byli sami na sebe zapomněli pro věci zevnější, zapomínají na věci zevnější pro sebe samy. Ale když byli na sebe zapomněli vzhledem ke skutečnosti, hledají se a nalézají se opět v ješitnosti. Vizme naproti tomu člověka, jenž vstoupil do života jako do chrámu rozjímaje. Matka, upozorněna byvši před jeho narozením, že se jedná o člověka neobyčejného, zřela v něm cosi posvátného, dříve ještě nežli přišel na svět. Přísnost jej předešla, přijala jej, provázela, následovala na zemi, a když byl odešel odpočnout si jinam, ubytovala se tam, kde spatřila stopu jeho kroků, a žádala za útulek u jeho žáků. Bernard slyšel, aniž by naslouchal, viděl, aniž by se díval, jedl, aniž by ochutnával. Říká se obyčejně, že nerozeznal krve od másla. Pil olej místo vody. Na konci roku noviciatu nevěděl, zda-li světnice určená za jeho ložnici má strop rovný nebo klenutý. Nevěděl, jsou-li okna na konci oratoře, kde se denně modlil.

Nuže, týž muž, spisovatel pojednání o *Rozjímání*, vykladač Písně Písní, zakladatel opatství Clairvaux, týž vnitřní, hluboký, zamyšlený, od světa odloučený a v sebe zabraný muž byl největším mužem práce svého věku a jedním z největších mužů práce, kteří za všech věků byli. Donoso Cortéz říkával, je tomu několik let, že, kdyby měl jednati s lidmi světskými v té nejchoulostivější záležitosti, jaká kdy na světě byla, že by si vyhledal největšího mystika mezi lidmi za rádce a ředitele. Co říkal Donoso Cortés před několika lety, to dokazoval svatý Bernard svým příkladem před několika stoletími. Tento veliký, v myšlenkách pohroužený muž staral se o všecko a o všecky. Je nemožno psáti dějiny jeho života a nepsati zároveň dějiny celého světa za jeho života.

Před krásným překladem jeho děl, který vyšel řízením Msgra biskupa versailleského, jest podán jeho životopis, napsaný P. Theodorem Ratisbonnem. Pouhé tituly kapitol by dostačily, aby vysvitla úžasná mnohotvárnost záležitostí, do nichž byl zapleten ten, který byl přece pohroužen v jedno potřebné jako ryba ve vodu: život domácí, život klášterní, život politický, život apoštolský.

Abychom si poněkud představili svatého Bernarda, třeba zeptati se celého dvanáctého století, celého uvnitř i zevně. Třeba vykonati cestu kolem světa a jíti do nitra kláštera. Třeba se tázati filosofie na její rozpravy, theologie na její učení, mystiky na její tajemství, světa na jeho rozrušení, různých záležitostí na jejich nesnáze. Třeba všeho se dotazovati, knih i bojišť, královských paláců, církevních sněmů, národů i modliteben, kde se modlili mniši, i polí, kde se kázaly a konaly křižácké

války. V těchto ohromných a spletitých Dějinách vyskytují se lidé všeho rodu a věci všeho druhu. Jsou tam pleťichy, soupeřství, ctižádosti a záští; jsou tam i zázraky. Jsou tam hádky a samoty, malichernosti a hlubiny. Jsou tam srdce lidská naplněná častými bédami a vzácnými výšinami, a hned vedle nich duchové plní sporů, zchytřalosti, hašteřivosti a pýchy. Je to zcela jiný svět než náš, svět, který se téměř vymyká obrazotvornosti. Jak si představití ty zástupy, které v tom věku *ignorance*, abychom mluvili řečí dneška, vášnivě se zajímaly o svatého Bernarda a Abailarda, o otázky nejnepřístupnější, nejhlubší, nejvybranější a nejméně populární?

Mezi nynějšími žáky Abailardovými, žáky lehkomyšlnými a neuvědomělými, kolik bylo by jich s to, aby se zúčastnili rozprav, které neustále trvaly kolem jejich mistra? Víra, říkal Abailard, jest domněnkou. Tento blud dnes tak obecný, že duchům obyčejným nezdá se více býti hrozným a nečiní na nikoho prudkého dojmu, otřásl, když se objevil, malými i velkými. Celá společnost se zatřásla. Nebylo živé duše, jež by nebrala účastenství na tom nesmírném zápasu. Neuvěřitelné množství posluchačů ze všech zemí, všeho věku, všech stavů tlačilo se kolem učitelů.

Tisíce žáků následovalo Abailarda do Melunu, do Korbeilu, do Svatého Viktora, do Svatého Diviše, na horu Svaté Jenovefy. A přece nebylo žádné železnice; žádná cesta neodstrašovala těchto nadšenců lačnějších po slově. Neříkám, že tato zvědavost byla všeobecně čistou. Kdož ví, zda touha přistihnouti Církev v chybě nebyla jednou z dráždících sil u tohoto davu? Kdož ví, zda

rationalismus, skoro neznámý a ještě mladý, obklopený vášněmi a sám jsa vášní, nehýbal dychtivými massami právě tolik a ještě více než láska ku pravdě? Ať je tomu jakkoli, aby byl lid takto přiváben, kterak asi byl připravován, poučován, zpracováván duševními prostředky? Hospody nestačily na posluchače, potravin se nedostávalo.

Němci, Římané, Angličané, Lombardové, Švédové, Dánové přicházeli zesílit řady Pařížanů, a uvážíme-li ještě svrchovanou těžkost spojení, jeho zdlouhavost, jeho nebezpečenství, užasneme před tím prapodivným návalem lidstva. Co srocovalo takto zástupy, dnes, mimo pozvané učence, neshromáždilo by ani čtyři posluchače.

Triumf svatého Bernarda byl tím krásnější, že přemožený následoval, mezi zástupem, vůz vítěze. Abailard stal se věrným. Nevím však, zda kdo někdy zpozoroval hluboké poučení, obsažené v tomto neobyčejném životě. Pakli slovo jeho vyučilo tolika bludům, jeho dráha životní vyučila bezděky velmi závažné pravdě. On, apoštol rozumu, apoštol dávající popud lidské logice, on, který přepínal všechna práva a všechny mohutnosti rozumového badání, on právě padal postupně do otroctví všech vášní. Stejně slavným svou skutečnou porobou jako svou klamnou nezávislostí, klesl do nejkrutšího nevolnictví, zatím, co chtěl pro sebe i pro jiné setřásti vznešené a sladké jho, v němž spočívá všechna svoboda. Ukázal, kam až sestupuje člověk, který chce vystoupiti pýchou.

V téže chvíli svatý Bernard, kázaje, udržuje, chráně práva víry, zachovával užívání rozumu v jeho plnosti; a tento věrný rozum rostl, poněvadž byl podroben. A sva-

tý Bernard, apoštol víry, stával se vždy víc a více rozumným. Svatý Bernard, apoštol pokorné poslušnosti, stával se vždy víc a více volným. A všechny tyto svobody scházely se kolem muže, který klekal. A všechna nevolnictví scházela se kolem muže, který se bouřil.

Abailard a Arnold jsou typy, které se zdají patřiti spíše světu modernímu než středověku, a svatý Bernard zdá se, že ač žil ve dvanáctém století, byl ve styku s námi. Řekli byste, že příliš naléhavé vášně, a to o šest nebo sedm století dříve, hádaly se kolem něho.

Každá filosofie, jakmile se stane nehodna tohoto jména, prohlašuje, že pravda počíná v ní, počíná od ní a počíná skrze ni. Zatím však tyto bludy souvisejí jedny s druhými, jsouce i v té věci parodií pravdy. Filosofie německá dala do služby bludu vědecký systém, který mohl dosáhnouti, kdyby se byl obrátil, neobyčejné výše. Vezmeme-li však bludy Fichtovy a Kantovy tak, jak jsou, není nemožno spojití je skutečným a viditelným poutem se způsobem pojmání věcí u Abailarda.

Téměř všechny spory a podráždění nynější probouzely se v tom světě. Bernard zdá se, že byl nepřitelem budoucích bludů: okolnosti dodávají jeho vítězstvím čehosi prorockého.

Jeho život politický byl neustálým útočením. Nutno se dívati se všech stran najednou, abyste sledovali pohyby ramene svatého Bernarda. Zaujímá všechna místa sociálních dějin své doby. Je nemožno vypravovati jakoukoliv epizodu dvanáctého století, abyste se s ním neseťkali a ho nejmenovali. Nic se nedělo bez něho, nic se bez něho neobešlo. Vždycky ve spojení s papeži, s králi,

s národy, s učenými, s nevědomými, se zbožnými i s provinilými, žil životem prostranným a slavnostním a zároveň životem vnitřním a soustředěným. Obvod tohoto života nijak nevadil středu, a střed nijak nevadil obvodu. Často jsa rozsudím, každou chvíli kazatelem, rádcem, učitelem, spisovatelem, mluvčím v učeném sporu, ve všech různých příhodách, jež mu přinášel veřejný život, plný bouří a úskalí, vždy zůstal svatým Bernardem, svatým Bernardem řeholníkem. Řeč, již mluvíval ke knížatům a k papežům, nemohla ani pomásti jeho samého, ani podrážditi posluchače, poněvadž z něho mluvila vždycky láska, a tam, kde láska mluví, jest vždycky i úcta. Autorita a poslušnost jsou dvě známky svatého Bernarda. Tušíte v něm vždy člověka, který chce poslouchati, a když poroučí, je to proto, že je k tomu nucen okolnostmi.

Tento neunavný dozíratel díval se zároveň na všechny strany, otazuje se všech obzorů, aby věděl, odkud přichází blud. Byl pln očí, pln uší, pln slov a pln mlčení. Umění diktovati zároveň čtyři dopisy zdá se býti stínem a symbolem jeho ukázněnosti zevnější, a tento zevnější cvik byl jenom stínem a korou hlubokého života, jenž vycházel z jeho duše. Jeho postava zjevuje se často rozhorlena, ale vždycky pokojná uprostřed toho divadla, kde tolik postav se zjevuje. Největší bolestí jeho života byl tajemný nezdar křížáckého tažení, jež byl kázal, a zrada Mikuláše, jeho přítele, tajemníka, důvěrníka v tolika radostech, v tolika slzách, v toliké lásce a v toliké moudrosti.

Tento muž, který vábil k sobě krále i národy, nemohl

udržeti toho, jenž tu byl zcela blízko něho, jeho intimní důvěrník; ten, jemuž Bůh byl svěřil tolik tajemství, nic nepředvídal z tohoto podivného neštěstí; ten, který měl dar zázraků, nemohl zabrániti pohromám, jež lhář způsobil, neboť zrádce je vždycky lhářem. Co se týče křižácké války, tajemství tísní se kolem této katastrofy. Slovo a radost předcházely, zázraky potvrdily slovo; spousty, obžaloby a pomluvy přišly na místě triumfu. Svatý Bernard a nejmoudřejší z jeho současníků obrátili z hlubiny své tísně hluboký pohled na část nejistoty, již může, *v některých případech*, obsahovati některý slib Boží, a na změny, jež svoboda lidská může přivoditi v účincích tohoto slibu. Hrozba nějaká může býti zažehnána modlitbou a postem: dosvědčuje to Ninive. Svatý Bernard se domníval, že opačná změna stala se při křižáckém tažení: tisíc okolností dávalo dokonale za pravdu světcům i jeho přátelům buď v této domněnce nebo v této jistotě.

Rozkol připojil bolesti a roztržky ku všem těm bolestem a roztržkám věku svatého Bernarda a tím i jeho životu, neboť jeho století bylo jeho životem. Zápas mezi Innocencem II. a protipapežem byl jednou z nejhroznějších stránek těchto zmatených dějin. A když Eugen III., bývalý jeho přítel, vystoupil na stolicí svatého Petra, svatý Bernard ve své knize o *Rozjímání*, připsal mu ta krásná poučení, v nichž svoboda učitele a poslušné podrobení syna zdají splývati v jedinou ctnost. V tomto rozporu všech lidských věcí tento muž, obklopený biskupy, králi, opatstvími a sněmy, tento zmocněnec člověčenstva, našel vždy potřebný čas, aby sledoval, zkou-

mal, těšil, povzbuzoval, obdivoval svatou Hildegardu. Tato údiv budící žena, která žila mimo všechny zákony přirozené, otvírajíc budoucnost pohledy plnými tajemství, nucena byvši vyjít ze svého mlčení, aby poučovala skoro proti své vůli, učinila jako všechny osoby a věci dvanáctého století: hodila břímě svých starostí do náručí svatého Bernarda. Dala důvěru svou tomu, jenž měl důvěru všeobecnou. Psala Eugenu III., Anastasiovi IV., Hadrianovi IV. a Alexandru III., nejvyšším biskupům, císařům Konradu III. a Bedřichu I., biskupu bamberskému, špýrskému, wormskému, kostnickému, lutyšskému, maistryšskému, pražskému i biskupu jerusalemskému; zatím však v rozjímání tajemství byla pohroužena v největší hlubině své duše. Které bylo místo jejích vidění? Nebylo to, odvážíme-li se tak říci, obyčejné místo vidění.

»Majíc oči otevřené,« říkala, »a úplně bdíc, vidím jasně den i noc v největší hlubině své duše.«

Zdá se, že jako její přítel a důvěrník svatý Bernard bere podíl na dvojnásobné výsadě života rozjímavého i činného.

Nikdo ještě nemyslel v oné době, že by duše čisté a osvícené nehodily se k ničemu; tento objev jest z doby nejnovější.

Zatím, co svatá Hildegarda, plná záležitostí a vidění, radila se se svatým Bernardem, tento obklopen a zaměstnán, o radu tázán a zabrán Bohumírem, biskupem chartreským, Manassesem, biskupem meauxským, Vilémem Chalonským, Gaudrym Dôlským, Hildebertem Manským, Aubrym Bourgeským, Gosselinem Soissonsským, Hugonem Mâconským, Milonem Theruanským, Hírrém Arras-

ským, Albéronem Trevířským, Samsonem Remešským, Bohumírem Burdegalským, Arnoldem Lisieuxským atd., atd., svatý Bernard uprostřed těchto osob a jejich starostí cestoval celý jeden den na břehu jakéhosi jezera, a nevěděl večer, o čem rozmlouvali jeho soudruzi, když mluvili o jezeře, podle něhož se ubírali. Svatý Bernard neviděl nic. Tento stále zaměstnaný velikán byl hoden toho, aby se ho o radu tázala svatá Hildegarda, a ona hodna byla toho, aby se ho tázala. Oba zdáli se mnohonásobiti čas, věnujíce se zároveň věcem nitra i zevnějšku, záležitostem světa i zázrakům.

II.

Díla svatého Bernarda pojednávají téměř o všem. Opat jasnodolský (Clairvaux) není odborníkem: mluví o všem, a jen okolnost mu vnuká, co má říci. Zabývá se tím, co je nejpilnější. Král nějaký, biskup, osoba jakákoli potřebuje rady: svatý Bernard mu píše. Objeví se nějaký blud, ohrožuje Církev: svatý Bernard vypracuje pojednání, apologii. Vědecký spor zaujímá ohromné místo v jeho díle. Uklidní-li se poměry, dopřejí-li času statečnému zápasníku, aby si oddechl, oddá se rozjímání a sděluje s námi tajemství, jež byl přijal. Když se svatý Bernard uvolí opěvati mír, tož svět se utiňuje. Snaží se vyhověti všem potřebám, ale nezapomíná na to nejpotřebnější, a jeho hodiny odpočinku dávají světu výklad k Písni Písni. V nesmírné rozmanitosti děl svatého Bernarda, jednotou, jež spojuje všechny věci mezi sebou, jest studium Písma svatého. V míru nebo ve válce svatý Bernard vždycky se

o ně opírá. Ono je nástrojem v jeho bojích, radostí v jeho vítězstvích; jest jeho zbraní i odpočinkem. Ve válce je cituje, v míru opěvá. Všecky věci se ho týkají, a on se dotýká všech věcí. Ale dívá se na svět skrze Písmo, jako skrze hranol bez vady a klamu. Jakmile opustí na chvíli bojiště, jakmile bojovník má dovolení, aby se stal něžným, svatý Bernard obrací se k lásce a odpočine ve svém hledání. Tato dvě slova, jež by se vylučovala, kdyby to hledání bylo neklidné a nezdravé, heterodoxní a chorobné, volají se a odpovídají si, poněvadž se jedná o hledání doporučené a požehnané, o hledání plné zápalu a čisté, jež žádá na modlitbě a lásce kýžený pokoj Boha Jakubova. Pojednání o *Rozjímání* je krásným příkladem tohoto pokoje a tohoto pátrání. Když byl uvažoval o věcech, které jsou nad člověkem i pod člověkem, i o člověku samém, když se byl otazoval podání, rozjímání a modlitby, když byl prostudoval dle přemnohých Otců pověstné slovo, jímž svatý Pavel slaví délku, šířku, výšku a hloubku Boží, svatý Bernard takto uzavírá:

»Zbývalo by nám ještě hledati Toho, jehož jsme dosud nenalezli leč jen způsobem nedokonalým, Toho, jehož se nemůžeme dosti nahledati. Ale to je snad spíše modlitbě dáno než rozpravě, hledati ho tak, jak se sluší, a odhaliti ho bez namáhání. Ukončemež zde tuto knihu, ale hledati nepřestaňme.«

Tot' život, jenž zůstal věren svému zákonu. Jedni pijí trochu, a příliš brzy se napojivše, ztrácejí žízeň. Těmto nedostává se lásky, neboť láska nikdy neřekne: »Dosti!« Druzí žízní, ale odpírají píti; a ukáže-li se jim pramen, odvracejí se, místo aby k němu běželi. Svatý Bernard

nalézá a hledá a znovu nalézá; a každé objevení je východištěm pátrání ještě hlubšího.

Rozeznávací známkou světců je zvláštní náklonnost k Panně Marii. Tato známka je všeobecná: jest to zákon bez výjimky. Ale tato jednomyslnost projevuje se způsoby nejrozličnějšími; počíná v Církvi a chválí úctu k Matce Boží, stvrzujíc hodnověrnost jejího původu; pokračuje vzrůstajíc a váhy nabývajíc od věku do věku; mluví někdy hlasem zvláště něžným jako je hlas svatého Františka Assiského, anebo zvláště přísným jako je hlas svatého Bernarda. Ale i při úctě ke vši svéráznosti osob zůstává takou, jakou jest, všeobecnou a naprostou.

Písmo je tak hluboké, že každé z jeho slov by vyčerpalo lidskou moudrost, prve než by dalo uniknouti všemu, co obsahuje. Svatý Bernard jest jedním z těch, kteří nalézají v jeho hloubi skrytou mannu. Když byl uvedl slova Gabrielova k Marii, opat jasnodolský takto hluboce uvažuje:

»Pozoruji, že anděl neřekl ‚žádné *dílo*‘, ale ‚nebude nemožné u Boha žádné *slovo*‘. Vyjadřuje se snad takto, aby ukázal, že, mezitím co lidé snadno řeknou, co chtějí, aniž by to mohli učiniti, Bůh vykoná a snáze vykoná to, co oni sotva dovedou říci? Promluvím ještě jasněji. Kdyby bylo tak lehké lidem uskutečniti svou vůli jako ji vyjádřiti, nic by jim nebylo nemožno. Ale (a to je dávné a prostonárodní rčení) říci a udělati, to jsou dvě různé věci pro nás, nikoli však pro Boha. V Bohu jedině jest Výkon totožný se Slovem a Slovo s Vůlí: odtud není nemožné u Boha žádné slovo. Ku příkladu proroci mohli předvídati a předpovídati, že panna nějaká a žena ne-

plodná počnou a porodí: zda mohli učiniti, aby počaly a porodily? Bůh však, jenž jim dal moc předvídati s touž snadností, s jakou mohl tehdy předpovědět jejich hlasem, co byl chtěl, mohl nyní, jakmile se mu zachtělo, sám o sobě sliby vyplnit. V Bohu slovo neliší se od úmyslu, neboť on jest Pravda. Výkon neliší se od Slova, neboť on jest Moc. Způsob neliší se od skutku, neboť on jest Moudrost. Proto není nemožné u Boha žádné slovo.»

Tyto řádky svatého Bernarda mohly by sloužiti za úvod k dílu o řeči Písma. Tato řeč jest podivným a divuplným důkazem božství. Mluví-li člověk, vyjadřuje se pravděpodobně; mluví-li Duch Svatý, pronáší pravdu. Mluví-li člověk, směřuje k uchu člověka a chystá posluchači překvapení. Mluví-li však Duch Svatý, směřuje k holé pravdě a nestaraje se o to, zda se líbí či nelíbí, řekne věc tak, jak jest. Ať se ta věc zdá malou nebo velkou, prostou nebo nemožnou, naivní nebo obrovskou, řekne ji tak, jak jest, s týmž klidem, týmž hlasem, s toutéž prostotou, s toutéž určitostí a touž hloubkou.

Úplné se zbýti obratnosti a samolibosti jest nad síly člověka. Ve smělosti Písma jest jakési dosvědčení božskosti.

Jinou známkou, podle níž se světci rozeznávají, jest schopnost přizpůsobení, kterouž přizpůsobují si slovo Boží, podávající je lidem jako by vycházelo z nich samých, vypracované jimi samými, připravené jimi, když se mu v hloubi jejich duše dostalo průpravy, která dá lépe pocítiti jejich věku a pokolení lidskému, jaká jest chuť slov Božích.

Svatý Bernard a svatý Jan od Kříže, kteří jsou si tak

málo podobni, jsou oba nanejvýš opatření touto rozeznávací známkou. Oba psali výklady k Písni Písní a zkusili mluvit v nich o spojení s Bohem. Ale týž nástroj vydal různé akordy pod rukou každého z nich.

Svatý Bernard je sdílnější, zářivější, něžnější. Svátý Jan od Kříže jest hlubší, ztajenější, soustředěnější. Svátý Bernard mluví více k lidem. Snad Svátý Jan od Kříže mluví více k Bohu. Svátý Bernard káže i když zpívá. Svátý Jan od Kříže myslí méně na to, aby poučoval druhé, než aby vypravoval sám o sobě, a řekne to, co zakouší, méně se zabývá účinkem, jež způsobí, než věcí, kterou cítil. Svátý Bernard myslí ještě mezi květinami a vůněmi na ošklivé zápachy, které přicházejí z venku, a vzpomínka na nebezpečnost je mu v patách. Svátý Jan od Kříže, je-li ve svých velikých samotách, zdá se býti skoro stejně klidným vzhledem k budoucnosti jako ku přítomnosti. Zdá se, že nalézá jasnou pohodu ve své výši a že minul již krajinu bouří. Vzpomínka na temnou noc vrací se v jiné chvíle, pak unáší ho na svých křídlech *živý plamen lásky* a staví ho na nějaký čas do příbytků, kde všechno je krásné.

Tato různost božských doteků je znamenitě vyjádřena svatým Bernardem, jenž nespokojuje se jen tím, aby je vylíčil, ale podává nám i jejich teorii.

»Bůh,« praví, »v dobrotě své uděloval jiný druh vidění našim otcům, kteří se často a způsobem tak zázračným těšili z jeho přítomnosti a důvěrnosti. Neviděli ho tak, jak jest, ale jak se jim ráčil zjevit. Nevídali ho všichni týmž způsobem, ale jak praví Apoštol, na *mnohokráte a mnohými způsoby*, jakkoli jest sám o sobě jeden, jak

to ohlašuje Israeli: *Hospodin, Bůh Váš, jest jeden*. Tato vidění nebyla veřejná, přece však se dala zevnějším způsobem a naplňovala se obrazy viditelnými anebo zvuky, jež ucho zachycovalo. Jest však jiné zření Boha, tím různější od onoho, ježto se děje vnitřně, jako když Bůh ráčí sám navštívit duši nějakou, s horlivostí a láskou, která ji zúplna stravují; a to jest znamení příchodu Božího, jak nás poučuje ten, jenž to zakusil: oheň půjde před ním a spálí kolem jeho nepřátele.«

Svatý Bernard pokračuje:

»Tato duše bude věděti tedy, že Hospodin jest blízko, když ucítí, že jest pálena tímto ohněm a když řekne s prorokem: »Seslal mi s hůry oheň v kosti mé a vyučil mě, atd., atd.«

A dále:

»Jako říkáme, že předkové dávni viděli jeho stín a jeho obrazy, kdežto my vidíme jeho světlo, ano září našim očím z milosti Ježíše Krista přítomného ve svém Těle, tak vzhledem k životu budoucímu přiznati musíme, že ho nevidíme než v jistém stínu pravdy, nechceme-li ovšem odporovati tomu slovu Apoštola: Co máme nyní z vědění a proroctví, jest velmi nedokonalé.«

Paměť má, jako rozum, svou nevěru a svou věrnost. Paměť svatého Bernarda jest neobyčejně věrná. Ona mu v každé chvíli podává ze zapomenutých textů Písma ty, jež osvětlují pravdu, kterou vyslovuje. Co jest obyčejnějšího než rada, kterou dává jistému člověku: »Podrob se!« Tato prostá rada může se však osvětliti jasem Hory Svaté, čteme-li ji v Písmě. Proto napsal svatý Bernard

toto rčení tak obvyklé a provází je tímto dokladem velmi málo obvyklým:

»Nechať ti, kteří se rozhodli, že budou moudřími dle své vlastní vůle, a neposlechnou ani nařízení ani rady, pomyslí přece na to, co by měli odpověděti: ne mně, ale onomu, který řekl: *Nebo vzpírat se je jako hadačství hřích, a nechtít se podrobit jako zločin modlářství.*«

Takto mluví Samuel k Saulovi, a svatý Bernard nám to připomíná.

Svatý Bernard, jenž koná tolik věcí, jest především pozorovatelem. Zvyky zevnější, jež zjevují zvyky vnitřní, jsou zachyceny od něho s vzácnou prozíravostí. Jeho *pojednání o různých stupních pokory a pýchy*, jež počíná roztomilými přiznáními, vztahujícími se na nějakou pochybnost a na nějaké nepřesné citování, pokračuje v malbách povah, jimž nic nechybí, aby byly obdivovány a slaveny, leč to, že byly napsány světcem.

První stupeň pýchy jest zvědavost. Tato prostá úvaha vrcholí v tom: »Lucifer předvídal, že bude vládnouti nad zavrženými; nepředvídal, že bude sám zavržen. Josef předpověděl své povýšení, nepředvídal svého ještě bližšího uvěznění.«

Na druhém stupni je lehkomyšlnost ducha:

»Žárlivost vysouší jej hříšnou nevolí, anebo domnělá jeho výtečnost vrhá ho v dětinskou radost! Ješitným jsa zde, tam hříšným, všude jest pyšným.«

Na třetím stupni nejapná radost:

»Marně si zakrývá ústa oběma rukama, slyšíte ho hlučně kýchat.«

Jest snadno viděti, že svatý Bernard nemluví o ze-

vnějším úkonu, a že dlouhá zkušenost ho uvedla v taj věci.

Na čtvrtém stupni chvástání:

»Musí tedy mluvit, aby nepukl. Je pln řečí a jeho duch jest stísněn v jeho útrobách. Předchází otázky, odpovídá, nač se ho nikdo neptá, ptá se i odpovídá . . . Chválí půst, doporučuje bdění, nade vše staví modlitbu. Rozpráví o trpělivosti, pokoře a všech ostatních ctnostech se stejnou překypující výmluvností jako ješitností, atd., atd. Jeho chvástavost se pozná po přebytku slov Střezte se věci a pamatujte si jméno.«

Jaká hloubka v udaném znamení! Vychloubavost se pozná podle horlivosti, jakou vkládají jistí lidé ve vychvalování pokory a trpělivosti!

Na pátém stupni jest touha po zvláštnosti. Vizme, co činí mnich v takovém případě:

»Mezi obědem bloudí očima po stolech, a vidí-li některého řeholníka jísti méně než on, rmoutí se, že byl překonán; tu odnímá si krutě, čeho domníval se, že nutně potřebuje si dopřáti, neboť bojí se ztráty své slávy více než trýzně hladu . Bdí v lůžku a spí v chóru.«

Na šestém stupni domýšlivost.

Svatý Bernard rozeznává ji od chvástavosti roztomilým rysem:

»Neukazuje více svoji nábožnost slovy anebo okázalostí skutků, je to upřímné, že se považuje za nejsvětějšího z lidí.«

Tato upřímnost, jež se stává podstatným rysem domýšlivosti, jest něco podivuhodného.

Na sedmém stupni jest nadutost:

»Nebyl-li mnich, který dosáhl tohoto stupně, zvolen za převora, řekne v příhodné chvíli, že jeho opat je žárliv anebo že byl oklamán.«

Na osmém stupni člověk hájí svých chyb:

»Až dosud se pyšný pyšnil jen v praksi, nyní přichází k teorii. Co je zlé, zdá se mu dobrým.«

Toto stupňování jest velmi poučným. Chvíle, v níž pýcha po zabrání duše zachvacuje ducha, jest chvíle vážnou.

»Když věci mění jméno, když člověk shledává dobrým, co je zlé, a zlým, co je dobré, propadá se a ponořuje v hřích velmi tvrdošíjný, studený, těžký a velmi nesnadno vyhojitelný.«

Na devátém stupni jest předstíraná zpověď. Před chvílí člověk obdivoval své chyby; teď je přepíná a žaluje na sebe bez míry:

»Tehdy,« praví Bernard, »věší tvář, vrhá se na zem, prolévá, může-li, několik slz. Přerývá svůj hlas vzdechy a slova svá stenáním. Dalek jsa toho, aby vymlouval to, co se mu vyčítá, tento řeholník přepíná svou chybu. Slyšíce ho samotného přidávati k jeho chybě nějakou okolnost nemožnou nebo neuvěřitelnou, začnete už nevěřiti v to, co se vám zdálo býti dokázaným. A co se vám v tomto vyznání zdálo falešným, vnuká vám pochybnosti o tom, co jste považovali za jisté. Tvrdíce nepravdy, jimž nechtějí, aby se uvěřilo, tito lidé nalézají prostředek, aby se hájili obviňující se, aby přikryli svou chybu odhazující ji.«

Na desátém stupni, vzpoura:

»Ten, který se právě vinil bez pravdy a bez pokory,

nyní odhazuje masku. Otevřeně neposlechne.«

Podivuhodná logika, logika pravděnepodobného vládnutí všem těmto nesrovnalostem. Vidíte, jak dalece svatý Bernard sledoval a pozoroval ducha zla a jeho odporující si projevy, jež jsou si podobny ve svém základě a porážejí se ve svých účincích.

Na jedenáctém stupni vidíte svobodu hříchu: *Impius, quum in profundum venerit, contemnit*. (Bezbožný, když došel až na dno hlubiny, vším pohrdá.)

»Na tomto jedenáctém stupni hříšník líbí se lidem, poněvadž byl zpřetrhal všecka pouta. Vstupuje na cesty, jež se mu zdají dobrými a jež končí pohrdáním Boha. Dojde-li mnich na tento jedenáctý stupeň, opustí klášter a činí ve světě to, čeho by byl z hanby a strachu neučinil v klášteře.«

Na dvanáctém stupni pýchy staví svatý Bernard návyk činiti zlé:

»Před chvílí tento člověk hřešil jen zvůli, nevázaností; nyní přijde zvyk a vše je dokonáno.«

Je cosi hlubokého ve volbě tohoto slova: *habitudo* (návyk), přijatého svatým Bernardem, aby označil vrchol zla.

»Tehdy pyšný nedává už přednost ničemu: *dovolené i nedovolené jest mu lhostejným*.«

A opat jasnodolský dodává:

»Pouze ti, kteří dosáhli nejvyššího stupně, ať je to nahore nebo dole, běží bez překážky a únavy, tento k smrti, onen k životu; jeden s větší lehkostí, druhý s rychlejším spádem; neboť láska dává prvému tuto lehkost a vášeň podporuje sklony druhého. Láska zbavuje jednoho a otu-

pění druhého vší starosti. V prvním je to dokonalost lásky, v druhém naplnění nepravosti, jež zahání veškeru bázeň. Jeden čerpá bezpečnost v pravdě, druhý ve svém zaslepení.«

A svatý Bernard takto uzavírá:

»Šest prvních stupňů pýchy vede k pohrdání bratřími, čtyři následující k pohrdání představenými, a dva poslední k pohrdání Bohem.«

Listy svatého Bernarda obsahují důležité objevy o tomto velikém charakteru. Co tu převládá, jest neústupná pevnost. Jeden z nejhoupějších bludů světa spočívá ve víře, že dobrota jest sousedkou slabosti. Každý člověk, jenž není nikdy přísným, jest dvakrát nespravedlivým; neboť ustupuje-li před špatnými, obírá dobré. Lidská pošetilost miluje velice toto rčení: »Je dobrým až ke slabosti; je tak dobrým, že je to až hloupé.« Svět přiznává tím svou hlubokou nevědomost o podstatě dobroty. Dobrota jest věc, která žádá pro sebe sílu nejnepřekonatelnější a ráznost nejnezkrocenější. Takovou jest známka dobroty svatého Bernarda, a upozorňuje Svatého Otce, aby nedal sluchu snažným prosbám jistého zpronevěrce, světec pronáší toto slovo, hodné, aby se o něm uvažovalo:

»Jako je vždycky zlé klamati, tak jest zlé, nejčastěji, dáti se oklamati člověkem zlým.«

To zde jest pravá dobrota a ta je hrozná.

Když mluvil o falešném kajicníku, svatý Bernard řekl toto strašné slovo: *Nedejte se obměkčiti!*

A hle, jak mluví o pravém kajicníku (jedná se o bratra Filipa). Světec píše papeži Eugenovi:

»Mé zbraně jsou modlitby chudých, a těch mám hojnost. Jest nejnutněji potřebí, aby tvrz síly, když již jinak by byla nedobytnou, vzdala se těmto válečným strojům. Přítel chudoby, otec chudých, neodmítne prosby chudých. A kdo jsou tito chudí?

Nejsem sám. Býti samotén, snad bych se ještě mohl pokusiti. Ale všichni ti z vašich synů, kteří jsou se mnou, a i ti, kteří nejsou se mnou, spojují se se mnou v této prosbě.«

Svatý Bernard je týž člověk jako před chvílí, jen okolnosti se změnily.

Nemůžeme se dosti naděkovati překladatelům za dílo, jehož se podjali. Jest to služba prokázaná devatenáctému století přiblížiti mu svatého Bernarda. Je to plodná práce: překladatelé, kteří ji počali s odvahou, s láskou v ní pokračují.

Svatý Augustin.

Řeklo se o svatém Augustinu, že byl z nejváženějších lidí, kteří kdy žili. Skutečně, liší se skoro ode všech světců zvláštním rysem. Zajisté všichni světcí jsou lidé; ale nadpřirozený živel, do něhož jsou pohrouženi, staví je tak daleko od lidí obyčejných, že tito, poděšeni vzdáleností, pohlížíjí na ony spíše jako na hvězdy než na sobě podobné. Lidé se dívají na světce poněkud tak, jako se díváme na neslýchané divadlo, jež nám poskytují bytosti zvláštního plemene, různící se přirozeností, bytostí podivuhodné a vzdálené, jež si prohlížíme, ale jichž neznáme. Jakkoli je falešné, toto ponětí o světcích vysvětlí se, pomyslíme-li, že jejich život se nám jeví ve světle, jež staví mezi ním a životem lidským úžasnou protivu. Ohromná většina lidstva se odvrací při pohledu na světce a praví tomuto cizinci: Co je společného mezi mnou a tebou?

Svatý Augustin činí v tomto všeobecném pravidle zářející výjimku. Každý z nás tuší v něm bratra, přítele. Chtěli byste ho za důvěrníka. Odvážili byste se svěřit mu tisíc tajných a skutečných slabostí, o nichž byste se snad báli mluvit se svatým Janem Křtitelem, se svatým Divišem, svatým Janem od Kříže, ba i se svatou Teresií. Tak jsme slabí, že síla nám skoro strach nahání, a obdiv, jenž v nás budí jistí hrdinové křesťanští, vnuká nám návrat v sebe samy, jenž není zbaven jisté hrůzy. Pravda jest, že sami světcí, světcí novější doby, čtouce život dávných světců, považují se též za velmi nepatrné. Ale

jejich způsob, jímž poznávají, že jsou pozadu, nepodobá se našemu. Pocit nižší hodnoty pochází u nich z pokory horoucí a skoro exstatické, jež působí, že se sami sobě jeví prázdnými a bídnými, jakými by byli bez milosti. Tento pocit vychází ze samého zápalu jejich duše. Děs lidí všedních u přítomnosti světců vychází z tvrdosti a vede k lhostejnosti. Svatý Augustin jest snad tím, jenž je nejméně odpuzuje, poněvadž jest s nimi v poměru ne-li reelnějším, alespoň mnoho zjevnějším. Svatý Augustin může říci, jako latinský básník: »Jsem člověkem, nic lidského není mi cizím.« Ba, řeklo by se, že to slavné slovo, jež právě předkládám, ačkoli napsáno před tím, bylo napsáno schválně pro něho. Svatý Augustin poznal lidstvo v tom, co má nejpozemštějšího. Vášeň srdce jej sžíraly, vášně rozumu jej zavedly. Nižší vášně se ho zmocnily. Poznal bídy, slabosti, pochybnosti, úzkosti.

Člověk je hrozně podajný bludu. Přijímá jej všemi smysly, jimiž jest ve spojení se světem zevnějším. Vdychuje jej všemi póry; srdce, duch, tělo, vše v něm je ukrutně a úžasně porušitelné. Porušení má k jeho pohlcení prostředky, schopnosti, příležitosti nevyslovitelné. Svatý Augustin věděl tyto věci, poznal je, vypravuje je. Nejen, že je poznal před svým obrácením, ale vzpomínka na ně zůstala u něho živá, palčivá, přítomná, žhavá, vzrušující, citelná pro něho i pro jiné, až do jeho posledního vzdechu. Světec ten ukazuje na sobě jizvy člověka, skoro krvácející a hrozící, že se znovu otevrou. Nikdy nezřídil svůj příbytek na místě nepřístupném. Zůstává ve skutečném obzoru lidí. Jí jejich chléb, žije jejich životem, bije se jejich bojem. Nezapomíná na ně, nedá jim na se-

be zapomenouti. V něm člověk a světec jsou v blízkosti jeden druhého; vždycky se vidí a často zápasí spolu, kolikrát z velmi blízka. Tomuto zvláštnímu a přitažlivému sousedství děkuje svatý Augustin za jakýsi druh popularnosti. Ba i jeho nadsmyslná hloubání, nejvyšší a nejodvážnější, používají lidských způsobů. Jsou rozumová, neohromují člověka. Přesahují jej často, ale nikdy ho nedrtí. Zůstávají v oblasti jeho rozhledu a v činném oboru jeho přitažlivosti. Jeho *Vyznání* mají to neobyčejné do sebe, že mohou býti čtena s rozkoší a užitkem od hříšníka, od obráceného na víru, od křesťana i od člověka lhostejného. Hříšník pomyslí na to, aby se obrátil; obrácený, aby zdokonalil své obrácení; křesťan, aby rostl ve víře; lhostejný, aby sám sebe zkoumal. Tato kniha se rozpomíná na slabosti, ale tato vzpomínka nemá do sebe nic nezdravého, nic oslabujícího, poněvadž vypravování těch slabostí řídí síla, která hojí. Zdraví právě vnuká svatému Augustinu vzpomínku na nemoc. Tato vzpomínka neškodí zdraví, poněvadž se o ní uvažuje ve světle. Ale minulá ta slabost, třeba nebyla zapomenuta, dává přízvuku hlasu zvláště dojmavé intonace. Čtenář se domnívá, že přijímá doma návštěvu svatého Augustina, a v tom je kouzlo. V témže čase však jistá touha jej jímá jíti ku svatému Augustinu, aby mu návštěvu oplatil, a to povznáší. Svatý Augustin přišel vzít ho za ruku, aby ho podporoval v chůzi. Ale čtenář zakouší potřeby následovati svého vůdce, poněvadž ruka, která mu byla podána, jest zdravá, vroucí, oživující a očišťující.

Jsme ve století pochybovačném, jež si oškliví svátostnou zpověď; jsme však ve století chlubitvém a plačtivém,

jež miluje zpověď hlučnou, veřejnou a ješitnou. Co lidé za posledních sto let sepsalo své paměti! Co lidí zakusilo potřeby vyznati své důvěrné city lidskému pokolení, jež nezakoušelo potřeby s nimi se seznámiti! Ale jsou-li tyto důvěrnosti zbytečnými samy v sobě, slouží k tomu, že dávají pocítiti silou protivy sílu a cenu pravé zpovědi. Mezi vyzváními svatého Augustina a Jana Jakuba Rousseaua zdá se, že vzdálenost ještě se zvětšuje podobností názvu: propast, která dělí obě díla, projevuje se právě totožností jména, jež nesou. Skutečný kontrast dvou těch mužů stal se tím zřejmějším zdánlivou obdobou jejich počínání. Výtečný spisovatel Louis Moreau, jenž podivuhodně přeložil »*Vyznání svatého Augustina*«, napsal zároveň i »*Jan Jakub Rousseau a Století filosofické*«. První z těchto dvou děl jest skoro tak originální jako druhé, neboť takto překládati, toť tvořiti. Ale prvé, srovnáme-li je s druhým, obsahuje poučení hluboké a vhodné. První i druhé, položena vedle sebe, ukazují nám dva světy vyznání, vyznání světce a vyznání světáka, zpověď kající a zpověď chvástala. Neboť taková jest propast, kam může jíti a kam jde přirozenost lidská. Jest jakýsi způsob vypravovati své chyby, jenž jest ošklivější, než chyba sama. Jest jakýsi způsob záliby v minulém zločinu, jenž jest ošklivější než zločin přítomný. Jest jakýsi způsob lehkomyšlný a rozpustilý pohlížení na svůj zločin, jenž nezasluhuje slitování, k němuž slabost, jež ku zločinu vede, může obracet pohled diváka a především duši soudce. Zpověď jest svět, který má dva póly, označené svatým Augustinem a Janem Jakubem Rousseauem.

Jedním z rysů fysiognomie svatého Augustina jest, že

se dotýká všech věcí, a to všech věcí v téže době. A proto jest právě tak hluboce a úplně lidská. Neboť člověk jest tvor, který postaven uprostřed věcí, dotýká se jich, objímá je, vztahuje se na všecky. Potřebuje všeho. Věci ducha i hmoty mohou se mu všecky státi buď pomůckami anebo pastmi. Byly postupně pastmi a pomůckami svatému Augustinu. Řečnictví a filosofie přinesly mu, podobně jako vášně srdce, své skvělé výhody a svá zklamání. Jeho poblouzení se procházelo na všech silnicích, na všech stezkách, na všech ulicích velikých měst, na všech cestičkách ztracených. Jeho poblouzení nakreslilo předem směr cesty jeho lítosti, jež se také procházela po všech silnicích, po všech stezkách, po všech ulicích a cestách. Poblouzení i lítost následovaly po sobě všemi křivolakostmi všech břehů.

Svatý Augustin se vším zabýval. Veliké a krásné vydání jeho děl, jež vydal Guérin v Bar-le-Duc, jest opravdová služba, prokázaná věcem lidským i božským. Díky činnému spolupracovníctví nejpovolanějších a nejvzácnějších překladatelů, tento překlad stal se veřejným pomníkem. Před tímto ohromným množstvím děl, vypravování, řečí, rozprav, modliteb, výkladů, sporných badání, před všemi těmito nesčíslnými studiemi, kde Písmo, článek víry, mravouka a všecky vědy jdou před našima očima, čtenář nemůže si dáti otázku, kterou sobě klade badatel před Iliadou a Odysseou. Čtenář nemůže se tázati u svatého Augustina, jako u Homera: Je to týž člověk, který to vše udělal? Totožnost spisovatele jest samozřejmá. Jeho neviditelná značka je zřejma na každé řeči, na každém výkladu, na každé modlitbě, na každé

rozpravě. Všude tušíte člověka a všude téhož člověka. Svatý Augustin, jenž rozpráví nám o své duši ve *Vyznáních*, jest týž, který ve *Výkladu ku svatému Janu* vypráví, je-li dovoleno tak mluvit, o plození věčného Slova. Ten, který vypravuje o bídě, i ten, který myslí na slávu, je týž svatý Augustin. Ten, který zkoumá hlubiny člověka, i ten, který vyšetřuje hlubiny Boží, je týž svatý Augustin. Ten, který se dívá do výše, i ten, který se dívá dolů, jest týž orel. A ježto nás zná, ani nás neděsí. Ve výši jako dole jest naším bratrem a naším přítelem.

Jednou z význačných známek člověka jest zvědavost. Tato známka lidská nechybí hlasu svatého Augustina. On jest protivou svatého Josefa Kupertinského. Život světců zjevuje nám povahy nejrůznější, nejrozmanitější, ba i nanejvýš si odporující. Všecky ty květy a všecky ty stromy přizpůsobily si totéž slunce s různostmi, jež dovolovaly jejich vlastní povahy a jejich vnitřní schopnosti. Toť celý vesmír, kde rozmanitost probleskuje v jednotě a jednota v rozmanitosti. Svatý Augustin je muž podstatně složitý, a zvědavost jeho rozumovosti se obrátila, ale nezničila, když vstoupil do Církve svaté. Biskup hipponský je stejně pátravým a stejně horlivým jako kdysi, dokud ještě byl studentem. Pouze badání jeho a jeho horlivost změnily povahu a směr svůj. Změnily cíl. Mohlo by se i říci, že změnily původ. Neboť láska je rozněcuje stejně, jako korunuje. Láska je při jejich východisku jako je při jejich příchodu. Student pátral, aby pátral. Křesťan pátrá, aby lépe věděl, k tomu cíli, by lépe miloval. Biskup hledá, aby lépe miloval a lépe učil. Pátrání Augustinovo stalo se naukou u svatého Augustina. Horlivost Augusti-

nova stala se láskou u svatého Augustina. Nic nezahynulo. Vše se přetvořilo. Snadno lze poznati stopy starého člověka pod rysy nového. A přece je to nový člověk, jenž žije a jenž mluví. Ale stopa toho, čím byl, jeví se v tom, čím jest. Tato podobnost, jež žije v protivě, jest snad jednou z příčin té veřejné náklonnosti, jež se odvrací velmi často od světců, a jež sleduje svatého Augustina v celé jeho dráze životní, aniž kdy ztrácí se zřetele člověka. Jeho činnost, jako jeho myšlenka neustále se mísily v zápasy jeho století.

Křesťanství bylo vlastním životem lidu, jež vyučoval. Ale otřesy společenské trásly zemí pod nohama mistra i pod nohama učedníků. Mnohé kázání svatého Augustina bylo přerušeno příchodem barbarů. Zřícení starého světa dunělo celou zemí. Se všech hor řítily se laviny, všecky propasti plnily se zříceninami a troskami. Náraz těchto zřícenin budil všecky ozvěny. Křečovitá trhání světa, jenž zmíral, a světa, jenž se rodil, narážela na sebe a zostřovala se a děsila vzájemně. Všecky ty otřesy uváděly v horečku práce duševní, které i ve své jemnosti měly cosi násilného. Jemnost řecká a síla římská vrážely na sebe usmířeny v oborech křesťanství a poznávaly se jako dávné nepřítelkyně, jež se staly sestrami v Ježíši Kristu.

Svatý Augustin je shrnul až k jistému bodu, zároveň je překonáváje a korunuje. To byl člověk typ. A byl to biskup.

Svatá Kateřina Janovská.

Svatá Kateřina narodila se v Janově koncem roku 1447. Byla dcerou Jakuba Fiesqua a vnučkou Roberta, bratra papeže Innocence IV.

Měla tři bratry a starší sestru, jež se jmenovala Simbania. Jméno Kateřina bylo jí dáno ku cti Kateřiny Sienenské a Kateřiny Alexandrijské. Životopisci se domnívali, že Bůh ji dal pod ochranu svaté Kateřiny Alexandrijské, která měla dar *rozumu*. Kateřina Janovská jej měla též, a viditelné mučednictví první Kateřiny bylo tu nahrazeno neviditelnou obětí lásky.

Toto poslední slovo obsahuje život této světice velice neobyčejné a málo známé.

Ve věku třinácti let probleskl její vnitřní život, její hluboký a tajemný život, plný slz, plný ohně, plný krve. Zvláštní předčasná zralost vydala ji v útlém věku objetím Ducha. Ve třinácti letech věděla, o čem se lidé nedovědí za celý svůj život. Znají jméno kuchaře Juliana Apostaty, ale sotva že znají jméno Kateřiny a nečetli ani řádky z jejích děl.

Ubozí vzdělaní lidé, kdybyste se zráčili čísti svatou Kateřinu Janovskou, i kdybyste z toho ničemu nerozuměli, získali byste tím přece něco, byť jen trochu úžasu a neurčitých tušení, že vám zbývá v tomto nízkém světě něco, čemu byste se měli přiučiti! Toto tušení samo o sobě by více platilo než mnoho roků studia. Ale pokračujme.

Ve třinácti letech chtěla Kateřina vstoupiti do kláštera

Panny Marie Milostné, jenž podroben byl řeholi svatého Augustina. Její věk jí bránil, aby tam byla přijata. Obvykle bývá v životě světců, a především v životě světců rozjímavých, nějaká řada chybných kroků, docela nepochopitelných. Váhají, tápají, klamou se, jdou kupředu, vracejí se nazpět, mění cestu. Zdá se, že mrhají svůj čas. Nevyzpytatelné cesty, po nichž jsou vedeni, zdají se míti úžasnou délku. Ptáte se, proč Duch, jenž je vede, neoznačil jim bezprostředně cestu krátkou a přímou, jež vede k cíli. Proč? Ach! proč? Otázka ta je bez odpovědi. Přece však, kdyby bylo naprosto třeba, abychom ulehčili duši, smyslit si nějakou odpověď, mohlo by se říci, že jejich pochybení dávají jim, působením lítosti a zkušenosti, hluboká světla vzhledem k nim samým, jichž by byli neměli, kdyby jejich život býval neustále jednoduchým a jejich cesta neustále přímou.

Svatá Kateřina Janovská, která měla zvláště hrůzu před manželstvím, nechala se provdati svými rodiči. Výsledek toho byla řada nehod. Manželství bylo uzavřeno bez jejího vědomí a ona se neodvážila odporovati zájmům rodiny. Dala se vésti k oltáři a vyslovila, praví její životopisec, *osudné ano*.

Její manžel byl jednou z nejšpatnějších osob své doby. Nebyl jen lehkomyslný, byl to karbaník; nebyl jen chybující, byl posměvačný a zlý. Kateřina byla vzácné krásy, duch její byl okouzlující. Julian Adorne, manžel její, jsa naprosto necitelným i k vnějším půvabům své ženy, přemítal ve chvílích, kdy myslel na ni, jen o tom, jak by ji všemi způsoby trýznil. Ostatní čas zapomínal na ni, a jeho zapomínání nebyla nevinná. Tento člověk, velmi bo-

hatý v době sňatku, tolik povolil nepravostem, že ho o všechno připravily. Soužena po pět let nejhroznějšími ústrky, Kateřina zhubeněla tak, že jí ani přítelkyně její nepoznávaly. Její krása zmizela s jejím zdravím. Celá její rodina zoufalá nad sňatkem, ke kterému ji byla přinutíla, snažně ji prosila, aby nezemřela zármutkem, aby hledala daleko od svého muže útěchu, kterou svět dává duším planým, jichž je pln. Kateřina, otupělá neštěstím, dala se přemluvíti, vyšla ze svého vnitřního života a vedla po pět let život ženy světačky. Pravil-li jsem, že cesty k svatosti nemožno pochopiti, je zřejmo, že jsem neřekl příliš mnoho, ale také neřekl jsem dosti. Ti, kteří chtějí všechno vysvětliti, mohli by nalézt v manželství Kateřiny prostředek, jenž ji vedl hroznou cestou k dokonalosti vyšší. Tu však ona podléhá. Tu opouští vnitřní kouzlo, jehož následovala ve třinácti letech, tu zoufalá, bez odvahy víc, zdánlivě Bohem odstrčená, a ve skutečnosti odstrčená mužem, s nímž ji byl Bůh spojil, padá se své výše! Po pěti letech neštěstí, hle, pět let hříchu! Hle, pět let ztracených! Ač nebylo-li potřebí pěti let bloudění, aby dala pokání příležitost vstoupiti a prohloubiti duši!

Mezitím však ta, jež byla světicí ve třinácti letech, nemohla všeho zapomenouti. »Marno to bylo,« řekla později, »že všechny ty rozkoše se spojily, aby zadost učinily mým choutkám, nemohly je nasytiti; má duše měla nekonečný objem; všechny radovánky země byly by do ní vstoupily, aniž by ji naplnily.«

Jednoho dne naříkala si Kateřina sestře své na děsnou prázdnotu, již trpěla. Sestra její, která znala jistého velmi zbožného řeholníka, snažně prosila Kateřinu, aby šla ku

svátosti pokání. Kateřina otřesena vlastními vzpomínkami, neodepřela. Simbania připravila kněze na to, že se jedná o zvláště veliké obrácení, a že ta, která snad k němu se obrátí zítra, jest povolána k tomu, aby stoupala na výšiny. Skutečně na druhý den se Kateřina rozhodla; odeběře se do kostela, žádá kněze, a pokleká v očekávání do zpovědnice. Zde děje se veliké drama.

Paprsek světla padá na Kateřinu klečící; ona vidí. Co vidí? Ona jediná by to mohla říci, anebo spíše ona jediná by to nemohla. Vidí své předurčení, vidí svůj život od svého pádu. Právě uplynulých pět let jeví se jí tak, jakými jsou ve světle Božím. Kateřina ztrácí slovo i vědomí. Kněz, který vstoupil do zpovědnice, domnívá se, že se mlčky připravuje, a zanechává ji v jejím rozjímání. Mlčení dále trvá. Kateřina byla u vytržení. Čas míjí. Přijdou vyhledat kněze v nutné záležitosti. Upozorní Kateřinu na svůj odchod a na svůj brzký návrat. Kateřina ničeho neslyší. Odejde; vrátí se; Kateřina je v témž držení těla a v témže mlčení. Vybídne ji, aby mluvila. Byvši vyvolána z hloubi svého vytržení, nesmírně se namáhá, ale nemůže říci než slova: »Milý otče, nemohu mluvit. Chcete-li, odložíme tuto zpověď na později.«

Vrátí se domů, odhodí daleko své šperky, prolévá ručeje slz. Dlažba její světnice je zaplavena, viditelně zaplavena jako země po bouřce. Zdá se, že mezi vytržením vnikl jí v srdce žhavý šíp. Vypravuje ve svých rozhovorech, že mezi vzlykáním vyslovila jediné slovo: »Možno-li, ó Lásko, že jsi mě předešla a že jsi mi zjevila v jediném okamžiku vše, co slovo nemůže vyjádřiti?«

Měla svou cestu do Damašku. Byla zasažena bleskem.

Po nějaký čas hnala svou lítost až k zuřivosti. Zděšení nad jejím pádem vedlo ji k násilnostem, jež by se dnes sotva uvěřily. Neodvážili bychom se ani *vypravovati* věci, jež ona odvážila se činiti. Nemocnice Milosrdných byla často svědkem jejích neobyčejných odvážlivostí. Zaslíbila se nejnesnadnějším službám při nemocech nejodpornějších a činila více, než bylo potřebí. Podlehla tomu nutkání, jež svatý Pavel nazývá Šílenstvím Kříže. Její skutky zevnější byly jen stíny skutků vnitřních, jež ji rozněcovaly. Říkala často: »Mrskání uložená tělu jsou naprosto bez užitku, nejsou-li provázena mrtvením *sebe*.«

Po čtrnácti měsících hrozného pokání dostalo se jí ujištění, že úplně zadostiučinila spravedlnosti.

V té době, praví současní životopisci, trýznivá vzpomínka na její chyby, jež až dosud byla ji dnem i nocí pronásledovala, byla jí úplně odňata. Nerozpomínala se víc na své hříchy, jako kdyby byly potopeny do hlubiny mořské.

Zde spočívá nový život Kateřiny, život na výši. Ona dosahuje a popisuje sama tento stav, jež zve *nahotou lásky*. Ode dne, kdy byla zasažena bleskem, neztratila ani jednou se zřetele přítomnost Boží. Její obrácení nepostupovalo, jako tolik jiných, po stupních: bylo náhlé a věčné. Nikdy nepokračovalo promyšleně.

»Kdybych se vrátila na svou bývalou cestu,« říkala, »přála bych si, aby mi vyloupali oči, a ještě by mi toho dosti nebylo.«

Rozjímání svaté Kateřiny šlo vždy výše a výše a stánu se pevně na vrcholech. Kdežto jiní, jako na příklad svatá Gertruda, sledovali v prachu lidských cest stopu

kročeju Ježíše Krista a snažili se ze vší síly své, aby šli za jeho člověčenstvím, svatá Kateřina Janovská byla nesená k hlubině jeho božství. Nevylučujíc ze své modlitby a ze svého rozjímání tajemství týkající se lidského života Ježíšova, živila se zvláště těmi, jež se týkají božského života Kristova. Málo pohledů vyšlých ze země šlo tak vysoko do nebe.

Kateřina měla vnitřní vidění hříchu, a vědouc, co je uvnitř jediného všedního hříchu, pojala k němu takou hrůzu, že by byla zemřela, kdyby jí byl Bůh nesílil.

Domnívala-li se, že vidí v sobě nejlehčí nedokonalost nějakou, říkala, dokud jí nebyla zbavena, že jest ve vařícím kotlu.

»Mé vidění všedního hříchu trvalo jenom na okamžik,« pravila; »bylo by stačilo v prach uvéstí diamantové tělo, kdyby bylo trvalo déle. Co potom jest hřích smrtelný? Kdokoli pochopí, co to jest hřích a milost, nemůže se strachovati ani vážit si jiné věci.«

»Vidím,« říkala Kateřina, »vidím ve Všemohoucím takovou náklonnost spojití se s tvorem rozumným, stvořeným skrze něho a k jeho obrazu, že kdyby ďábel mohl se zbaviti svého hříchu, Hospodin povýšil by ho k té výši, kam Lucifer chtěl vystoupiti svou vzpourou, to jest, že by jej učinil jako Bohem, ne ovšem přirozeností nebo podstatou, ale účastenstvím.«

Podávám tuto vznešenou myšlenku na rozjímání těm, kteří rádi dýchají vzduch hor. Obzory, které se otevírají s této strany, jsou obzory neznámé. »Bůh může učiniti,« řekl svatý Pavel, »víc než si můžeme žádati.«

Jednoho dne svatá Kateřina slyšela tato slova, jež k ní

mluvil Duch svatý. »Bylo by ti mnohem příjemnější býti ve žhoucí výhni, než podstoupiti dokonalé oloupení, k němuž chci přivésti tvou duši.«

Dějiny tohoto oloupení byly napsány anebo spíše slabikovány svatou Kateřinou samotnou. Její slovo pozůstává v třesoucím se mlčení. Omlouvá se, že mluví, jako to činila Angela de Foligno. Upozorňuje nás, že slova spíše utajují než zjevují žár ji ztravující.

»Hospodin,« pravila, »chtěl v ní odloučiti duši od ducha. Toto odloučení jest provázeno hlubokým a ostrým utrpením, a naprosto nevyslovitelným. Hospodin vlil do duše tohoto stvoření (ona sama tak mluví) novou lásku tak mocně, že přitáhl duši k sobě se všemi jejími mohutnostmi, takže byla odňata své přirozené bytosti. Toto dílo,« dodává Kateřina, »jest nadpřirozené. Dokončuje se v oceánu lásky tajemné a moře to je tak hluboké, že se do něho nevstoupí, aby se tam každý neutopil. Věc tak vysoká nemůže býti pochopena, přesahuje mohutnosti duše.«

Svatá Kateřina vydává každou chvíli svědectví o bezmocnosti lidského slova. Obývá nade věcmi, jež se myslí, obor věcí, jež se cítí, a její výkřiky podobají se úsilím mlčení, jež jsouc nespokojeno se sebou samým, pokoušelo by se přemoci svou přirozenou povahu.

Mlčení krouží řvouc kolem slova svatého Pavla: »Živá jest zajisté řeč Boží a mocná, a pronikavější nad všeliký meč na obě strany ostrý, a dosahuje až do rozdělení duše a ducha.«*)

*) Žid. 4, 12.

Duše a duch nejsou dvě podstaty různé jako duše a tělo. Se stanoviska filosofie, není v člověku než duše a tělo. Co je to tedy rozdělení duše a ducha? Svatý Pavel vrhá do světa toto slovo neznámé, jako ohnivý meč doprostřed bojiště, a odchází ničeho nevykládaje. Svatá Kateřina Janovská zvedá ten ohnivý meč. Tráví svůj život v rozjímání slova svatého Pavla: ale její výklad, právě proto, že jest velkolepý, zvyšuje černou noc, místo aby ji zaháněl; neboť zde noc je světlem. Čím více rozvinuje svatá Kateřina slovo svatého Pavla, čím více uvolňuje obsažené v něm tajemství, tím více posvátné temnoty se šíří a je uchvacují. Také po každé větě cítí, že vzrůstá v ní nemožnost mluvit; ale mlčení též podléhá před novým úsilím řeči, jež se rodí jen, aby zemřela. Tak slovo a mlčení po sobě následují, oboje nedostatečné, oboje nutné. Každé z nich činí pokus, aby vykoupilo bídu druhého. Poslyšme ji:

»A duch praví k duši: Chci se oddělit od tebe. Nyní odpovím ti slovy, později odpovím ti skutky, a tehdy budeš závidět mrtvým. Tys ukradla milosti Boží, tys je připisovala sobě, tys si je přivlastnila tak chytře, že to ani nepozoruješ.

A duše odpovídá: Uznávám svoji loupež. Ukradla jsem nejdůležitější věci na tomto světě. Můj hřích je veliký a zchytralý.

A duch, když byl sám přitažen Bohem, ač to nevěděl, přitáhl k sobě všecko s prudkostí, a duše byla ztrávena se všemi svými tělesnými pocity a tvor zůstal ponořen v Bohu. A duše zvolala: Ó, jazyku, proč mluvíš, když nemáš slov, abys vyslovil lásku?

Ó, srdce mé, proč pak mě neztrávíš? Hospodine, ty's mi ukázal světlo nové, v němž jsem viděla, že všecka má předešlá láska byla jen sobectvím. Má podnikání byla poskvrněna, zůstávala skryta ve mně, já je skrývala ve tvém stínu, a já jsem si je přivlastňovala! Co říci mám o lásce? Jsem překonána, cítím ji, jak působí ve mně a nechápu to působení. Cítím, že jsem pálena, a nevidím ohně. Ó, lásko, ty's mi zavřela ústa. Neumím, nemohu více mluvit. Nechci více hledati toho, čeho nelze naléztí.«

A po tomto mlčení počíná znovu volati:

»Ó, lásko, kdo tě cítí, nechápe tě, a kdo tě chce poznati, nemůže tě pochopiti. Ó, srdce zpilé, tys nevyhrobitelno, a vedeno k smrti počínáš žíti! Zdá se mi, že kdybych mohla vyjádřiti lásku, všecka srdce by se zažehla. Před opuštěním tohoto světa přála bych si, abych byla schopna jedenkrát o tom mluvit. Jaká rozkošná věc by to byla mluvit o lásce, kdybychom našli slova! Láska narovnává věci křivé a slučuje protivné. Ó, lásko, kterak povoláváš duše, jež jsou ti drahé?«

A Hospodin odpověděl: »*Ego dixi, dii estis et filii Excelsi omnes*. Řekl jsem to: bohové jste a synové Nejvyššího všichni.«

Po pětadvaceti letech Bůh poslal Kateřinu ku Cattaneoovi. Šla k němu a řekla mu: »Setrvala jsem dvacet pět let na cestě duchovní; nyní nemohu odolati násilí vnitřních i zevnitřních útoků; proto byla jsem obdařena vámi. Soudím, že Bůh Vám svěřil péči pouze o mou osobu a že nemáte se starati než o mne.«

A mluvic k jednomu ze svých duchovních dítek, pra-

vila: »Mluvím-li o lásce, zdá se mi, že se jí posmívám, tak daleko jsou slova má od skutečnosti. Vězte jen, že kdyby jediná kapka z toho, co chová mé srdce, padla do pekla, peklo bylo by změněno v ráj.«

Taková je řeč svaté Kateřiny Janovské. Jsou to rozhovory, výkřiky, vzlykání a mlčení, a každá z těchto věcí volá druhé k pomoci, tak jako by vítěziti měla s pomocí jich nad slabostmi své přirozenosti.

Svatý Josef Kupertinský.

Studoval jsem právě jednu z nejvyšších, nejjemnějších, nejširších, nejrozsáhlejších a nejhlubších inteligencí: svatou Kateřinu Janovskou. Krásná, produševnělá, obdivovaná, planoucí, mnoho přijala od přirozeného řádu, dříve než přijala ještě více od řádu nadpřirozeného. Byla ozdobena zdobami ženy, dříve než byla proměněna proměněním světice.

A zde dnes divadlo, které je pravým opakem onoho. Ti, kteří řekli, že všichni svatí jsou si podobní, dokazují pouze, že neznají jedněch ani druhých. Týž duch obklopuje a osvětluje různé povahy, a právě tato jednota a tato rozmanitost uskutečňuje nový vesmír v jeho etymologické skutečnosti.

Byl-li kdy někdo chudě nadán, byl to svatý Josef de Cupertino. Nedostávalo se mu všech přirozených předností. Sám sebe nazýval bratrem Oslem, a byl skutečně mezi lidmi tím, čím je osel mezi zvířaty. Neschopen obstát v jediné zkoušce, ba snad i pouhou rozmluvu udržeti, neschopen obstarávati domácnost anebo dotknouti se talíře, aby jej nerozbil, zbaven schopností ducha i těla, zdál se stejně nezpůsobilým k tomu, aby se stal učencem anebo dobrým sluhou. Měl vzhled otroka, jenž k ničemu se nehodí, soumara, jenž málo služby prokáže. A přece známe jeho jméno! Jak se to stalo, že našel místa v paměti lidí? Nikdy nehledaje úcty lidské, setkal se s ní v jejím tvaru nejvyšším, a nejen s úctou, se slávou! A nejnepravděpodobnější věcí pro něho byla sláva. Pad-

la na něho, obklopuje ho navždy. Zatím co ti, kteří běhají za ní, kolikráte setkají se buď se zapomenutím nebo s hanbou, usedla na čelo Josefovo a napsala před jeho jméno to zvláštní a tajemné slůvko: Svatý. Josef se stal svatým Josefem. Jaká to podivná věc tato moc, dělati svaté a za takové je prohlašovati, moc, na niž má Církev výhradní právo, jíž nelze padělati a nevydati se na pospas strašlivému výsměchu. Vezměte starého vysloužilce, výstředního velebitele staré vojny, a pokuste se jej přivést k tomu, aby řekl: svatý Napoleon I. Nikdy se toho neodváží. I kdyby chtěl, nebude moci. Jeho ústa by se bezděky zavřela.

Josef se narodil v Kupertinu 17. června 1603. Syn řemeslníka, vyzáblý, churavící, opovrhovaný všemi, posmíváný svými soudruhy, ba i, což se zřídka stává, odstrkovaný vlastní matkou, trápený snětivou hlízou, ztrávil své dětství mezi životem a smrtí, v jakési hnilobě. Poustevník nějaký ho potřel olejem a uzdravil ho.

V době jeho narození byl zabaven pro dluhy otcovy nábytek jeho rodiny, a on se narodil ve chlívě, kam se byla jeho matka uchýlila.

Když pak, uniknuv hrozným nemocem, chtěl se věnovati životu řeholnímu, byla to pro něho řada ran a zklamání. Uchází se o přijetí do řádu a neobdrží ho. Později počíná noviciát, neukončí ho, vrátí se do světa. Vrací se opět do kláštera. Všude odmítán, zdá se sám nevědět, co chce ani co činí.

Nejprve se představil u františkánů. Bylo mu sedmáct let. Dva z jeho strýců byli členy řádu, a zdálo se, že mu usnadní jeho přijetí. Přece však byl odmítnut, jež-

to nebyl konal žádných studií. Vše, čeho mohl dosíci, bylo, že vstoupil ke kapucínům jako bratr laik. Ale musil zakusiti hrozně pohrdavého přivítání.

Přirozená nezpůsobilost a nadpřirozené snažení a dychtění spojily se naposled, aby jej učinily všeho neschopným. Jeho přirozená nezpůsobilost byla zřejma, a nadpřirozené zaujetí mysli unikalo všem zrakům. Jeho přirozená opominutí, jeho nadpřirozená zahloubání činila jeho život neobyčejným, takže se zdál býti směšným lidem všímavým sice, avšak prostředním, jimiž byl obklopován. Všecky ty bystré, ale tuctové rozumy obracely jasnovidný pohled na chyby Josefovy, pohled zaslepený na jeho přednosti. Tyto dva pohledy vzájemně se doplňující skončily tím, že jej prohlásili za naprosto nesnesitelného. Jat u vytržení uprostřed starostí o refektář, jež mu byly uloženy, upustil nádobí a talíře, jejichž střepy mu byly potom přilepeny na hábit, na znamení pokání. Přinesl na stůl černý chléb místo bílého; vyplísnili jej. Prohlásil, že jeden od druhého nedovede rozeznati. Měl-li přenést trochu vody s jednoho místa na druhé, potřeboval k tomu celý měsíc. Konečně se rozhodlo, že se nehodí ani ku hmotným pracím, ani k životu duchovnímu a poslali jej zpět domů.

Svlékli mu řeholní šat. Prohlásil později, že v tom okamžiku trpěl tak, jako by mu strhli kůži. Aby neštěstí bylo dovršeno, ztratil část svých světských šatů. Klobouk, punčochy, střevíce scházely. Odplížil se zpola nahý. Psi vyřítivší se ze sousední stáje skočili na něho a roztrhali v cáry hadry, jež mu zbyly. Pastýři, domnívající se, že je to zloděj, chtěli se vrhnouti na něho. Byv

ochráněn jedním z nich proti vzteku ostatních, šel dále svou cestou. Objeví se před ním jakýsi šlechtic, a dorážeje na něho s mečem v ruce, spílá mu špehounů.

Josef přijde do Vitrary; vrhne se k nohám svého strýce, jenž jej vyžene, vyčítaje mu dluhy jeho otce v Kupertině. Objímá kolena své matky, jež mu odpoví: »Způsobils, že tě vyhnali ze svatého domu. Vyber si vězení nebo vyhnanství, nebo teď ti nezbývá než umřítí hladem.«

Konečně po mnohém chození byl Josef připuštěn do kláštera de la Grottella, a bylo mu uloženo, aby hřebelcoval mezka.

Josef uměl sotva číst a psát. A hle, on chtěl býti knězem! Nikdy nedovedl vyložití žádné z ročních evangelií, mimo to, jež obsahovala slova: »Blahoslavený život, který tě nosil!« Josef chtěl podstoupiti zkoušku k diakonatu. Biskup otevře knihu evangelií a připadne na tato slova: »Blahoslavený život, který tě nosil!« Dal tedy Josefovi jedinou otázku, na kterou mohl odpovědět, a Josef odpověděl. Nemohl se zdržeti úsměvu, ale vyložil evangelium znamenitě. Zbývala poslední zkouška ku kněžství. Zde se to událo způsobem ještě více překvapujícím. Všichni žadatelé, kromě Josefa, měli všecko v malíčku. První, kteří podstoupili zkoušku, složili ji způsobem tak výtečným, že biskup ve zkoušení nepokračoval, nýbrž domnívaje se, že všichni jsou tak dobře připraveni, a že by další zkouška byla zbytečnou, pustil šmahem všecky, kteří zbývali, a mezi nimi i Josefa, jenž byl tudíž přijat beze zkoušky. Bylo to 4. března r. 1628. Josef stal se tedy knězem, přes všecky své

neschopnosti známé, ale zapomenuté.

Vrátil se do kláštera de la Grottella. Prožil tam dvě hrozná léta. Hmotná bída, ku které se byl odsoudil, splétala se s bídou vnitřní, docela jinak hroznou. Božské útěchy, jimiž od dětství svého byl sílen, nahrazeny byly smutnou a chmurnou vyprahlostí, jež rostla každým dnem. Psal později svému příteli: »Naříkal jsem si mnoho Bohu na Boha. Všecko jsem pro Něho opustil, a On, místo aby mě těšil, vydal mě smrtelné úzkosti. Jednou, když jsem plakal a vzdychal (ach! jen když na to pomyslím, jako bych umíral!) řeholník kterýsi klepe na mé dveře. Neodpovím, on vejde. »Bratře Josefe,« řekl, »co je vám? Jsem tu, abych vám posloužil. Vezměte, zde je hábit. Myslil jsem, že ho potřebujete.« Skutečně, můj hábit se rozpadával v kusy. Oblékl jsem ten, jenž neznámý přinesl, a všechna má beznaděj okamžitě zmizela.« Nikdo neznal toho řeholníka, jenž přinesl ten hábit.

Od této chvíle život svatého Josefa byl jedním z nejzázračnějších, o nichž se dějiny zmiňují. Jeho vnější život byl zároveň neklidný i jednotvárný. Aby unikl davům, jež ho hledaly, překládali ho s místa na místo, a téměř ve vězení ho chovali až do nového umístění. Při každém odchodu Josef říkával: »Je Pán Bůh tam, kam mě odvádíte?« A na kladnou odpověď, jež mu byla dána, říkal: »To je dobře.« Jeho vnitřní život poskytuje spojení zjevů extatických a zázračných, nejrozmanitějších a nejvznešenějších, jež se naplnily v přirozenosti a přirozeností, jež zdála se býti na odpor vznešenému. Hřebelcoval mezka; pracoval jako soumar. Znal s bídou čísti, říkal sám sobě bratr *Osel*, ne z falešné pokory, ale

poněvadž jeho prostota, jeho trpělivost, nevzhlednost, dobráctví, nevědomost, jeho zvyk dělati jen hrubou práci, práci otroka, jeho zvyk nositi břemena, poslouchati, neodmlouvati, choditi zvolna, se svěšenou hlavou, všechno vůbec dávalo mu jakousi podobnost s hlavou osla. Ba snad i přirozená umíněnost, poslušností přemožená anebo proměněná světlem, zvyšovala tu podobnost.

Jednou nařídili mu, aby vyložil nějaké místo z brevíře. Josef otevře knihu a zrak jeho padne na čtení o svaté Kateřině Sienské. Čtení počínalo: »*Catharina, virgo Senensis, ex Benincasis piis orta parentibus*. Kateřina, pan-
na Sienská, narozená z Beninkazů, zbožných rodičů.« Josef čta, pomíjí slovo: *ex Benincasis*, z Beninkazů. - Poručili mu, aby četl znova. Proti své vůli přeskočí zase totéž slovo. Káže mu, aby četl po třetí; trvá na svém a totéž slovo přeskočí. Velí mu, aby blíže nahlédl. Marně namáhá své oči, nevidí slova, jež má viděti. A hle, za nějaký čas kongregace obřadů toto slovo vyškrtla!

Tento člověk, jenž nic neuměl, nic nechápal, jenž nedovedl obcovati s jinými lidmi, jenž ničemu se nemohl naučiti, jenž neměl žádné duchapřítomnosti ani žádného vzdělání, ani schopnosti, aby zatajil svou nevědomost, vycházel vítězně ze všech zkoušek, ze všech výslechů, jimž ho podrobovali.

Místo aby postřehoval lidi ve způsobě, již mají na světě, ve způsobě zevnější a viditelné, svatý Josef je často vídal ve způsobě zvířete, jež představovalo stav jejich duše. Cítil zápachy, jež nebyly než pro něho, zápachy duchovní, jež zdály se mu hmotnými. Potkal člověka, jehož svědomí bylo obtíženo hříchy. »Ty velmi

ošklivě zapácháš,« řekl mu Josef, »jdi se umýt.« A po zpovědi, byla-li dobrou, cítil zcela jinou vůni. Jeho produševnělé smysly se staly nástroji spojení mezi světem duchů a světem těles. Cítil fysicky, co neexistovalo než morálně. Jeho osobnost stala se jakýmsi živým symbolismem, jenž ozařoval viditelný svět smysly vnímaným odleskem světa nadsmyslného.

Madona v Grotelle byla místem, kde zanechal své srdce. U nohou této Madony neobyčejný ten člověk ztrávil dlouhé hodiny v hlubokém rozjímání. Rozjímání se tak stalo jeho životem, že ani v nejhrubších pracích se nemohl z něho probrati. Když byl ještě malým děckem, v době, kdy i samo jméno vytržení mu bylo neznámo, zachvácen duchem, přechoasto ztrnul v prostoučké i úžas budící posici, jež mu dala přezdívkou *zející ústa*. A pomyslíme-li na přihroublost jeho povahy, pomyslíme-li, že byl jakýmsi oslíkem, jsme překvapeni tímto násilným spojením věcí sobě odporujících, jež dodávají věcem božským jedné z jejich známek nejvlastnějších a nejpríznačnějších. Díla božská mají známku rozhodných protiv v jednotě.

Skutečně, bratr Osel léta! ve vzduchu jako pták. Není věru v životě světců druhého příkladu téže schopnosti, tak daleko jdoucí.

Svatý Diviš, mluvě o svém učiteli Hierotheovi, pravil: »Tento muž nebyl pouze učeníkem ve věcech božských, ale on činil dovedné pokusy v nich.« Mohli bychom to právě tak říci o svatém Josefu, jenž se zajisté *přirozeně* nepodobal Hierotheovi. Josef ztrávil část svého života ve vzduchu, skutečně a fysicky ve vzduchu, zavěšen mezi

nebem a zemí. A zároveň byl důvěrným přítelem zvířat. Josef patří do rodiny světců, jež čítá ku svým známkám nejvlastnějším přátelství ku zvířatům a důvěrný poměr ke všem tvorům. Přicházím zde opět k tomu nepochopenému slovu, jehož ani sám nechápu, vyslovuje je: prostota. Řekli byste, že jí náležejí jisté viditelné důkazy přízně, jež člověka překvapují více než jiné milosti.

Jednou slíbil řeholnicím ptáka, jenž je naučí zpívat. A každého dne při hodinkách ranních i večerních objevil se pták na okně choru, předcházeje a povzbuzuje zpěv řeholnic. Jednoho dne zmizel. Stěžovaly si Josefovi. »Pták učinil dobře!« řekl světec. »Proč jste se mu posmívaly?« A vskutku, jedna z řeholnic se mu nějak vysmívala. - Přece však Josef slíbil, že se pták vrátí, a také přišel. Zajisté zapomněl anebo odpustil. Tentokrát zařídil svůj příbytek mezi řeholnicemi. Ale, když mu jedna ze sester přivázala na nožičku rolničku, za nějaký čas zmizel. Josef jej znovu přivolal. »Dal jsem vám hudebníka,« řekl jeptiškám, »nesmíte z něho dělat zvoníka. Šel bdít ku hrobu Božímu, ale vrátí se.« Vskutku přišel a nezmizel leč až se světce.

Jednou potká svatý Josef u lesa Grotellského dva zajíce: »Nezdalujte se,« řekl jim, »nevzdalujte se od Madony, neboť mnoho lovců vás pronásleduje.« Za několik minut jeden z nich byl přepaden a pronásledován psy. Ale brána kostela je otevřena; proběhne lodí a vrhne se do náruče světce. »Nevaroval jsem tě?« řekl mu Josef. Lovci příběhnou uřícení a žádají hlučně svou kořist. »Tento zajíc,« odpovídá světec, »jest pod ochranou Madony. Vy ho nedostanete.« Pak požehná čtvernožce a

pustí jej na svobodu.. Zatím co se vracel z kaple do kláštera, setkal se s druhým zajícem, který zděšeně k němu přiběhne. Lovec, jímž byl markýz Cosmo de Pinelli, pán na Kupertinu, táže se ho, neviděl-li zajíce. »Zde je v záhybu mého šatu,« odpoví Josef. »Tento zajíc je můj, ušetřte ho a nechod'te sem více lovit, neboť jej děsíte.« Pak mluvě k zajíci: »Schovej se tamhle do toho kře a nehýbej se.« Psi, kteří viděli svou kořist, zůstali státi nehybně a třesouce se vztekem, ale jako přimražení na svém místě.

Bouře zničila skoro všechny ovce malé vesničky. Zoufalí pastýři šli k Josefovi. Světec dotekl se mrtvých ovcí jedné po druhé. »Ve jménu Božím, vstaň!« říkal, dotýká se jich. A ovce vstávaly. Jedna z nich znovu klesla. Josef hlasem důraznějším a skoro rozhněvaným křičí na ni: »Ve jménu Božím vstaň a zůstaň státi!« Jindy přivábil ovce do kaple svaté Barbory. Skákající přes ploty a opouštějící tučné pastviny, ovce přibíhaly ve stádu, zavolány byvše Josefem k modlitbě.

Stávalo se, že když se jen vyslovila jména Ježíš a Maria, svatý Josef opouštěl svět a odlétal i tělesně. Často jeho vytržení počínala velikým výkřikem. Ale tento výkřik nenaháněl strachu, a toto zjištění bylo závažným při jeho svatořečení. Církev počíná si nesmírně opatrně, aby rozehnala duchy. Duch Svatý dává jistou bezpečnost i uprostřed hrozných zjevů, duch zlý vyvolává neklid a zmatek i uprostřed zjevů pokojných.

Jednou procházel se don Antonio s Josefem v zahradě. »Bratře Josefe,« řekl Antonio, »jak krásné nebe Bůh stvořil!« Josef vyrazí ze sebe výkřik, vzletí a kleče spo-

čine na vrcholku olivovníku. Snět, jak praví vyšetřování, houpala se jako pod tíhou ptáka. Zůstal tam skoro půl hodiny. - Překvapilo-li jej vytržení mezi mší svatou, Josef, když přišel k sobě, pokračoval ve svaté oběti přesně tam, kde ji byl přerušil, aniž se zmýlil v jediném obřadě, v jediné slabice nebo v jediném pohybu. Tři malíři, kteří měli vyzdobiti jeho kapli, shodli se, že umístí nade dveřmi obraz Neposkrvněného Početí. Josef byl při tom, i zjevilo se mu snad v tom okamžení nitro tajemství, jehož obraz měl býti štětcem namalován. »Neposkrvněné Početí,« vykřikl, »ó, jaký to námět!« A padl na kolena, jat byv u vytržení. - Jednou byla jeho ruka v kostele mezi vytržením vztažena nad plamen dvou smolnic. Nějaký čas děsem jako zkamenělí, diváci konečně pomyslili na to odkliditi smolnice. Ale jeho ruce neměly žádné známky spáleniny. - Jindy dělník jeden upustiv své nářadí způsobil si zející ránu. Fra Ludovico zbudí Josefa, jenž byl u vytržení, a ukáže mu krev. Josef dotkne se přeseknutého prstu, obváže jej hadříkem a řekne dělníku: »Můžeš pracovati.« Dělník byl vyhojen. Byl to kříž, na němž pracoval. »Zasad' me jej,« praví Josef. Ale byl tak těžký, že nemohli jej zasaditi. Josef je netrpěliv, odhodí svůj plášť, přeskočí letmo vzdálenost patnácti kroků, uchopí kříž jako stéblo slámy a umístí jej do připravené jámy. - Bylo by třeba celého svazku. Odkazují čtenáře na Život svatého Josefa od Dominika Rovino.

Takovým byl světec Josef. Kdyby byl vskutku nežil, nikdo by ho nevymyslil. Je neobyčejným mezi neobyčejnými. Není věru světce u Bollandistů, jenž by se víc než on vymykal z obvyklého běhu života lidského.

Svatý Diviš.

Poznamenal jsem již, že každý vyvolený přijímá nadpřirozenou náklonnost ve tvaru přizpůsobeném jeho vlastní povaze. Svatý Augustin byl povolán knihou, svatý Pavel bleskem, Králové Magové hvězdou. Svatý Diviš byl povolán zatměním slunce.

Doktor nadsmyslného záporu, ten, který měl vyčerpati slovo lidské, aby pojmenoval Boha, a prohlásiti ihned, že žádné jméno nestačí, a dáti zmíratí slovu ve vyšším mlčení, ten byl povolán zatměním slunce. Byl daleko od Golgothy, byl na březích Nilu v den ukřižování, když přijal v Egyptě návštěvu temnoty. - Pochopil, že jakési rozrušení zmítá nebem a zemí. Rozpomínaje se na slavnostní poučení, jež mu byl stín poskytl na Velký Pátek, utekl se v posvátný stín, aby tam žil nad myšlenkami lidskými. Když byl naslouchal slovům noci, uslyšel slova svatého Pavla; uslyšel slova Hierotheova! Jaký to člověk! Žák svatého Pavla a učitel svatého Diviše! Učitel svatého Diviše! Jaký to titul! Jakým člověkem musil býti ten, po němž se svatý Diviš neodvažoval více mluvit? Jakým člověkem byl ten, jenž učinil svatého Diviše neschopným a jenž ho pohroužil do ohromného mlčení, z něhož nevycházel než s namáháním, z něhož vycházejí sám sebe vinil, říkáje svým současníkům i potomkům, že po slově Hierotheově se hanbí za své! Byl to slavnostní den v dějinách rozumu i mravu světa, když se svatý Diviš objevil před athénským Areopagem. Athény! Jaké to vzpomínky dokonale pohanské budí toto

Bernini : Svatá Terezie Ježíšova.

jméno! A přece, hle! ten bleskem raněný z cesty damašské přichází tam jednoho dne, vchází do Parthenonu a chrámu Theseova, se svou holí a svým slovem. Ale mezi Perthenonem a chrámem Theseovým byl oltář, postavený Neznámému Bohu: zdá se, že tam se utekla nepřekonatelná naděje. V této vlasti bludu, a to bludu soustavného, v těchto Athénách důvtipných, posměvačných a prostředních, v tomto hlavním městě pohanstva, neznámý Bůh vyhradil sobě neznámé místo. A svatý Pavel toho prospěšně použil. Svatý Pavel a Athény! Jaká to nesmírná protiva! Kdyby byl svatý Jeronym mluvil před Areopagem, dobrá, to by ještě možno bylo pochopiti! Ale svatý Pavel, ten velký pohrdač rhetorikou, zapřísáhlý nepřítel frází, umělůstek, hádání o slovíčka, jenž nechce se ničeho dovolávati z věcí moudrosti lidské, zde ocitne se před Athénami, jež vnutily jemnost a malichernost i velikolepému a orientálnímu geniu Platonovu! A před tímto shromážděním svatý Pavel chápe se slova. Ale ve jménu neznámého Boha kdosi se zvedá, aby ho následoval. Jest to Diviš, jenž bude svatým Divišem. Onen, který se procházel v Egyptě na Veliký Pátek, mezi zatměním slunce; ten, který řekl tehdy: »V této chvíli se děje rozvrat ve věcech božských.« Ten, který později napíše *Pojednání o Jménech božských*, a možná, že při jménu neznámého Boha cítil, jak se v něm chvěje Duch, jenž jej měl unést.

Diviš, strážce vědy řecké a vědy egyptské, jenž nosil v sobě metafysiku západní i východní; Diviš, jenž měl se státi svatým Divišem, stane se učedníkem Hierotheovým, a když se byl stal světcem Divišem, odváží se sice

samostatně otevřít ústa, při tom však se ostýchavě omlouvá, neboť promluvil Hierotheus.

»Je slušno,« praví veliký světec Diviš, »abych odmítl výčitku, jež by se mi mohla činiti. Ježto můj výtečný učitel Hierotheus učinil obdivuhodnou sbírku prvků bohoslovných, smím já psát po něm? Zajisté, kdyby byl rozvinul celý soubor bohosloví, nebyli bychom nikdy upadli do toho krajního bláznovství a do té opovážlivé domněnky, že bychom mluvili o těchže věcech způsobem hlubším a více božským než on; nebyli bychom se dopustili této podlosti vůči svému příteli a mistru, jemuž po svatém Pavlu děkujeme za zasvěcení do vědy božské; nebyli bychom se pokusili zaujati jeho místo a oloupiti ho o slávu jeho vznešených poučení. Ale ježto on vykládal svou nauku způsobem opravdu povzneseným, ježto on skrýval v jediném slůvku mnoho věcí, určených velikým vzdělancům, my dostali jsme rozkaz vyložiti ku potřebě maličkých a slabých myšlenky, odkázané nám tímto nesmírným veleduchem. Poslal jsem vám jeho knihu; vrátili jste mi ji prohlašující, že přesahuje obvyklý dosah rozumu. Vskutku, hledím na ni jako na průvodce duchů v dokonalosti pokročilých, navazujícího na věštby apoštolské, i soudím, že má býti vyhrazena lidem vyššího vzdělání.«

Jakým byl tedy tento muž, jakým byl tedy tento filosof, vedle něhož svatý Diviš není než učitelem počátečným, jen rozšiřovatelem, jenž usnadňuje vznešené věci chápavosti davů, on, světec Diviš! A kdybychom měli vypočísti, kolik duchů na zemi je s to pochopiti jen zdaleka tohoto *rozšiřovatele*, byli bychom brzy hotovi se

sčítáním této části lidstva na zeměkouli. Svatý Diviš měl pravdu, že mluvil. Místo aby byl zmenšil slávu svého mistra, zvětšil právě on jeho památku. Díla Hierotheova jsou z části ztracena! Zdá se, že země jich nebyla hodna. Ale známe z nich podstatnou část skrze svatého Diviše. Učení Hierotheovo bylo studováno, rozbíráno, vykládáno vznešeným jeho učedníkem. V tomto zběžném nástinu, více dějepisném než metafysickém, nepokusím se činiti k němu poznámky. Učinil jsem tak ve dvou jiných spisech svých.*)

Udávám zde pouze několik málo známých událostí a budu citovati několik míst, stejně vznešených jako neznámých.

Ježíš Kristus opustil zemi, zanechávaje matku svou svatému Janu.

Svatý Diviš chtěl viděti svatou Pannu. Bylo třeba doporučujícího listu. Zdá se, že mu jej dal svatý Pavel. Svatý Diviš byl přijat.

Stalo se to bezpochyby v Efesu. Podáváje zprávu o své návštěvě, praví: »Musil jsem se namáhati, abych si vzpomenu, že není než jednoho Boha. Musil jsem se namáhati, abych nepadl na kolena a neklaněl se tvoru.«

Za nějaký čas Maria, Matka Boží, zemřela u přítomnosti apoštolů. Toto neobyčejné shromáždění dvanácti mužů rozptýlených po světě má překvapující ráz, který snad nebyl nikdy dosti zdůrazněn. Jaká to zvláštní slavnost! Tito galilejští rybáři, když se na ráz stali řečníky

*) Člověk (kapitola o sv. Diviši); Renan, Německo a ateismus XIX. století.

i divotvorci, rozptýlí se do čtyř úhlů světa. Vítr, jenž je odnáší, dotýká se stejně Východu i Západu. Přicházejí do Říma, přicházejí do Persie, přicházejí do Indie. Ten, který se bál posměšku služky, umře ukřižován hlavou dolů. Odcestovali, a hle, nyní se na okamžik vracejí. Zastavují na chvíli své obrovské práce. Bezpochyby že vládl Caligula, nebyl-li to snad Claudius, nebo již Nero; neboť rok není znám. Tato neznámá žena, o níž národové ani králové neslyšeli mluvit, umírá v Efesu. Zvěst o tom se šíří tajuplně, nesena na křídlech nevím kterého ptáka, jde až na konec země.

Maria umírá. Apoštolové se vracejí, s nimi Hierotheus a Diviš.

Vzpomínka na smrt Mariinu a na slova pronesená kolem ní shromážděnými apoštolý, budí u svatého Diviše to věrné, věčné, zanícené podivení žáka pro mistra; podivení dojemné a skoro naivní, jež způsobuje, že Areopagita, kdykoli mu přijde do péra slavné jméno jeho učitele, zakouší potřeby se omlouvati, vzdáti mu čest a mizeti před ním.

»Vystříhal jsem se úzkostlivě,« praví, »abych se nikterak nedotekl všech těch otázek, jež náš slavný učitel jasně vysvětlil, abych se nedotekl toho, co on řekl. *Po jeho slově každé slovo nevhod přichází.* (Jaké to zanícení v tomto slově!) Každé slovo přichází nevhod po jeho slově, neboť on zářil i mezi našimi veleknězi Bohem nadšenými, jak jste to mohli i vy shledati, když vy a já přišli jsme shlédnouti posvátné tělo, jež bylo zrodilo Život a nosilo Boha. Byli tam Jakub i Petr, nejvyšší představení bohoslovců. Tehdy zdálo se vhodným, aby

všichni biskupové, každý svým způsobem, slavili všemohoucí dobrotu Boha, jenž se byl oděl naší slabostí. Nuže, po apoštolech Hierotheus překonal ostatní řečníky, jsa u vytržení a unesen mimo sebe, hluboce rozrušen nádhernými věcmi, jež hlásal, a obdivován všemi okolostojícími, přáteli nebo cizinci, jako muž obdařený nebeským vnuknutím. Odvažují se říci, že Hierotheus byl *chvalořečníkem božství!* Ale nač bych vám opakoval, co bylo proneseno v tomto slavném shromáždění? Neboť, neklame-li mne má paměť, slyšel jsem opakovati tvými ústy, Timotheji, některé zlomky těch božských chval.«

Rozpomeneme-li se, sestupující s výše, na přirozenost lidskou, tak ochotnou očerňovati i tehdy, chová-li úctu a obdiv, tak ochotnou ku snižování (byť jen slovíčkem skoro nepozorovatelným) onoho, jenž se právě povznesl nad vás, budeme tím hlouběji proniknutí pokorným a žhoucím nadšením, v němž se svatý Diviš skrývá a mizí za svým mistrem. Čím více se skrývá, tím více se ukazuje. Čtenář neví věru, koho více obdivovati a zaměřuje v povšechné chvále učitele, jenž dovedl vypěstiti takového žáka, s žákem, jenž dovedl nésti tímto způsobem tíhu takého učitele. Neboť jest tíhou, jest to zodpovědností i břemenem takový poklad, poklad, jež Hierotheus svěřil Divišovi, a prostota, jež na sebe sama nehledí, byla tak nutnou, aby jej věrně uchovala, jako rozum, jenž hledí na světlo.

Byl-li Hierotheus metafysikem vyšších věcí, jest zřejmo, že nepřestával na teorii. Diviš jej označuje tímto výtečným slovem: *Erat patiens divina*. Byl tím, jenž trpěl božské věci. *Patiens* znamená zakoušející. Byl předmě-

tem Božího působení. Nalézáme v jeho hymnách na božskou lásku místo, citované svatým Divišem, jež nám otevírá poněkud obzor na povahu myšlenek jeho učitele.

»Láskou,« praví Hierotheus, »láskou, ať je jakákoli, božská, andělská, rozumová, zvířecí nebo pudová, rozumíme tu moc, jež zřizuje a udržuje soulad mezi bytostmi, jež sklání nejpozvednější k těm, kteří jsou méně vznešení, uzpůsobuje rovné ku bratrskému spojení, a připravuje nižší ku prozřetelnému působení vyšších . . . Sebeřme a shrňme všechny tyto oddělené lásky v jedinou a všeobecnou lásku, matku plodnou všech ostatních. V jisté výši zjeví se dvojí láska duší lidských a duchů andělských, a ještě dále, hodně daleko nad to, září a vládne nepochopitelná a nekonečně vyšší příčina veškeré lásky, k níž se jednomyslně nese láska všech bytostí účinkem své vlastní přirozenosti. Svodíme-li tedy všechny tyto různé potoky v jediný pramen, řekněme, že existuje jistá síla prostá, samovolná, jež zřizuje spojení a soulad mezi všemi věcmi od svrchovaného až k poslednímu tvoru, a odtud vystupuje touže cestou ku svému východisku, vykonávajíc ze sebe samé, v sobě samé a na sobě samé svůj nezměnitelný oběh.«

Tyto povšechné úvahy nám udávají poněkud povahu pohledu, jímž se díval na tvorstvo. Stránka, kterou chci uvést, dá nám pojem o výši jeho bohosloveckých názorů a o tom, jak pohlížel na vtělení Slova.

»Božství Pána Ježíše Krista,« praví Hierotheus, »je příčinou a dovršením všeho; udržuje věci v ladném souboru, aniž by bylo vším aneb částí; a přece ono znamená vše i část, poněvadž obsahuje v sobě a po výtce jest

vlastníkem všeho i částí. Jakožto prapříčina dokonalosti jest dokonalým ve věcech, které dokonalými nejsou; a v tom smyslu, že září vyšší a předcházející dokonalostí, není dokonalým ve věcech, jež dokonalými jsou. Jsouc svrchovaným a původním tvarem, dává tvar tomu, co ho nemá, a v tom, co má tvar, zdá se ho býti zbaveno, právě pro výtečnost svého vlastního tvaru. Jsouc vznešenou podstatou, může se skloniti k jiným podstatám, aniž by poskvřnilo svou čistotu, aniž by sestoupilo se svého nejvyššího povýšení. Ono určuje a třídí mezi sebou příčiny věcí a zůstává výlučně nade vší příčinou a vším tříděním. Ono pevně stanoví bytnost bytostí. Jeho plnost jeví se v tom, čeho se tvorům nedostává. Jeho hojnost září v tom, co je vlastnictvím těchto tvorů. Nevýslovné, nevypověditelné, povzneseno nad vše pomýšlení, nad každý život, nad každou podstatu, má nadpřirozeně to, co je nadpřirozeným, a způsobem převyšujícím to, co jest převyšujícím. Odtud pochází (ó, kéž se nám dostane milosrdenství za chvály, jež vzdáváme těmto divům, přesahujícím rozum i slovo!), odtud pochází, že ponížujíc se až k naší přirozenosti a spojujíc se s ní, Slovo Boží bylo nad naši přirozenost, nejen poněvadž se spojilo s člověčenstvím, bez poškození anebo smíšení svého Božství, a že jeho nekonečná plnost neutrpěla tímto nevýslovným zničením, ale ještě, což je podivuhodným, proto, že se ukázalo vyšším než je naše přirozenost i v těch věcech, jež jsou jí vlastní, a že mělo způsobem nadsmyslným to, co jest naše, co je z nás.«

Tak mluvil světec Hierotheus o Vtělení. Díla Hierotheova většinou se ztratila. Ztráta nevypočítatelná, je-

jíž rozsah nikdo změřiti nemůže. Požádal jsem dějin, aby nám vrátily aspoň skrovné jejich pozůstatky, vynasnažil jsem se nastítni velikou postavu Hierothovu a zjeviti čtenáři téměř zapomenutou slávu tohoto neznámého výtečníka.

Svatá Terezie.

Hle, nejslavnější z rozjímavých! A proč nejslavnější? K otázce té nenalézám odpovědi. Ona jest nejslavnější a tou, které nejvíce promíjejí. Hlavní ráz rozjímavých je ten, že obracejí na sebe hněv a ironii lidí. Místo, v němž žijí, již samo sebou dráždí slepce světlem, jímž je naplněno. Povaha jejich skutků poskytuje podivuhodně ironii všecy příležitosti k vypuknutí. Příčina a účel jejich skutků unikají stejně pohledům lidským. Skutek samojediný vydán jest tomuto pohledu, osamocený, opuštěný od svého původu, opuštěný od svého cíle, zbavený ovzduší, v němž žije duch, který jej oživuje. Tak vržen na půdu světa, bez vysvětlení, život světce rozjímavého jest cizincem a je považován za nepřítele. Lidé nevědí, co si mají mysliti o těchto cizincích, kteří se jmenují světci, cizinci nikoli svou lhostejností, ale cizinci svou převahou duševní, a nevědouce, co si mysliti, lidé počnou se smáti. Smějí se, ježto smích propukává, když nějaká věc zdá se býti beze vztahu k věcem jiným, stejně jako tekou slzy, když vztah ten zdá se býti hlubokým.

Čeho třeba, abychom někoho rozplakali? Nutno dáti hluboce pocítiti vztahy osob, jejich náklonnosti, jejich přátelství, jejich podobnosti, jejich vnitřní příbuzenství, všecy jejich důvěrnosti, všecy jejich radosti, všecy bolesti; neboť radost i žalost jsou procítěné souvislosti.

Čeho třeba, abychom někoho rozesmáli? Třeba osamotniti nějakou osobu nebo věc, představití ji docela samotnu, potlačujíc všecko, co s ní sousedí, ničíc veškeré

souvislosti ducha, světla a lásky, kterými spojena jest se světlem viditelným nebo se světlem neviditelným. Podívaná na jedince, který se nepodobá těm, v jejichž středu žije, osamocenějšího nežli v poušti, jest příležitostí a živlem smíchu.

Proto se svět posmívá svatým a především svatým rozjímavým, ježto rozjímání (kontemplace) jest ze všech svatých věcí ta, kterou nejméně chápe. A hle, bizarní výjimkou málokdy aneb docela se nesměje svaté Terezii. Renan ji prohlašuje za podivuhodnou. Všecky ženy živé obrazotvornosti mají jistou náklonnost k ní. Všichni umělci si jí váží; pokaždé, kdy se objeví její jméno, je v sousedství dosti živá chvála.

Svatý Augustin a svatá Terezie sdílejí tuto výsadu: jsou ve vážnosti. Svátý Augustin a svatá Terezie požívají imunity.

Odkud tato imunita? na čem se zakládá? Vždyť svatá Terezie, jako všichni rozjímaví svatí, jde po cestách nadpřirozených. Její život je pln zjevení. Pluje v nadpřirozeném jako ryba ve vodě.

Proč tedy svět se jí neposmívá? Tato velice závažná otázka nalezla by snad svého rozřešení v povaze smíchu, jak jsem ji právě naznačil.

Svatý Augustin a svatá Terezie se nejeví směšnými jako jiní svatí, ježto se zdá, že ukazují mezi lidmi a sebou zřejmé a podstatné vztahy, i na vrcholu své svatosti. Lidem se zdají méně osamocenými na zemi než mnoho jiných. A vskutku oba tito světcí zjevují své slabosti ve svých vypravováních.

Svatý Augustin a svatá Terezie vypravují tak dobře

své slabosti, že vytvářejí mezi čtenářem a sebou jakýsi druh spojení. Marnivosti této a chyby onoho dovolují čtenáři nalézt v něm a v ní jistou podobnost se sebou samým. Dvě ta obrácení, různá jako jejich chyby, zdá se, že je ochránila, aniž je osamotila, a v hloubi tohoto světce, v hloubi této světice jest cosi, co nepochlebuje sice kleslé přirozenosti, ale přece vyzývá, aby se o ní uvažovalo. Jejich výmluvnost je skoro téhož druhu: prostosrdečná, pronikavá, důvěrná a opravdová. Oba vypsalí svůj život, v hluboké čistotě svého ducha a své duše. Oba jsou vzrušení a nepokojní i na místě, odkud se zdá, že vzrušení a nepokoj jsou vypuzeny. Svatý Augustin ani v bohabojném pokoji není prost pochybností filosofických. Tento pohyblivý duch hledá, hledá vždycky. Vzrušuje se, mučí se otázkami. Neusíná nikdy. Svatá Terezie, pronásledovaná na výšinách Karmelu pochybnostmi jiného druhu, méně filosofickými a více rozdírajícími, táže se, je-li na cestě Boží, či je-li obětí nepřítelových vidin.

Svatý Augustin představuje dobře badání muže: jaká je pravda mého ducha? Svatá Terezie představuje dobře otázku ženy: jaká je pravda mé duše? Svatý Augustin hledá mimo sebe, svatá Terezie v hloubi sebe samé: oba jsou důmyslní, oba hlubocí, oba bystří ve věcech božských, bystří také ve věcech lidských, oba subtilní, oba bývají jati nepokojem.

Jednoduchost, prostota není znakem jednoho ani druhého. Prostota provází obyčejně genia, zřídka provází duchaplnost (*l'esprit*) ve francouzském smyslu slova. Nuže, jak svatý Augustin, tak svatá Terezie byli nesko-

nale duchaplní. Roztomilost lidská je vyznamenává a následuje. Chtěli bychom je znáti i nehledě k jejich svatosti. Toť zjevně ta pozemská vůně, která jim dává tu výsadu, cizí u světců, že nalézají milost v očích lidských. Jejich staletí pro oba dva byla staletí subtilní, hledající, metafysická, a oba dýchali vzduch, jakého třeba, aby živeny byly jejich dobré vlastnosti i jejich chyby.

Celý život svaté Terezie před jejím obrácením zahrnuje se ve slově: Marnivost. Je pravda, že toto slovo obsahuje vše, poněvadž znamená prázdnotu. Marnivost, která je prázdná, je přímým opakem plnosti, která je v Bohu, a ti, kteří chápou tyto vnitřní taje, nepodiví se dlouhým a hlubokým pokáním, jež vážena podle chyb, jež svět pokládá za lehké, mohla by se zdáti upřílišněnými duchům povrchním. Svět! to byl vskutku osobní nepřítel a důvěrný pokušitel svaté Terezie. Vysvětlil jsem kdysi, jaký je rozdíl mezi hříchem a duchem světa:*) duch světa jest podstatně hříchem, ale hřích není vždycky duchem světa.

Nuže, svatý Augustin bojoval přímo proti hříchu, svatá Terezie proti duchu světa, a ta pokušení tak jemná, která jí přinášely rozmluvy v hovorně (i na vrcholu její výše!), rozmluvy světské, ale ne pohoršlivé, ukazují dobře, jaké povahy byl nepřítel, maličký, ale statný, který ji pronásledoval na hoře, aniž byl zúplna zabit žhoucím a zžíravým ovzduším Karmelu.

Nebudu zde vypravovati život svaté Terezie; jest příliš dobře znám, díky výsadě, o níž jsem právě mluvil, a není

*) Viz knihu Hellovu *L'Homme* (Člověk).

zapotřebí jej vypravovati. Ale označím rád povahu jejího boje. Je to boj duše a ducha. Duše u ní chce býti celička Boží. Duch je zdržován, pronásledován a pokoušen vzpomínkou lidskou a též světskou na věci lidské a světské. Nikdy nic hrubého v těchto pokušeních: jsou to odstíny, finessy, delikátnosti duchovní a rozumové. Duše chce býti zcela Boží, duch jako by chvílemi již již se dělil se světem. Duše věří, cítí, vidí, že úplně náleží Bohu. Duch, pln úvah a zmatku, připouští klam jako možný a pravděpodobný. Vše v ní a kolem ní nadržuje pochybnosti. Dlouhý klam jejích vůdců zdá se býti odleskem jejích vlastních pokušení, která se činí zevnějšími a mluví k ní cizími hlasy. S jedné strany Bůh ji unáší, a hle, část duše nadšené, uchvácené, letící nahoru, ve svobodě lásky, která ji volá. S druhé strany ona vázne a pochybuje; lidé váznou, pochybují; nikdo nezná už cesty; ohlížejí se na všechny strany s neplodným vzrušením; čím více se dívají, tím méně vidí, a to je úděl ducha. Poslušnost byla cesta, kudy duch krácel, aby potěšil duši na výšině. Když se Ježíš Kristus zjevil svaté Terezii, a ona jej odmítala z poslušnosti, neuznané zjevení připravovalo její osvobození; přijala hrozné tajemství, které jí bylo připraveno; pravda přišla za nedlouho na světlo denní, a blížil se svatý Petr z Alkantary, přivolán byv poslušností.

Reflexe je to, zbavená světla i prostoty, která poutala ducha, oddělovala jej od duše - a toto hrozné roztržení bylo mukou svaté Terezie. Její zpovědník se tázal o radu několika učenců; všichni se domnívali, že duchovní zjevení, jichž předmětem svatá Terezie byla, pocházejí od démona. Modlitba jí byla zakázána a přijímání odňato.

Byla jí zakázána samota. Učiněna byla proti Bohu všechna možná opatření.

Měla klnouti všemi způsoby tomu, který se jí zjevoval. Nepřítomnost citelných milostí stala se jí také zvláštní mukou. V jisté době přála si konec hodiny určené k modlitbě. Neboť dar snadné modlitby byl jí odepřen.

Čas a věčnost zdají se představovati dva zevnějšky života svaté Terezie. Prožila hrozná hodiny a měla hluboký pocit dne, který nemá nikdy končiti. V dětství svém čtouc Životy svatých, zastavila se, aby vykřikla: Věčně! věčně! - A cítila zvláštní, podivný dojem, když se zpívalo v Kredu: *Cujus non erit finis* (Jehož nebude konce). Měla potřebu ujištění, že to království konce míti nebude.

Konečně svatý Petr z Alkantary přinesl světlo a s ním činnost a s ní klid. Rozsoudil a rozhodl, že světla svaté Terezie byla světla božská. Ludvík Bertrand, Jan z Avily a Ludvík Granadský sdíleli toto mínění. Otázka byla rozhodnuta. Svatá Terezie napsala svůj život a *Sedmero zámků duše*. Ti, kteří se domnívají, že svatí jsou si podobní, musili by také říci, že není ve stvoření než jediné květiny. Nic různějšího než typy Vyvolených, ba i těch, kteří poskytují mezi sebou na prvý pohled nejvíce podobnosti.

Kdežto Angela de Foligno, ocítajíc se náhle u vytržení způsobem nepředvídaným a hrozným, ztrácí vědomí o průběhu věcí jež zná, a pociťuje věci, jichž nezná, jsouc cizí ke všemu za příčinou své výše, nemohouc více mluvit o Bohu, nevědouc více, jaké jméno mu dáti, jsouc opojena láskou, která běře na sebe podobnost děsu, děsu vysíleného a omdlévajícího, kde výkřik se mísí do mlčení,

svatá Terezie zachovává stále a jasné vidění stavů, které prožívá, období, kterými prochází, míst, kde bydlí její duše. Snad pochybnosti, otázky, analýsy, badání a studia, jež pronášeny a konány byly o ní, a jež z přinucení činiti musila sama na sobě, rozvinuly v jejím rozumu tuto metodickou jasnost. V *Sedmi zámcích duše* určuje s přesností bod, kde tento kraj končí, jakož i bod, kde tento kraj počíná. Řekli byste, že to jest zeměpisná mapa. Snad tato schopnost analýsy činí ji snesitelnější obyčejným čtenářům. Naslouchajíce, kterak o svém vytržení vypravuje, odpouštějí jí i to, že se dali unést s ní.

Angela de Foligno mluvíc o Umučení Ježíše Krista, zvolá: »Kdyby mi je někdo dovedl vylíčiti, řekla bych mu: Tys Sám Ten, jenž je vytrpěl; a kdyby anděl mi předpověděl konec mé lásky, řekla bych mu: Tys anděl s nebe svržený.«

Nadpřirozená činnost Angely de Foligno podobá se poněkud přirozené činnosti genia, který přichází, aniž ho kdo vidí jíti. Nadpřirozená činnost svaté Terezie podobá se do jisté míry přirozené činnosti talentu, který vypravuje o své cestě a říká, kudy jde.

Nikdy praktické vykonávání rozjímání nedalo svaté Terezii nadlouho zapomínati na teorii. Založení jejích klášterů jde zároveň s častým jejím vnitřním osvětlením. Pracuje venku na své viditelné reformě Karmelu, jako sama pracuje na jeho neviditelném stoupání. Staví kláštery, jako buduje duchovně a popisuje do podrobností zámky duše. Jest analytickou, jest učenou, kreslí, architektura je jí úplně známa.

Konečně skrze ni rozšiřuje se úcta ku svatému Josefu,

který je nazván ochráncem duší vnitřních, a který je také často vzýván, když peněžní záležitosti jsou v nejistotě. Svatému Josefu právě připisovala svatá Terezie milost, že konečně obdržela svatého Petra Alkantarského. Svatý Petr z Alkantary rozdělil ve dvě životy svatou Terezie. Před ním temnoty, po něm světlo. On to byl, který vnesl pochodeň do propasti.

Svatý Jan od Kříže se připojil k tomuto slavnému skupení. Svatá Terezie, svatý Petr z Alkantary, svatý Jan od Kříže, nerozluční v dějinách, svítí jako tři hvězdy první velikosti na neviditelném nebi. Toto nebe má zajisté jako nebe viditelné svá souhvězdí. Svatá Terezie, svatý Petr Alkantarský, svatý Jan od Kříže tvoří takové souhvězdí.

Tyto tři hvězdy jsou velmi různé mezi sebou. Svatá Terezie měla vzácnou živost ducha a obrazotvornosti. Svatý Jan od Kříže, muž přísný a čistě vnitřní, měl neslýchanou nedůvěru k duchu a k obrazotvornosti. A přece byl jí nakloněn, poněvadž byl osvícen. A oba dva jednoho dne, mluvíce o Nejsvětější Trojici, přišli společně do vytržení.

Svatý Juda.

Jsou v dějinách jistí lidé, k nimž se pojí idea zvláštní velikosti, a kteří se stávají zvláště, a více než jiní, vzory a ochránci. Jsou lidé, kteří působí na lidskou duši zvláštním dojmem. Když člověk, jehož se takto obdiv zmocnil, něco napsal, když zanechal sám o sobě věrohodné svědectví, někde zaznamenané, a když se takto sám podává svému čtenáři, zjev, jež zjišťují, nemá nic překvapujícího. Neboť každý čtenář ožívuje v sobě a pro sebe autora, jež žádá o jeho chléb, a který dále mluví po mnoho věků po své smrti. Ale když muž ten ničeho nenapsal, když jeho příběh velice vzdálený nebyl jím samým vypravován, když se k nám neobrací se žádným vnějším slovem, když neuložil ducha svého do nějaké knihy, jaký pak má důvod naše tajemná volba, když si jej bereme za ochránce, nebo za přítele, nebo za učitele, nebo kohokoli podobného? Kdo ví, zda tato volba vykonaná námi nebo spíše v nás, není oznámením nějaké vůle Boží, která určuje takto zvoleného muže ku zvláštní slávě? Kdo ví, není-li tato volba v jisté míře ozvěnou volby nejvyšší, již Bůh na tomto muži vykonal, ozvěnou jeho předurčení?

Lidé vybírají také mezi dobyvateli, mezi učenci, mezi umělci. Velmi často bývají tyto volby nešťastné. Nevědomost, hloupost a zvrhlost je určují. Velmi často volívají sobě lidé za předmět obdivu svého a úcty své vlastní spoluvinníky nejnižšího řádu anebo nejprostřednější, a důvod jejich záliby jest jedním z tajemství jejich zaslepení a jejich mravní zkázy. Ale jde-li o světce, vzniká

zjev opačný. Volbu člověka nekoná člověk starý, bývat obyčejně označen člověkem novým. Staletí konají v této příčině zvláštní práci. Přivádějí postupně na světlo jistý počet postav zapomenutých jejich předchůdci. Svatý Juda je jedním z příkladů tohoto zvláštního zjevu. Jest jedním ze dvanácti, a po osmnáct set let málo osob na něho pomyslilo. I jeho jméno stalo se nevědomosti zvláštní léčkou. Jakkoli evangelium praví o něm: »*Non ille Iscariotes*, není to Iškariot,« přece ho nevědomost spletla s Jidášem. Jidáš byl tisíckrát proslulejším než Juda. A taková je roztržitost lidská, že onen skoro způsobil zapomenutí tohoto.

Juda v hebrejštině znamená *chvála* (Jehudah), a taková je závažnost jmen v Písmě, že sama o sobě poskytují dějinný i filosofický doklad o tom, jenž je nosí.

Juda byl zaměněn s Jidášem; byl také zaměněn s Šimonem, jenž byl jiným z apoštolů. Konečně, poněvadž se jmenoval Juda Thadeáš, byl on apoštol zaměněn s jiným Thadeášem, jenž byl z počtu sedmdesáti dvou učeníků. Thadeáš učeník byl poslán svatým Tomášem k Abaganovi, králi edesskému. Eusebius z Cesarey nám vypráví dějiny tohoto Thadeáše v první knize svých církevních dějin.

Jsou tedy dva Thadeášové, jeden učeník, druhý apoštol. Apoštolem jest Juda Thadeáš, o němž právě mluvíme.

Evangelium mluvíc o něm, se zvláštní horlivostí jej rozeznává od Jidáše. Svatý Jan jej označuje jeho jménem a dodává: Ne onen Iškariotský.

Juda se chápe slova při Večeři a táže se: »Pane, co se

to stalo, že se hodláš zjevití nám, a ne světu?»

Ale Ježíš mu odpovídá, aniž rozhoduje tu otázku. Třeba zde doložití příliš zapomenutá slova Bossuetova. Neboť Bossuet má, jako někteří jiní, ten osud, že bývá obdivován právě způsobem převráceným. Obdivují ho tehdy, když by na něho měli zapomenouti, a zapomínají na něho, když by ho měli obdivovati.

»Proč, Pane, proč?« řekl svatý Juda. On jediný mohl rozhodnouti tuto otázku. Ale podržel pro sebe to tajemství. Jako kdyby byl řekl: Ó, Judo, neptej se na to, co není ti dáno věděti, nehledej nikterak příčinu záliby, měj v úctě mé rady. Vše, co na tobě jest v této věci, jest zachovávatí přikázání; všecko ostatní jest tajemství mého Otce, jest to nepochopitelné tajemství řízení, jež si vyhražuje Svrchovaný. Jsou otázky, jež Ježíš zodpoví, jsou však i takové, při nichž výslovně dává na jevo, že na ně nechce odpovéděti, a kárá ty, kteří je kladou. Jsou otázky jako tato, při níž potlačuje zvědavost svým mlčením, a ducha lidského rázem zastaví. Ani my se o to nepokoušejme, nýbrž vystříhejme se tomuto úskalí, kde pýcha lidská ztroskotává. Ó hlubokosti pokladů vědění a moudrosti Boží! Musíme se pouze klaněti těmto tajným úradkům a Jemu vzdáti slávu za Jeho soudy, neznajíce jejich příčiny.«

Bossuet, jak vidno, byl zaražen otázkou svatého Judy, otázkou vskutku pozoruhodnou, a to způsobu dosti vzácného v Evangelii, kde apoštolové bývají spíše nechápaví než zvědaví. Svatý Juda byl asi zaujat tajemstvím o předurčení.

A co se týče tohoto tajemství, Písmo neodpovídá ni-

kdy, leda mlčením. Ale toto mlčení je slovem, a svatý Juda je pochopil. Náležel bezpochyby jako svatý Tomáš ke druhu orlů, a žádost viděti byla as vášní jeho rozumu. A jest to právě svatý Jan, též orel, jenž mluví o svatém Judovi a svatém Tomášovi. Snad tvořili všichni tři souhvězdí na nebi apoštolů.

Po Seslání Ducha svatého všichni apoštolové přispěli na složení Symbolu. Každý projevil slovem, jež tam vložil, svou speciální zálibu a svou zvláštní vlohu. Podle svatého Augustina článek vyslovený svatým Judou byl: *těla vzkříšení*. Podle tohoto dokladu rozjímání o vzkříšeném životě bylo asi zvláštní zálibou svatého Judy, a tu on zase se zdá náležeti k pokolení orlů, jehož mládí se obnovuje. Když byli dokonali Vyznání, apoštolové se rozloučili a rozdělili sobě čtyři díly světa. Martyrologium a Breviář přidělují Egypt svatému Šimonu, a Mesopotamii svatému Judovi; zdá se, že později se odebrali do Persie. Dějiny apoštolů přisuzované Abdiovi, biskupu babylonskému, obsahují o nich mnohé málo známé podrobnosti, ale kniha ta má příliš mnoho omylů, aby se rozeznaly tyto omyly, zjištěné Gelasiem, od historických pravd, jež jsou v ní uloženy, jak praví Baronius.

Kateřina Emmerichová, tak zajímavá ve příčině podrobností, jež podává, zajímavá na způsob fotografie, podává některé zprávy, jež čtenář nalezne v Životě Ježíše Krista.

Dlouhé zapomenutí, v němž bylo pochováno jméno Judovo, jest zjevem, jenž se týká i mnoha jiných, a jenž není jediným svého druhu. Jsouť v dějinách Církve a světa různé potřeby, jimž odpovídají různé pomoci.

Uctívání svatého Judy, tak hluboce zapomenutého, že skoro žádný chrám nemá jména tohoto apoštola, probudilo se zase před několika lety; jest to, neklam-li se, v diecési besançonské, že mnohé zvláštní milosti byly uděleny na jeho přímluvu. Od té chvíle veliký počet věřících hleděl na svatého Judu jako na patrona v beznadějných záležitostech. Bylo pro něho vytištěno zvláštní officium, a v duchovním světě se znovu objevila úcta k tomuto světcí.

Nebylo-li by možno a snadno pozorovati zde krásnou harmonii, plnou naděje? Jsme v době svrchované bídy, kdy podle zdání je vše ztraceno, ba možno říci podle patrné lidské jistoty. Všecky záležitosti v této chvíli jsou záležitostmi zoufalými. Nutnost pomoci Boží, jež jest kolikrát skryta v dějinách za dob klidu, jeví se nyní s tváří odkrytou. A vzchází nová hvězda. Přichází svatý Juda, a objevuje se jako ochránce v potřebách zoufalých, právě ve chvíli, kdy všecky věci lidské vstupují do neblahého tohoto stavu.

Nečekala-li úcta ku svatému Josefu na svatou Terezii, aby vzala na sebe rozměry, jež ještě dnes neustále rostou? A svatá Filomena zdaž nečekala na faráře Arského? Vždyť je to farář Arský, jenž dal jí u lidu takovou oblíbenost, jíž vidíme svatou Filomenu obklopenou po zapomenutí tolika století. Jsou-li objevovány hvězdy na nebi viditelném, proč by jich neobjevovali lidé i na nebi neviditelném?

Poklad Církve je pln věcí starobylých, jež podle pohybů a souladu milosrdenství stávají se pro nás spravedlností a slávou.

Svatá Gertruda.

Svatá Gertruda byla světicí člověčenství Ježíše Krista, jako svatá Kateřina Janovská byla světicí jeho božství. Tato povšechná známka osvětluje její život a vysvětlí nám její půvab, jímž byla důvěrnost. Kateřina Janovská ukazuje, v jakém smyslu jest Bůh vzdálen od člověka, svatá Gertruda ukazuje, v jakém smyslu jest Bůh člověku blízko. Kateřina Janovská ukazuje propast, jež dělí Boha od člověka, svatá Gertruda ukazuje most vržený přes tuto propast. Angela de Foligno ukazuje obě tyto věci. Láska u svaté Kateřiny Janovské má povahu adorace, jež spěje k nekonečnu a neví, jak se uspokojiti. Láska u svaté Gertrudy má ráz důvěrnosti, jež nevylučuje adoraci, ale která se zmocňuje se zápalem a rozkoší všeho, co nám Bůh dal ze sebe. Bylo by nesmírně zajímavé věděti, jaký byl u svaté Magdaleny ráz její lásky. Kdož ví, nebyla-li světicí člověčenství Ježíšova, pokud byl Ježíš živ svým životem smrtelným, a světicí božství Kristova, po Nanebevstoupení a po Seslání Ducha svatého? Kdož ví, zda slovo, jež slyšela: *Nedotýkej se mne*, nezměnilo v ní ráz lásky, a zda-li na poušti, po zázračná léta jejího kajícího a neznámého života, necítila mnohem výlučněji pro božství Jezu Krista to, co cítila výhradně pro jeho člověčenství po dny jeho života smrtelného? Kdož ví, zda to sladké a hrozné slovo: *Nedotýkej se mne*, neproměnilo podstatu její ve tvar života vyššího? Ať je tomu jakkoli u svaté Magdaleny, o svaté Gertrudě můžeme říci, že život její minul v důvěrnosti s Bohem-člověkem.

Narodila se v Islebu, v hrabství mansfeldském, r. 1320, a milost ji předcházela ve věku pěti let. Jedna ze známek svaté Gertrudy jest, že vždycky ji milost předchází. Řeklo by se, že předurčení jest viditelnější v ní než u většiny světců. Milost ji předchází před věkem, jež nazýváme věkem rozumu; milost ji následuje, milost v ní bydlí smyslům patrným způsobem; milost ukončuje její život, jež byla zahájila.

V modlitbě, kterou svatá Gertruda sama složila, slibuje pomoc Boží těm, kteří sebe doporučí do její přímluvy, děkující Bohu za milosti, jimiž ji obdařil; milosti ty jsou přesně ony, jež jsme právě označili: svatá Gertruda zavazuje ty, kteří budou prositi skrze její přímluvu, aby uvažovali o důvěrném přátelství, jež Bůh k ní choval.

»Ať ti, kteří Tě prositi budou o něco skrze mou přímluvu,« praví, »rozpomínajíce se na důvěrnost, k jaké jsi mě ráčil připustiti, díky Tobě vzdávají zvláště za pět Tvých dobrodiní:

Zprvu za lásku, s jakou jsi mě vyvolil ode vší věčnosti. Pak proto, že jsi mě šťastně přitáhnul k sobě, neboť se zdálo, jako bys byl našel ve mně věrnou družku své něhy, a jako by naše spojení bylo pro tebe, Pane, největším potěšením. Pak že jsi mě připoutal těsně k sobě, aby zastkvěl se zázrak tvé lásky v nejnehodnějším tvorů. Potom že jsi radost pocítil v mém srdci, poněvadž duše má byla pro tebe místem rozkoše: spojuje se s tvorem tobě nejnepodobnějším, oddal jsi se lásce, již bych se odvážila nazvati láskou u vytržení. Konečně, poněvadž se ti zlíbilo dokonati dílo své ve mně a ukončiti je šťastnou smrtí.«

Tento hluboký pocit předurčení, přízně Boží, jeho přátelství, jeho milosti, jež předchází a dokonává, celá ta věc, jež se jmenuje v řeči světců Spojením důvěrným, obsahuje, ovládá, chová a zahrnuje v sobě svatou Gertrudu.

Tato známka vysvětluje veškerý její život vnitřní. Nejenom že se svatí liší mezi sebou zvláštní svou povahou, ale liší se od sebe i tím, že milosti, jež přijali, třeba že byly téhož druhu, mění tvar a ráz svůj, i vzhled i řeč svou, podle lidské povahy toho, jenž je přijímá. Svatá Gertruda poskytuje nám nejenom praxi, ale i teorii této pravdy. V knize *Nášepty Boží* (všimněte si toho slova nášepty, jak se na ni hodí), v této knize cituje nám svatá Gertruda tato slova z úst samého Ježíše Krista:

»Čím více různím způsob, jak uděluji své dary, tím i více dávám probleskovati hlubokosti své moudrosti, jež dovede odpovídati každému podle dosahu a rozsahu jeho ducha, a jej poučiti o tom, co chci podle chápavosti a rozumové síly, již jsem mu dal; proto vyjadřuji se k těm nejprostším lidem přirovnáním smyslnějším a hrubším, k nejosvícenějším však způsobem vnitřnějším a vznešenějším.«

Tato slova, hluboce pochopena, podala by nám snad jedném i druhým výklad mnoha tajemství. Jedni jsou ohromeni a kolikráte pohoršení výškou a hloubkou sdělení Božích. Jsou lidé, kteří byli schopni vyčítati svatému Diviši, že je nedostupným. Jiní jsou ohromeni a kolikráte pohoršení nad nejzazší prostotou, jež převládá v jistých hovorech a zjeveních. Tajemství této úžasné různosti věru ohromné jest ve stavu ducha těch, kteří měli slyšeti

ten hlas. Bůh mluvil k Mojžíšovi jistou řečí, jinou k Eliášovi.

Ježíš Kristus zasáhl Angelu de Foligno a svatou Gertrudu dojmy velice různými.

Jsou lidé, kteří se domnívají, že podávají důkaz o své nadsmyslné povýšenosti, posmívají-li se srovnáním vzatým ze smyslových dojmů, tak častým v životě světců.

Svatý Bernard, který míval již čas od času s nimi co činiti, obrací se k nim s těmito výklady:

»Když duše, posvěcená a unesená rozjímáním, jest najednou zasažena božským světlem jako bleskem, tvoří se ihned v ní obrazy a představy věcí lidských a nižších, jež se vztahují ku pravdě, o níž byla poučena, jež slouží za stíny nebo záclony, aby tuto pravdu zmírnily, aby ji snesitelnou učinily, pomáhajíce tím tomu, jenž ji přijal, aby ji sdělil ostatním.«

Tato přirovnání jsou ovšem četnější u svaté Gertrudy než kdekoli jinde, z důvodu, jež jsem udal na počátku této kapitoly.

Svatá Kateřina Janovská činí málo přirovnání, anebo nečiní jich vůbec. Obyčejně zápasí přímo s nezměrným. Svátý Diviš neví, jakého slova má užití, ježto nemůže pojmenovati Boha tak, jakým jest sám v sobě. Ale svatá Gertruda bydlí v krajině podobenství. Svatá Terezie jich také užívá.

Život svaté Gertrudy neměl mnoho zevnějších okolností. Svatá Terezie čelila vnitřním zápasům i vnějším: rozjímání i časným starostem. Toto dvojí povolání zdá se neustále opakovati až k jisté mezi v řadě karmelitánů. Svatá Gertruda nestarala se než o své srdce, a Bůh sám

zavázal mnohé svaté duše, aby jej tam sledovaly, do tohoto srdce předurčeného. Jeden klášter řádu svatého Benedikta, ležící v městě Rodart, byl divadlem těchto zjevení:

»Stalo se,« pravila, »jistého dne mezi Nanebevstoupením a Letnicemi, že jsem vešla na dvůr a pozorovala krásu místa, tekoucí vodu, svobodu ptactva, zvláště holuby poletující kolem, a to pro klid těchto míst, kam se uchylujeme k odpočinku.«

Tu chce světice vysílati vzhůru k Bohu své díky, jako potok ku svému pramenu; chce růsti jako stromy, kvésti jako rostliny, vznášeti se jako holubice, svobodná a volná.

Toho večera přijdou jí na mysl tato slova Evangelia: »Miluje-li kdo mne, slovo mé zachovávatí bude, a Otec můj ho bude milovati, i přijdeme k němu a příbytek u něho si učiníme.«

»Při těchto slovech,« volá Gertruda, »mé srdce, jež je jen bláto, zpozorovalo, ó Bože nekonečně sladký, jediný předměte mé lásky, žeš ty sám v ně přišel. Kéž se zlíbí Bohu, kéž se zlíbí Bohu ještě tisíckráte, aby všecka voda mořská změnila se v krev, abych si mohla nalíti oceán na hlavu svou, abych ji omyla od jejího poskvrnění a očistila místo, jež jsi zvolil sobě za obydlí! Přála bych si, aby mi vytrhli srdce z útrob a roztrhali je na kousky, a položili je na žhoucí uhlí, aby pobyt tvůj stal se méně nehodným pro tebe!

A potom dnu, kdy jsem poznala tvou přítomnost v srdci mém, ačkoliv se můj duch se zálibou rozptyloval věcmi pomíjejícími, nicméně po několika hodinách, kolikrát i po

několika dnech, kolikrát, třesu se to říci, po celých týdnech, když jsem se vrátila do svého srdce po tak dlouhém vzdálení, nalézala jsem tě tam téhož, ó Bože můj! A hle, devět let tomu, co jsem obdržela tuto milost, a tys jen jedinkráte byl nepřítomen po jedenácte dní; bylo to před svátkem svatého Jana Křtitele.

Tvoje nepřítomnost byla způsobena světským hovorem, který jsem měla s několika světskými osobami předcházejícího čtvrtku.«

Nikdo ze všech všudy psychologů (dušeznalců) nedovede se vysloviti o věcech duše s takou prostotou, hloubkou a prostosrdečností jako světci. Ale i mezi světci samými jest svatá Gertruda pozoruhodna touto prostosrdečností. Vypravuje své vnitřní příhody, jak se staly, s upřímností dítěte. Řekne nám to, jak by to řekla sama sobě. Myslí-li nahlas, není to spisovatel, jenž mluví. I nejupřímnější spisovatel ve svých nejopravdovějších vyznáních myslí ještě na čtenáře. Řečník, třeba by byl sebe více unesen, myslí ještě na posluchače. Ale svatá Gertruda myslí pouze na Boha a na sebe. Nejen že mluví, jak myslí, ale mluví i jak se modlí. Nuže, modlitba je síla důvěrnější než myšlenka. Úmysl získati si čest nebo obdiv neopustí na dlouhý čas člověka, jenž mluví o sobě k obecenstvu. Třeba využití toho okamžiku, abychom ho obdivovali, neboť na chvílku na sebe zapomněl. Ale tato chvílka nemá trvání. U svaté Gertrudy zapomenutí to trvá provždy. Mluví k nám, jako bychom tu nebyli.

Jistá místa z Písma, jež úžasem plní duchy hledající, stávala se prostými pro svatou Gertrudu, právě pro její prostotu. Vyzvěděla některá tajemství Ezechielova.

»Každý člověk, kterýž by položil nečistoty své v srdci svém,« praví prorok, »a pohoršení nepravosti své postavil by proti tváři své, a přišel by k proroku, táže se skrze něho Mne: já, Hospodin, odpovím jemu dle množství nečistot jeho: aby polapen byl dům israelský v srdci svém.«

Svatá Gertruda pochopila v těchto dnech tajemství zločince, jenž padá do jámy, kterou jinému vykopal. Zpozorovala, že hříšník, jenž hodlaje zkoušeti světce žádá na něm vědomost nějaké věci skryté, obdrží pak obyčejně odpověď, jež sama je trestem a jež ho utvrdí v jeho zatvrzelosti.

Ze slov Genese: »Kde je Abel, bratr tvůj?« poznala, že Bůh žádá na každém řeholníku, aby vydal počet z chyb svého bližního pokaždé, kdykoli tento řeholník mohl jim zabrániti. Pochopila, že ten řeholník nemůže stejně jako Kain odpověděti: »Jsem-li já strážným bratra svého?« neboť jest strážným svého bratra. A pocítila při této příležitosti hloubku tohoto jiného slova: »Běda tomu, kdo zlé činí, ale dvakrát běda tomu, jenž s ním souhlasí!«

Slyšíc zpívati tato slova: *Pán mě znovu oblékl*, svatá Gertruda pochopila, že ten, jenž pracuje pro spravedlnost a lásku k bližnímu, Boha odívá ve plášť. A Pán sám ho na věky oblékne v roucho slávy. Myslíme-li zde na to časté sblížení Boha a chudáka, jež jsem již v Písmě*) připomenul, vybaví se nám vzpomínka na svatého Martina. Člověk jistě bude ohromen v soudný den, až uvidí, kolik plášťů daroval Ježíši Kristu.

Slova Písma byla svaté Gertrudě pravdami v podstatě

*) A. Hello, Den Páně. Vydal L. Kuncíř.

své skutečnými a praktickými, jež osobně zkoušela a nejčastěji vnitřní její život sledoval vývoj kalendáře. Slyšela-li slova bohoslužebná, slova ta se jí osvětlovala a oživovala v její duši. Jedné postní neděle, když zpívali při mši svaté: »Vidi Dominum facie ad faciem« (Viděl jsem Pána tváří v tvář), byla obklopena náhle jasem tak oslepujícího světla, až se jí zdálo, že vidí tvář jakousi přitisknutou na její vlastní. Zdálo se jí, že vidí pohled dvou očí, podobných dvěma sluncím, upřených na její oči, a ježto tyto věci jsou nevyslovitelné, vypůjčuje si, abychom je slyšeti mohli, slovo svatého Bernarda. Tento jas nebyl uzavřen v žádném tvaru, ale dával tvar všemu bytí: neplnil úžasem oči tělesné, ale oči duševní.

»Všecka výmluvnost světa,« dodává, »nebyla by mne nikdy mohla přesvědčiti, že nějaký tvor mohl by tě uzříti způsobem tak vznešeným, ó Bože můj, třebas i v slávě nebeské. Bylo zapotřebí tvé lásky, můj Bože, abych se přesvědčila zkušeností svou, že taková věc jest možná.«

Svatá Gertruda měla 27. prosince zjevení svatého Jana. »Co jsi cítil,« řekla mu, »v duši své, když odpočíval jsi v den Večeře na prsou Ježíšových?«

Svatý Jan sdělil jí cosi o hlubokém ponoření duše své do duše Ježíše Krista a o žhoucím ohni, jímž byl tráven.

»A proč,« odvětila svatá Gertruda, s tou důvěrností, jež jest jejím znakem, »proč jsi nic z toho neřekl a nic z toho všeho nenapsal?«

»Proto,« odpověděl svatý Jan, »že mi bylo pouze uloženo vyložiti rodící se Církvi učení Slova, aby jeho pravda šla od věku ku věku, v té míře, ve které věky tyto jsou schopny ji pochopiti, neboť nikdo ji nechápe úplně. Co

se týče těch nevýslovných rozkoší, jimiž jsem byl opojen na srdci Ježíšově, vyhradil jsem sobě mluvit o tom později, aby ochladlá láska a mdloba stárnoucího světa jednoho dne se ohřála a probudila novinou o těchto dvou nevyrovnatelných sladkostech.«*)

Tato poslední slova zdají se dnes nabývat zvláštního zájmu, zájmu přímého a nás se týkajícího. Srdce Páně, jež chtěli prohlašovat za nemoudrou novotu, uložilo již svatému Janu, aby o něm mluvil ku svaté Gertrudě a oznámil, že jeho den přijde, den jeho plnosti.

Čas ten se naplnil. Stáří světa, předpověděné svatým Janem, přišlo. Všecky hlasy to potvrzují, hlasy svatosti i ostatní. Vše, co mluví, dobře nebo špatně, dosvědčuje tuto sešlost. Čas se naplnil. Hle, toť chvíle světel zadržených, jež Bůh uchovával pro poslední časy. Všecky svaté hlasy, jež se přece nějak nesmluvily, a jež, roztroušeny v čase a prostoru, mluvily od věku do věku, aniž si odpovídaly, aniž se znaly, setkaly se v tomto slibu, jako v mystickém dostaveníčku.

Hle, večer, zůstaň s námi! Měla-li kdy země opakovat tato slova, tož jest to dnes. Měla-li kdy potřeby světla a potěchy, je to dnes. Měla-li kdy zapotřebí tajemství srdce, dnes je to.

Svatá Gertruda zemřela, vyslovujíc a opakujíc jediné slovo: »*Spiritus meus*, duch můj!« To slovo zahrnuje v sobě celý její život a celou její smrt.

*) Viz Jacinta Verdaguera dílo: Sen sv. Jana. Přel. S. Bouška.

Svatý Jan z Mathy a svatý Felix z Valois.

Bylo to v tom zmateném a přece víry plném věku, kdy František z Assisi uslyšel hlas, jemu řkoucí: »Františku, vystav znovu můj dům, jenž klesá ve zříceniny.« Bludařství byla činná, nepravosti a zločiny četny. Přece však, v hloubi duše lidské žila a vládla živá a nevyhladitelná víra. Lidé se oddávali vášním, ale nezbožňovali je; padali, ale vstávali. Činili zlé, ale nepokládali je za dobré. Věci byly si zachovaly svá jména.

Tři velcí obnovovatelé povstali uprostřed zřícenin: svatý Dominik, svatý František a svatý Jan z Mathy. První zasvětil se zajatcům bludu, druhý zajatcům chudoby, třetí zajatcům žalářů.

Jan z Mathy se narodil kolem r. 1156. Jeho otec Eufrem a matka Marta byli křesťany. Otec určil své syny vědě; Jan studoval skutečně a žil v Marsilii ve světě boháčů. Ale v týž čas vodila ho matka jeho do světa chudých; tato protiva zarážela mladíka, jenž přemýšlel a hledal svou cestu. Přišel do Paříže kolem r. 1180. Očekáván a přijat mnoha výtečnými osobnostmi, přátelsky jeho rodině nakloněnými, cítil nicméně jenom prázdnotu. Tajná nuda zmocnila se jeho duše. Toužil po svém dětství. Když se modlil v opatství Svaté Jenovefy, uslyšel zřetelně hlas jakýsi, jenž třikráte vyslovil tato slova Písma: »*Stude sapientiae, fili mi, et laetifica cor meum*. Snaž se po moudrosti, synu můj, a potěš srdce mé.«

Když Jan vyšel z kostela, tu byl již vykonal svoji volbu a zasvětil svůj život.

Studium bohosloví zabralo od té doby celou jeho bytost. Modlitba a práce plnily jeho život.

Seznámil se s italským šlechticem, jménem Janem Lot-harem, a jednou v důvěrné sdílnosti Jan francouzský řekl Janu italskému: »Ty usedneš brzy na stolicí svatého Petra.« Proroctví se vyplnilo proti všemu zdání. Jan Lothar řídil svět katolický pode jménem Innocence III.

Nadešla slavnostní chvíle, kdy Jan z Mathy měl sloužit první mši svatou. V té době pověst o jeho svatosti šířila se u veřejnosti. Nyní, když je někdo v pověsti svatosti, pověst jeho se omezuje a nejde více do davu, tehdy ale šla. Proto nesmírné množství naplňovalo chrám při první mši Jana z Mathy.

Tu ve chvíli, kdy mladý celebrant pozdvíhoval po první v ruce svých svatou hostii, bylo zříti, jak jeho tvář se rozsvěcuje, jeho pohled kamsi upírá a jeho hlava září. Biskup pařížský ohromen tímto divadlem, řekl sám k sobě: »Jan vidí něco, čeho druzí nevidí.«

»Pojďte,« řekl mu po mši svaté, »vypravujte svému biskupu, co se stalo.«

»Viděl jsem,« řekl Jan z Mathy, »viděl jsem anděla Páně. Jeho tvář se stkvěla, jeho roucho bylo bělostné jako sníh, na prsou svých měl kříž červený a blankytný, u jeho nohou byli v poloze prosebné dva spoutaní otroci, jeden byl mouřenín, druhý křesťan. Jeho pravá ruka spočívala na křesťanu, levice na mouřenínu. To jsem viděl.«

Mezitím však Jan z Mathy nejasně očekával Felixe z Valois. Felix z Valois bydlil v horách v diecési Meaux,

Titian: Sv. Kryštof.

připravuje se v mlčení a samotě k určení, k němuž cítil se býti povolán. Myslíl dnem i nocí na vykoupení otroků.

Jednoho dne Jan z Mathy zamířil kroky své k diecési Meaux a v diecési Meaux ku horám. Tu konečně setkal se tváří v tvář s Felixem z Valois.

Felix z Valois byl se tam dostal cestami nejtajnějšími. Otec jeho Rudolf a matka jeho Eleonora byli rozvedeni. Kletba Říma padla na hlavu hraběte Rudolfa. Zármutek mladého Felixe byl tak veliký, že chtěl opustiti jak svoji rodinu, tak i svět. Nějaký čas prodlel ve Clairvaux, a prchaje před obdivem, jehož byl předmětem, hledal samotou.

Aby zakryl svůj úmysl, ztrávil nějakou dobu na dvoře svého strýce Theobalda, hraběte šampaňského. Jednoho dne zmizel. Použil k tomu zmizení výletu do lesa. Hledali ho všude. Služebníci jeho byli přesvědčeni, že zahynul v nějaké rokli a vypravovali všude o jeho smrti.

Skutečně, byl mrtev pro svůj dřívější život, ale zrodil se pro život nový. Uslyšev mluvit o poustevníku, jenž žil v jistém hvozdu, obklopen jsa světlem a milostí, jiných odebral se ku starci, aby s ním sdílel jeho život. A skutečně sdílel jej s ním i milosti, jimiž byl naplněn. Stal se důvěrníkem toho, jenž neznaje věcí zevnějších, znal věci vnitřní. Když stařec zemřel, mladý muž byl již vyučen. Přijal s posledním vzdechem poustevníkovým jeho poslední tajemství a jeho poslední dar.

Tehdy Felix připraven, obohacen, chystal se sám započítí život poustevnický. Učeník stával se mistrem. Vrátil se do Francie, změna šatu učinila jej nepoznatelným. Usídlil se v diecési Meaux na lesnaté hoře. Trávil život

svůj v modlitbě a rozjímání. V této samotě uslyšel hlas, jenž mluvívá k samotářům, i mluvil k němu o vykupování zajatců. Neváhal chopiti se díla. Čin má kořen svůj v rozjímání, a on nechal v samotě uzrání plod života, ježž nosil. V té době přišel ho navštívit Jan z Mathy.

Nic není podivnějšího v dějinách než setkání. Nic není důležitějšího a nic náhodnějšího, bezděčnějšího, nepředvídanějšího. Dva lidé mohou býti ztraceni anebo zachráněni, setkají-li se v čas či nevčas. Jsou lidé, kteří jsou si vzájemně buď prknem záchrany anebo kamenem úrazu. Jsou lidé, jichž jména jsou někde spojena a jichž viditelné spojení na zemi tvoří počátek, anebo střed, anebo konec jejich určení. Nuže, prst Boží jest tím viditelnější v setkání neznámých, že člověk tu nemůže předem uvažovati. Jest snad nějaká osoba, která mi bude k veliké pomoci v řádu myšlenky anebo v řádu činu. Pomůže mi, doplní mě, bude mě podporovati, raditi, poučovati. Ale kde jest? Jest naprosto nemožno učiniti si o tom nejmenší domněnku. Nemám žádného důvodu pro to, abych šel napravo nebo nalevo. Nejen, že jí nemohu nalézt, ale nemohu jí ani hledati. Neboť žádný směr neposkytuje mi více vyhlídek než směr opačný.

Jan z Mathy a Felix z Valois neměli žádného přirozeného prostředku, aby věděli, že jsou spojeni v myšlence Boží pro jedno společné dílo.

Ba nevěděli dlouho napřed, jaké by to bylo dílo; byli by bývali velice překvapeni, kdyby jim byl někdo řekl: »Třeba ti hledati pomocníka, muže zasvěceného téže myšlence jako ty.« Všecky přirozené podmínky ukazovaly k tomu, že se nesejdou. Jejich velice různý život byl je

zanesl ve směry sobě naprosto opačné, jejich rodiny se neznaly; nic je nevyzývalo, ani jednoho ani druhého, do lesa u Meaux, nic aspoň, co obyčejně někam lidi volá. A přece tam přišli oba dva, a jejich setkání bylo východiskem jejich společného díla.

Jan z Mathy první otevřel svou duši tomu, jenž ho předešel do této samoty. Felix obdivoval cesty, na kterých jeho nový soudruh mu byl tajemně připravován a přiveden. Bylo usneseno mezi nimi, že budou žít společně a očekávat v modlitbě nové myšlenky a nová světla.

Žili pohromadě tři léta. Možná, že by člověk, který by byl po tři léta byl svědkem jejich hovorů a jejich modliteb, byl moudřejším nežli mudrci. Kdož ví, co tajných věcí se rozvíjelo před očima těchto dvou mužů, kteří byli zapudili od sebe nesčíslné příčiny bludů, které nás vytrvale obléhají, před očima těchto dvou mužů, kteří neměli než jediného přítele, a tento přítel byl světcem? Jediný společník každého z nich byl světec, a tento světec byl přesně tím, jehož druhý potřeboval, a každý z nich měl přítele jednoho, daného přímo rukou Páně.

Jednoho dne, po třech letech společného života, spatřili bělostného jelena, jenž se přišel napojit u pramene tvrdé vody. Měl mezi parohy červenomodrý kříž, podobný onomu, jež Jan v den svých kněžských prvotin byl spatřil na prsou andělových.

Rozhodnuvše se tedy, opustili svou samotu a odešli do Paříže, aby pověděli svůj záměr biskupovi, jakož i opatům u sv. Jenovefy a sv. Viktora. Biskup Odon ze Sully, nástupce Mořicův, schválil jejich rozhodnutí a dal jim doporučující listiny k papeži Celestinu III.

Oba světci odcestovali do Říma, ale za jejich cesty Celestin zemřel, a při svém příchodu našli na trůně Petrově Innocence III.

Byl to dávný přítel Jana z Mathy, Lothar, jeho soudruh ze studií pařížských, jemuž byl Jan kdysi řekl: »Ty budeš papežem.«

Bylo nesnadno představit si se s lepším odporučením než bylo toto proroctví. Musilo papeže úplně získati.

Innocenc III. podrobil zkoumání svatého kollegia dílo, jehož důležitost chápal, a rozhodl, že dvacátého pátého ledna má býti sloužena mše svatá v basilice lateránské na úmysl obou zakladatelů.

Ale prst Boží, jenž chtěl všechno vykonati v této zázračné historii, zvedl před očima Innocence III. závoj, jež byl zvedl před očima Jana z Mathy v den jeho prvoťin, a papež spatřil, co byl viděl mladý novosvěcenec. Viděl anděla Páně oblečeného v týž šat a těmitéž barvami, v témže postoji, a otrok křesťanský s otrokem maurským byli u jeho nohou.

Innocenc III. dojat, založil ihned řád Nejsvětější Trojice pro vykoupení zajatých, *ordo sanctissimae Trinitatis de redemptione captivorum*.

Oběma zakladatelům nechybělo příležitosti, aby ukázali svou horlivost. Byl to čas křižáckých válek. Veliký počet křesťanů padal do rukou nevěřících. Téhož času maurští piráti ohrožovali moře, zmocňující se cestujících i lodí.

Tito nešťastníci byli voděni do žalářů v Tunisu a Maroku, kdež je hromadili. Moslimové, když je byli oloupili o svobodu, snažili se odníti jim i křesťanství. Všecky fy-

sické i mravní násilnosti shrnuly se na ně.

Řád Jana z Mathy zřídil se s úsilím a moudrostí, jež čelila všem nahodilým událostem v tomto hrozném postavení. Jeho statky byly rozděleny na více dílů, určených buď na vydržování řeholníků, nebo na vykupování zajatých, anebo na podporování chudých.

Jan Anglický a Vilém Skotský, kteří byli mezi prvními žáky Janovými, byli prvními vítězi, kteří přivedli zpět do Evropy touženou kořist. Vrátili se z Maroka se sto osmdesáti šesti osvobozenými otroky. Průvod těchto zajatců šel Marsilii. Šli po dvou v rudých nebo hnědých kazajkách, ruce dosud zmučené od okovů, ukazující obyvatelstvu hrozná stopy zlého zacházení, jež byli trpěli, a vzdávající díky Bohu a svým vysvoboditelům.

Ale svatý Jan nespokojil se pouze jejich osvobozením. Učinil nová opatření a nová zřízení k jejich ošetřování, i k jejich výživě, aby je pozvolna dovedl právě na místo, jež si zvolili. Jeho láska neopouštěla osvobozených zajatců v bídě, v nemoci a opuštěnosti. Chtěla osvobození úplné a doprovázela ku krbu, k rodině nebo ku práci svobodného zajatce, když ho byla ošetřila a vyhojila.

Jan z Mathy sám odejel do Tunisu. Přes všecku nesnáz a nebezpečnoství toho podniknutí, přes ohromnou cenu výkupní, stanovenou vladařem v audienci, o niž jej světec žádal, Jan obdržel sto deset otroků.

Moslimové, nedbající vůbec nařízení vladařových, nebrali ohledu na smlouvu uzavřenou mezi Janem z Mathy a jím. Zmocnili se světce, bili jej a zanechali jej zkrvačeného na místě.

Zatím Jan, jež pranic nezadrželo, sestoupil sám do

tmavých děr žalářních, kde se mu ukázaly nejhroznější scény. Vypravování o vzdálených bédách je slabo vedle patření na bída přítomné, a představa, již si byl Jan učinil o vězních afrických, byla převýšena skutečností, jež bila do očí. Na dovršenou neštěstí, bylo nutno vybírat. Nemohl vysvoboditi než sto deset, a brány temnice měly se zavřít za jeho bratry. Jan odvedl nejbídnější, vzal je do Říma s sebou, a sotva se byl zachránil z hrozivých nebezpečností takového podniku, myslil již jen na to, jak by je znovu podstoupil, aby vysvobil ostatní nešťastníky.

Druhá cesta byla brzy rozhodnuta. Neúnavný osvoboditel odjel do Tunisu. Vladař byl také tentokráte ochoten vyměnití několik lidí za mnoho zlata. Ale tunisští se ukázali ukrutnějšími než jejich pán. Srotili se proti světci, zasypali ho ranami a odňali mu vězně. Jan žádá je zpět s rozhorlením obětovné lásky, jež nechce nadarmo vše obětovati.

Tunisští žádají nové výkupné. Modlitba Janova zaopatří mu potřebnou sumu. Zajatci jsou puštěni na svobodu. Ale lůza, již nic nemohlo utišiti, poněvadž její pobouření pocházelo z vnitřního vzteku a ne z nějaké zevnější okolnosti, vrhá se na loď Janovu, ulomí kormidlo, zpřeráží stěžně, roztrhá plachty a láme vesla. Odjezd se stal nemožným; co učiní Jan z Mathy? Dá znamení k odplutí. Cestující, kteří si mohou vyvoliti mezi dvěma druhy smrti, poslechnou a pomáhají v rozjetí lodi. Tunisští vidouce je pracovati se zlomky vesel a prken, s posměchem dají se do křiku. Jan svleče svůj plášť, rozvine jej jako plachtu a pokleknuv, kříž v rukou, vzývá

Hvězdu mořskou. Větry se tiší, a sotva dva dny uplynou, loď stěžňů a kormidla zbavená, bez řízení, bez plachet a vesel vítězoslavně vepluje do Přístavu ostijského.

Papež plakal podivením.

Zatím Felix z Valois byl neustále v Cerfroy. Když přítel jeho konal věci vnější, on zařizoval vnitřní. Modlil se a v modlitbách svých prosil Pána, aby ještě spatřil Jana, než zemře. Prosba jeho byla vyslyšena. Jan přišel do Cerfroy. Jaké asi byly city a hovory těchto dvou rovných přátel, v takovém postavení, plných takových vzpomínek a vypravování! Když byli naposledy smísili své slzy, rozloučili se, aby se nesešli více až v nebesích.

Hned po odjezdu Janově Felix se roznemohl. Když zemřel, přítel jeho byl viděním uvědoměn, že vešel do slávy.

Jan ho brzo následoval. Tělo jeho bylo oslaveno zázraky, jež se zastkvěly na jeho hrobě.

Řád Trinitářů byl znovu zřízen ve Francii 15. září roku 1859 ve starobylém konventě ve Fauconu. Má nyní dva domy, jeden u Panny Marie de Sise a druhý v Cerfroy.

R. P. Calixte, sám trinitář, uveřejnil *Život svatého Jana z Mathy* v Paříži u Watelina.

Svatý Kryštof.

Svatý Kryštof skutečně žil. Jeho jméno vepsané do martyrologií, chrámy nesoucí jeho jméno, úcta, jejímž jest předmětem, nepřipouštějí o tom žádné pochybnosti. Nuže, co víme o něm? - Jest možno přiznati, že legenda nevystihuje úplně a správně skutečný běh jeho života. Některé věci jsou historické, zvláště jeho mučednictví. Smrt jeho je známější než jeho život. Byl pronásledován za císaře Dacia. Dvě milostnice byly poslány do jeho vězení; místo, aby byly nad ním zvítězily, on tam zvítězil nad nimi. Přijaly víru a podstoupily samy mučednickou smrt. Jmenovaly se Nicella a Aquilina. Hůl svatého Kryštofa zaražená do země podivuhodně vykvetla; slovo jeho štípené do srdce obou žen také zkvetlo. Rudé květy mučednictví ozdobily tuto málo nadějnou snět.

Svatý Kryštof byl z počtu těch mučedníků, na nichž byly marně zkušeny četné muky, a kteří nepodlehli než stětí. Tajemným rozdělením sil života a smrti, ti, kteří chráněni byli proti jiným způsobům muk, skončili svá utrpení, teprve když meč se přiblížil jejich hlavě. Zákony přírody, jichž působnost při počátku jejich mučení na čas byla zastavena, oživly ku konci, a když všecky nástroje smrti selhaly, meč vykonal svůj úkol. Slavná modlitba umírajícího svatého Kryštofa zaznívala celým středověkem. Modlil se zprvu za ty, kteří by jednou skrze jeho přímlovu vzývali milosrdenství Boží, a prosil, aby to milosrdenství nebylo vzýváno marně.

Svatý Kryštof se vyobrazuje jako muž neobyčejné ve-

likosti, nesoucí Ježíška na rameni a jdoucí přes řeku.

Nechci se zdržovati uvažováním o historické věrohodnosti událostí, ani podnikati práci naprosto nemožnou, totiž abych oddělil historii od legendy. Chci se dopátrati smyslu života svatého Kryštofa ve *Zlaté legendě*. Tato velmi vzácná a zajímavá kniha nemá věrohodnosti historické, ale tradice, jež obsahuje, jsou nanejvýš zajímavé a podávají nám drahocenné zprávy o povaze a tajných zvláštěnostech tisíce osob a věcí.

Obyčejně představují se nám svatí spíše s výrazem něhy a trpělivosti, než s výrazem síly. Mají proti sobě tu ohromnou sílu, již plodí trpělivost. Ale síla zevnější, síla, jež vládne, převrací, drtí, nejeví se u nich než ve velmi řídkých obdobích. Jest obyčejně nahodilostí a ne projevem jejich života. Naproti tomu u svatého Kryštofa zdá se býti síla základem celé budovy.

Jeho svatost, pokud se zdá, je založena na síle, a jeho obrácení na touze po síle.

Jeho legenda vypravuje, že byl Chananejec, to jest syn pokolení prokletého. Dodává, že měl jméno prokleté. Jmenoval se *Reprob*, to jest Zavržený.

Chceme-li tedy pochopiti ducha podání, nutno, abychom předpokládali, že Kryštof cítil na ramenou svých tíhu kletby. Nuže, podání nám vypravuje, že mu napadlo hledati nejmnocnějšího vladaře světa a dáti se do jeho služeb.

Kdož ví, nehledal-li pomoci, nechtěl-li žádati na této neznámé a svrchované moci za osvobození, jehož nutnost pociťoval v tíze kletby. Podotýkám, že historicky ničeho netvrdím; filosoficky je ta věc velmi krásnou.

Uslyší jméno jakéhosi krále, jehož mu líčili jako nejmocnějšího na světě. Jde ho vyhledat. Tento král, jak se zdá, kladl na to velikou váhu, aby ho u sebe podržel. Přijde potulný zpěvák, který z řemesla zpíval, a v písni své pojmenoval d'ábla.

Když jméno d'áblovo bylo vysloveno, král učinil znamení kříže. Kryštof patrně znepokojen a pozbýváje důvěry ve všemohoucnost svého pána, ptal se ho na význam toho znamení. Král tuše, že nadejde rozloučení, odepřel je dáti. Kryštof trvá na svém. Král odpírá. Kryštof vnitřně upozorněn, že tento král se něčeho bojí a že proto není pánem všeho, prohlásil, že jej opustí, nevysvětlí-li mu to. Král to vysvětlil.

»Slyším-li jmenovati d'ábla,« řekl, »dělám znamení kříže, abych odňal d'áblu moc, mně škoditi.« - »Jak,« řekl Kryštof, »ty máš strach z d'ábla? Tedy je mocnějším než ty? A já se domníval, že jsem ve službách nejmocnějšího pána! Opouštím tě.«

A Kryštof odešel. Proběhl světem hledaje d'ábla, aby se mu věnoval, ježto d'ábel byl nejsilnějším.

Jde přes poušť, vidí k sobě se blížiti osobu děsivého zevnějšku: »Kam jdeš?« řekla mu ta osoba. »Koho hledáš?«

»Hledám pana d'ábla,« odpověděl Kryštof, »neboť slyšel jsem vyprávěti, že má převelikou moc.«

»Jsem ten, kterého hledáš,« odpověděla osoba.

A hle, Kryštof, nebo lépe Reprobis, je ve službách d'ábla, jeho poslouchá a jeho následuje. Ale najednou, jak spolu kráčeli, uzří u cesty kříž. Dábel se mu vyhýbá oklikou.

»Co to znamená?« ptá se Kryštof, »proč se vyhýbáš kříži?«

Đábel, jenž věděl, kam otázka ta cílí, zdráhal se odpovéděti.

»Řekl bych, že máš strach,« řekl Kryštof.

Konečně po různých vytáčkách na výslovné pohrození Kryštofovo, že jej navždy opustí, ďábel přiznává, že se bojí kříže od té doby, co Ježíš Kristus na něm zemřel.

»Ach, ty se bojíš,« odpovídá Kryštof. »Ty nejsi nejmocnějším. S Bohem, budu tak dlouho choditi, až najdu Ježíše Krista. Ježíš Kristus! Kde je Ježíš Kristus?«

»Vyhledej toho poustevníka, jenž je tamto dole!« řekl mu kdosi. »Ten ti poví o Ježíši Kristu.«

»Co mám dělat, abych spatřil Ježíše Krista?« řekl Kryštof poustevníkovi.

»Musíš se postit,« odpověděl poustevník.

»Postit?« vece Kryštof, »toho nejsem schopen. Udej mi jinou věc, nemohu se postit.«

Poustevník udá mu jiná cvičení ve zbožnosti.

»Nemožno,« míní Kryštof, »toho všeho nedovedu.«

»Poslyš,« vece tedy poustevník, »vidíš tamo tu nebezpečnou řeku? Kdo ji chtějí překročit, často tam nechávají svůj život.«

»Vidím ji,« praví Kryštof.

»Tak dobře!« poustevník na to, »ubytuj se na jejím břehu; tvá ohromná postava a tvá zázračná síla ti pomohou, abys pocestné přenášel se břehu na břeh. Buď služebníkem všech a spatříš Krále Ježíše Krista.«

»Ano,« dí Kryštof, »to mohu udělat a také udělám.«

Ubytuje se tedy na břehu řeky, vystaví si tam sám pří-

bytek, kmen stromu slouží mu za hůl. A udržuje se tímto kmenem nad vodou, přenášel se břehu na břeh cestující.

Tak míjel jeho život. Každému byl služebníkem. Jednou ulehl ve svém příbytku, a zmocnil se ho spánek. V tom byl probuzen hlasem dítěte volajícího: »Kryštofe, pojd' mě přenést!« Vyběhl rychle, hledal a neviděl nikoho. Vrátil se, a v téže chvíli tentýž hlas se ozval: »Kryštofe, pojd' mě přenést!« Kryštof u velkém podivení se zvedne, vyjde znovu, dívá se, ale nikoho nevidí. Vráť se, a v tom po třetí zve jej tentýž hlas:

»Kryštofe, pojd' mě přenést!« Ježto byl služebníkem každého člověka, Kryštof opět vyšel a znovu hledal. Ale tentokráte spatřil dítě, jež chtělo přejíti řeku.

Kryštof vezme dítě na své rámě a opíraje se holí, vstoupí do řeky, aby ji přešel.

Ale v tom okamžiku dítě je mnohem těžší, voda řeky se zdvihá, a tíha dítěte roste. Kryštof jde kupředu, ale tíha dítěte roste při každém kroku. Kryštof stále postupuje, a tíha dítěte stále vzrůstá. Obr je zdrcen, bez dechu, skoro potopen, neboť voda se dme neustále. Jako by tam byl někdo celý svět hodil, tak rozvodňuje se řeka pro spoustu hmoty, jež do ní padla. Kryštof již podléhá. Konečně, vynaloživ poslední sílu, dosáhne druhého břehu. Složí dítě a praví k němu:

»Myslil jsem, že zahynu, a kdybych byl snad měl celý svět na ramenou, nebyl bych více zkusil.«

»Kryštofe,« odpoví dítě, »tys nesl více než celý svět, nesl jsi Stvořitele světa: já jsem Král Ježíš Kristus. Zasad' na tomto břehu svoji hůl, kterou jsi nosíval, uvidíš zítra, co učiním.«

Kryštof uposlechl, a druhého dne byla jeho hůl nádhernou palmou, pokrytou listy a obříženou plody.

Je mnoho věcí v této legendě a jsou zvláštního druhu. Zdá se nám, že neklade tak váhu na ctnosti svatého Kryštofa, spíše že nám hlásá mysticky, symbolicky, snad i prorocky neobyčejnou výjimku. Svatý Kryštof prohlašuje, že není schopen toho, co na něm zprvu se žádá. Pociťuje v sobě povahu výjimečnou, jež vyžaduje výjimečné vůle i výjimečného povolání, Jeho povoláním bude dobrota, a on ví dobře, že to bude dobrota, jež má zření k naší přirozené slabosti. Bude přenášeti lidi se břehu na břeh, a mezi těmito pocestnými bude i Ježíš Kristus. Kdož může tedy udati smysl toho slova: přenášeti lidi s jednoho břehu na druhý? Ale »přenést Ježíše Krista«, co to má znamenati? Není to snad zřejmo, ale možno to tušiti, zvláště vzpomeneme-li si, že Kryštof bylo jméno Kryštofa Kolumba. Přenesl Ježíše Krista s jednoho břehu na druhý a tisíckrát vydal v nebezpečení svůj život pod tím břemenem.

Kryštof je jméno hrozné. Býti Nositelem Krista, to znamená něco nevšedního, a snad tajemství toho jména obsahuje tajemství dějin, v tom, co je nejskrytějšího. Když jiní pocestní jej volali, Kryštof viděl toho, kdo jej volal. Ale když to bylo to přetěžké Dítě, hledal někdy a neviděl, odkud hlas přicházel.

Blahoslavená Marie Alacocque.

Chce-li člověk něco konati, vyvolí si nejschopnější nástroj k tomu cíli, jež si stanoví. Volí-li si panovník ministra, vezme anebo snaží se vzítí takového, jež doporučuje jeho působení. Chce-li si kdo dáti malovati svou podobiznu, jde k malíři a nepůjde k obuvníkovi.

Chce-li Bůh něco vykonati, tu si počíná právě obráceně. Vyvolí nástroj nejneschopnější. Je žárliv na to, aby ukázal, že jedná sám a vyhledá největší slabost, aby chom nebyli v pokušení přiděliti sílu nástroji. Již za času svatého Pavla vyvolil slabost, aby zahanbil sílu, svatého Petra, jenž ji měl představovati; on, jemuž měla býti dána moc, moc úřední, vrchní vláda, svatý Petr, jenž měl vázati a rozvazovati, svatý Petr, pán klíčů, jemuž svěřeno bylo otvírati i zavíratí nebesa, svatý Petr je označen slabostí nevypočítatelnou: třikráte zapírá, ze strachu před služkou, a to on, který byl viděl zářící tvář na hoře Tábor. Třeba vyšetřovati tuto slabost a proniknouti do této propasti, chceme-li věděti, kterak je svatý Petr představitelem síly; neboť propast volá propast, a on představuje sílu božskou tím právě mohutnější, čím byla jeho lidská slabost nezměřitelnější.

Jednou potkal svatý František z Assisi řeholníka jakéhosi, jenž mu řekl: »Proč pak, proč pak ten sběh lidu k tobě? Proč ten zástup? Proč taká úcta? Proč se tak tlačí za tebou?«

Svatý František odpověděl:

»Bůh pohlédl na svět, hledaje skrze kterého chudáka

by mohl dobře projeviti svou moc. Jeho nejsvětější oči, padnuvše na zem, nenalezly nic tak špatného, tak nízkého, tak malého, tak hanebného, jako jsem já. A to je důvod jeho volby.«

Vidíte, že je to vždy tentýž způsob jednání.

Přece však zůstaly v Petrovi i Františkovi velké dary přirozené. Byly to duše povznesené. František měl něco přirozeně vznešeného ve svém duchu a přirozeně hrdinného v srdci.

Ale hledíme-li na Marii Alacocque, již bylo svěřeno velké dílo, spatříme arcidílo lidské bídy, již nic nevyváží. Není to velká povaha zbloudilá velikými vášněmi; jest to maličká povaha, úzká, bez půvabu, bez přirozeného světla, bez stylu, beze slova. Neměla leč jedinou toliko věc, totiž lásku, oddanost.

Ale taková je chudoba jejích přirozených prostředků, že sama láska zřídka ji činí výmluvnou. Koktá, zadrhuje, vázne. Nic neví. Jediné umí: miluje a poslechne. Toť její sláva. Je vyvolenou.

»Vyvolil jsem tě,« řekl jí Ježíš Kristus, »jako propast nehodnosti a nevědomosti k vyplnění toho velikého úmyslu, aby všechno skrze mne se stalo.«

A skutečně, v nevědomosti nesnadno jest jíti dále.

Louis Veuillot učinil srovnání mezi Dantem a Angelou de Foligno. I jako dílu lidskému i jako básnickému dává nekonečně přednost Angele de Foligno a má pravdu.

Blesky srdce šlehají v Angele.

»Kdyby některý anděl,« pravila, »mně předpověděl smrt mé lásky, řekla bych mu: Tys anděl s nebe svržený. A kdyby někdo, ať kdokoli, mně vypravoval o Utrpení

Ježíše Krista tak, jak je cítím, řekla bych mu: Tys je trpěl.«*)

Její nejhlubší pokoření, když se před ní vysloví jméno Boží, přesahuje nadšený vzlet největších básníků starých i moderních.

Svatá Terezie, jakkoli mnohem nižší než Angela, je přece žena nade všecko přirovnání. Renan ji velice obdivuje. Obrazotvornost svaté Terezie jest žhavá, a její duch je velejemný.

Ale Maria Alacocque je vyzvání vržené ve tvář duchu lidskému. Nikdo by na to nepomyslel, ji vyvoliti, nikdo vyjma Boha, jenž chtěl zde zbaviti svůj nástroj všech lidských nádher, ani jediné nevyjímaje. Tak chudá co do chápavosti jako co do štěstí, neví, jak se vyznati v tom, co se s ní děje. Její obětovnost jest bez mezí, její láska je šlechetná až k nejúplnějšimu a srdcelomnému obětování sebe samé docela.

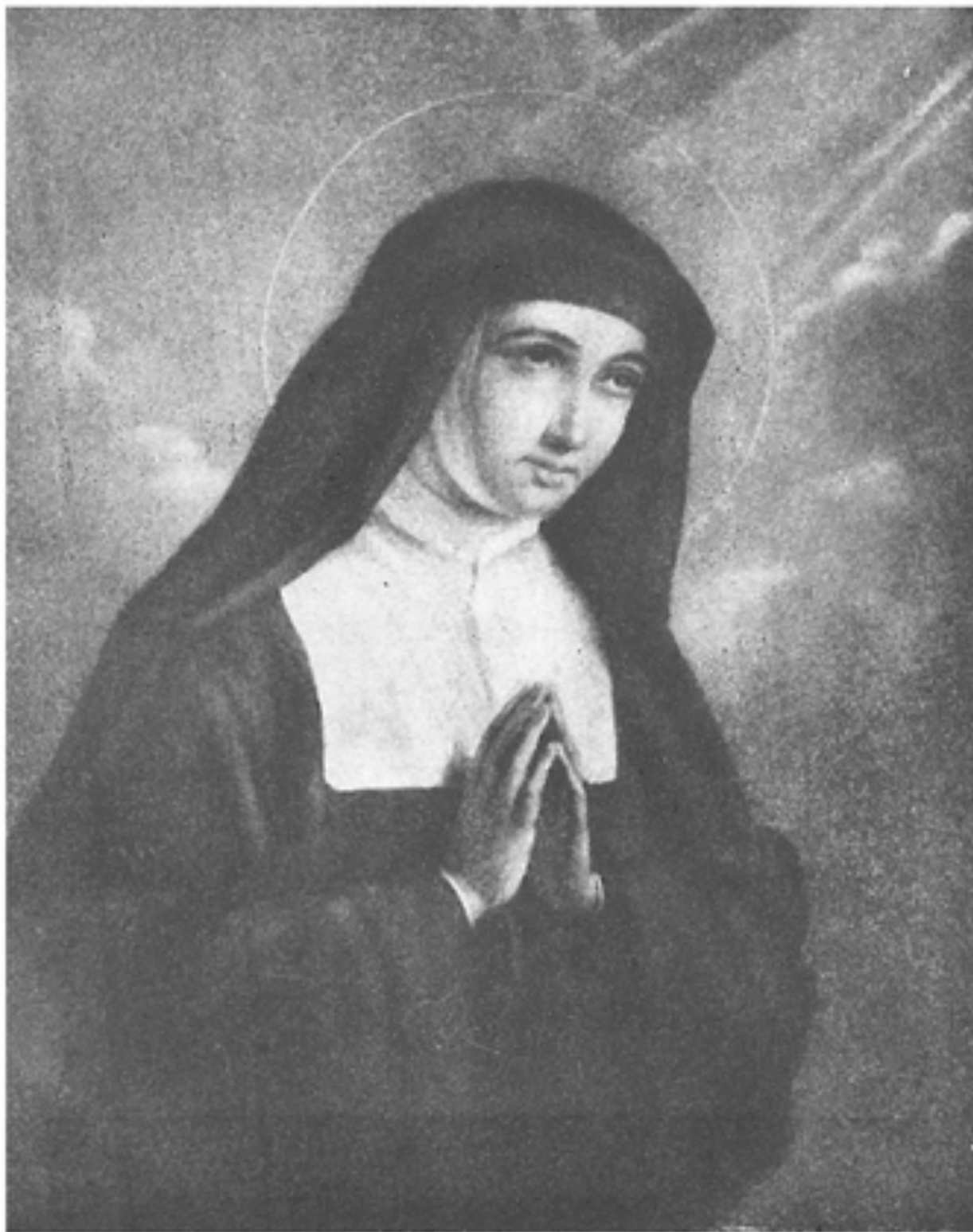
A přece její životopisec, P. Giraud, převor la salettských misionářů, praví o jednom z jejích zjevení:

»Tato řeč bude se snad zdáti zbožným čtenářům málo důstojna našeho Pána. Třeba vysvětlení v této příčině, abychom tu rozptýlili každý nepříznivý dojem . . .«

»Co se zdálo nepatrným a dětinským ve výrazu, podle posudku některých censorů, nesmí se přisouditi Ježíši Kristu, ale prostotě osoby, jež nám předvádí mluvícího Ježíše Krista, a nepřisoudíme božskému Mistru než podklad a podstatu myšlenek a citů.«

Co se týče podrobností jejího života, odkazujeme čte-

*) Vidění a zjevení Angely de Foligno.

Sv. Markéta Marie Alacocque.

náře ku knize P. Girauda,*) jenž, ustoupiv pokud možno do pozadí, dal mluvit Blahoslavené samotné, vykládaje pouze a doprovázejе poznámkami její život a slova. Bylo by nesnadno naléztí důstojnějšího vykladače, neboť duch Blahoslavené proniká jej tak důkladně, že těžko je poznati, zdali přestala mluvit, když P. Giraud mluví.

Tato ubohá dívka, naprosto zbavená obrazotvornosti, zří Ježíše Krista a slyší jej mluvit:

»Mé božské Srdce je tak láskou jato k lidem a k tobě zvláště, že nemohouc v sobě udržeti plameny své žhoucí obětovné lásky, musí je rozlévati prostřednictvím tebe.«

Někdo bude se domnívati, že se ubohá řeholnice snažila povznésti, a že se lidé kolem ní snažili, aby ji povznesli; ale právě opak se stal skutkem.

Její kromobyčejné cesty nesrovnávaly prý se s řeholí Navštívení Panny Marie, jíž přináležela, a měla se jich vzdáti.

Dali ji hlídati oslici s oslátkem, aby zaměstnávala a rozptylovala svého ducha. Odpověděla: »Poněvadž Saul, pasa oslice, našel království israelské, musím si získati království nebeské, běžajíc za takovými zvířaty.«

P. Giraud podotýká, že tato ubohá dívka, která ničeho neznala, cituje neustále Písmo. V té věci měla porozumění, jež bylo nad její přirozenost.

*) La Vie de la bienheureuse Marguerite-Marie, religieuse de la Visitation, écrite par elle-même. Authentické znění toho drahoceenného spisu, doprovázené historickými a bohosloveckými poznámkami, spolu s vypravováním posledních let života Blahoslavené a devítidenní pobožností k její poctě, od P. S. M. Girauda.

Prisuzovali brzy její přirozenosti, brzy démonu zjevy, jež se v ní děly. Bojovali všemi možnými prostředky proti ní a proti nim. Stala se z poslušnosti spoluvinnicí chyb, jichž se na ní dopustili. Všecko se spiklo proti ní i ona sama mezi nimi. Nemá ani nadání, ani daru rozumu, ani vážnosti, ani kouzelného vlivu. Zavazují ji ve svědomí, aby bojovala proti svým viděním.

Proti ní je vše, pro ni nic. A přece zvítězila, vítězí a především bude vítěziti. Beze zbraní, bez přičinění, bez genia, bez spojenců získala slávu, jež před ní prchala. Sláva prchala před ní, ona prchala před slávou, a přece tu jsou spojeny obě v čase i věčnosti.

Jméno její je všude známo; pravda, mnozí se mu posmívají. Ale právě ti je znají. Jejich posměch, jako jejich hněv, je úkonem pocty tím více překvapujícím, ježto je bezděčný. Toť pocta vzdaná *násilím* této nepochopitelné proslulosti, jež nemá lidského výkladu. Neproslavil-li ji Bůh, kdož tedy ji proslavil a jakým zázrakem takovou nepatrnou dívku, tak dokonale zbavenou darů přirozených svou chudobou rozumovou, společenskou, náboženskou, neschopnou všech způsobů, toužící mimo to po skrytosti, jež se jí zdála býti v každém smyslu zajištěna! Jak tato ubohá dívka, jejíž jméno bychom nemusili věděti, stala se najednou proslulou a slavnou, slavnou v Církvi, slavnou ve světě? Ovšem posmívají se jí. Ale kdyby byla bývala vydána všeobecnému zapomenutí, jež na ni nutně čekalo, bylo by stejně nemožno se jí posmívati, jako ji vychvalovati. Neboť v celém světě neposmívají se, po dvou staletích, první nahodilé dívce. Svět o ní neví, a to je vše. Kdyby byla Maria Alacocque hledala nějakou

obzvláštní nešikovností pověst, nikdy by se s ní byla nesetkala. Nade všechny spojené nehody přirozenosti i společnosti má jméno, jež samo je nehodou. To jméno: *Alacocque**) vydává ji posměchu.

Celý život blahoslavené Markéty Marie Alacocque jest jediným zápasem mezi drsností její přirozenosti a povznesením, jež jí bylo uděleno. Jednoho dne chce činiti tělesné pokání, o jehož povaze se nevyslovuje, ale na něž měla, jak praví, velikou chuť pro jeho přísnost. Ježíš Kristus jí to zakazuje, *neboť*, jak ona praví, *jsa Duch, chce také oběti Ducha*.

Tot' prosté a jasné; ale ona nebyla toho schopna, aby to přirozeně myslila.

Jindy Ježíš Kristus jí řekl: »Učiním tě tak chudou, tak ošklivou a opovrženou ve tvých očích, a zničím tě tak velice v myšlence tvého srdce, že se budu moci postavit na této nicotě.«

Všimněte si toho slova: *v myšlence tvého srdce*: to je styl Písma. Hle, jak Markéta Marie mluví podivuhodně. Kde se to v ní bere? A kdo ji učí mysliti jako svatý Pavel?

Ale kdo ji také učí mysliti jako Mojžíš?

Ježíš Kristus jí ukazuje jednou tresty, jež chystá jistým duším, nepřátelským Markétě Marii.

»Vrhla jsem se,« praví Markéta Maria, »k jeho svatým nohám, říkajíc mu: »Ó můj Spasiteli! slož na mě všecek svůj hněv, a *vymaž mě z knihy života* spíše, než abys

*) Novějším pravopisem Alacoque (à la coque). Coque = sko-
rápka; oeuf à la coque = vejce na měkko.

utratil tyto duše, jež ti tak draho přišly!« A on mi odpověděl: »Ale ony tě nemilují a nepřestanou ti ubližovati.« »Neškodí, můj Bože! milují-li jen Tebe, nepřestanu Tě prositi, abys jim odpustil.« »Nech mě to učiniti, už jich nestrpím.« - A objímajíc jej ještě pevněji: »Ne, můj Pane, nepustím Tě, dokud jim neodpustíš.« A on mi řekl: »Chci to, chceš-li ty odpovídati za ně.« »Ano, Bože můj, ale budu Ti vždy platiti jen Tvým vlastním majetkem, pokladem Tvého svatého Srdce. - A tím se uspokojil.«

Nepoznáváte-li Mojžíše? »Pusť mě!« »Nepustím tebe!«

Život blahoslavené Markéty Marie, od ní započatý, byl dokončen P. Giraudem. Nebylo by snadno naléztí důstojnějšího dějepisce. Mohli byste mysliti, že P. Giraud byl duchovním vůdcem Blahoslavené, tak dokonale ji zná. Nezná ji pouze myšlenkou svého ducha, zná ji i *myšlenkou svého srdce*. Čerpal z těchž zdrojů. Nesmíme už na něho déle ukazovati z bázně, abychom se mu neznelíbili, neboť on je z těch, kteří milují tajemství.

Svatý Simeon Salus.

Bylo často pozorováno, že jakési *šilenství* je jednou ze známek svatosti. Ctnost ve tvaru nebo stupni, kde člověk ji shledává rozumnou a dává jí dovolení, aby byla, ctnost souhlasná s myšlenkami lidskými, taková, jež jich neděsí, nemate, tato ctnost jest daleka toho, aby jí Církev pohrdala. Třeba jí vzdáti čest, jež jí patří, ale tato čest není ctí svatořečení. Věřící jsou ctěni, svatí jsou svatořečení. Život věřícího, hodného tohoto jména, jest opravdově krásný. Jest to vznešené podrobení se všeobecným zákonům, zákonům známým, jež řídí řád světa. Jest to přilnutí rozumu a duše k podstatným pravdám. Jeto spravedlnost a láska, které neporuší známé míry, ale které jdou až k jisté mezi, ve směru pravdy a dobra. Život věřícího je krásný v očích Božích, krásný také kolikráte v očích lidských.

Lidé jej schvalují, poněvadž vyhovuje a při tom nepřekročuje ponětí, které mají o pravdě a dobru. Lidé mají zisk z této ctnosti a vidí ten zisk, který z ní berou. A tak ji ctí a nesmějí se.

Světec jde mnohem dále. Proniká v krajinu tajemství. Lidé vidí jeho zevnější skutky, ale nevidí jeho skutků vnitřních; jeho duše se ztrácí v modru. Duch, který jej řídí, je mimo viditelný obzor lidí. Tito vidouce jeho činy zevnější a nepronikající v jejich smysl, mají ho za blázna a smějí se mu.

Vyvolávati posměch jest jednou ze známek všeho, co překročuje obyčejnou míru.

Tyto všeobecné zákony se hodí přímo a zvláště na svatého Simeona Saluse, jenž, zdá se, že chtěl podati typ věci, o níž jsme právě mluvili.

Jednoho dne se dva mladíci vraceli z pouti do Jerusalema. Bylo to za času Domitiana. Navštívili svatá místa, vraceli se do své země údolím jeriškým.

Odtud, kde byli, zpozorovali Jordán a na břehu požehnané řeky, řeky posvěcené, množství klášterů, jež zdály se tam býti zasazeny jako stromy, vyrostlé z úrodné půdy a vržené božskou rukou na břeh tekoucích vod.

Jeden z mladíků, jménem Jan, promluvil řka: »Víš, kdo tam přebývá? To jsou andělé, oblečení v tělo lidské.«

»Můžeme-li je viděti?« odvětil Simeon.

»Ano,« pravil Jan, »chceme-li jich následovati.« A zpozorovav stezku: »Hle,« řekl, »cesta života; my jdeme po cestě smrti.« Hned změnili směr a znázorňovali touto hmotnou a náhlou změnou náhlou změnu celého svého života, jež se udála v jediné vteřině.

Tlukou na dveře prvního kláštera, s nímž se setkávají; náležel opatu Gerasimovi. Tam bydlil Nikon stařec, Nikon, s nímž Bůh rozmlouval, Nikon, jemuž jeho veliká zkušenost ve věcech božských dodávala zvláštní vážnosti. Oba mladíci požádali o klášterní šat, jenž jim nebyl tak snadno povolen. Bylo třeba snažně prositi.

Nikon zvěděl o jejich příchodu vnitřním zjevením. Přece však chtěl zkoušeti pocestné a hloubku jejich povolání.

Ale v téže chvíli na hlavě jednoho z noviců spatří Jan a Simeon aureolu. Jejich touha se rozplamení. Nikon jim dá vytoužený šat. Po dvou dnech nevidí více aureoly, a Simeon praví Janovi: Soudím, že Bůh nás zde nechtěl

míti než malou chvíli. Nenalezli jsme svého konečného místa. Chtěl bych žít sám, naprosto neznám lidem.« Oba se svěřili Nikonovi, jenž schválil jejich předsevzetí. Jan i Simeon odešli s požehnáním Bohem nadšeného starce. Nikon poznal vnitřně upřímnost jejich touhy, která nevycházela ani z lidské nestálosti, ani z klamu ďábelského, ale přímo od Ducha svatého. Oba jinoši vydají se na cestu k Mrtvému moři. Přijdou k cele poustevníka nedávno zemřelého a ubytují se tam.

Ztrávili tam spolu devětadvacet let.

Devětadvacet let! Ta dvě slova se brzy vysloví, ale co věcí v sobě zahrnují!

Jaký život vedli as po těch devětadvacet let? Co bojů, co zápasů, a pravděpodobně, co světů! Kdybychom znali celé jejich vnitřní dějiny za těch devětadvacet let, kdo ví, v kolik tajemství pronikly by naše pohledy?

Devětadvacet let prošlo, a Simeon řekl Janovi: »Poslechnu nového vyzvání Božího. Žádá, abych nyní zase obcoval s lidmi.«

Jan byl zděšen. Třásl se strachy, že přítel jeho padá v nějaký klam. Odvracel jej od jeho úmyslu až do té chvíle, kdy přesvědčen byv moudrostí Simeonovou, pochopil, že tento měl skutečně vnuknutí Boží. Ostatně zjevení Nikona rozptýlilo jeho poslední pochybnosti. Simeon odešel, ale slíbil Janovi v slavnostní chvíli loučení, že ho ještě jednou navštíví, dříve než umře.

Simeon šel zprvu do Jerusalema a po tři dny horoucí a neustálé modlitby prosil Boha, aby po celý jeho život skryl lidem ty důkazy přízně, jichž mu poskytoval. Žádal, aby byl pokládán za blázna.

Toto podivné chování, jež patří do řádu věcí tajemných, spadá opět pod zákon, o němž jsem byl z počátku mluvil.

Zajisté, pokora nevyžaduje zpravidla jednání Simeonova. Jsou však u světců tajuplné násilnosti, jež odpovídají neznámým tajemstvím, a jsou snad určeny k tomu, aby nahradily násilnosti, jichž se lidé dopouštějí ve smyslu opačném, ve smyslu hříšném. Zdánlivý přestupek nahradí přestupek skutečný.

Počínaje touto chvílí život svatého Simeona zpřevrátil všecky obyčeje lidské, ba skoro i všecky obyčeje světců. Čím více se snažil utíkat před lidmi, tím více se mezi ně mísil. Ale místo, aby byl mezi nimi hledal, co se tam obyčejně hledává, hledal a nalézal právě opak. Byl pokládán za šíleného, ale ať činí cokoli, z čeho by měl povstati opačný účinek, způsobuje účinek žádaný a slíbený. Je pravda, že jej vyhledával všemi prostředky přirozenými, ale v okamžiku, kdy moudrost jeho jej opouštěla, vždy cosi neočekávaného přichází na pomoc jeho žádosti a zachovává mu zdání šílenosti. Tak jeho chování vůči lidem bylo různé ve dvou proměnách jeho života: počal tím, že před nimi prchal, a skončil tím, že je vyhledával. Ale jednota Ducha vládne tomuto různému počínání, neboť hledá zprvu temnotu, potom potupu; takže moudrost lidská je dvakrát zmatena, zprvu jeho uchýlením se v ústraní, a jako by to bylo nestačilo, jeho odvážným vměšováním se mezi lidi.

Neboť, kázal-li kdo včas i nevčas, byl to on. Nevybíral ani lidí, ani věcí, ani spolků, ani okamžiků. Vrhla se ve směsici lidských příhod, řítí se v čele hříšníků, nebera

zřetele k okolnostem. Myslí, že není zavázán k opatrnosti, již šetřilo mnoho svatých. I vzhledem k nebezpečnostem užíval podivuhodné svobody. Neboť stařec Nikon byl mu přislíbil při svém zjevení, že nebezpečností tělesných pro něho není. Proto vrhal se do nejvykřičenějších společností. Udeřil na zloděje v jejich skrýších, na muže i ženy špatného života. Pouze Duch, který jej vedl, probleskoval v obráceních, jež tím více ohromovala, čím mravy kazatele byly neobyčejnější a jeho slova nevčasnější. Měl úspěch tam, kde jiný by byl stokrát narazil, a měl úspěch, aniž se byl prozradil. Říkali: »Simeon je blázen,« anebo neříkali pranic, ale shledali, že jsou obráceni.

Jednou poskytl jáhen chrámu emerského Simeonovi pohostinství z útrpnosti k jeho šílenství. Za nedlouho na to byl jáhen obžalován z vraždy. Všecko zdánlivě bylo proti němu: byl odsouzen na smrt. Ve chvíli poprav, když byla šibenice již postavena, dva jezdci přijedou tryskem a křičí na kata: »Zadrž, zadrž, tento je nevinný. Máme vinníka!«

Osvobozený jáhen vyhledá Simeona a spatří na jeho hlavě dvě ohnivé koule. Neodváží se přiblížit, ale Simeon mu řekne: »Vzdej díky Bohu, ale rozpomeň se na dva chudáky, jimž jsi odepřel pomoc, když jsi to mohl učiniti. Pro tuto opravdovou chybu byl jsi falešně ze zločinu obžalován.«

Předvídaje zemětřesení, jež mělo rozvrátiti Antiochii, vešel do veřejné budovy s bičem v ruce. Udeřil některé sloupy, říká: »Ty se nehni. Tvůj pán ti poroučí, abys zůstal pevným.«

Sloupy, jichž se byl dotknul, zůstaly nepohnutě stát. K jednomu z nich řekl: »Ty nepadneš, ani nevydržíš.« Tento zůstal nakloněn a prasklý.

Vešel do školy a pozdravil uctivě některé děti.

Potom, obrátiv se k učiteli, řekl: »Neopovažte se je bít! Mám je rád a ony vykonají velikou cestu.« Učitel pohlížel útrpně za odcházejícím šilencem. Brzy však mor vypukl v městě a všecky děti, jež byl Simeon zdravil, zemřely.

A přece ho pokládali za blázna. Pravda je, že udržoval tuto pověst, dávaje sám na jevo všecko zdání šílenství. Ale v jisté okolnosti, kdy chtěl kdosi říci pravdu o něm, tato byla ohromujícím způsobem zadržena v ústech, z nichž měla vyjít.

Simeon, mluvě s bohatým a mocným mužem, bydlícím v okolí Emery, řekl k němu: »Tys učinil takový a takový skutek, o němž nikdo neví. Ty chováš tuto myšlenku, o níž nikdo neví.«

Člověk ten, ohromen jako u přítomnosti proroka, chtěl rozhlásiti zázrak, jež viděl, ale jazyk jeho ztrnul a on přestal mluvit.

Tak byla modlitba Simeonova vyslyšena, tak pravda byla na chvíli Simeonem zadržena, jako kdysi slunce modlitbou Josuovou. Tak probleskla moc, jež ovládala omyl lidský.

Blížil se čas, kdy se měl Simeon dle věčných ustanovení uložit k odpočinku. Byl o tom vnitřně zpraven, a vrátil se do své staré samoty, aby vyplnil slib, učiněný Janovi, že ho ještě navštíví před smrtí, i aby mu oznámil jich společný, blízký odchod. Rozmluva jejich není zná-

ma. Jaké vzpomínky a jaké naděje zvedly se v nich po takém rozloučení, po takém životě a před takovou smrtí? Neznáme jich. Simeon se vrátil k svému hostiteli, prosil jej, aby po dva dny nevešel do jeho cely, a zavřel se tam. Neboť chtěl svoji smrt jako svůj život zatajiti vědomí lidskému. Chtěl je oklamati i smrtí svou i svým životem; skryl se pod révoví, jež mu bylo lůžkem, a zemřel.

Když k němu vešli po dvou dnech, našli ho mrtvého, a místo, kde leželo jeho tělo, budilo domněnku, že vypustil duši svou v jakémsi poblouzení a návalu šílenství.

Odnesli jeho tělo bez pocty na hřbitov poutníků. Ale ve vzduchu se vznášely nebeské hlasy: to andělé zpívali, poněvadž lidé nezpívali. Ohromeni tímto zázrakem, obyvatelé emerští se rozpomínali a litovali. Probouzejíce se ze sna, rozpomněli se na proroctví a ctnosti onoho, ježž měli ve svém středu, neznajíce ho. Od té doby, co se byl vrátil z pouště, jeho vlasy a vous jeho nerostly více a jeho tonsura zůstala na jeho hlavě jednou pro vždy, takže nebylo potřebí ji obnovovati.

Jak je zvykem lidským, ti, kteří ho byli za živa zneuznávali, oplakávali mrtvého, a každý říkal: »Kdybych to byl věděl!«

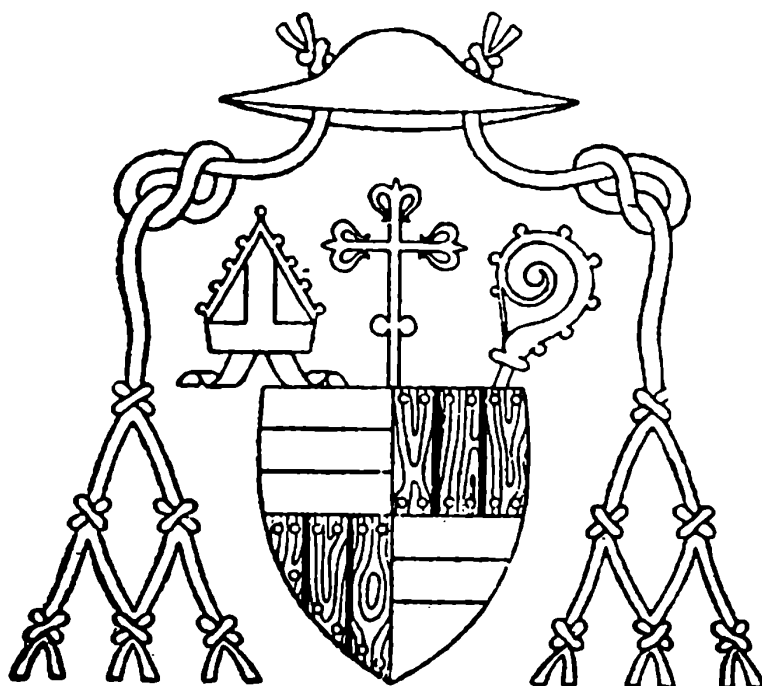
Ale zázraky jeho života se nezjevily až v této chvíli.

Martyrologium římské se o něm zmiňuje v den prvního července.

O B S A H

	Str.
Prohlášení autorovo	9
Úvod autorův	11
Tři králové	17
Obrácení svatého Pavla	25
Svatý Jan Zlatoústý	34
Svatý František Saleský	55
Simeon a prorokyně Anna	69
Svatý Pafnuc	77
Svatá Františka Římská	85
Svatý Řehoř Veliký	95
Svatý Patrik	105
Výsada měsíce března .	120
Konec března	123
Svatý Ezechiel .	131
Svatý Jiří	137
Svatý Petr Celestin	145
Svatý Filip Nerejský	153
Měsíc červen	159
Svatý Anton Paduánský	165
Svatý Leufroi	174
Svatý Jan Křtitel	180
Svatá Anna	200
Svatá Helena	209
Nalezení sv. Kříže	217
Svatý Bernard .	225
Svatý Augustin	245
Svatá Kateřina Janovská	252

Svatý Josef Kupertinský	262
Svatý Diviš	272
Svatá Terezie	281
Svatá Gertruda	294
Svatý Jan z Mathy a svatý Felix z Valois	303
Svatý Kryštof	312
Svatý Simeon Salus	325

V E R S A C R U M

Kuncířovy vybrané knihy náboženské,
připsané památce J. E. Msgra
ANTONÍNA PODLAHY
světícího biskupa pražského.

Svazek 3.

Podle osnovy Bř. Štorma vytiskla
knihtisk. V. Horáka v Prostějově.

IMPRIMATUR. Dr. Theophilus
Opatrný, vicarius generalis.
Pragae, die 5. Maii 1937. No 6460.